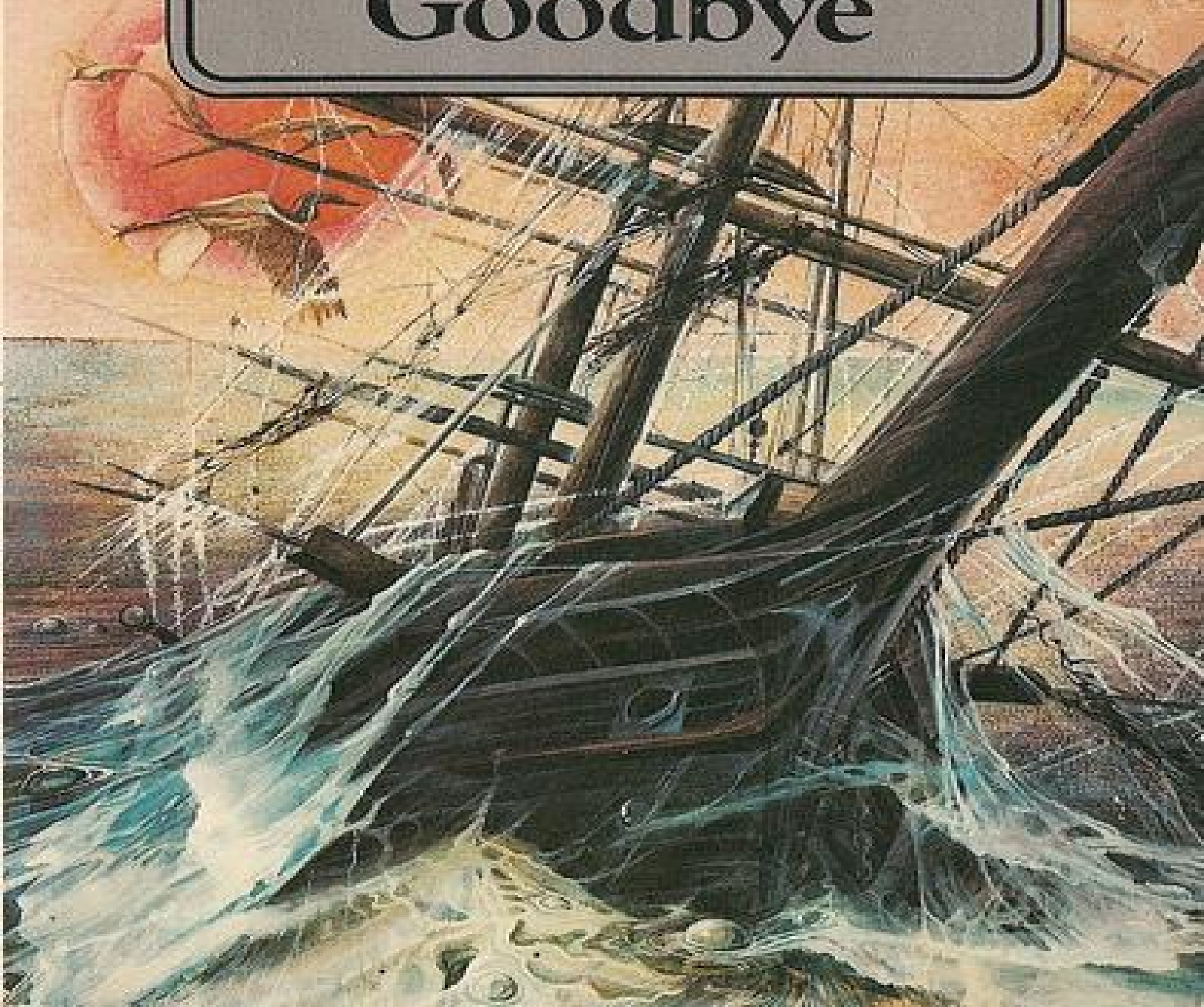

Pan Science Fiction

Michael
Coney

Hello Summer,
Goodbye

NARODNA KNJIGA
BIBLIOTEKA SF – „ZVEZDANE STAZE” – naučna fantastika

Majkl Kouni

ZDRAVO LETO, ZBOGOM

Naslov originala:
Michael G. Coney
HELLO SUMMER, GOODBYE

Preveo – Aleksandar Nedeljković

*Za Džejn; za leđi Margaret i Keita Robertsā, koji takođe voli vasionu;
i za Dafni, koja je Palahaksi Smeđooka ali to ne zna.*

Ovo je priča o ljubavi, i priča o ratu, i naučno-fantastična priča, pa i više od toga. Ne događa se na Zemlji nego na jednoj dalekoj planeti; ni jedan jedini čovek ne pojavljuje se u njoj; da bih mogao da ispričam dobru priču, morao sam da načinim izvesne pretpostavke.

Pošto ta planeta ima mnogo sličnosti sa Zemljom, načinio sam pretpostavku da su i vanzemaljci koji tamo stanuju po mnogo čemu slični ljudima, da su čak podložni ljudskim emocijama i slabostima. Pretpostavio sam da se njihova civilizacija nalazi na stupnju razvoja koji približno odgovara našoj godini 1875. iako, zbog specijalne prirode njihove planete, postoje bitne razlike između njihove civilizacije i naše.

Potrudio sam se da ove pretpostavke načinim zato što je u pitanju priča koju vredi ispričati, i koja se ni na koji drugi način nije mogla ispričati a da ostane i priča o ljubavi, i priča o ratu, i naučno-fantastična priča, i više od toga – a želeo sam da ona sve to bude.

Majkl Kouni

1

Često mislim o onom danu u Alici kad smo moj otac, moja majka i ja jurili tamo i amo, iznoseći na trem ispred naše kuće gomilu stvari koje smo nameravali da ponesemo na letovanje, u Palahaksi. Iako sam tek ušao u pubertet, već sam naučio o svetu odraslih toliko da sam umeo da se sklonim s puta kad god počne taj naš godišnji poduhvat, koji je iz nekog razloga uvek proticao u atmosferi panike. Unaokolo je trčkarala moja majka, hitrih pokreta a praznih očiju, i neprestano postavljala pitanja gde je ova ili ona neophodno potrebna stvar; na ta pitanja odmah je sama odgovarala. Moj otac, visok i dostojanstven, grabio je podrumskim stepenicama, sad gore, sad dole, donoseći kante distila za svoj najdraži posed, svoja motorna kola. I svaki put kad bi pogled mojih roditelja pao na mene, mogao sam da se uverim da u njihovim očima nema ljubavi.

Zato sam im se sklanjao s puta, ali sam ipak dobro pazio da ništa od mojih stvari ne bude zaboravljeno. Već sam uspeo da potajno ubacim u gomilu neke od njih: praćku, tablu za igru krugova, model grum-klizača i moju mrežu za ribolov, još nemontiranu. Zatim sam načinio jedan brzi prodor do kola i ubacio kavez sa svojim ljubimcima, drivetima, u prazan prostor iza zadnjeg sedišta. U tom trenutku iz kuće je izašao moj otac, namršten, noseći još jednu kantu.

– Ako hoćeš da budeš koristan, napuni rezervoar. Ostavio je kantu pokraj kola i dodao mi bronzani levak.

– I pazi da ništa ne prospeš. Distil je danas vrlo dragocen.

Njegove reči odnosile su se na činjenicu da je zbog rata zavladao nestašica distila. Tih dana, imao sam utisak da on ni o čemu drugom i ne priča. Dok je odlazio dugim koracima natrag u kuću, odvrnuo sam poklopac i nekoliko puta ušmrknuo vrtoglavi miris distila. Ta supstanca me je oduvek fascinirala: mome dečaćkom umu činilo se neverovatnim da jedna tečnost, a posebno tečnost toliko slična vodi, ima sposobnost da *gori*. Jednom sam, na predlog jednog prijatelja, pokušao da pijem distil. Osnovni sastojak distila, rekao mi je taj prijatelj, isti je onaj osnovni sastojak koji se nalazi u pivu, vinu i drugim uzbudljivim, zabranjenim pićima koja se daju u krčmama.

I tako sam jedne noći, ne tako davno, šunjajući se otišao u podrum; uz sebe sam prigrlio jednu toplu ciglu, da odagnam strah. Otvorio

sam jednu kantu i otpio. Kad su gutljaji disetila počeli da mi peku i pale usta i grlo, prestao sam da se čudim sposobnosti te tečnosti da pokreće parnu mašinu. Ali, nije mi bilo jasno kako je iko nalazio zadovoljstvo u takvom piću. Posle sam stajao neko vreme naslonjen uz zadnji zid kuće, obuzet vrtoglavicom, i povraćao. Hladnoća mi je polako puzila uz kičmu; drhtao sam od straha, ali i od mučnine. Od straha, zato što je bila zima: hladna planeta Raks gledala me je kao zlo oko. U Alici, ledene zimske noći mogu čovaka da ispune silnim strahom.

Ali, u mojim mislima Palahaksi oduvek je bio povezan sa letom i toplinom, a upravo u Palahaksi smo toga dana polazili. Ugurao sam uži deo levka u otvor rezervoara naših kola, nagnuo sam kantu, i distil je počeo da pljuska u levak. Sa suprotne strane ulice gledale su tri male devojčice; njihova prljava usta behu otvorena od divljenja i zavisti pred prizorom veličanstvenog vozila. Pokretom punim ponosa stavih na tlo praznu kantu i dohvatih drugu. Jedna od tih devojčica bacila je kamen koji je zveknuo u sjajnu obojenu površinu kola. Zatim sve tri pobegoše niz ulicu, dernjajući se.

Iza kuća na suprotnoj strani ulice video sam visoke kule zgrade Parlamenta, gde je regent predsedavao sastancima parlamentarnog doma, i gde je moj otac radio u otrcanoj kancelariji, kao sekretar ministra javnih poslova. Moj otac je Parl, pa je na kolima imao odgovarajući znak u vidu kreste; zato su deca ispoljila neprijateljstvo. Na neki način imao sam i razumevanja za njih, saosećao sa njima, ali mi se činilo da je glupo usmeravati ogorčenje na kola, a ne na moga oca.

Okrenuh se da osmotrim našu kuću. Bila je to velika građevina od ovdašnjeg žutog kamena; videh kako iza jednog prozora proleprša moja majka, obavljajući panično neki novi posao. U bašti je nekoliko svesnih cvetova pokušavalo da zgrabi insekte, koji su im izmicali. Pamtim da sam se tada zapitao zašto baš te godine bašta izgleda tako zapušteno. Na sve strane široki korov, koji je bujao kao tumor i svojim smaragdnom garotama davio poslednje plave mahunarke. Bilo je nečeg besomučnog u načinu kako je taj korov vidljivo jurišao. Zadrhtao sam, pomišljajući da će do našeg povratka sa letovanja korov osvojiti kuću i da će jedne noći ispuziti iz drvenih obloga naših zidova i zadaviti nas u snu.

– Drouve!

Nad mene se nadnosio otac, držeći u ruci sledeću kantu. Pogledah gore u njega, sa izrazom krivice na licu; on slegnu ramenima, takođe s nekim čudnim izrazom na licu.

– Nije važno, Drouve. – I otac je posmatrao kuću. – Ja ću da sipam dalje. Ti idi i prikupi svoje stvari.

Kad sam stupio u svoju sobu, bacih po njoj pogled. Uvek bi se pokazalo da mi nije potrebno mnogo stvari za Palahaksi; tamo je bio drugi svet, sa drugim aktivnostima. Čuo sam kako majka nešto petlja u susednoj sobi.

Na prozoru je stajala tegla sa mojim ledenim goblinom. Na njega sam zamalo zaboravio. Pregledao sam ga sada izbliza; pričinjavalo mi se da vidim tanki sloj kristala na površini guste tečnosti. Pogledao sam uokolo, našao jedan štap, i malčice čušnuo goblina. Ništa se nije desilo.

Tokom protekle zime, kad je daleko, majušno sunce bežalo preko neba, a Raks stajao nad nama svake noći kao stravični hladni kamen, deca u susedstvu su se oduševila za te ledene goblino. Kao i kod drugih sličnih entuzijazama, nije bilo jasno kako je čitava stvar započela, ali, iznenada, svako je imao po koju teglu punu zasićenog rastvora, i dodavao svakog dana još pomalo onih čudnih kristala koje smo dobijali iz priobalnih močvarnih ravnica gde su živeli ledeni đavoli.

– Ne misliš valjda da nosiš tu odvratnost sa sobom? – uzviknu majka kad sam izašao iz sobe noseći teglu sa goblinom.

– Pa, ne mogu sad da ga ostavim, još malo pa će biti spreman – rekoh. Pošto sam u njenom glasu osetio strah, nastavih da se pravdam. – Započeo sam ga u isto vreme kad i Džoelo u komšiluku. Džoelov goblin je oživeo pre dva dana, i zamalo da mu odgrize prst. Vidi! – Promućkah teglu ispred njenog nosa, a ona ustuknu.

– Goni tu smrznutu stvar od mene! – uzviknula je. Zurio sam u nju zapanjeno. Dotad nikad nisam čuo moju majku da psuje. Čuo sam da se otac približava, pa goblina brzo ostavih na sto koji se našao u blizini. Počeo sam nešto da petljam u uglu, oko neke gomile odeće.

– Šta se ovde događa? Jesi li to ti vrisnula, Fajet?

– Ma ... ma sve je u redu. Samo me je Drouv malo uplašio. Nema problema, Berte.

Očeva ruka spusti se na moje rame. Nevoljno se okrenuh i suočih se s njim. Njegove hladne oči zurile su u moje.

– Da se nešto razumemo, Drouve. Ako hoćeš da ideš u Palahaksi, onda se ponašaj pristojno. Jasno? Imam dovoljno problema i bez tvojih budalaština. Idi i unosi stvari u kola.

Oduvek sam smatrao da nije fer što moj otac ima moć da mi svoju volju nameće silom. Dok čovek stigne u pubertet, njegova se inteligencija već potpuno razvije, i od tada se postepeno smanjuje. To je slučaj i sa mojim ocem, rekao sam sebi gorko, dok sam trpao stvari u kola.

Pompezni matori glupak, svestan je da ne može da me potuče intelektualno, pa pribegava pretnjama. U suštini, ja sam jednu malu bitku pre nekoliko trenutaka dobio.

Jedina je nevolja bila u tome što moj otac nije bio svestan da sam je ja dobio. Izlazio je na trem, sad iz ove, sad iz one sobe, i potpuno me ignorisao, a ja sam se trudio da radim podjednako brzo; trudio sam se uzalud, jer se gomila kutija samo povećavala. Neko malo zadovoljstvo našao sam u tome što sam njegove stvari puštao da grubo padnu u prtljažnik, a moje stvari pažljivo slagao na rezervno sedište. Pitao sam se zašto toliko volim da s vremena na vreme uplašim svoju majku, i zaključio da je to zato što njena glupost izaziva u mojoj podsvesti izvesnu netrpeljivost. U razgovoru, ona je svoja sujeverja koristila kao oružja, mlatarala je njima kao motkama, kao nespornim činjenicama.

Svi se mi plašimo hladnoće; to je prirodno. Nema sumnje da je evolucija ugradila u nas taj strah, kao upozorenje protiv noći, protiv zime, protiv onoga što može nastupiti ako se izložimo hladnoći. Ali moja majka se hladnoće plašila na jedan nerazuman i, lako je moguće, nasledan način. Kad god je saletim pitanjima o tome, ona skupi usta i kaže: – Mnogo više bih volela da me to *nikad* ne pitaš, Drouve. – Taj njen mini-govor je na neki način savršen po intonaciji, po sadržaju, po tajanstvenom i bolnom izrazu na licu. Čisto pozorište, i to sa preterivanjem.

Iza njenih reči stoji činjenica da su njenu sestru strpali u ludnicu. To je jednostavna činjenica; reč je o nečemu što se mnogima dogodilo; ali je moja majka uspela da napravi tragediju i dramu. Niko nije više od mene patio, kad se to desilo tetki Zu; pa ipak, bio sam u stanju da

maltene zaboravim onaj strah koji me je tad obuzeo, i da vidim smešnu stranu tog događaja.

Oduvek sam smatrao da tetka Zu ima neke simpatije prema mome ocu; možda je tako bilo, možda i ne, tek, ona je uspela da nagovori moga oca da joj pozajmi kola; moja majka nikad ništa slično nije postigla. Tetka Zu je bila neudata. Poželela je da me vodi kod nekih rođaka, da se mnome pohvali; pošto bi vožnja njenom kočijom, koju su vukli loksi, trajala dugo, ona je, sasvim jednostavno, pozajmila kola. Bila je zima.

Kad smo bili na pola puta do kuće, usred predela potpuno nenastanjenog, nestalo nam je distila, pa su kola, šišteći, usporila i stala.

– Vidi, vidi – reče tetka Zu blago. – Moraćemo peške, Drouve. Nadam se da su tvoje nožice dovoljno jake. – Zapamtio sam te njene reči sasvim tačno.

I tako smo krenuli pešice. Znao sam da nikako ne možemo stići kući za dnevnog svetla, i da će sa sumrakom nastupiti hladnoća, za koju nismo bili prikladno obučeni. Bio sam dovoljno inteligentan (iako mi se ona obraćala kao da nisam) da shvatim da je ona u pravu, da zaista, kad se sve mogućnosti odmere, nije pametno ostati u kolima. Otac je imao visok društveni položaj, ali ipak nije mogao da kupi kola sa zatvorenom kabinom, kakva je, na primer koristio regent.

– Vidi, vidi – reče tetka Zu nešto kasnije, kad je sunce nestalo, a zlokobna kugla Raksa zasvetlucala na horizontu. – Postaje hladno.

Prošli smo pored grupe lorina koji su jeli, sedeći među granama i žvaćući bučno. Sećam se da sam tad pomišljao da ću, ako mi bude stvarno hladno, strašno hladno, da se šćućurim uz jednog lorina, da se zavučem u njegovu dugu toplu dlaku. Lorini su dobra, bezopasna stvorenja. Narod ih, oko Alike, koristi uglavnom kao pratioce vučnih životinja loksa. Kad nastupe veoma hladni dani, loksi se ponekad ukoče, napola se parališu od straha; tada ih prisustvo lorina smiri. Postoje mišljenja da je tu posredi neka vrsta telepatije. Te večeri sam bacio čežnjive poglede na lorine, zavideći im na njihovom svilenom krznu i na atmosferi indolentne dobroćudnosti koju su stvarali oko sebe. Iako mlad, već sam shvatao život, i dovoljno znao da se bar malo, malčice, plašim tetke Zu ...

Raks se digao nad drveće, sjajeći lažnim sjajem u kome nije bilo toplote. – Kamo sreće da sam se setila da ponesem kaput – mrmrljala je tetka Zu.

– Mogli bismo da se pribijemo uz lorine – predložih nervozno.

– Odakle ti ideja da bih ja ikad i pomislila da se približim takvoj životinji? – prasnu tetka Zu. Njen bes se hranio strahom. – Je l' ti misliš da ja nisam ništa bolja od loksa?

– Izvinite.

– Zašto ideš tako brzo? Sigurno ti je toplo u tom kaputu. Moja odeća je tako tanka.

Trebalo je da se uplašim koliko i ona; bili smo daleko od kuće, a hladnoća se, iako sam imao kaput, zabadala u mene poput kandži. Zabio sam ruke u džepove i ćutke grabio napred. Bio sam dete, bio sam naivniji, pa me zato pomisao na lorine nije baš sasvim napustila; ako me sve drugo izneveri, pa i tetka Zu, lorini će se brinuti za mene.

Oni su uvek tako postupali ...

– Daj mi tu maramu da zamotam ruke, Drouve. Ja nemam džepove.

Zastao sam da odmotam vunenu maramu sa svog vrata. Pružio sam joj maramu, bez reči. Nisam želeo da dam njenome strahu uporište. Dok smo hodali preko vrha jednog uspona, video sam svetlosti u daljini; predaleko. Zimski vetar me je šibao po golim nogama; krv se slivala ka mome srcu, ledena. Čuo sam kako tetka Zu mumla.

– Fu ... Fu ... – molila se ona bogu sunca. – Fu, hladno mi je. Zagrej me, zagrej me ... Pomozi ...

Sa obe strane druma rasla je živica sastavljena od nesvesnih klinastih biljaka. Znajući da smo uplašeni, osećajući na svoj čudni način naš strah, lorini su se držali u blizini, iza živice. Njihove čupave glave izgledale su u raskvetlosti kao blede mrlje. Gledali su nas radozno, čekali da hladnoća razlomi i ukloni ljušturu civilizacije sa naših uzdrhtalih tela.

– Moraš mi dati kaput, Drouve. Starija sam od tebe, pa zato ne mogu tako dobro da odolevam hladnoći kao ti.

– Molim vas, idemo kod lorina, tetku Zu.

– Drouve, već sam ti rekla! Ne dolazi u obzir da idem kod tih odvratnih zveri. Daj mi kaput, i ne budi neposlušan, dečko!

Njene ruke me zgrabiše kao kandže.

– Pusti me! – Borio sam se, ali ona je bila mnogo veća, a uz to žilava i jaka. Stajala je iza mene, vukla i trzala moj kaput; osećao sam njen strah, njenu ukočenost.

– Reći ću tvome ocu kakav si, životinjo jedna mala. On će znati kako da te ukroti, ako ja ne znam. A sad mi daj! taj! kaput! – Svaku reč pratio je i siloviti trzaj, i ja se odjednom nađoh u donjem vešu. Toplota je odletela sa mene. Tetka Zu je nešto blebetala sama za sebe, i vezivala rukave mog kaputa sebi oko pleća. Videh kako u njenim očima blista svetlost planete Raks. Gledala me je lukavo.

– Daj mi i gaće, pa neću ništa reći tvome ocu, Drouve.

Počeo sam da bežim, ali sam čuo da mi je ona za petama. U isti mah je i cvilila, i hvatala dah, i vikala. Onda me je iznenada tresnula ledena tvrdoća druma, a tetka Zu se našla na meni. Kidala je sve sa mene i vrištala nešto nerazumljivo, zahvaćena užasom. Prepadnut, zapao sam u neko stanje blisko snu. Jedva sam bio svestan da sam go, jedva sam čuo njene korake kako se udaljuju. Dok sam tako ležao, osetio sam kako me lorini hvataju; u dubini moga uma nešto je znalo otkud toplota dolazi. Nosili su me; poduhvatili su me; umirivali me svojim mrmljanjem koje sam napola razumeo.

Dok sam padao u san, u mojoj svesti je polako bleдела slika tetke Zu kako skače i vrišti raksvetljenim drumom.

Sutradan su me lorini doneli pred kuću i ostavili golog na prag, u toplini sunca Fua, a onda se razišli svojim poslovima. Dolazeći svesti, video sam neke od njih: jedan je objahao loksa koji je, vezan između dve duge motke, vukao kola sa izmetom, i podsticao ga da se kreće; drugi je čučnuo na njivu da nađubri useve. Treći je visio sa grana obližnjeg drveta, žvaćući zimske orahe. Otvorio sam vrata i ušao u kuću. Majka me je toga dana dugo kupala; govorila je da smrdim. Tek mnogo kasnije saznao sam da su tetku Zu odveli u ludnicu i zaključali.

Posle sam se setio kola sa izmetom pred kućom; to se vozilo ne viđa svaki dan. Zapitao sam majku zašto mi izmet ne rasipamo po njivama nego ga bacamo u gradsku jamu. Spomenuo sam činjenicu da lorine podstičemo da vrše nuždu među usevima.

– Ne budi odvratan, Drouve – ukorila me je ona. – Ti i sam dobro znaš da to nikako nije isto. I kad smo već kod lorina, preporučila bih ti da ih se kloniš ...

Dakle, da se vratim na onaj dan kad smo polazili za Palahaksi: posle dužeg vremena sve naše stvari bile su utovarene u motorna kola, koja su izazovno mirisala na distil. Moj otac ima običaj da rezervoar vozila posle svake vožnje sasvim isprazni, zato što je jednog jutra našao prazan rezervoar i zaključio da su lorini popili sadržaj. A vožnje su retke: naša kola najčešće stoje pred kućom, objavljujući svetu, pomoću zastave Erto naslikane na strani, na kakvom je društvenom položaju moj otac.

Ušunjah se u kuću s namerom da se oprostim od moje sobe, ali me uz put zaustavi majka. Razmazivala je po hlebu pastu od zimskih oraha; na stolu je stajala i tegla sa sokom od kohe.

– Drouve, hajde da nešto pojedješ pre polaska. U poslednje vreme slabo jedeš.

– Slušaj, mama – rekoh strpljivo – nisam gladan.

Sem toga, nikad ne jedemo ono što ja volim.

Ona je ovo shvatila kao kritiku upućenu njenim domaćičkim sposobnostima. – Pa kako bih mogla da ishranim svakoga, sa ovo malo para što dobijam, i uz ovakvo racionisanje? Nemaš ti pojma kako stvari stoje. U prodavnicama nema ničeg, baš ničeg. Mogao bi malo i ti da pođeš u kupovinu jednoga dana, mladiću, umesto da se celog raspusta vrzmaš po kući. Onda bi video kako je.

– Pa samo sam rekao da nisam gladan, mama.

– Hrana je gorivo za telo, Drouve – reče otac. Stajao je u vratima. – Baš kao što je distil gorivo za motorna kola. Bez goriva u obliku hrane, tvoje telo bi stalo. Ohladio bi se i umro. Zahvaljujući mome položaju u vladi, možemo sebi da priuštimo hranu koju drugi, siromašniji od nas, ne mogu da nabave. Trebalo bi da shvatiš koliko sreće imaš.

Tako je otac, sa svega nekoliko kratkih reči, umeo da me natera da prosto poludim od besa, a u isti mah da mi onemogući ma kakvu osvetu. Pitao sam se da li je svestan šta čini. Pitao sam se, takođe, da li zna koliko mrzim kad mi se ponavljaju jednostavne činjenice koje već znam, i koliko mrzim ta poučna poređenja tela sa mašinom za vreme svakog raspusta i, nadasve, koliko mrzim da mi se kaže da

imam sreće. Čutke sam ključao u sebi, dok smo jeli prženu ribu i sušeno voće.

S vremena na vreme mi je majka dobacivala zamišljene poglede, i ja pomislih da je naslutila moje raspoloženje; ali, prevario sam se. Posle još jednog pogleda, koji bi se zamalo mogao nazvati lukavim, ona se obrati ocu.

– Pitam se da li ćemo ovog leta videti onu devojčicu ... onu, kako li se ono zvaše, a, Berte?

Otac je odgovorio rasejano. – Kćerka predsednika fabrike konzervi? Onog Konča? Zlatousta, ili neko takvo ime. Fina cura. Fina cura.

– Ne, ne, Berte. Ona *mala*, sa kojom se Drouv bio onoliko prijateljio. Ona čiji je otac, na žalost, krčmar.

– Tako? Onda se ne sećam.

Nešto promrmljah i brzo se udaljih od stola, pre nego što je majka mogla da sprovede svoju pravu nameru: da me pita za ime te devojke i da pažljivo motri moje lice u trenutku dok to ime izgovaram. Otrčao sam na sprat, u svoju sobu.

Nije ta devojka bila mala; bila je jedva nešto niža od mene. Bila je mojih godina, a njeno ime, koje neću zaboraviti dok me ima, bilo je Palahaksi Smeđooka.

Stajao sam na prozoru svoje sobe, gledao grupu dece kako se igraju oko javnog grejača na suprotnoj strani ulice, i razmišljao o Smeđookoj. Pitao sam se kako je provela ovu zimu u svom magičnom gradu Palahaksiju, i da li je za to vreme ijednom pomislila na mene. Pitao sam se da li će me se setiti, kad se opet sretnemo. Dani detinjstva prolaze polako, za godinu dana se mnogo toga desi, a ja sam, za razliku od onog što je moja majka rekla, Smeđooku jedva i upoznao. Počeli smo da razgovaramo jedno s drugim tek u poslednja dva-tri dana raspusta; eto koliko deca u tim godinama mogu da budu stidljiva.

Ali od tada, nijedan dan nije prošao, a da u mislima nisam video njen lik; zgodne rupice na njenim obrazima kad se smešila (a to je bilo često), razliveni smeđi sjaj u njenim očima kad je tužna (a to je bilo samo jednom, kad smo se rastajali, što su moji roditelji propratili pogledima neskrivenog olakšanja). Ona je bila kćerka krčmara, živela je u zgradi gde su ljudi *pili*. Bilo im je jasno da su moji roditelji zadovoljni što se letovanje okončalo.

Poslednja stvar koju sam iz svoje sobe poneo bila je mala zelena narukvica. Jednom prilikom ju je Smeđooka izgubila, a ja sam je našao ali je nisam vratio. Ta narukvica je trebalo da posluži kao jednostavan način da ponovo uspostavim kontakt; još uvek me je pomisao na novi susret sa Smeđookom ispunjavala stidljivošću. Stavio sam narukvicu pažljivo u džep i pošao niz stepenice, da se pridružim roditeljima koji su bili spremni za polazak.

Prolazeći kroz kuhinju, primetio sam praznu staklenu teglu. Prišao sam tegli, pažljivo je osmotrio i omirisao.

Majka je bacila mog ledenog goblina.

2

Poslednje pripreme izvršene su u tišini. Otac je na ceremonijalan način upalio gorionike, što sam ja posmatrao sa propisane udaljenosti, još uvek se ježeći zbog podlosti sa kojom je moj ledeni goblin uništen, i nadajući se da će mu sve to skupa eksplodirati u lice. Začulo se uobičajeno potmulo “puf!” kad se isparenje distila upalilo. Uskoro su među polugama i cilindrima lebdeli mlazići pare, a iz kotla je dopirao zvuk krčkanja, oglašavajući da su kola spremna. Ušli smo: otac i majka napred, jedno do drugog, a ja pozadi, blizu kotla. Prijatna toplota smirila je moj jad; nije moguće biti dugo žalostan na zadnjem sedištu motornih kola. Uskoro smo odmicali zadnjim ulicama Alike; ljudi su nas ćutke gledali. Ništa od onog prijateljskog mahanja rukom, kojeg sam se sećao iz prošlih godina.

– Smrzni Parli! – povikala je jedna devojčica bez ruku. Prošli smo pored poslednjeg javnog grejača, male konstrukcije od vertikalnih cevi iz koje je izbijala peruška pare, i izašli u otvoren prostor. Otac i majka su pričali, samo ja njihove reči nisam mogao da razaznam; klipovi su šištali i tukli neposredno iza mene. Nagnuh se napred.

– Je l’ su ovde našli tetku Zu? – povikah. Dabome, znao sam da su je tu našli; narod je o tome pričao. Izgleda da su poslali nekakvu spasilačku grupicu, nekoliko hrabrih ljudi opremljenih debelim krznima i vrućim ciglama i, rekao bih, stomačinama prepunim distila. Našli su tetku Zu samo stotinak koraka od javnog grejača koji joj je mogao dati bezbednost. Bila je obema rukama zagrlila jedno anemonsko drvo: pokušavala je da se popne uz klizavo stablo

anemone i da se uvuče anemoni u želudac, samo da bi došla do topline. Pričaju da je bez prestanka vrištala, i da je prste toliko duboko zarila u žilavo tkivo drveta da su morali da podvlače štapove i odvajaju jedan po jedan prst. Još jedan jeziv detalj koji sam čuo od svog informatora: bila je potpuno gola. To su čuli i ostali, cela škola. Drvo je bilo gladno, pa je pokidalo i pojelo odeću sa nje, ali nije moglo da podigne tetku Zu do svojih usta jer je bila suviše teška za to, a ni ona sama nije uspjela da se popne jer joj nije preostalo toliko snage.

– Bilo bi bolje da više ne pričaš o svojoj tetki, Drouve – reče majka.

– Ima nekih stvari koje je poželjno zaboraviti. Gledaj, zar nije divan pejzaž?

Pred nama su bili bregovi, zatalasani kao spori talasi mora kad je grum na vrhuncu. Tu i tamo videla su se obrađena polja sa krtolastim biljkama, ali njih je bilo malo; teren je većinom bio otvoren, travnat. Loksi su na njemu spokojno pasli, u neprekidnom sunčanom sjaju ranog leta. Sve je bilo sveže i zeleno posle duge zime, a potoci i reke još su tekli; kasnije će ih vrućine isušiti. Nedaleko od nas, zaprega od četiri loksa vukla je teški plug kroz zemlju; između njih su uspravno hodala dva lorina, povremeno ih tapšući po glatkim bokovima, nesumnjivo im pružajući i mentalno ohrabrenje. Na plugu je, na nesigurnom sedištu, sedeo farmer, izvikujući one besmislene povike životinjama. Kao i mnogi drugi ljudi koji provode život pod suncem Fu, bio je mutant. Njegova mutacija sastojala se u tome što je na desnoj strani tela imao jednu ruku više. U toj ruci držao je bič kojim je izmahivao.

Prolazili smo povremeno pored malih sela; ponegde smo dolivali vodu u kotao, praćeni tupim pogledima seoskih žena koje su stajale u niskim ulazima svojih kuća, iz čije unutrašnjosti su nas vrebala deca. Ovde je mutacija bilo mnogo. Otac uputi kompliment jednom čoveku sa mnogo prstiju na rukama.

Ovaj nastavi da pumpa vodu za nas. Voda je izbijala u mlazevima, ritmično. – Fu me je, mislim, dobro pogledao – reče on zaduvan. – Težak je život ovde. Čoveku je i najmanja pomoć dobrodošla.

Njegovi su prsti prosto igrali kroz mašineriju motornih kola, i ovde proveravajući klin, tamo pritežući zavrtnj. Gurnuo je jedan stari kožni levak u rezervoar za vodu i pažljivo nagnuo kofu.

– Pretpostavljam da osećate nestašice, zbog rata... – reče moj otac sa iznenađujućom merom poštovanja. Ovde, u zaostaloj pokrajini, nije bio u svom elementu. Kroz otvorena vrata jedne kolibe primetih jednog lorina kako, ni manje ni više, sedi na stolici.

– Kakav rat? – upita čovek.

O tom pitanju dugo sam razmišljao, dok smo se vozili dalje, u kamenite ekvatorijalne predele. Sunce je opisivalo krugove sve niže i niže, sve bliže horizontu. Putujući, izgubio sam svaku predstavu o vremenu, a u neprekinutom sunčanom sjaju ranog leta jedan standardni dan nadovezivao se na drugi; na njihovo smenjivanje ukazivali su mi samo povremeni periodi umora. Činilo mi se da se egzistencija sastoji samo od pustinje, od povremene pojave zemnog driveta, od sedišta ispod mene i od huktanja parne mašine.

Onda, jedna promena: kamion pun ribe stajao je ukraj drumu, pokvaren. Dvojica vozača sedeli su očajno pored onesposobljenog vozila. Nekoliko lorina se, na način tipičan za njih, stvorilo ovde, usred prazne pustinje; lorini su sedeli sa ljudima, predati beskorisnoj mimikriji ljudskog ponašanja.

Moj otac je nešto promrmljao majci, i sasvim sam siguran da je pomišljao da se ne zaustavi nego da vozi dalje; u poslednjem trenutku je ipak zakočilo, nekoliko koraka iza kamiona. Užasno je smrdelo na ribu.

– Mogu da vas odvezem do Bekston Posta – povika moj otac preko ramena dvojici vozača, koji su žurno prilazili. – Odatle možete da pošaljete poruku. Moraćete da sedite na rezervoaru sa gorivom, unutra nema mesta.

Ona dvojica promrmljaše nešto u znak zahvalnosti, skočiše na rezervoar iza mene, i mi krenusmo. – Zdravo, sine – povika mi jedan od njih kroz vrtlog razmahanih poluga.

– Šta se desilo sa vašim kamionom? – povikah. Smetalo mi je to što oni zadiru u moju privatnu sferu. Mislio sam da će ovakvo pitanje ovom čoveku biti neprijatno.

On se žalobno iskezi i zakorači duž daske koja je spajala blatobrane, pa se najzad ubaci u sedište pored mene, potiskujući me još bliže kotlu. Zurio sam pravo napred, ljut na samog sebe što sam započeo razgovor. Eto, jednom su i moji roditelji bili u pravu: osobe ove klase ne treba ohrabrivati.

– Smrzna stvar se smrznno dobro zapušila – objasni on vulgarno. – Nema distila, vidiš? – Bacio je pogled na naše kante za gorivo. – Nema sem za neke smrzače koji imaju sreće. Mi smo kamion prilagodili za loženje drvima. Onda mora' naložiš smrznno veliku vatru ispod kotla, i mora' paziš da stalno ubacuješ nove panjeve. E, mi smo to pazili, jesmo; ali kriva je konzervara. Tamo, u fabrici konzervi, nisu se setili da nam daju četke za čišćenje cevi. To su cevi ko duge tanke frule. I sad cevi zapuštene smrznom čađi, i smrzni kamion neće ide.

– Slušajte, nije potrebno da toliko psujete.

– Opasan si mi ti mali smrzač, a? Tata ti je nekakav Parl, a? Sigurno da jeste, čim ima ovak'a kola. – Oči su mu lutale prema kantama, a njegovo prisustvo postade zastrašujuće. Moji roditelji su sedeli napred, zaneti u razgovor o nestašicama.

– Moj otac je na važnom položaju – rekoh odlučno, da sakrijem strah koji sam u sebi osećao. Ta fraza nije bila moja; ponavljao sam reči koje je majka upotrebljavala u mnogim prilikama. Prvi put sam shvatio da nisam siguran šta te reči stvarno znače. U mojoj mašti se ocrtaše nekakvi planinski vrhovi, pokriveni snegom kao usred zime. Otac sedi na najvišem vrhu, a njemu podređeni čuče na nižim vrhovima. Narod se zgurio po dolinama, zaprepašćen od tolike veličanstvenosti.

– Ma sigurno, nego šta, momče. Sedi za istim stolom svaki dan, kladim se, sem što vas jednom godišnje, u vreme raspusta, vodi na more da gledate grum, a tamo stanujete u hotelu koji se zove "Morski pogled".

– Ako baš hoćete da znate, otac ima vikendicu u Palahaksiju.

– Ne čudi me ako ima. – Osmehnuo mi se pocrnelim zubima, ali oči su mu ostale hladne. – A sada ja tebe nešto da pitam. Šta misliš, šta ja radim.

– Vi vozite kamion sa ribom.

– I misliš da je to sve? Ne, dečko. Ja razgledam svet. Ili, ako ne baš ceo svet – brzo se ispravi – ono bar celu državu Erto, a ne samo ovo parčence između Alike i Palahaksija. Vozio sam ja duž čitave obale, od stare konzervare u Palahaksiju pa sve do Horloksa na severu i Ibane na jugu gde je naša državna granica sa Astom i gde su pogranične straže, to jest, gde su bile, dok ovaj smrzni rat nije tako

zamutio stvari da sad ne znaš gde je granica. Pa sam vozio starim pograničnim putem i na sever, i na jug, kroz senku velikog centralnog planinskog lanca gde sunce Fu kuva kao peć na nebu i gde nemaš ni dve iste životinje, ni dva čoveka isto građena. Jes' ti učio geografiju, dečko?

Ono što sam učio, to sam i znao, ali sam takođe znao da sad nije čas da se šepurim svojim znanjem; ovaj prostak će negirati sve što kažem. Teško je osobi kao što sam ja, dakle nekome ko nije mnogo putovao, da vizualizuje planetu na kojoj živimo. Učili su me da je naša planeta izgledom nalik na loptu koju neko drži u ruci. Lopta je svet, a šaka koja je drži je naša kontinentalna masa. To je jedini kontinent na planeti. Kao što je šaka podeljena na dva dela izglavcima, tako je kontinent podeljen na dva dela velikim centralnim planinskim lancem, koji je ujedno granica između država Erto i Asta. Jedna polovina šake, i to nadlanica, je Asta, a druga polovina, prsti, naša je država Erto, čiji pojedini delovi duboko zalaze u more. Ova šaka-kontinent obuhvatila je planetu gotovo sasvim, ali je ipak ostavila tri okeana: dva ogromna polarna okeana, i treći, dug a uzan, koji ih spaja, i kroz koji leti teče grum. Sve to ja mogu da zamislim, ali jedva.

Kamiondžija je pričao dalje. – Bio sam zarobljen u snegu i ledu, sasvim bez goriva, i sa samo malo toplote u kotlu da me greje; hladnoća se probijala kroz pukotine u mojoj odeći, u tolikoj meri da bi neko drugi poludeo, ali ja sam se izvukao. Vozio sam kroz močvare, gde je kamion utonuo do osovina, i gde je jedan ledeni đavo napao točkove, a i moju nogu; ali ja sam organizovao lorine, upregao lokše, i iščupao kamion. Na obalskom putu napali su me grumeti, a ja sam dohvatio lopatu i makljao ih dok svuda unaokolo zemlja nije bila bela od perja i crvena od krvi; oni koji su preživeli pobjegli su vrišteći. Dakle, šta kažeš na to, dečko?

– Mislim da si uobražen, manje-više koliko i moj otac – rekoh kiselo.

Iznenada se nasmejao; bio je to urlik istinskog veselja. Njegov odvratni dah, koji je smrdeo na ribu, zakovitlao se oko moga lica. – Dobro si rekao, dečko; baš si odlično pogodio. Važno je šta čovek misli o sebi, a ne šta o njemu misle drugi. Siguran sam da je tvoj ćale na svoj način dobar čovek, iako je Parl. E, sad, jesmo li prijatelji? – Gurnuo mi je svoju šaku pod nos, pa sam tek sad

primetio da na svakoj ruci ima po dva prsta: njegove šake bile su ogromne dvoprste hvataljke koje su počinjale od samog šačnog zgloba. Njegova šaka nikada ne bi mogla poslužiti kao ilustracija kontinentalne mase. Prodrmao sam taj čudni objekat, više iz radoznalosti nego iz prijateljstva.

Njegov drugar, koji se sigurno osećao zapostavljen, progurao je do nas svoju uzanu glavu kroz razmahanu mašineriju, što je bilo opasno, i pridružio se razgovoru. Jedna je šipka sevala jedva palac ispod njegovog grla. To nije mogao izvesti niko ko nije imao tako dug vrat kao on.

Putovanje se nastavilo. Počeo sam pomalo i da uživam u društvu ove dvojice čudnih saputnika. Krupni čovek pored mene rekao je da se zove Palahaksi Group, a da je njegovom prijatelju ime Džuba Visoki. Dopunjavajući jedan drugog, pričali su mi nove priče, sve dok se pred nama nisu pojavile prve kuće, i dok krstarenje ptica brzača po nebu nije pokazalo da smo stigli u Bekston Post. Ne volim da me iko smatra za budalu. Nadao sam se da oni ne pomišljaju da sam poverovao u sve što su ispričali. To sam im i rekao.

Group, dok su kola usporavala, stisnu moje rame svojom dvokrakom šakom. – Važno je značenje priče, Drouve, sine. Priča se pripoveda iz nekog razloga, a ima i razloga što se pripoveda određenim načinom. Nije važno da li je istinita ili ne. Zapamti to.

Rukovali su se s mojim ocem, zahvalili mu na vožnji, i otišli u pravcu mesta za slanje poruka: bila je to kolibica potpuno bela od izmeta golubova pismošča.

Nisam se mnogo radovao pristizanju u Bekston Post. Pre našeg polaska iz Alike, govorkalo se da će zbog rata biti zabranjena putovanja, pa sam sad napola očekivao da nas dočeka poruka s naređenjem da se vratimo. Laknulo mi je kad videh da otac ignoriše kolibicu sa porukama i da jednostavno vozi dalje duž glavne, i ujedno jedine ulice ovoga mesta, u pravcu jedinog restorana. Iznad naših glava klepetali su golubovi pismošče.

Bekston Post je malo naselje, nekoliko kuća i prodavnica koje za svoje postojanje mogu da zahvale samo kolibi za poruke i činjenici da upravo ovde počinju Žute planine, koje razdvajaju pustinju od plodnih priobalnih ravnica. Bregovi pred nama bejahu goli, mrki,

izvajani erozijom, ali iza njih su počinjali pašnjaci, reke, gradovi. Jedva sam čekao da opet bacim pogled na nešto zeleno.

U gradiću je u ovo doba ipak vladala živost. Prilična gomila sveta šetala je ulicom, zavirujući u izloge. Tu su mogli videti novine, suhu i konzervisanu hranu, i neobično oblikovane pirimerke lorinske umetnosti. Taj narod je većinom čekao na parne autobuse koji bi uskoro trebalo da pođu. Glavni zadatak tih autobusa, u stvari, bio je prevoz golubova pismonoša do sličnih stanica u komunikacionoj mreži, ali su oni, da bi radili ekonomičnije, prevozili i putnike. Otac je kupio novine; ali u ovom neobičnom gradiću to nisu bile novine na kakve smo u Aliku navikli, nego su bile sačinjene od nekoliko manjih listova spojenih čiodom. BEKSTONSKI GLASNIK, glasio je veličanstveni naslov na početku. PRAVO SA GOLUBIJE NOGE. Ušli smo u stuva-bar i seli da pojedemo oskudan obrok; retku čorbu, povrće i sušeno voće. Voda je bila racionisana; u početku sam mislio da je nećemo ni dobiti, ali onda je moj otac pokazao svoju kartu kelneru. Bio je to malo čudan, ali vrlo prijatan, krznom pokriven čovečuljak.

Otac poče da čita novine, a onda nezadovoljno uzviknu:

– Ovde ništa ne piše o otvaranju nove konzervare!

– Možda je pisalo u jučerašnjim novinama, Berte – reče majka zabrinuto, bacajući pogled unaokolo. Imao sam razumevanja za njen stav: otac je posedovao talenat da privuče pažnju na sebe. Činilo se da sad svi u stuva-baru gledaju u nas.

– Mestleru se ovo neće dopasti. Trebalo je da bude objavljeno danas. Zašto nam se uvek dešavaju ovakvi promašaji? Zašto, pitam ja? Raks! – Najzad je, na moje veliko olakšanje, začutao i zagledao se u svoju vodu.

– Zaboravi to, dragi. Na odmoru smo – promrmlja majka umirujućim glasom.

Osetio sam da i ja treba nešto da dodam; ohrabrila me je, čini mi se, očeva utučenost. – Kakve veze ima ako ne piše. Zar je važno da li će se to narodu javiti ili ne.

Oko očevih očiju pojavilo se bezbroj malih bora, a u uglovima njegovih vilica mišići su pulsirali. – Je l' ti to kažeš da Parlament i ja ne znamo svoj posao, Drouve?

Tačno to sam hteo da nagovestim, mada to nisam otvoreno rekao. Očeva inteligencija je popuštala, stario je, njegove misli ulazile su u kolotečinu. Bio je već naviknut da se poštapa dostojanstvom svoga položaja; ukratko, izgubio je sposobnost za logično raspravljanje. Doveo sam ga u položaj koji je meni odgovarao, i sad sam mogao da ga potučem, hladno i logično.

Ali nisam predvideo da će se majka umešati. – Baš je bio *fini* obrok – reče ona čvrsto i podiže novine koje je otac u svom suzdržavanom gnevu bacio.

– O, gle ovo, naše snage su zauzele Gorbu. To je baš *fino*.

– Ali to samo tu piše, majko – rekoh očajno.

– Koliko je nama poznato, Gorba se možda ne nalazi ni blizu fronta. Možda nikakva “Gorba” ne postoji. Ja za takvo mesto nikad nisam čuo.

– Ali ja sam čula. – Majka se nadmoćno osmehnula na svog sina koji je pokušao da se pravi pametan. – Išla sam tamo jednom, sa roditeljima, kad sam bila devojčica. Bilo je divno. To je na reci; grad je vrlo star, i ima *divan* Fuov hram od najčudnijih zelenih cigala ...

Neko vreme pričala je u tom stilu, tako da je otupila oštricu rasprave: otac je povratio svoju ravnotežu, a ja sam se jednostavno dosađivao. Nije mi palo na pamet da se zapitam da li majka govori istinu; štaviše, zaboravih i šta sam hteo da kažem. Uskoro se otac opet prihvatio čitanja, zadovoljavajući svoju prisilnu potrebu da bude u toku događaja, kao što i priliči nekome ko ima važnu poziciju u vladi.

Jedno ne mogu da vam urade: ne mogu da vas spreče da razmišljate. Setih se kako sam jednom podmetnuo ocu novine tri dana stare, namesto onih novih, od toga dana. On je čitao sa dubokim interesovanjem, sve redom: sudsku rubriku, političke platforme, najnovije vesti sa fronta. Tek kad je stigao do sportske strane, zapazio je da je to, što je do tog časa tako žustro proždirao, prilično bajato. Video sam kako preko njegovog lica preleće samo jedan treptaj namrštenosti dok je gledao slingbalske rezultate; to se produbilo u izraz zbunjenosti, dok je ponovo pregledao prvu stranu; najzad je pogledao datum. Tada me je njegova reakcija pomalo razočarala. Izostao je urlik gneva i razočaranja; nije zgužvao novine u loptu i hitnuo ih u vatru; ništa od tirade jada i očajanja što su

dragoceni trenuci njegovog vremena nepovratno propali. Još značajnije, izostalo je i priznanje o besmislenosti aktuelnih događaja, kao i saznanje da štampanu reč ne treba prihvatati kao istinitu. Samo je slegao ramenima, ostavio novine, i odsutnim pogledom zurio kroz prozor. Uskoro je zaklopio oči i zaspao.

Sad mi je prijalo da se prisetim tog dana. Ustali smo, i stojeći čekali u stuva-baru, dok se otac pogađao i natezao oko cene obroka.

Neprekinuto dnevno svetlo postepeno je popustilo i pretvorilo se u sumrak kad smo prešli bregove i zaputili se obalskom ravnicom. I stav naroda se promenio: videli smo više osmehnutih lica, više znakova istinskog prijateljstva, kad god smo se zaustavili radi hrane ih vode. Činilo se da je lak život na obali stvorio neku vedru rasu ljudi: polako su išli za svojim poslovima, u blagom sumraku. Sunce je kružilo oko njih, ostajući uvek samo malo ispod horizonta, i bacalo zavesu grimiznog sjaja do pola neba.

Naravno, bilo je hladnije, ali bližilo se leto, tako da svežina nije mogla dugo potrajati. Po selima su iz javnih grejača izbijali pramičci pare; tu su sedeli starci, leđima naslonjeni na cevi, i klimali glavama u znak poštovanja dok smo mi prolazili, čim bi ugledali odličja na boku naših kola. Loksi su, pojedinačno ili u tandemima, vukli kola puna proizvoda sa plodnih njiva do trgovačkih centara; ovde se nestašice nisu primećivale. Lorini su se njihali na granama žutolopki, berući slatke plodove i ubacujući ih precizno u burad na tlu. Na mnogim njivama već su se videli letnji usevi, zeleni i bogati.

Drum je dobrim delom išao paralelno sa ovom ili onom rekam, pa smo koristili tu okolnost da napunimo rezervoare vodom kad god je bilo moguće; čak i u ovom prijatnom predelu, moglo se zapaziti da ljudi zure u naše kante sa distilom mnogo duže nego što je bilo pristojno. Nije nam još mnogo kanti ostalo; taman toliko, rekao je otac očito ponosan na tačnost svojih kalkulacija, koliko je potrebno da stignemo u Palahaksi.

Najzad stigismo do obale i do ribarskih sela. Okrajak sunca pojavljivao se na horizontu i zadržavao sve duže, dok smo se truckali drumovima. Sad su ti drumovi vodili duž ivice visokih klifova, litica nad morem. Gledali smo okean krvavo-crvene boje. Dok sam posmatrao kako se talasi razbijaju o stene i pretvaraju u ružičastu penu, dok sam slušao njihovo naletanje i huku, nije mi bilo lako da

zamislim promenu koja će nastupiti krajem leta, kad dođe grum. Okean je večan, pa ipak je i on podvrgnut dejstvu godišnjih doba.

Kasnije je drum opet skrenuo ka dubini kopna, obilazeći široko rečno ušće, po kome su plovili čamci dubokih trupova i vukli mreže. Oko mosta kojim se ta reka mogla preći, iznikao je gradić. Tu smo poslednji put stali radi uzimanja vode. Pentrali smo se uz obalu reke, tegleći kofe; napunili smo rezervoar poluslanom vodom i odvezli se dalje. Ljudi su prekidali posao da nam mahnu dok smo prolazili.

Najzad smo prošli pored odavno zapamćenog orijentira: bila je to jedna prastara kamena tvrđava na strani jednog brega. Uskoro smo se vozili uzanim ulicama prema dobro poznatoj luci u kojoj je sve vrvelo od života: morske ptice, čamci, mreže okačene da se suše, i svugde ljudi koji nešto rade, more puno otpadaka, vazduh pun mirisa ribe i soli. Stigli smo u Palahaksi.

3

Palahaksi je sazidan oko kamenitog morskog rukavca. Kuće, načinjene uglavnom od ovdašnjeg kamena, strmo se dižu od luke pa sve do visine okolnih klifova, sem na najjuvuchenijem delu rukavca, koji se tu pretvara u dolinu. Proticanjem vremena, maleno ribarsko seoce izraslo je u ne-tako-mali grad, pa su nove kuće izrasle na klifovima i rasule se dolinom. Pre nekih deset godina izgrađena je fabrika konzervi, što je dovelo do daljeg povećanja populacije. Luka je nekad bila sasvim dovoljna za potrebe sela, ali kad se promet povećao, izgrađen je dugi lukobran koji je polazio od zapadnog kraka luke i obuhvatao veliku vodenu površinu. Duž lukobrana su kejovi. Ribarski brod sada može da pristane uz kej i da istovari svoj teret direktno u malo parno šinsko vozilo koje će odvući ribu kroz uske ulice sve do konzervare. Postoji i pijaca za male privatne ribare, ona se nalazi na unutrašnjoj strani luke.

Kad smo stigli u Palahaksi, ja sam najpre želeo da ispitam tu novu konzervaru koju je moj otac spomenuo. Ona je bila izvan grada, sa suprotne strane jednog malog rta poznatog pod imenom Vrh prsta. Izgleda da je bilo nemoguće proširiti staru konzervaru. Sem toga, mašine u staroj fabrici bile su, rekao mi je otac, zastarele.

Jasno sam osećao da je između mene i mog oca nastala, zbog ove banalne teme, neka napetost. Odjednom mi je nova konzervara bila odbojna. Staru sam konzervaru odavno znao, poznavao sam po izgledu mnoge koji su u njoj radili, mnogo sam puta posmatrao istovar ribe, divio se složenosti "ibljeg tramvaja" koji je vukao ribu od lukobrana do fabrike, divio se mašinama. Konzervara mi je bila stari prijatelj. A sad, otac kaže da je zastarela i da će jednog dana biti srušena da bi se na tom mestu zidale nove kuće. Ona je ruglo, kaže otac. Da bi istovarili ribu za novu konzervaru, brodovi čak neće morati ni da ulaze u luku, nego će taj posao obavljati severnije, s one strane Vrha prsta, u samom rečnom ušću. Da bi sve bilo još gore i crnje, nova konzervara bila je u državnom vlasništvu, a moj je otac imao nekakvu savetodavnu ulogu u vezi sa njom; dakle, predstojao nam je radni odmor.

Dva dana posle našeg pristizanja, prošetao sam duž klifova i osmotrio nove fabričke zgrade sa jednog stenovitog vrha. Zatim se vratih u našu letnju kućicu na južnoj strani grada, nimalo impresioniran. Počinjala je da me gricka dosada. U kući nikog nije bilo; otac je bio u novoj fabrici, majka je izašla u kupovinu. Sedoh na trem, zagledan u široko prostranstvo zaliva Palahaksi; desno, dole, nazirao sam svetionik na kraju lukobrana. Na zapadu, ne mnogo daleko iza horizonta, bila je granica države Aste. Mislim da je ta blizina neprijatelja činila život u Palahaksiju lepšim, kao što začini čini jelo ukusnijim.

Naša kućica bila je prilično primitivna, drvena, a nalazila se na jednoj strmoj livadi ispod vrha klifa. Oko nje su bile druge kućice, raznih veličina i oblika. Između njih su pasli loksi, i češali leđa o grede. Na tremu susedne kućice sedeo je jedan lorin, bezobrazno imitirajući moj način sedenja. I taman sam se spremao da ga oteram, kad ugledah kako se jedan čovek približava sa suprotnog kraja livade. Dok je hodao, zurio je postojano u mene, pa je bilo jasno da sam ja njegova meta. Bilo je prekasno za povlačenje u bezbednost kućice.

– Hej, zdravo, momče! – pozdravi me došljak još izdaleka.

Ja sam ga ignorisao. Sedeo sam i dalje na istom mestu, ćuškao grudvice zemlje nožnim prstima, i priželjkivao da taj tip ode. Jer, čim sam ga ugledao, i čim sam čuo kako govori, sve mi je bilo jasno.

Osrednje visine., debeljuškast, dlakavih i veselih crta lica, laka koraka, ukratko, onaj tip čoveka koji, kako bi to moja majka rekla, "izvrsno ume sa decom". Ako se nađe dovoljno žrtava, taj će da organizuje izlete, i slingbalske utakmice, i klince će naučiti da mu se obraćaju sa "ujko". Za to vreme će sve majke (a u prvim redovima, moja majka) da posmatraju šta se dešava, topeći se od zadovoljstva i objašnjavajući jedna drugoj kako je to baš fini čovek i kako ga sva deca vole. Dok će, međutim, taj smrzni pacov da namešta rezultate slingbalskih utakmica, udešavajući tako da devojčice i najmanja deca pobeđuju, a da mi momci gubimo.

– Zašto tako tužan izraz lica, kad je dan ovako lep? Stao je pored mene. I pre nego što sam podigao pogled, znao sam da se iscerio u osmeh.

– Hm.

– Reko bi da si ti Alik Drouv. Drago mi je da se upoznamo, mladiću. Ja sam prijatelj tvoga oca. Dozvoli da se predstavim.

Njegov prijateljski zborani osmeh nije mi dozvoljavao da odvojim pogled, štaviše naterao me je da ustanem i da trpim da mi tresu podlakticu. – Zovem se Horloks Mestler.

Daleko je od kuće bio ovaj čovek; grad Horloks je daleko u unutrašnjosti, na severu. Jedan trenutak sam pokušavao da se prisetim zašto mi je njegovo ime na neki nejasan način poznato, zatim sam na to zaboravio. – Šta mogu da učinim za vas? – rekoh.

– Nadao sam se da razgovaram sa tvojim ocem.

– Nije kod kuće.

– A, tako. Smem li pitati gde je?

Zamarala me je ta njegova nepopustljiva ljubaznost; imao sam utisak da mi neko drži čas iz lepog vaspitanja. – Verovatno je u novoj konzervari – rekoh, sabirajući se i čineći iskren napor. – Žao mi je što ne znam ništa više da vam kažem. Pretpostavljam da će se uskoro vratiti. Želite li da popijete nešto, možda sok od kohe?

– Hvala, mladiću, ali bojim se da nemam vremena. Moram da žurim. – Osmotrio me je sa iznenadnom lukavošću. – Dosadno?

– Možda.

– Uskoro će grum; momak kao ti treba da ima čamac. Vrlo je zanimljivo u čamcu za vreme gruma. No, dobro. Nadam se da ću naći tvog oca u konzervari, ako požurim. Zdravo.

Udaljio se elastičnim koracima. Pratio sam ga pogledom, i nisam mogao da budem siguran nije li mi se on, na kraju krajeva, ipak dopao.

Odlutao sam nazad u kućicu i zastao da osmotrim mapu koju je moja majka prikucala na zid. Zastavice su pokazivale pozicije ertanskih armija; o toj temi su novine svakodnevno izveštavale, a odrasli neumorno pričali. Crvene strelice pokazivale su glavne pravce našeg napredovanja. Činilo se da smo svuda u nadiranju, samo što je moj skepticizam već bio toliki da se ne bih mnogo iznenadio kad bi mi neprijateljska izvidnica zakucala na vrata. Presvukao sam se za plivanje i sišao na plažu.

Zahvatila me je neka sentimentalnost, dok sam stajao na dobro poznatom šljunku male uvale zaštićene klifovima. Ovde sam se prvi put obratio Smeđookoj, prošle godine. Razmislio sam dobro i zatvorio oči, pokušavajući da joj uputim mentalnu poruku, onako kako to lorini, navodno, rade. *Evo me, Smeđooka*, mislio sam. *Dođi na plažu da se sretnemo*. Otvorio sam oči, ali nje nije bilo...

Naš susret prošle godine odigrao se u ono čudno vreme kad se grum povlači a kiše još nisu počele. Našao sam jednu čudnu ribu koja se praćakala na površini; tad je Smeđooka, koju sam već neko vreme posmatrao krajičkom oka, prišla da je pogleda. Položili smo to stvorenje na šljunak i razgledali ga, pa nam je ta stvar, zanimljiva za oboje, poslužila kao izgovor da konačno počnemo da pričamo jedno s drugim, i time pobedimo svoju stidljivost. Ostatak dana proveli smo sedeći na plaži, a sledećeg dana pošli u šetnju po klifovima. Trećeg dana smo moji roditelji i ja oputovali za Aliku, kući. Nije mi se išlo.

Ali sada Smeđooka nije bila kraj mene. Od prvog koraka u ledenu vodu osetih drhtaje koji su mi pošla uz kičmu. Posle nekog vremena vratih se u kućicu, gde su me čekali otac i majka.

Pozdravili su se značajno, onako kako vas roditelji pozdravljaju ako su sve do tog trenutka razgovarali o vama. Seli smo da ručamo; pitali su me šta sam radio. Kada im rekoh, oni se pogledaše.

Otac je do poslednje mrvice pojeo jedan plod žutolopke, zamočio prste u vodu i svečano ih obrisao. Pročistio je grlo i počeo. – Drouve... s tobom bih morao o nekim stvarima da razgovaram.

– A? – rekoh ja. Stvar mi je zvučala ozbiljno.

– Kao što znaš, iz moga položaja u vladi proističu i određene dužnosti. Meni odgovara da neke od tih obaveza obavljam ovde u Palahaksiju, dok smo na odmoru.

Normalno mi to ne bi oduzimalo mnogo vremena, ali, na žalost, ove će godine biti drukčije; to mi je danas saopšteno.

– Zaboravio sam da ti kažem, oče, tražio te je jedan čovek. Zove se Mestler.

– Razgovarao sam sa Horloks Mestlerom. Nadam se da si se učtivo ponašao prema njemu, Drouve. To je prilično važan čovek.

– A-ha.

– Izgleda da ću od sada morati veliki deo vremena da provodim u novoj konzervari. Nećemo moći zajedno, kao porodica, da provodimo onoliko vremena koliko sam se nadao. Moraćeš često da budeš prepušten sam sebi.

Gutao sam, trudeći se da izgledam prikladno potišten.

– Ne bi bilo u redu zahtevati od tvoje majke da se stalno angažuje oko tebe. S druge strane, ti si dečko koji ne sklapa prijateljstva lako... na tome ti i ne zameram. Ima osoba sa kojima mi ne bismo želeli da se sprijateljiš. Međutim...

Zastao je, i zurio sumorno u neku tačku jedno tri koraka iza mene, pokušavajući da se seti gde je stao. – Nije moj običaj da ti kupujem poklone – nastavio je — jer verujem da svako treba da da, ako hoće nešto da dobije.

– A-ha.

– Ipak, ne mogu da te pustim da samo lenčariš po ovoj kući, jer bi uskoro počeo da praviš neke gluposti, sigurno. Zato predlažem da ti kupim čamac.

– To je smržno dobro od tebe, ćale! – uzviknuh zapanjeno.

On se osmehnu; ignorisao je psovku koja mi se omakla.

– Video sam odgovarajući plovni objekat u Srebrodelčevom brodogradilištu. To je jedan mali skimer. Trebalo bi da ovladaš njime, ako si iole mornar.

Majka mi se toplo smešila. – Zar nije tvoj otac dobar prema tebi, Drouve?

– Hvala, oče – rekoh poslušno.

– Možeš da preuzmeš čamac kad god želiš – reče on. – Dovoljno je da kažeš Palahaksi Srebrodelcu ko ti je otac.

Kad sam sledećeg jutra završio sa doručkom, ustao, i pogledao kroz prozor, videh isti polumrak na nebu roze boje, i iste životinje kako pasu uokolo našeg trema; ali današnji dan se razlikovao. Danas ću poći u Srebrodelčevo brodogradilište da uzmem svoj čamac. Mutno, uzbudljivo more protezalo se sve do mračnih grbina zemlje na drugoj strani zaliva; danas ću poći u istraživanje tog mora. Navukoh kaput.

– Ako ideš u grad, pričekaj da se i ja spremim. Htela bih nešto da kupim, pa možemo zajedno, Drouve. – Majka podiže pogled ka meni, smešeći se glupo preko svoje šolje stuve.

Zamalo da je pošaljem u sto smrzoza, ali ipak tu grešku nisam učinio. Otac me je posmatrao, pažljivo slušao, čekao da nastane prva neprijatnost pa da povuče odluku o kupovini čamca.

Moja majka je niskog rasta, a ja sam za svoje godine visok, tako da nema načina da hodamo ukorak. Ona žurno skakuće pored mene, noge joj hitaju kao klipovi u mašini, pa pošto uporno zahteva da me drži ispod ruke, nas dvoje idemo ulicom teturajući se kao par pijanaca. Uz to, ona neprestano priča, neprestano gleda gore u mene, smeši se nežno i, uopšte, stvara utisak da su između nas neki veoma čudni odnosi. Kad tako idemo, ja se molim bogu da prolaznici pomisle da je to neka stara prostitutka koju sam uz put pokupio; da bih pojačao taj efekat, nastojim da nabacim postuđen izraz lica, što mi, u tim okolnostima, i nije teško.

Kad stigismo u grad, pokaza se da majka još nije spremna da me pusti. Zajedno smo ulazili u prodavnice, gde je ona pokazivala svoju kartu Parla kad god bi neko rekao da joj zbog racionisanja nešto ne može prodati. Nije dugo trebalo da se nađem pod gomilom stvari, i silno mi je laknulo kad je iznajmila jedna loks-kola da sve to odnesu u kućicu.

– E, pa, idem ja sad – rekoh kad je i poslednja kesa bila bezbedno utovarena.

– A, ne još, dragi moj dečko. Umirem za jednom šoljom stuve. Ima jedan divan stuva-barić dole pored luke, ali ne volim tamo da zalazim sama; tamo se sreću veoma čudni ljudi.

Dok smo išli ka tom stuva-baru, prođosmo pored hotela „Zlatni grumet“. Nastojao sam da ne zurim u prozore suviše vidljivo, jer je

majka znala ko tamo stanuje, i potajno me je posmatrala. Video sam Palahaksi Anli, majku Smeđooke, kako razgovara sa nekim čovekom toliko dlakavim, da sam za njega u prvi mah pomislio da je lorin. Ona mene nije primetila. Verovatno me ne bi ni prepoznala, jer sam je prošle godine video samo jednom, i to na kratko.

Sedeli smo u stuva-baru neko vreme, ne dugo, a onda moja majka poče da maše nekome na drugoj strani prostorije, ispuštajući zvuke prepoznavanja i pozdravljanja. Kad nema oca, ona sasvim pošizi, sklona da skreće pažnju na sebe isto koliko i on. Bilo mi je ludo neprijatno kad dvoje ustadoše, priđoše i sedoše za naš sto. Ta žena bila je iste starosti i rasta kao moja majka, a dečak uz nju iste starosti i veličine kao ja, pa bih se zakleo da je svako živ u tom stuva-baru pomislio da smo mi nekakvi čudni uzajamni odrazi u ogledalu. Majka mi ih je predstavila imenima Dreba Gvilda i Dreba Vuk. Reče da ih je juče sreła.

Vuk je bio ugladeni smrzač, i istog časa postade mi jasno da je majka smatrala da je to momak finih manira i kao takav, poželjan prijatelj za mene. Zapravo, već sam podozrevao da je ovaj susret bio namešten. Nesumnjivo je Gvildin muž bio Parl.

Vuk mi se zubato smešio. – Čujem da danas dobijaš čamac, Drouve.

– A-ha.

– I ja mnogo volim plovību. Kod kuće imam jednu šalupu sa dubokim trupom. Ne mogu ovde da je doteram, ne vredi, zbog gruma. Ti ćeš valjda da dobiješ skimer, površinac, sa ravnim dnóm, a?

– A-ha.

– Samo nećeš moći zasad njime da se voziš. To bi stvarno vodilo u nevolju. Moraćeš da čekaš dok naiđe grum.

– Je l' si primetio kol'ko ti je nos smešan i kriv?

– Poći ću s tobom da uzmemo čamac. Ja ću ga i prokontrolisati. Mora se biti na oprezi sa ovim Palahakšanima, to su ti sve sami lopovi. Pokvarili su ih turisti, jasno.

U tom momentu majka prekide svoju brzometnu konverzaciju sa Gvildom. – To je *tako* fino od tebe, Vuče. A ti si sigurno srećan što si našao tako korisnog prijatelja, Drouve. E, pa bežite sad, vas dvojica.

Pošli smo niz ulicu rame uz rame. Iz nekog razloga osećao sam se, pored Vuka, kao vrlo detinjast i neuredan klinac. – Da li si znao da su grad Palahaksi osnovali Astani, a ne mi? – upita on. – U ovom delu sveta, ovo je tačka najbliža Asti. Jedan astainski poglavica kolonizovao je Palahaksi u 673. godini Renesanse. Zvao se Jub Gaboa. Nekoliko stotina godina kasnije, horde Ertaoa sjurile su se sa Žutih planina i bacile Astane u more.

– Zar nisu znali da plivaju?

– Istorija je fascinantna stvar, Drouve. Otkrio sam da kad učim o našim precima saznajem mnogo stvari i o sebi i o ljudima oko sebe. Slažeš li se?

– A-ha.

– Tu smo. Srebrodelčevo brodogradilište. Elem, ko je ovde gazda? Gde je tvoj čamac?

– Ne znam. Nikad pre nisam ušao ovde.

Vuk je samopouzđano zakoračio u zgradu, a ja sam pošao za njim. Bila je to građevina nalik na ogroman ambar, a mirisala je snažno na iverje sveže rezanog drveta i na katran. Na sve strane čamci, u raznim fazama izrade, i ljudi koji su ih pravili. Neki su bili nagnuti nad radne stolove, drugi su se zavlačili pod čamce. Prostorija je celom dužinom i širinom odzvanjala od treskanja čekića, od testerisanja i mornarskih psovki. Svi su nas ignorisali. Vuk kucnu najbližeg čoveka po ramenu, a ovaj se trže i okrete, probadajući nas pogledom svog jedinog oka. Ogroman ožiljak, urezan od čela do brade, presecao je njegovo lice.

Pogledao sam na drugu stranu; bilo mi je muka. Mi u Alici nasledne deformacije tako reći i ne primećujemo, zato što ih viđamo neprestano, svuda oko sebe; ali naknadno unakaženje čoveka je nešto drugo. U blizini je radio čovek kome je na ruci falio jedan prst; sigurno ga je izgubio radeći. Buka me je saletala sa svih strana, pa sam se osećao okružen bolešću i užasom. Onda postadoh svestan da me Vuk muva u rebra.

– Rekao je, onamo. Je l' ti dobro? Nešto čudnu boju imaš. Aj'mo.

Nađoh se u maloj kancelariji, a vrata se zalupiše za mnom, naglo prekidajući galamu. Za stolom je sedeo neki čovek; videvši nas, on se podiže na noge i počeo da se vuče ka nama pokretima koji su podsećali na primitivnu pretnju. U prvi mah pomislih da je obučen u

krzneni ogrtač, a onda shvatih da je go do pojasa, a možda i dalje; nije se moglo razaznati. Bio je to najdlakaviji čovek koga sam u životu video. Imao je čudnovato ispupčeno lice, kao riba: njegova vilica postepeno je prelazila napred i nagore, ka nosu, a čelo je sličnim nagibom bilo iskošeno napred i nadole, takođe prema nosu. Stajao sam iskolačenih očiju. Vuk mu se hladno obrati:

– Vi ste sigurno Palahaksi Srebrodelac. Da li je spreman čamac za Alike Drouva?

Na to ova zver, koja kao da se spremala da nas rastrgne, stade kao ukopana. Ispod krzna se pojaviše široka usta.

– Naravno, momci. Sigurno da je spreman. Neka niko nikad ne kaže da je Srebrodelac kasnio sa čamcem. Za mnom. Za mnom.

Poveo nas je kroz brodogradilište, sve do vode. Tamo je, udaljen nekoliko koraka od talasića koji su zapljuskivali obalu, ležao najlepši čamac koga sam ikad video. Bio je spolja obojen u plavo, a iznutra samo lakiran. U polumraku ranog leta činilo se da sija. Imao je ravno dno, a visoku kataraku; bio je konstruisan specijalno za grum, i činilo se da je brz. Dužina mu je bila oko četiri koraka: bio je tako mali, da sam mogao njime da upravljam sasvim sam, ali i tako veliki da sam mogao da povezem bar četiri putnika, ako bih to poželeo.

– Izgleda da je u redu – reče Vuk.

– Najbolji čamac u Palahaksiju – zagrme Srebrodelac.

– Pokazaću vam kako se dižu jedra.

– Nije potrebno – odbi Vuk. – Imam iskustva sa čamcima.

– Mnogo je momaka koji su mi to kazali, pa posle nastradali – prodera se Srebrodelac gromko, ne prestajući da diže jedra. Počinjao je da mi se dopada; imao sam osećanje da je Vuk naišao na sebi ravnog. Bledoplavo jedro lepetalo je na lakom povetarcu; bilo mi je žao što ćemo morati da čekamo grum.

Vuk osmotri jedro. – Letinsko trouglasto – promrmljao je i dohvatio jedan komad lakiranog drveta. – A ovo je daska za centar.

– Ne, ne – reče Srebrodelac. – Vidi se da ništa ne znaš o grum-skimerima, mladiću. Ta daska ide uz onaj gumeni čamac tamo. Skimeri nemaju centralnu dasku. Pogledni, de, malo, pogledaj kakvog je oblika korito. Vidiš tri kobilice, sve tri plitke, jednu levo, drugu desno, treću u sredini? Skimeru je to dovoljno. Rekao bih da ne poznaješ ovaj deo sveta. Kad grum naiđe, onda voda, vidiš,

postane *gusta*. – Dočarao je pokretom ruke ravnu površinu. – Uzrok tome je isparavanje.

– Odlično poznajem Palahaksi, hvala lepo. Često dolazim ovamo.

– Turista, a? – reče Srebrodelac cereći se prijateljski.

– Eto jada, vidiš; baš je dobro što sam se potrudio da objasnim. Ovo je čamac za grum. Kad, bi zaplovio s njime danas, našao bi se u velikoj nevolji, mladiću.

Ščepao je Vuka za rame, smejući se gromoglasno. U sebi sam ga zato blagoslovio.

– Talasa danas gotovo i nema – reče Vuk hladno, žmirkajući prema ravnoj zelenoj vodi luke. Opet je osmotrio čamac.

– Ima ovaj čamac dovoljnu dubinu za ovakvo vreme. Mislim da možemo da zaplovimo, Drouve.

Bio sam uhvaćen između dve ličnosti, od kojih ni jednu nisam mogao da kontrolišem.

– Zar ne misliš da je bolje da pričekamo Vuče? – rekoh slabim glasom.

Srebrodelac je zurio u nas. – Pa čiji je to čamac, momci? Mislio sam da je za Drouva, ali izgleda da Vuk komanduje.

Vuk me je gledao dignuta nosa. – Je l' ti to kažeš da si se uplašio?

Osetih vrelinu na licu, dok sam se saginjao hvatajući ivicu čamca. Vuk podiže drugu stranu, pa gurnusmo čamac u vodu. Popeli smo se u njega, jedro se nadulo od povetarca, i već smo klizili napred. Ugledao sam Srebrodelčeva krznata leđa kako zamiču iza jednog čamca okrenutog kobilicom nagore; taj se čovek nije osvrnuo da nas vidi.

Srebrodelca sam već sledećeg trenutka zaboravio, oduševljen jedrenjem između ukotvljenih ribarskih čamaca, jahti, i gumenih čamaca koji su ispunjavali unutrašnji deo luke. Video sam Palahaksi iz novog ugla. Ptice snegoronioći gledale su nas sa vrhova katarki dok smo prolazili, a ljudi na zapadnoj obali zastajali u poslu i mahali nam, osećajući, na onaj čudan način kojim se te stvari naslućuju, da je ovo prvo putovanje novog čamca, devičansko putovanje. Na istočnom keju, manji ribarski čamci su svoj ulov istovarivali direktno na pijacu, a u blizini se na stotine snegoronilaca tiskalo za mesto na ravnom krovu. Između nekih zgrada ugledah hotel „Zlatni grumet”; neko je tamo sa jednog prozora istresao prašinu iz nekakve tkanine.

Vireći iza jedra, videh izlazni otvor spoljašnjeg dela luke; duž lukobrana polako je huktao parni tramvaj za ribu. Iz kabine se izvi bela perjanica; nekoliko sekundi kasnije zvuk parne pištaljke stiže do mene. Prošli smo pored visokog kamenog ugla i glatko isplovili u duboku plavu vodu spoljašnjeg dela luke. Vuk tada progovori:

– Nešto mnogo vode ima u ovom čamcu.

4

Sedeo sam na poprečnoj dasci u krmenom delu čamca, držeći polugu krme. Vuk je sedeo na sredini čamca i držao glavno jedro. Već smo bili u spoljašnjem delu luke, pa nas više nisu u onoj meri kao dosad štitili klifovi; povetarac je jačao, i gonio nas živo prema svetioniku na kraju lukobrana. Ovde su se talasi već malo oštrije lomili; malo-malo, pa je neki uspevao da se prelije preko niskih ivica čamca.

– Onda, izbacuj vodu, Vuče – zapovedih uspostavljajući svoju kapetansku vlast.

On se nervozno vrpeljio. – Nemamo ništa čime bismo mogli da je izbacujemo.

– Ma, to je samo nekoliko kapi.

– Malo više. Čamac propušta. Ovo kulja. Gledaj!

Pomakoh se, a reka ledene vode pokvasi moje stopalo, dok mi je ledeni strah kretao uz nogu. Tonuli smo. Voda je bila hladna kao led. Osvrtao sam se očajnički, tražeći pomoć. Bili smo mnogo koraka daleko od najbližeg čamca, osuđeni na smrt od hladnoće, kojoj će prethoditi stravični napad ludila, kad voda postepeno promrzne naša tela i naše mozgove.

Pošto sam tako u sebi sagledao ono najgore, mogao sam da posvetim pažnju praktičnijim stvarima. Desno i napred, dugi lukobran sa dokovima; levo, slobodna obala koja se pružala u daljinu. Tamo, na levoj strani, uzdizao se visoki, mračni klif. – Možda možemo da dovedemo tamo, u zavetrinu. Vidi, eno neke plaže – rekoh Vuku. – Mogli bismo da se domognemo obale. Nije daleko.

– Čime da veslamo? – upita Vuk bespomoćno. Sva nadmenost ga je napustila; iznenada kao da se smanjio, sedeći onako zguren na poprečnoj dasci u sredini čamca i stiskajući ruke oko tela, dok mu se

voda već pela iznad nožnih članaka. Video sam beonjače njegovih očiju. Trgao se žestoko kad je jedan snegoronilac fijuknuo pored nas i zario se u vodu, roneći duboko; čamac se malo zaljuljao.

– Upotrebićemo krmu. Ti spusti jedro, a ja ću da oslobodim krmu.

Okrenuo sam se i posegao rukom pod ledenu vodu, tražeći maticu koja je učvršćivala osovину kreme. Čamac se opasno zaljuljao i u tom času se Vuk, bez upozorenja, baci na mene s leđa tako da sam udario licem o zadnju ivicu čamca. Odvukao sam se u stranu, boreći se da se oslobodim nečeg lepljivog što mi je smetalo, i onda dobih jedan oštar udarac u potiljak; ugledao sam Vukove poludele oči tik ispred svojih. Hladnoća ga je izludela ranije nego što sam očekivao. Oslobodih ruku i tresnuh ga u lice što sam jače mogao. Zastenjao je i izmakao se, tražeći rukama ivicu čamca. U trenutku kad nije bio čvrsto na nogama, tresnuh ga kolonom u stomak.

Udahnuo je šišteći. Videh užas u njegovim očima. Bacio se opet na mene, mlatarajući sumanuto, krešteći kao morska ptica. Oborio me je i napola izbacio preko ivice; okrenuh glavu da izbegnem njegove udarce i ugledah dugi, crni oblik morske grabljivice koja je klizila kroz vodu ispod nas. Spreman sam da se zakunem da je neman svojim hladnim okom gledala pravo u mene dok je promicala pola koraka ispod površine. Okrenuh se, a Vuk me ponovo udari. Zgrabio sam ga za ruku i povukao, a potom se nađosmo na dnu čamca, gde smo se kotrljali i rvali. Najzad se ja nađoh na njemu; objahao sam ga. Njegov otpor je popustio kad sam ga zgrabio za grlo i gurnuo mu glavu ka vodi koja je naglo rasla dok smo se mi tukli.

– Drouve! – prostenja on. – Pusti me, smrzaču jedan! Saberi se. Nemamo čega da se plašimo!

– Marš, ti, u Raksa! – Držao sam ga i dalje, ali bio sam sve manje uveren u ispravnost svog postupka. Ludilo je iščezlo iz njegovih očiju; odjednom sam se zapitao da li ga je tamo ikad i bilo, ili mi se to samo pričinilo.

– Onda, zašto si me napao? – upitah.

– Pa ti si napao mene, sećaš se? L-lupio si me po licu!

– Tek pošto si se ti bacio na mene.

– Nisam se bacio na tebe. Jedro je naglo palo i preturilo me. Onda si ti poludeo.

Razmislio sam malo. Vukovo lice me je očajno gledalo odozdo, sa podnih dasaka, dok se voda oko njega dizala. Ipak je, po svoj prilici, u pitanju bio nesporazum. Pustih ga i on otpuza na svoje mesto. Sedeli smo i gledali jedan drugog nepoverljivo. Jedro je ležalo kao zgužvana masa između nas; video sam kako voda oko njega raste i to me je pokrenulo. – E, „ajde sad ti pokušaj da oslobodiš smrznutu krmu – rekoh besno.

Zamenili smo mesta. Vuk je zavlačio ruke u vodu i petljao oko krme, cvileći od straha zato što je hladnoća ujedala njegovo telo. Uskoro se ispravi. – Ne mogu ni da pomaknem tu smrznutu stvar. Zaglavila se.

Zurio je unaokolo; sad smo bili pod visokim, crnim klifom. Bili su slabi izgledi da nas je neko video.

– Nemamo nikakvih izgleda – zacvile Vuk.

Ja sam se zabavljao jednim nagađanjem. Sad je u čamcu bilo otprilike do pola vode; zbog naše težine, voda oko nas stigla je do same ivice i stalno se preivala unutra. Šta će se sad dogoditi? Hoće li more pokuljati odasvud, stvarajući ogromni kvadratni vrtlog koji će povući i nas i čamac pravo na dno? Ili će se uspostaviti neka nova ravnoteža, tako da čamac, iako pun vode, ostane pri površini?

Vukov žalosni povik oglasi da je ovo pitanje rešeno; a rešenje je bilo negde na sredini između moje dve pretpostavke. Skimer se napunio zastrašujuće brzo, ali je onda tonuo polako i, uskoro je prestao da tone. Ostao je pod vodom. Samo tri stvari su virile: Vuk i ja, i to od prsa nagore, i katarka. Iako obuzet paralizujućom hladnoćom, pa zato i strahom, našao sam vremena da se nadam da me niko neće videti u ovom apsurdnom položaju.

– Vuče – rekoh pažljivo – ne pokreći se, da ne poremetimo čitavu stvar. Samo uzmi dasku na kojoj si sedeo. Veslaćemo do one plaže. Važi?

Govoreći to, posegao sam u vodu ispod sebe i uhvatio poprečnu dasku na kojoj sam dotada bio. I tako smo nas dvojica, drhteći silno, prionuli da veslanjem gonimo nevidljivi čamac prema obali. Situacija je bila neobična; dok smo zapinjali, pitao sam se da li je moja teorija ispravna. Sudeći po načinu kako su razni otpaci postepeno promicali prema krmu i onda udaljavali, verovatno smo se ipak kretali. Posle

nekoeg vremena, skimer je naišao na obalu, mi smo izašli na suvo, i izvukli čamac na plažu.

– Ti ćeš morati neke stvari da objasniš – reče Vuk. – Tvoj otac će želeći da zna zašto si isplovio.

Nisam obraćao na njega pažnju. Procenio sam našu poziciju. Nekih petnaestak koraka od vode, počinjao je strmi klif; stajali smo na vrlo maloj šljunkovitoj plaži, dugačkoj tridesetak koraka. Klif je bio neravan i grub, i neki bi se ekspert sigurno lako mogao popeti uz njega, ali ja sam se plašio visina; podozrevao sam da ni Vuk nije u tom pogledu ništa hrabriji. U svakom slučaju, nije mi se dopadala ideja da se on popne na klif, dovede spasioce, i bude proglašen za heroja. Nisam ni spomenuo mogućnost penjanja; umesto toga, pokazah rukom prema jednoj velikoj kružnoj rupi koja je postojala u klifu, i koja se nalazila oko dva koraka iznad šljunka. Iz rupe je curila neka bezimena supstanca.

– Šta je ovo?

Vuk je sa gađanjem gledao tu rupu klozetskog izgleda.

– To je cev kanalizacije.

– Prilično je široka za cev kanalizacije, zar ne? Moglo bi se ući u nju.

– Da, samo, to briši. Nemam nameru da puzim ni kroz kakvu kanalizaciju, Alike Drouve.

Istraživao sam dalje našu teritoriju; počinjalo je da me guši osećanje klaustrofobije, ovde na uzanoj kratkoj plaži okruženoj morem i liticom. Onda pođoh do samog istočnog kraja plaže i popeh se na veliku stenu koja je zalazila u more; pomišljao sam da tamo možda postoji neka staza. Nađoh samo gomilu ispreturanih stena. Između tih stena i strmog klifa bila je neka duboka bara. Niz klif se pružao pokrov guana, ptičjeg izmeta; u visini je bilo bezbroj gnezda snegoronilaca.

Sišao sam do ivice bare i zagledao se u nju. Bila je zelena i prozirna, i, činilo se, potpuno prazna. Već sam bio spreman da se okrenem i vratim kad mi se pričini da vidim neki pokret na dnu, među zatalasanim zelenim biljkama. Osvrtao sam se tražeći kakav štap kojim bih mogao da pročačkam po bari, kad neka bela figura prolete pokraj mene. Jedan snegoronilac video je isti taj pokret u bari.

Žmirnuo sam nehotice; ptica je prohujala blizu moje glave. Međutim, nisam čuo pljesak.

Kad sam otvorio oči, bara je bila neprozirna i svetlucava; iz nje je virio zadnji deo tela ptice, zaustavljene u trenutku kad je počela da roni. Njene noge, s kožicama razapetim između prstiju, veslale su bespomoćno u vazduhu; pred mojim očima, to kretanje postade grčevito, a zatim zamre. Stresoh se. Sve se odigralo iznenadno; maločas je samo malo trebalo, pa da stavim ruku u tu baru. Dohvatio sam jedan kamen i bacio ga; odskakutao je preko tvrde iskričave površine, na drugom kraju preleteo preko kamenja, i odleteo u more. Nejasno sam čuo da me Vuk zove, ali sam i dalje posmatrao baru, obuzet nezdravom opčinjenošću. Kad sam već pomišljao da odustanem, čudnovata kristalasta struktura odjednom se opustila i pretvorila opet u bistru vodu. Mrtva ptica plovila je po njoj, njišući se na talasićima. Videh kako se sa dna bare ispruža jedno tanko vlakno, plavo ali sa srebrnastim česticama na sebi; obmotalo se blago oko snegoronioca i odvuklo ga u dubinu.

Uspentrah se natrag na stenu, potresen, i krenuh da se pridružim Vuku. Uz njega su stajala neka deca koja kao da su se materijalizovala iz okolnih stena. Ta deca su razgledala naš čamac.

– Ovde je jedan ledeni đavo – rekoh umesto pozdrava. Onda sam začutao i samo zurio, a oni su se okrenuli ka meni. Uz Vuka je stajao jedan dečak, manji od njega; i dve devojke.

Jedna od te dve devojke bila je Palahaksi Smeđooka.

U njenom pogledu bilo je stidljivog prepoznavanja. Brzo je skrenula pogled. Nije ništa rekla, a ni ja nisam nalazio reči, samo sam promumlao nešto što je trebalo da znači da prihvatam prisustvo ove dece. Ona druga devojka bila je viša. Držala se kao da o sebi ima posebno dobro mišljenje; zapravo, bila je ženski duplikat Vuka. Onaj dečak bio je baš klinac: čupav, prljav mališan na koga nije vredelo trošiti čak ni prezir.

On prvi progovori. – Kako ste vi to mislili da vam čamac plovi bez čepova? – upitao je tankim, kreštavim glasom.

Sagao sam se, zgrožen, i pogledao. Bio je u pravu. Na dnu čamca postojale su dve rupe za isticanje vode kad je čamac na suvom; pre polaska, trebalo je u te rupe uglaviti čepove. Zbog okolnosti pod

kojima smo se otisnuli iz brodogradilišta, zaboravio sam da to proverim. Uperih na Vuka pogled pun optužbe. On je gledao pravo ispred sebe, i samo je malo pocrveneo. – Ti si kapetan – reče odsutnim glasom. – Trebalo je da znaš da se sopstveni brod mora pregledati pre nego što se pođe na more, Alike Drouve.

– Vi ste *turisti*, pretpostavljam – reče visoka devojka unoseći u svoje reči izobilje prezira. – Turisti koji ne znaju ništa a hoće da budu mornari.

– Potonuli mornari – dodao je klinac.

– Ćuti, Žmirko – reče devojka. – Nego, vaša je sreća što smo mi tu. Je l' tako, Smeđooka? Mi poznajemo ovaj kraj, vidite. Mi ovde živimo čitave godine. Šta kažeš, Smeđooka?

Bacio sam krišom pogled na Smeđooku: bila je lepa kao ružičasto nebo nad nama. Poželeh da nikog nema oko nas; ali, i da sam bio sam sa Smeđookom, ne bih se usudio da bilo šta kažem. Ona nije primetila da je gledam; posmatrala je kako veliki ribarski brod izručuje svoju utrobu u parni tramvaj. Pomislio sam: možda se ja njoj ne sviđam toliko, koliko ona meni. Ali, bar me je prepoznala.

– Tako je – reče Žmirko, žvaćući nešto.

– Dobro, Žmirko, je l' hoćeš ti da ćutiš? Dakle... Visoka devojka nas je posmatrala trijumfalno.

– Pretpostavljam da se uzdate u nas, da vas mi vadimo iz ove nevolje u koju ste sami upali.

– Ovi su ispuzali iz kanalizacije, Drouve – reče Vuk umorno. – Kao driveti...

– Ako još jednom to čujem, ostavićemo vas da umrete od gladi, ili umrete od hladnoće. A ako sami uđete u ovaj *kanal za kišnicu*, izlaz nikad nećete naći bez naše pomoći, jer unutra je kao u katakombama.

– Jedan dečko koga sam poznavao izgubio se jednom tu unutra – zacijuka nezadrživi Žmirko preko zalogaja nepoznate hrane. – Lutao je danima, poludeo je skroz-i-skroz, i kad su ga našli, bio je samo izbelele kosti, a ptice su mu isključale oči.

Visoka devojka je jedan trenutak ćutala, procenjujući ovu živopisnu, mada možda pomalo neusklađenu sliku; zatim je sa odobravanjem zaklimala glavom. – Pamtim to. Je l' se ti sećaš toga, Smeđooka?

Smeđooka je još uvek zurila prema pučini. – Ostavi ih na miru, Trako, zar ne vidiš da su mokri i da im je hladno i da će umreti ako ih brzo ne izvučemo odavde, a ako ti hoćeš da se to desi, ja *neću*. – Sve je ovo izgovorila vrlo brzo, sastavljeno, a lice joj je bilo crveno kao vatra.

Traka je prodorno pogleda, pa slegnu ramenima. – Žmirko, zapuši te dve rupe morskom travom, i vrati njihov čamac u luku. A vi, narode, za mnom. – Izvukla se rukama do cevi, ušla, i nestala nam sa vidika.

Vuk pođe za njom, za njim ja, a Smeđooka je išla na začelju. Osvrnuh se i videh kako Žmirko s pouzdanjem eksperta diže jedro. Pružih ruku i pomogoh Smeđookoj da uđe u tunel, iako je ona nesumnjivo mogla lakše da uđe i bez moje pomoći. Dok smo polazili napred, ispuštao sam njenu ruku sasvim polako, malo-pomalo, spreman da iskoristim i najmanji izgovor da je ipak ne pustim. I stisak Smeđookine ruke popusti. Zapitao sam se da li ona misli isto što i ja, ili sam ja u događaje od prošlog leta uneo više značenja nego što ga je u njima stvarno bilo. U međuvremenu, bila je i prošla jedna duga zima, moja je mašta imala mnogo vremena za svoj rad. a Smeđooka je imala mnogo vremena da sve zaboravi.

Nismo mogli da hodamo tunelom, napredovali smo nekim sporim, čučecim hodanjem, koje je podsećalo na hod lorina. Ispred nas je Traka, glasom koji je odjekivao, izgovarala svakoga časa sve stravičnija upozorenja o sudbini onoga ko pogrešno skrene; a oko naših nogu čuo sam, ili mi se pričinjavalo da čujem, zvuke nekakvog trčkanja, grebuckanja, nekakve sasvim tanke cirjuke. Iako je Traka ovaj tunel neprestano opisivala izrazom „kanal za kišnicu” ono što su moje nozdrve osećale prinuđivalo me je da se ćutka složim sa Vukom: ipak je to bila cev kanalizacije, i smrdela je žestoko. Sredinom cevi teklo je malo tečnosti; poprečni presek tunela bio je manje-više jednak kružnici; i zato sam mogao, hodajući raskrečeno, uvek da gazim ili levo ili desno od prljavštine.

Nije govorio niko, osim Trake; ona je preuzela ulogu vođe. Uskoro se zaustavila na mestu do koga je odozgo dopirala oslabljena dnevna svetlost. Ovde je smrad bio naročito jak.

– U ovom trenutku smo ispod glavne gradske riblje pijace – saopšti nam Traka. – Vaša je sreća što sad ne peru pijacu, jer kad to rade,

sva voda sa delićima riba jurne odozgo *u mlazevima*. Sad idemo tunelom desno. Da kojim slučajem pođete tunelom levo, gadno biste prošli.

Uzdržala se od objašnjavanja kakvi košmari leže u levom tunelu, a mi je nismo pitali, jer smo već uvideli da bi bilo glupo postavljati takva pitanja. Spotali smo se ćutke za njom, saginjući se sve niže zato što se grubi krov tunela postepeno spuštao.

– Pre izvesnog broja godina, kad sam bila dete, došlo je do obrušavanja – nastavljao je nemilosrdni glas sa čela kolone. – Sve se to onda vratilo nazad u grad, jer nije moglo da isteče. Raksa mu, al' je *smrdelo*.

Naleteh na Vuka koji je iznenadno stao; on me nervozno ćušnu laktom u stomak. – Stali smo – prasnuo je. Bio je na ivici nerava.

– Ovde ću vas ostaviti – saopšti Traka, glasom koji nije pokazivao ni najmanje žaljenje. – Moja kuća je nešto dalje, a sem toga meni zabranjuju da idem tamo gde stanuje Smeđooka zato što tamo ima *pijanih ljudi*. Rado bih vas dovela u moju kuću da se operete, ali mojim roditeljima se to ne bi svidelo, oni su *probirljivi*, ako razumete šta hoću da kažem.

Iza nas je Smeđooka tiho progovorila. – Ako želite da dođete u moju kuću da se operete, neće biti problema.

– Hvala – rekoh. Vuk je ćutao.

Provukla se pored nas i popela uz niz gvozdениh klinova pobijenih u zid vertikalnog tunela. Za trenutak je nešto petljala, a onda se pukotine svetlosti iznad nas odjednom proširiše u blistavi kvadrat. Smeđooka se izvuče iz rupe i pogleda dole na nas. – Dođite gore – reče.

Nađoh se u jednoj od najuzbudljivijih prostorija koje sam ikada video. Bila, je niska i duga, a duž njenih kamenih zidova bila su poredana ogromna drvena burad, drvene kace i rezervoari, mrki, prastari, tajanstveni i zabranjeni kao ilustracije u nekima od majčinih knjiga. Svetlost nije dolazila od sunca, nego od jedne lampe. Okružavalo me je zlo; osećao sam se divno. U uglu sam video neke kante koje su mi izgledale poznate; pogledao sam ih izbliza, i uverio se da su sadržavale, dabome, distil. Ali taj distil nije bio namenjen da se utroši kao gorivo; njega će popiti oni, da se poslužim frazom moje majke, „bedni pijanci koji u lumpovanju traće svoje živote, u baru kod

„Zlatnog grumeta”. Vazduh je bio bogato prožet vrtoglavim mirisom pića. Bio sam očaran.

– Pivski podrum – reče Vuk hladno, potpuno neosetljiv na romantičnu atmosferu. – Šta će vam izlaz u kanalizaciju?

– Da peremo burad – reče Smeđooka.

– Ja bih pre rekao da je to udešeno za šverc. Treba da znaš da je moj otac carinik i da je upućen ovde zbog silnog šverca koji je nastao posle izbijanja rata. Odakle vam taj distil? On se proizvodi u Asti.

Nije me začudilo saznanje da je Vukov otac, kao i moj otac, Parl. Ali me je zaprepastila činjenica da je Vuk do te mere zainteresovan za posao svoga oca, da može ovako agresivno da postupa prema Smeđookoj.

– Ostavi je na miru – rekoh sa žestinom. – Gde ti je smrznata pristojnost, Vuče? Mi smo ovde gosti. Taj distil je nagomilan još pre početka rata. Svako je pravio zalihe. I moj otac je pravio zalihe, a on je takođe Parl.

Vuk je, po prvu put, izgledao postiđen. – Dobro, ali samo mi smeta što je neko u stanju da trguje s neprijateljem, to je sve – promrmlja on. – To je izdaja.

– Žao mi je, Vuče, ali moram ti reći da pričaš bez veze. Rat je objavljen jednog određenog dana; hoćeš li mi reći da je uvoz distila bio jednog dana dobar biznis, a sledećeg dana izdaja? A šta sa ljudima čiji su brodovi baš tad bili na pola puta?

Već sam uočio da je Vuka moguće smuvati akademskim argumentima; to je ovog puta uspelo. Smeđooka me zahvalno pogleda, a Vuk se upusti u objašnjavanje svojih teorija o etici rata i o istorijskoj pozadini sadašnjeg konflikta.

5

Sedeli smo u vrlo mekanim stolicama sa visokim naslonom, Vuk i ja, umotani u ćebad; Palahaksi Anli nam donese supu u kojoj je, čini se, bilo malo vina. Bili smo u zadnjoj sobi „Zlatnog grumeta” i čekali da roditelji dođu po nas; kad god bi hitra i veoma zauzeta Anli prošla kroz vrata koja su iz ove sobe vodila u bar, do nas bi dopro silovit

žagor sastavljen od razgovora i smeha mnoštva ljudi, a miris pića i dima zadržavao bi se neko vreme oko nas.

Dekor u toj prostoriji me je iznenadio. Pred nama je gorela vatra, ali to je ujedno bio i jedini element koji se nasumično pokretao u neverovatno urednoj i doteranoj sobi. Svuda su stajali ukrasi, uspravno kao stražari, visoki i nedodirljivi; ogledala su sjajila, odražavajući jedno u drugome beskonačnosti sjaja i urednosti. Činilo se da je svaka stvar pažljivo pospremljena tako da bude pod pravim uglom u odnosu na sve ostalo. Bio je zastupljen čak i religijski motiv: na udaljenom zidu stajala je polica posvećena Renesansi. Statue su prikazivale kako Fu, bog sunca, u obliku ogromnog loksa, otrže svet iz zahvata mrtvog džina Raksa, koji je prikazan kao ledeni đavo sa mnogo pipaka. Primetih u sobi još mnogo ukrasa sa sličnim religijskim značenjima. To nikako nisam mogao da pomirim sa zvucima grešnog bančenja i pijančenja u susednoj prostoriji.

Uto uđe Smeđooka, a za njom Vukova majka i čovek za koga sam pretpostavio da je Vukov otac, zato što je na licu imao onaj izraz intenzivnog sumnjičenja, koji cariniku najbolje odgovara. – Budala si, Vuče – prasnu on bez ikakvog uvoda. – Uvek si bio budala i uvek ćeš biti.

– Zar da nađem svog sina, svog *sina*, u prostačkoj krčmi – zacvilela je njegova majka tiho, ali ne dovoljno tiho. Anli, koja je tog trenutka ušla, čula je te reči. Izgledala je kao da ju je neko udario.

– Evo njegovog odela – reče ona tiho, pružajući odelo.

– Oprala sam ga, sad je fino i suvo.

– Nemaš vremena da sada to oblačiš na sebe, Vuče – reče njegova majka, prihvatajući gadljivo svežanj odeće i držeći ga vrhovima prstiju. – Moraćeš da ideš umotan u to ćebe, ih šta li je već to. Čekaju nas lokskola. – Nasmejala se s pritvornom ljupkošću Smeđoolkoj i njenoj majci. – Mnogo vam hvala što ste se brinuli o njemu.

– Ne mogu ulicom u ćebetu!

Ignorišući njegove proteste, Vuka otac zgrabi za ruku i izgura kroz vrata. Nestali su u trenu.

Kao u nekom iznenadnom vakuumu, Smeđooka, Anli i ja smo se uzajamno odmeravali nesigurnim pogledima. Najzad Anli zapita: – Jesi li uspela da javiš Drouvovim roditeljima, dušo?

– Oni će stići kasnije.

– Čujte, ako su moje stvari suve, ja mogu da ih obučem pa da krenem – rekoh žurno.

– Ni u kom slučaju – reče Anli čvrsto. – Uz put biste se mimoišli. Ovde si dobrodošao; ostani neko vreme. Najzad, veče se tek spustilo. Ja moram da radim, ali Smeđooka će sigurno da ostane da priča sa tobom. Zar ne, dušo?

Oborivši pogled, Smeđooka klimnu glavom. Anli ode, zatvorivši vrata za sobom.

Smeđooka sede na stolicu na kojoj je Vuk do maločas sedeo. Pogledala me je pravo u lice. Ugledah na njenom licu nagoveštaj osmeha i jamice na obrazima. Uzvratih osmehom, ali sam uskoro morao da skrenem pogled, da čitava stvar ne bi počela da liči na jedno od onih dečjih nadmetanja u zurenju oči-u-oči. Gledao sam njene ruke, koje su joj ležale u krilu.

Bile su to zgodne ruke, male, uredne i bele. Setih se da sam jednu od njih nakratko i držao tokom popodneva. Poželeo sam da mi odnekud dođe hrabrost, pa da je opet uhvatim za ruku, ali je Smeđooka sedela izvan mog dohvata. Očigledno bi bilo smešno da sad pojurim preko cele sobe, da bih je hvatao za ruku.

Nosila je čistu belu haljinu, na kojoj su se videli nekakvi ružičasti i plavi cvetići, što joj je davalo anđeoski izgled, sladak i nedohvatljiv; maltene su mi se više dopadali one otrcane farmerke i pulover koji je ranije nosila. Kolena su joj bila fina. Nosila je lepe cipele. Činilo se da već toliko dugo ćutimo da ćemo, ako se to još malo produži, ćutati zauvek.

– Je l' ti se sviđa moja haljina? – upita ona, dajući mi tako priliku da je posmatram s manje snebivanja.

– Da. Fina je.

– Morala sam da skinem one druge stvari, zato što su bile prljave.

– Kapiram. Ovaj... nadam se da nećeš imati problema što si me ovde dovela. Mislim, što si nas dvojicu ovde dovela. Vuka i mene. – U donjem delu prsa osećao sam kako mi puis silovito udara, tako da sam ostao bez daha.

– Je l' ti Vuk prijatelj?

– Da – rekoh živo, zadovoljan što najzad imam neku konkretnu temu. – U stvari, ne. Upoznao sam ga danas. Mislim da je moja

majka to organizovala; ona uvek pokušava da mi nađe odgovarajuće društvo. – Pokušah da se nasmešim, za slučaj da su te reči uvredljive; nisam želeo da Smeđooka pomisli da sam neki smrzač koji prezire svoju majku.

Ona mi samo uzvratila osmeh. Usledilo je novo ćutanje.

– U stvari, meni se ne sviđa mnogo taj Vuk – rekoh očajno. – Njegovom krivicom smo danas potonuli, znaš.

Opet se nasmešila, igrajući se nečim što joj je visilo o lančiću oko vrata. To je blesnulo na svetlosti, pa sam prepoznao šta je. Bio je to kristal, možda odgajen od nekog ledenog đavola kao što je bio onaj u tegli, koga je moja majka bacila, ali još verovatnije pravi, isklesan iz mrtvog ledenog đavola, sa simboličnim značenjem da zlo umire. Bilo mi je neprijatno kad sam taj ukras prepoznao: uznemiravajuća je stvar videti religijski simbol o vratu jedne devojke.

Prateći moj pogled, ona i sama pogleda nadole i blago pocrvene. – Mama voli da to nosim – objasni. Rukom je zagladila prednju stranu svoje haljine; pri tom se tanko platno oblikovalo preko toplih oblina njenih napupelih grudi. Postiđen, hitro sklonih pogled. – Majka je vrlo pobožna – nastavi Smeđooka. – Mislim... pogledaj čega sve ima u ovoj sobi. Nadam se... nadam se da ne misliš...

– I moja majka je ista – rekoh da je umirim, žaleći je pri tom. – Veruje u svašta. Ponekad mi se čini da baš traži stvari u koje bi mogla da veruje; to se naročito ispoljava u poslednje vreme, otkad se rat pogoršao. Kao da očajno želi da nađe svoj mir pre nego što je Astani srede. Ima jednu policu Renesanse, kao i tvoja mama, ali ima i ratnu mapu u koju zabija igle; ne znam u koju od te dve stvari više veruje. A ja nisam siguran da verujem u bilo koju od njih.

Ozbiljno me je gledala u lice. Tako uozbiljena, Smeđooka je izgledala i pomalo tužna. – Ali, tvoj otac je Parl – reče ona tiho. – Vi živite u dubini kopna, u Alici. Ovde, u Palahaksiju, mnogo smo bliže Asti. Dok je bio mir, družili smo se sa mnogim astanskim mornarima. Znamo da je rat. Vidimo ga svuda oko sebe. Vidimo sevanje noću, na moru. Više nema javnog prevoza, pa moramo da idemo lokskolima ili peške. Ni hrane više nema dovoljno.

– Danas sam video mnogo ribe.

– Riba može i da dosadi, a sem toga, i ona je racionisana. Glavnina ribe sada ide u novu konzervaru, a odatle je valjda šalju nekud u

unutrašnjost.

Nije mi se pričalo o svemu tome. Bilo je to traćenje vremena, zaludno trošenje naše izdvojenosti. A ipak, moglo se desiti da novu temu ne nađemo, ako ovu napustimo. Pitao sam se zašto stvar ne ide kako treba, i zaključio da je svemu krivo moje neiskustvo. Počeli smo intimno da razgovaramo, i negde uz put prešli na pogrešan kolosek. Možda je ovoga trenutka trebalo reći da mislim da je prelepa. Opet je počelo da mi gruva u prsima, pa sam znao da to neću biti u stanju da prevalim preko jezika.

– Mislim da... ovaj... pa moj otac radi u novoj konzervari. Možda ćemo se ove godine zadržati duže. Mislim da je Palahaksi fino mesto. Je l' se slažeš ?

– Mislila sam da tvoj otac radi u Alici.

– Juče je rekao da će imati mnogo posla ovde. – Nije mi bilo jasno zašto pričamo o mom smrznom matorom.

– Znači, možda ćeš ostati dugo. Svideće ti se Palahaksi kad dođu izmaglice, i tople kiše. Ovde je i zimi mnogo toplije nego u unutrašnjosti.

A onda, baš kad sam pomišljao da ću nekako ovladati ovim razgovorom, vrata se otvoriše i divljačka dreka iz bara ispuni sobu. Pojavilo se pocrvenelo lice na kome su se videli tragovi profesionalnog kafedžijskog osmeha; prepoznao sam Palahaksi Gerta, Smeđookinog oca.

– Zdravo, mladi Alike Drouve – pozdravi me on. – Nadam se da ne prekidam ništa. – Namignuo je prostački upadljivo. – Ovde nemamo dovoljno radne snage. Moraću da ti odvedem Smeđooku. Izvini, ali znaš kako je. – Zastao je. Iza njega se kovitlao dim, a glasovi su odzvanjali životinjski veselo. – Ako želiš, obuci se pa dođi u bar; siguran sam da tvoji roditelji neće zameriti.

– Doneću ti stvari, Drouve – reče Smeđooka, izlazeći žurno. Setih se njene smaragdne narukvice. Moraću da je vratim odmah.

Malo potom sedeo sam u uglu bara i gledao šta se dešava. Zaključio sam da stvari uopšte ne stoje onako kako sam očekivao. Doduše, bio je tu onaj miris, bilo je i dima, prodorni smeh i bučan razgovor odzvanjali su na sve strane, ali nekako nisam imao utisak da je prisutno osećanje zla, atmosfera *opasnosti*. Video sam, prosto, sobu punu ljudi koji se, očigledno, dobro zabavljaju. To me je

zbunilo. Sedeo sam pijuckajući čašu nečega što mi je Smeđooka donela, pokušavajući da se snađem.

– Eeeej, heeej, momčino! – zagrme neko. Trgoh se i pogledah naviše. Nečije veliko lice saginjalo se ka meni, jedna groteskna ruka stiskala mi je rame. Neznanačev osmeh otkri pocrnele zube. Zurio sam prazno i nervozno u tu prikazu, a onda odjednom prepoznah tipa i osetih se priglupo. Bio je to onaj kamiondžija koga smo ostavili kod Bekston Posta; kako se ono zvaše? Group. Iza njega je sedeo njegov drugar savitljive šije, nagingujući svoje dugo lice ka meni i smeškajući se odsutno preko čaše nekog tamnog pića.

– Mislio sam da ste u Bekston Postu – izbrbljao sam bez veze. Nisam uspeo da smislim ništa pametno što bih mogao reći.

Group se zatetura oko stola i svali se na klupu gde sam ja sedeo, pribijajući se neprijatno blizu mene da bi i njegov dugački prijatelj mogao da sedne. Obojica su pušili cigarštine od nekog crnog korova koji je jezivo smrdeo. Osvrtao sam se tražeći spas, ali Smeđooka je bila na suprotnom kraju prostorije. Obe ruke su joj bile zauzete pivskim kriglama iz kojih se prelivala pena. Izgledalo je neprilično da se ona, tako čista i ljupka, gura kroz ovu rulju prostaka. Odjednom se osetih pogružen.

Group mi se dernjao na uvo. – Pozvali nas nazad. Morali smo ostavimo smrzni kamion da istrune. Džuba Visoki i ja, mi smo ti sad Parli, ko tvoj ćale. Vlada je sad nacionalizovala sve ribarnice, a ne samo novu konzervaru. Kažu, opštenarodna opasnost. Nemaju vremena da skupljaju oštećene kamione. Rekli su nam da ga ostavimo i uzmemo drugi. Mora hranimo narod, mora im trpamo ribe u grlo dok se ne pretvore u grumete, a, Drouve? – Zacenio se od smeha. Podozrevao sam da je pijan.

Ugledah na drugom kraju sobe Horloks Mestlera. Bio je uredno obučen, a ipak, činilo se da mu je ugodno u ovoj gomili grubijana. Primetio me je i vrlo ozbiljno podigao ruku u znak pozdrava. Zapitah se u kakvom su zapravo odnosu on i moj otac. Bio sam uveren da je Mestler na neki način ubedio oca da mi kupi čamac. Poželeh da Mestler dođe i spase me od ovog primitivca Groupa. Smeđooka je bila za šankom, i preuzimala od svog oca mnogobrojne pune krigle. Njenu majku nigde nisam video.

Group je nešto nerazumljivo pričao. – Nisu pitali – reče on. – Raksa mu, nisu smrznno ni pokušali da pitaju. Ne rade oni tako. Samo su rekli: sad radite za nas, svi vi, kamiondžije. Tako Parlament postupa sa narodom, momče. Ništa te ne pitaju, samo ti smrznno *saopšte*.

Nagnuvši se preko svog drugara, Visoki mi se obrati direktno: – Robovlasništvo! – reče. Onda se, pošto je razgovoru dodao taj biser, povuče na svoje mesto, zureći u čašu.

– Kaži ti meni ovo, moj mladi prijatelju. Kaži mi ovo. Gde je vojska? Gde je vojska da nas zaštiti ako astanska flota dođe i uplovi pravo u luku Palahaksi, što će neizbežno i učiniti, jer je ovo tačka na moru najbliža njihovoj smrznnoj državi? – Groupove oči bile su širom otvorene u glumljenoj panici, dok je zurio u imaginarnu flotu koju je samo on video; pokazivao je tu flotu, svojom dvokrakom šakom kao da se flota usidrila između nas i šanka.

– Dolazi grum – podseti ga Džuba Visoki. – Dolazi grum, pa će neprijatelj moći da uđe u luku Palahaksi i *peške*, manje-više.

Goropadna buka razgovora i smeha pritiskala me je sa svih strana; činilo mi se da nemam šta da dišem. S jedne strane me je gurao Group, s druge jedna krupna, nervozna žena, koja je mirisala na čorbu od mesa. Progutao sam. Bila mi je muka. Odjednom se, zabrinuta, preda mnom stvori Smeđooka. – Ej, zdravo – promrmlja Group, cerekajući se. – Šta si mi donela, devojčice?

– Drouve, imamo silno mnogo posla. Da li bi... – Malo je oklevala. – Da li bi možda mogao da pomogneš?

Obuzet silnim olakšanjem, ustadoh. – Vrlo rado – rekoh iskreno. – Šta treba da radim?

– Ponestaju nam stvari iza šanka. Možda bi mogao da nam doneseš još flaša iz podruma. Znaš gde je.

– Naravno.

Izvan bara vladala je divna svežina. Upalih lampu natenane, uživajući u svežem vazduhu. Onda pođoh mračnim prolazima, pa niz stepenice.

U momentu kad sam otvorio podrumska vrata, hladni vazduh dunu neobjašnjivom snagom, a lampa se ugasi.

Zateturah se napred, držeći lampu jednom rukom, a drugom pipajući oko sebe. Pamtio sam da se na sredini podruma nalazila jedna kutija koja je služila kao sto; na njoj su se, među raznom

opremom za rad u podrumu, nalazile i šibice. Iako sam pazio, naiđoh na tu kutiju ranije nego što sam očekivao, pa žestoko udarih cevanicu o nju. Zatrupkao sam tamo-amo, trljajući povređenu nogu i gundajući. Tada, iza kutije primetih kvadrat svetlosti.

Poklopac izlaza u kanalizaciju bio je otvoren. Jasno sam se sećao da ga je Smeđooka zaklopila kad smo Vuk i ja izašli. Nije mi padalo na pamet ništa što bi nekome moglo poslužiti kao povod da od tada dira ovaj poklopac, sem ako Smeđookin otac nije ispirao podrum. Ali, on ne bi zaboravio da zatvori prolaz. Tu bi mogli da uđu lopovi.

Ili šverceri.

Svetlo u vertikalnom tunelu počeo da treperi i da jača. Uskoro se na plafonu pojavi osvetljena zona. Neko je dolazio iz kanalizacije. Moja mašta podivlja. Ako me šverceri ovde uhvate, zaklaće me. Pođoh ka vratima što sam tiše mogao, ali u strahu izgubih osećanje pravca. Onda napipah nekakvo bure ispod sebe. Svetlo se pojačavalo; okrenuo sam se i gledao ga hipnotisano, nesposoban da se pokrenem. Videh jednu ruku u visini poda, ruku sa lampom. Ceo se podrum blistavo osvetlio. Sakrih se iza ogromnog bureta. Koraćao sam tiho unazad, sve dok nisam došao do zida; dalje se nije imalo kud. Onda sam polako seo, ili su mi možda kolena popustila od straha; virio sam ispod bureta, koje je ležalo na masivnom drvenom postolju. Ruka nestade, ostavljajući lampu na kamenom podu. Tek sad primetih da se u blizini nalaze četiri kante distila.

Onda se pojaviše dve šake. Ogromne, pokrivene krznom. Čvrsto su se držale za ivicu poda; onda se jedan čovek izvuce iz otvora. Bio je ogroman, obučen u neke dronjke tamne boje; lice mu je bilo pokriveno jastučastim krznom kao kod lorina. Prepoznao sam ga pre nego što je ustao, a kad je ustao mogao sam, zbog bureta, videti samo njegove noge.

Bio je to Srebrodelac. Noge mu se neko vreme nisu micale. Osetih da osluškuje. Možda je njegov instinkt bio u skladu sa njegovom životinjskom pojavom; možda je moje prisustvo naslutio onako kako bi to lorin mogao. Sav sam se zgurio, trudeći se da ne dišem, da se stopim i sjedinim sa drvetom i kamenom. Najzad se pomakao. Bose noge krenuše energično preko podruma, ka vratima. Zatim je stao i tiho zazviždao.

Čekao je neko vreme, a onda opet zazviždao, tiho i blago kao golub pismoša. Čuo sam neko kretanje s one strane vrata. Srebrodelac se vratio u podrum. Pridružio mu se još jedan par nogu: bile su bose, kao i njegove, ali ne dlakave. Bile su to ženske noge. Razgovarali su šapatom, tako da sam uhvatio samo nekoliko reči. Glas te žene bilo je gotovo nemoguće čuti, ali sam razabrao kako Srebrodelac kaže:

– Izabel, pre gruma.

Onda nastupi duga pauza, u toku koje su njihova stopala bila u neposrednoj bhzini, jedna drugima; čulo se kako Srebrodelac i ta žena stvaraju između sebe neke tihe zvuke. Lice mi se zažari. Stalno sam ponavljao u sebi:

„Samo da me sad ne otkriju, samo da me *sad* ne otkriju...”

Najzad se Srebrodelac okrenuo,) spustio u rupu, dohvatio lampu i nestao, spuštajući za sobom poklopac. U podrumu je opet vladala tišina, jer je žena, valjda, otišla. Ukočen, izvukoh se iz svog skrovišta. Petljao sam po mraku dok nisam našao šibice i upalio svoju lampu. Neko vreme sam razmatrao situaciju, ali nisam nalazio neko naročito rešenje; nisam mogao da učinim ništa sem da, sasvim jednostavno, odnesem gore sanduk sa flašama.

Buka me udari kao zid kad sam, teturajući se, prošao kroz vrata bara pognute glave, koncentrišući se da ne ispustim sanduk, nastojeći da mislim samo na to i ni na šta drugo.

Jedna hladnija ruka dotače moj zglavak. Podigoh pogled; Smedooka mi se smešila. – Donesi to iza šanka, Drouve – reče.

Tako sam i učinio. Spustih boce kraj gomile praznih sanduka i ispravih se. Preda mnom su stajali otac i majka Smedooke. Ništa nisu govorili; to ćutanje je postajalo nezgodno.

– Drouv je doneo neke stvari za nas – reče Smedooka, sva srećna.

– Zar nije divan? – Osmehnula mi se sa rupicama na obrazima nevino i šarmantno.

Osetih se zaprljanim. Njen otac me je gledao nekako uplašeno i ispitivački; sklonih pogled, i shvatih da sad gledam njenu majku Anli, čije je lice bho blede, usne neprirodno crvene, a ruke tako stiskale jednu mrku bocu da su pobebele.

– Nema problema – promrmijah neraspoloženo i sklonih se u stranu.

Tada neko povika, tražeći pivo, i time je čarolija, na moje veliko olakšanje, bila prekinuta. Anli se okrenu da sipa piće u čašu; čuo sam silovito zveckanje stakla o staklo, ali ona se brzo savladala. Gert se gromko nasmeja nekakvoj šali i navali na pivsku pumpu. Smeđooka dohvati nekoliko krigli odjednom i odnese ih mušterijama u udaljenom delu prostorije. Dok je prolazila pored jednog prostaka, on joj je, to sam jasno video, posegao rukom oko struka. Vešto se izvila i poslužila pivo jednoj grupi galamdžija, kao da se ništa nije desilo. Neko vreme buljio sam u tog tipa, osećajući se ubilački raspoložen, ali i nemoćan. Onda odjednom više nisam bio siguran o kojem pojedincu se radilo. Svi su izgledali jednako, a Smeđooka je već bila kod šanka i osmehivala mi se široko. Za nju ovo nije bilo ništa novo; na to je odavno navikla. Po prvi put sam shvatio koliko malo o njoj znam, i koliko se njen život razlikuje od moga.

Ne sećam se mnogo završetka te večeri: događaji kao da su ušli u neku kolotečinu i počeli da se ponavljaju. Više puta sam odlazio u podrum i donosio nove količine pića, više puta sam poželeo da tresnem ovog ih onog tipa koji je Smeđooku gledao na način koji se meni nije dopadao, a pijančenje, dernjava i smeh su se nastavljali, ali sam ih sve manje primećivao.

Primetno je bilo, međutim, da je zavladała tišina, kad su se vrata sa silovitim treskom otvorila i kad se na njima pojavio moj otac, uspravan, sa licem kao Raks, zureći levo-desno kroz dim.

6

Ne znam koliko dugo mi je bilo zabranjeno da izlazim iz naše kućice; neizmerno dugo. Nisam viđao nikog sem svog oca i majke i, ponekad, stanovnika drugih kućica na istom polju. Te naše komšije bile su, međutim, matore do senilnosti, i nisu predstavljale nikakvo društvo za dečaka u kavezu. U toku mog zarobljeništva sunce se pojavilo nad horizontom, sumrak se rasvetljavao, i najzad smo imali noći i dane podjednake dužine. Okean je privlačno svetlucao; sa trema sam video jedra malih gumenih čamaca kako plove kao bela pera po moru, ponekad se sklanjajući s puta zahuktalom parobrodu. Došao je srednjoletnji dan; plima je prestala, zavladało je nepromenljivo toplo i mirno vreme. Priroda se spremala za grum.

Za vreme svog zarobljeništva, imao sam puno mogućnosti da razmišljam o svojim gresima; jasno sam pamtio očevu strasnu besedu razgnevljenog roditeljstva, koju sam slušao dok smo se vozili motornim kolima od

„Zlatnog grumeta” do kućice na klifu, i dok je moja majka cmizdrila pokraj njega.

– Nisam ni sanjao da će doći dan da ja vučem i teglim svoga sina, fizički, iz prostačke krčme, gde sam ga našao kako pije u društvu neobrazovanih i glupih prostaka, u društvu običnog naroda.

Na to se, u suštini, svodio čitav njegov govor; a i to mu je bilo nepošteno. Da nije uleteo u bar onako na juriš, i zgrabio me onako silovito, ja bih i sam dobrovoljno otišao; u stvari, ugledao sam ga na vratima upravo kad sam zakoračio da pođem kući. On mi nije dao tu mogućnost, već me je podvrgao ponižavajućem rvanju i tegljenju, pred Smeđookom, njenim roditeljima, i pred barom prepunim mušterija. Na neki način, to je dokazalo ispravnost mojih ranijih teorija o ocu: u trenutku krize, on je uvek spadao na primenu obične fizičke sile.

Sledećeg dana je moj otac bio čudno ćutljiv; kao da je između njega i mene izgrađen prozor od debelog stakla. Viđali smo se ali nam razgovor očigledno nije bio moguć. To bi mi baš i odgovaralo, da moja majka nije odlučila da taj vakuum konverzacije popuni.

– Vidiš, Drouve, nismo znali gde si. Videli su te kako polaziš u čamcu, mada ti je, koliko čujem, jasno savetovano da to ne radiš. Kad se čamac vratio, ti nisi bio u njemu. Uplašili smo se. Mislila sam da će tvoj otac poludeti od žalosti. Zar nemaš nikakvog obzira prema našim osećanjima?

– Palahaksi Smeđooka je došla i rekla vam gde sam.

– To, sasvim sigurno, nije učinila. Nismo čuli ništa, nismo znali ništa, nismo znah šta da mislimo, dok nisam razgovarala sa Dreba Gvildom, i dok mi nije rekla da su oni svog sina Vuka upravo pokupili iz krčme, i da si ti tamo sa tom droljom.

– Je l' ti to govoriš o Smeđookoj, majko? – upitah hladno. Međutim, moj potez je bio preuranjen; majka se još uvek kretala uzlaznom linijom.

– Govorim o onoj sluškinji sa kojom ti izgleda smatraš da je ispravno da se družiš, nasuprot svim savetima svoga oca, i mojim. –

Lice joj se teatralno naboralo. – Oh, Drouve, Drouve, šta nam to činiš? Šta smo uradili da ovo zaslužimo? Pomisli na svog jadnog oca, ako već nećeš na mene. Osramotio si ga, ponizio pred njegovim kolegama...

To je tako trajalo nekoliko dana, sve dok majka nije konačno utrošila sve moguće varijacije na temu, i povukla se u prekorno ćutanje. Laknulo mi je; bio sam u stanju da o čitavom ovom žalosnom događaju razmišljam na način koji je bliži zdravom mozgu. Sve ono najgore već mi je bilo poznato; sad sam bio spreman da razmotrim i pozitivne aspekte ovog incidenta. Prvo, opet sam se sreo sa Smeđookom i činilo se, iako sam se jedva usuđivao da to samome sebi kažem, da sam joj se dopadao. Mislio sam d postoji izvesna nada, makar i mala, da je ona namerno propustila da javi mojim roditeljima gde sam, zato da bih bio duže uz nju. Grčevito sam se hvatao za tu misao. Naravno, ona nije mogla ni da nasluti kako će moji roditelji reagovati. Nadao sam se da onaj mučni prizor sa ocem u baru nije uprljao moju sliku.

Dalje, postojalo je fascinantno pitanje Srebrodelca. Nisam nimalo sumnjao da švercuje piće iz Aste i snabdeva

„Zlatni grumet”, a možda i sve druge krčme u Palahaksiju. Bilo je to divno saznanje, i jedino sam žalio što nemam s kim da ga podelim. Otac je u razgovorima sa majkom nekoliko puta spomenuo Srebrodelca; izgleda da je taj dlakavko trebalo uskoro da preuzme neki novi posao, da za račun vlade upravlja nekim brodovima; i gle tog istog tipa kako trguje sa neprijateljem, pod samim nosom Parla! U mojim očima, Srebrodelac je dobio status romantičnog heroja.

Bilo je, dakle, u mojoj glavi i prijatnih misli, dok su dani sporo prolazili. Najzad je otac jednom, za vreme doručka, zatražio da mu dodam so, a majka mi je, uočavajući taj signal, spremila čistu odeću. Kad je otac otišao na posao, ona me je nekoliko puta zamišljeno pogledala, i najzad progovorila.

– Jedan prijatelj će ti doći ovog jutra, Drouve.

– A?

– Juče sam videla Dreba Gvildu, pa smo se nas dve dogovorile da ti pripremimo veliko iznenađenje. Njen fini dečko, Vuk, dolazi da te vidi, pa ćete da izađete zajedno. Zar to nije fino?

– Raks. Vuk me je i uvukao u ovu smrznutu kašu. Vuk je budala, majko.

– Gluposti, Drouve; on je tako *lepo* vaspitan. I, molim te da ne psuješ tako. Nadam se da ne psuješ pred Vukom. Ja sad moram da idem. Lepo se provedite, dušo. –

Osmehujući mi se široko i nežno, prikupila je svoje stvari i zaputila se u prodavnice, u grad.

Vuk je stigao sredinom prepodneva, obučen u običnu svakodnevnu odeću, ali ipak, nekako i gizdav, fini, na način koji ja nikako ne bih umeo da imitiram, čak i da sam to želeo.

– Ej, zdravo, mladi Alike Drouve – pozdravi me vedro.

– Slušaj, šta si rekao roditeljima onog dana?

Načinio je grimasu kao da mu to dodijava. – To je sve sada prošlost, Drouve. Današnji dan označava početak nove ere u tvom vaspitavanju i obrazovanju. Uređeno je da ja i ti pođemo u ribolov sa našim zajedničkim prijateljom Srebrodelcem, da vidimo kako narod zarađuje svoju koru hleba.

Njegov starmali manir ponašanja kao da se još više razvio od kad smo se posladnji put videli, ali pomisao na plovidbu brodom mi se dopala. Dopalo bi mi se i bilo šta drugo što bi me izvuklo iz kućice. – Je l' nosiš opremu za pecanje? – upitah. – Moram da pronađem svoju.

– Sva oprema će nam biti data – reče Vuk. – Kažem ti, Drouve, sve je organizovano. Naši matori su u nekakvoj vezi sa tim tipom Srebrodelcem, a sem toga, očigledno žele da nas dvojicu, mene i tebe, neprestano sastavljaju; pojma nemam zašto. Možda zamišljaju da ćemo jedan drugome biti prikladno društvo. – Njegovo lice se iskrivi u sarkastični osmeh, koji mi se nije dopao.

Pošli smo niz breg, prema luci. Kad smo došli do tačke gde se strmi drum nadnosi nad vodu spoljašnjeg dela luke, Vuk je stao, naslonio se na zid, i zagledao dole, u usidrene čamce i brodove. – Trebalo bi da te obavestim da su se neke čudnovate stvari dešavale dok si ti bio izvan cirkulacije, Drouve.

Ispod nas i oko nas leteli su snegoronci, krstarili, koristeći uzlazne vazdušne struje. Ponekad bi se neki nakrenuo i spljoštenih krila obrušio u more, ispod čije je zatalasane površine za trenutak

nestajao, da se ponovo pojavi. – E sad gledaj pravo dole – reče Vuk pokazujući prstom ispod nas.

Nagnuh se preko zida kojim je drum bio oivičen. Odatle se klif spuštao vertikalno sve do vode, gusto načičkan ptičjim gnezdima; na dnu videh malenu plažu gde smo se nas dvojica kao brodolomci iskrcali onoga dana. Čak sam video i baricu između stena, gde je vrebao ledeni đavo; sad je voda bila mirna, zavaravala je utiskom da je sve normalno, ali mogla se kristalisati onog trenutka kad bi u nju zašlo nešto što bi ledeni đavo procenio kao plen. – Pa šta? – upitah.

– Malčice sam se raspitivao o tom kanalu za kišnicu.

– Misliš, o kanalizaciji?

– Zamolio bih te da to više ne nazivaš kanalizacijom. Dakle, taj kanal za kašnicu je razgranat na sve strane, širom grada. Evo moje teorije. Noću, po mraku, brodovi dolaze pravo preko zaliva do onog mesta, tamo, ispod vaše kućice. – Pokazao je prstom. – Onda idu pored same obale, ispod klifova, do ove male plaže, gde istovaruju robu. Onda se roba isporučuje kroz tunele.

– Nisi valjda još zanet u te gluposti o krijumčarenju? – upitah nelagodno.

– Nešto mi se ne čini da kroz te tunele prenose mleko.

– Otkud si tako smrzno siguran da išta prenose?

Pogledao me je lukavo. Tek sad primetih koliko su mu oči primaknute. – Otud što sam ih video – reče on.

– Video? – promrmljah. Nedavno sam bio došao do zaključka da je najbolje ne spominjati ono o krijumčarenju. Nisam se brinuo za Srebrodelca; bio sam siguran da će taj kosmati umeti dobro da se brine o sebi. Zabrinjavao me je položaj Gerta i Anli, a samim tim i Smeđooke. Čvrsto sam verovao da Smeđooka ne zna ništa o krijumčarenju: inače me ne bi slala u podrum baš one noći kad je trebalo da stigne isporuka. Svejedno, njeni su roditelji bili u to umešani, pa bi i ona osetila posledice eventualnog razotkrivanja kriminalnih aktivnosti.

– Istražujem tu stvar još od trenutka kad sam posumnjao, u podrumu „Grumeta”. Obično svake treće noći jedan brod dolazi ovde da istovari robu. Prepoznaću ga kad ga ponovo vidim; ima žutu kabinu na palubi. E, tu će mi trebati tvoja pomoć. One noći kad bude sledeća isporuka, sakrićemo se onamo, pored one barice sa ledenim

đavolom, i posmatrati čitav posao izbliza. Na plažu ćemo se prebaciti čamcem.

– To smržno sigurno nećemo!

Odvojio se od zida, pa nastavismo pešačenje nizbrdo. – Razmisli o tome, Drouve – reče on smireno. – Ako ništa drugo, biće zanimacija. Mnogo je bolje tako, nego da celu stvar predam svome ocu da je zvanično istraži, šta kažeš? Mislim, možda i grešim... Ma, dobro, da pričamo o nečem drugom, a? Jesi li viđao onu malu iz „Grumeta” u poslednje vreme, onu, kako li se zvaše?

– Slušaj, ti smržno dobro znaš kako se ona zove, i smržno dobro znaš da već danima i danima nisam viđao nikog!

– Uh, al’ smo nervozni – reče on dalekim glasom.

Prešli smo preko riblje pijace i ušli u Srebrodelčevo dvorište. Vuk je reda radi pitao gde je gazda; tako reći istog časa pojavio se Srebrodelac i otpratio nas do vode. Tamo nas je čekao jedan parni čamac, već naložen; iz sigurnosnog ventila izbijao, je pramičak pare. Čamac se tiho ljuljuškao na talasićima uz kej. Osvrnuh se tražeći svoj čamac i videh ga; bio je pokriven ceradom i činilo se da je u dobrom stanju.

– Parni čamac – rekoh. Parne čamce stvarno ne cenim mnogo, jer oni su nešto kao parna kola koja plove.

Srebrodelac oseti moje raspoloženje. – Fini je to brodić – reče on brzo, ispunjen nekim čudnim poštovanjem. – Nećemo u njemu doživeti nikakvo zlo. Ukrcavajmo se, dakle.

– Samo trenutak – reče Vuk. – Treba još neko da dođe. – Okrenuo se i gledao prema gradu, iščekujući.

– Nisi rekao da ide još neko – požalih se. – Mislio sam da ćemo ići samo nas trojica, da pecamo. U ovom čamcu ima mesta samo za trojicu.

– Evo ih – reče Vuk.

Prema nama je koračala jedna elegantno obučena mlada devojka. Delikatno je stupala preko različitog otpada koji joj se našao na putu. Držala je za ruku mladog dečka, takođe elegantno obučenog. U početku ih nisam prepoznavao, ali kad su se primakli, nije im više pomagalo to što su se tako prerusili: video sam da su to Palahaksi Traka i njen mlađi brat Žmirko.

– Vuče! – prošaputah brzo. Šta kog Raksa ova traži ovde? Ne podnosim je. Jesi li poludeo?

– Zdravo, dušo – reče Vuk ljubazno, ignorišući me, hvatajući je za ruku i pomažući joj da uđe u čamac. Ušao je i Žmirko, mršteći se grozno. Srebrodelac povede čamac od doka. Parna mašina je dahtala. Klizili smo između ukotvljenih čamaca; bilo ih je primetno manje nego kad sam prošli put video luku. Mnogi dubokotrupni čamci i brodovi već su bili izvučeni na suvo, u očekivanju gruma.

Srebrodelac je, u toku prvog dela vožnje, bio u dobroj formi. Sedeo je za krmom, pušio neku prarastaru lulu, i pričao nam pripovetke o moru. Te priče, u suštini, bile su slične onima koje sam čuo od kamiondžije Groupa, sem što su se događaji odigravali na vodi a ne na suvom, i uključivali vrtloge i oluju a ne zemljotrese i poplave. Slušaoci se podeliše u dve grupe. Vuk i Traka sedeli su na jednoj strani čamca; držeći štapove za pecanje, pričali su nečujno jedno s drugim, a na pripovedača gotovo i nisu obraćali pažnju. Na drugoj strani čamca sedeli smo Žmirko i ja, u nelagodnom savezništvu. Žmirko je slušao otvorenih usta, verujući u sve, a ja sam ćutke razmišljao o Vukovoj perfidnosti. Ni ranije ga nisam naročito cenio, ali nisam očekivao da će ovako nisko pasti.

– Pogle' nebo sada, mlado momče – reče Srebrodelac Žmirku, svom jedinom pažljivom slušaocu. – Kad čovek vidi Fua kako tu sija, ne može ni da zamisli kako u ovom istom času izgledaju stvari na jugu. Bio sam tamo, to ti mogu reći. Tamo se sad valjaju ogromni oblaci, izmaglica je, a more je tako gusto da čovek može po njemu zamalo da hoda. Zbog istraživanja, znaš. A ako zaploviš u plićak, neki vodeni đavo će zgrabiti tvoj brod i neće ga pustiti pola godine, dok ne dođu kiše. Pre mnogo leta, kad sam bio mlađi, radio sam na grumu. Čekali smo u Južnom okeanu, a sunce Fu je sijalo iz takve blizine da nam je ugljenisalo katarku, a more oko nas se više uopšte nije videlo od silne pare, i samo smo na jednom mestu u čitavom okeanu mogli da bacimo pogled kroz oblake, a to je bilo na samom Južnom polu. Čekali smo tamo, gotovo mrtvi od vrućine i vlage, dok sunce nije otišlo na sever, a oblaci se sklopili iznad nas u vidu velike spirale. A kad je zavladala potpuna pomrčina i više ništa nismo mogli da vidimo, voda nas je povukla, kao što loks vuče lokskola, i tako je započelo naše putovanje na sever. Išli smo za grumom...

Žmirko je žvakao zimske orahe i širom otvorenih očiju pratio priču.

– A šverc? – umeša se Vuk naglo. – Jeste li u životu često nailazili na slučajeve krijumčarenja, Srebrodelče?

U talasima koje je naš čamac pravio nešto je, na desnoj strani, počelo da stvara poremećaj. Pitao sam se da li je Vuk to primetio. On sigurno nije ni slutio da se Srebrodelac onog dana pojavio u „Zlatnom grumetu”.

– Šverc? – Jasno sam video uznemirenost u sitnim Srebrodelčevim očima ispod krznatog čela. – Šverc? Da, čuo sam i priče o krijumčarima.

– Pa, nađite mi čoveka koji ih *nije* čuo – zacvrkuta Traka. Gledao sam je kiselo. Bilo mi je teško da sebi dočaram njen izgled prilikom prošlog susreta: onu dronjavu, prljavu devojkicu koja ide četvoronoške kroz kanalizaciju. Iako je sedela pored Vuka, retko je bacala pogled na njega; zapravo, retko je bacala pogled nabilo koga. Činilo se da joj sasvim dobro odgovara da samo posmatra more i da se, s vremena na vreme, nasmeši zbog neke svoje lične, zrele, komplikovane, misli. Više mi se dopadala onakva kakva je ranije bila: dosadno nametljiva, ali bar verna svojoj istinitoj prirodi.

Prošli smo pored rta zvanog Ispruženi prst. Goli crni klifovi su već nestajali, pretapali se u niže i ravnije zemljište rečnog ušća. Tu se nailazila nova konzervara. Talasi su ojačali, i čamac je primetno odskakao gore-dole, dok nas je huktavo nosio napred. Vukli smo dve udice, ali nismo uhvatili nijednu ribu.

– Pa onda? – upita Vuk, prekidajući tišinu.

Srebrodelac se otisnu u dugo i zamršeno pripovedanje, i posle nekog vremena stiže do pouke: da se ne isplati biti krijumčar, a naročito ne u vreme rata. Dok se bližio zaključku, mašući svojom velikom kosmatom šakom u nastojanju da dočara kako se krivci ljuljaju viseći na vešalima, njegov glas je drhtao od emocija, i čitava predstava je poprimila atmosferu pokajništva, ispovesti. Završio je sa zamišljenom suprugom krijumčara, koja jeca u maramicu dok lorini odvlače kola sa mrtvim autobiografskim junakom u pravcu groblja. Čitavo vreme bacao je poglede na mene, kao da traži potvrdu da je predstava dobra. Osećao sam vrelinu i nelagodnost, pitajući se koliko on zna da ja znam, i da li zna da ja to neću nikome pričati. Onda je ustao, izvinio se, i zamolio mene da preuzmem krmu; on

mora malo da se odmori. Sišao je niz stepenike u malenu kabinu i zatvorio vrata za sobom, ostavljajući nas da zbunjeno zurimo jedni u druge. Činilo se da smo uznemirili našega kapetana.

Onda naiđosmo na jato riba, pa je usledio period intenzivne aktivnosti, jer su njih troje izvlačili ribu za ribom; svaku su morali da otkace u prštećem oblaku krvi i krljušti, i onda su opet zabacivali udice. Primetih da je Traka, u uzbuđenju trenutka, odustala od svoje glumljene otmenosti. Bacila se na posao rame uz rame sa Žmirkom i Vukom; s njenih ruku se cedila grimizna riblja krv. Trudeći se da pazim na krmu, pomalo sam se nervirao što se samo oni zabavljaju. Išli smo pravo prema jednom parnom čamcu, još manjem od našeg. Posadu nigde nisam video i u početku pomislih da čamac besciljno pluta, ali kad smo se primakli, videh da preko ivice strši štap za pecanje.

Već smo se sasvim primakli ušću i novoj konzervari. Iako ovde nije bilo onako visokih i strmih klifova kao u blizini ispruženog prsta, ipak se obala sastojala od grdih ispreturanih stena i kamenčina na kojima su se talasi rasprštavali u belu penu. Opet mi se učinilo da nepoznati parni čamac pluta ka obali, pa sam pretpostavio da je u njemu neko ko je zaspao. Sirenom sam dao nekoliko kratkih signala.

Zastajući zbog rvanja sa jednom ribom koju je trebalo skinuti sa kuke, Traka reče: – Zar baš *moraš* da se ponašaš kao dete?

Pokazah prema čamcu, sada udaljenom samo dvadesetak koraka. Odmah svi zaboraviše na pecanje. Uspravivši se, osmatrali su čamac koji je plutao bez pogona. Usporili smo, zato što sam smanjio dovod pare, a onda na dnu čamca, na daskama, ugledasmo nekog čoveka s glavom naslonjenom na ruke.

– Imao je srčani napad – nagađao je Žmirko glasno. – Peca je, ulovio neku veliku, nije mogao da izdrži uzbuđenje, i zato je pao mrtav.

– Zaveži, Žmirko – zapovedi mu Traka. – Idi, radi nešto korisno. Probudi Srebrodelca.

– Zaustavi naporedo s njim – reče Vuk, kad sam ja već uveliko zaustavljao naš čamac.

Žmirko izađe iz kabine. Bio je ružičast u licu i izgledao pomalo uplašeno. – Ne mogu da probudim Srebrodelca – reče on. – Miriše čudno.

Način na koji se sva odgovornost svalila na nas, bio je nestvaran. Do malopre smo srećno pecali, a sad smo se, bez upozorenja, našli ispred dva ljudska tela. Sećam se da sam izbezumljeno pitao da li Žmirkove reči znače da je Srebrodelac već počeo da trune, mrtav. Merač pritiska u kotlu pokazivao je opadanje; nisam znao šta da učinim. Drugi čamac je lupkao o naš. Vuk i Traka su me gledali očekujući naređenje; dopalo im se da se u ovom trenutku odreknu vlasti. Talasi su se lomili, stenovita obala bila je sve bliže, a vetar je ojačao i počeo da nas okreće.

– Muka mi je – reče Žmirko.

– Trako – rekoh odlučno – idi i pokušaj da probudiš Srebrodelca. Žmirko, ti pođi tamo gde ćeš moći niz vetar. Vuče, uzmi kuku i gurni onog tipa. – Svi pojuriše da poslušaju i tada shvatih prednost onoga ko je preuzeo odgovornost. Kad jednom da naređenja, čovek na vlasti može malo i da se opusti. Seo sam i pustio da se događaji sami razvijaju.

Žmirko se isповраćao preko ivice čamca. Traka ga je jedan čas gledala, i zatim se ratoborno upilji u mene. – Idi, budi ga sam – reče. – Ta kabina nije mesto za ženu.

Uto Vuk zgrabi dugačku motku sa kukom i pruži se, ali na zaljuljanom čamcu izgubi ravnotežu i zabi šiljati kraj nepoznatom čoveku u rebra.

Ako smo dotad i sumnjali da je taj tip dobrog zdravlja, sada su naše sumnje bile razvejane, jer je tip grozomorno kriknuo, skočio na noge držeći se za ubodeno mesto i osuo neverovatne psovke. Kako je naglo počeo, tako je naglo i zaćutao. Odjednom smo svi gledali jedni u druge razrogačenih očiju, zanemeli, a čamci su i dalje lupkali jedan o drugi.

Gledali smo kako neznanac grabi svoj štap za pecanje i namotava struk, hitro radeći svojim čudnim, dletastim prstima. Ne gubeći ni časa, proverio je instrumente na parnoj mašini svog čamca, seo za krmu i odvrnuo dovod pare. Više ni jednom nije pogledao u našem pravcu. Njegov motor je naglo zahuktao, a voda oko krme proključala. Njegov čamac je pošao glatko i, hvatajući brzinu, krenuo ka ulazu u rečno ušće.

Zgledali smo se; znam da smo svi bili uplašeni. Neko vreme ni reč nismo progovorili, a zatim Vuk izreče ono što smo svi mislili. Rekao

je, gotovo zamišljeno: – Čudno da je progovorio astanskim dijalektom.

Žmirko je bio direktniji. – Bio je to špijun – reče on. – Prljavi astanski špijun.

7

– Za njim! – uzviknu mladi Žmirko. Ja sam neodlučno pipkao polugu za davanje pare mašini.

– Šta čekaš? – upita Vuk.

Onaj čamac se brzo udaljavao; očigledno je bio brži od Srebrodelčevog ribarskog čamca. Neosporno da je postojalo iskušenje da ga odmah pojurimo, ali meni se činilo da bi to bio kratkovid postupak. Ne treba juriti nekoga, sem ako ne želiš da ga uhvatiš, a meni se nije dopadala ideja da uhvatim astanskog špijuna, očajnog i, možda, naoružanog – Da ga pustimo – predložih. – Posle ćemo ga prijaviti.

– Da ga pustimo? – reče Vuk sa nevericom. – Kakav si ti patriot, Alike Drouve? U najboljem slučaju možemo da sprovedemo istragu. Da uhvatimo tog čoveka i suočimo se s njim, pa ako je ispravan, štete nema.

– Nisam primetio da si se nešto mnogo suočavao maločas!

– Bila je nezgodna situacija, Alike Drouve. Ne možeš se suočiti sa čovekom koga si upravo ubo u rebra. Sem toga, on nas je sve uhvatio na iznenađenje. Ko bi očekivao da će se u ovim vodama susresti, oči u oči, sa astanskim špijunom.

– Brzo, brzo! – povika Žmirko, skakućući tamo-amo, opasno ljuljajući čamac. – Taj smrzač nam beži!

– Idi, pitaj Srebrodelca, Vuče – predložih očajno. Sišao je u kabinu, a Žmirko je i dalje skakao i vikao.

Traka me je zamišljeno gledala. Znao sam da će mi kazati da sam se uplašio, pa se posvetih poslu: ubacivao sam suhu koru od drveta, i male cepanice, u našu malu peć. Vatra je bila slaba, pa smo zato imali nizak pritisak pare.

Vuk se nadneo nad mene. – Srebrodelac se napio – reče on – i nije u stanju da donosi odluke. – Rekao je to smireno, kao da je stvar potpuno normalna.

Uspravih se i osmotrih okean. Jedino plovilo na vidiku bio je špijunov čamac koji se udaljavao. Sredinom leta, na moru uvek Vlada mir: dubokotrupna plovila su izvučena na suvo, a skimeri još ne mogu da zaplove jer voda tada nije dovoljno gusta. – Onda moramo da se vratimo u Palahaksi – rekoh.

– A od kad si ti kapetan, Alika Drouve?

– Seti se, Srebrodelac je meni poverio krmu pre nego što je sišao dole.

– Gubiš vreme! Gubiš vreme! – Žmirko se izbezumljivao.

– Dobro, slušajte svi – reče Vuk, obraćajući se Žmirku i Traci. – Ko je za to da jurimo špijuna.

– Ja! Ja! – dernjao se mali Žmirko. Traka dostojanstveno klimnu glavom.

– Imam većinu – konstatovao je Vuk zadovoljno. – Skloni se, Alika Drouve. Razrešavam te komande.

– To je pobuna!

Uhvatio me je za ruku, sklanjajući je sa poluge za paru, znamenja moje vlasti. Simbolično sam se odupirao, jasno svestan činjenice da su svi protiv mene. Slegao sam ramenima, napustio mesto krmanoša, provukao se oko kabine, i seo na prednju palubu, u znak protesta i inata. Posmatrao sam obalu, srećan što me kabina razdvaja od onih koji su me upravo pobedili. Mrzeo sam ih tiho, ali intenzivno: Vuka zbog njegovog oholog ponašanja, Traku zbog nametljivosti. Raks, mislio sam, to dvoje su zaslužili da dobiju jedno drugo.

Čamac ispod mene zadrhta. Vuk je dao mašini punu paru. Pogledavši napred, videh da špijunov čamac već zalazi u rečno ušće. Činilo se da je usporio. Čuh Žmirkov uzbuđeni glas. Špijun je grabio ka unutrašnjosti. Pitao sam se gde uopšte misli da ode. Koji god da je bio njegov razlog za prodiranje u naše, ertonske vode, on je morao imati bazu iz koje je polazio u akciju: taj maleni čamac nikako se ne bi mogao održati na otvorenom moru. Mora biti da u ovoj oblasti ima izdajnika.

Uskoro je begunac iščezao sa vidika, jer se zavukao među ribarske brodove ukotvljene u ušću. Pitao sam se kako će konzervara dobijati svežu ribu kad voda opadne za vreme gruma; tad će u ušće moći da zađu samo najmanji skimeri. Na isturenom delu tla ušća stajale su

čtvrta zgrade; tada sam mislio da su to stražarnice koje će sprečavati iznenadni napad na konzervaru.

Odjednom, debeli stubovi dima šiknuše uvis, potom se preko vode dovalja dumbaranje moćnih mašina, koje smo čuli jače nego pućkanje našeg malog motora. Već smo zadirali u ušće; ljudi su stajali na obali, gledali dole na nas i mlatarali rukama. Hteli su da stanemo. Skočih na noge i pođoh nazad; nisam imao poverenja u sposobnosti našeg novog kapetana.

Stupajući opet u prostor iza kabine, zatekoh totalnu anarhiju. Žmirko je, stisnuvši svoje malo lice u izraz najveće odlučnosti, držao svim silama polugu, koju je do kraja gurnuo napred, i a Vuk se borio da klinca odvuče odatle, ali istovremeno i da krmani. Traka je vikala na svog brata, ali to je samo pojačavalo odlučnost tog momčića da prodire pravo napred, po svaku cenu.

– Kažem ti, Žmirko, oni hoće da mi stanemo! Puštaj to, smrzao se dabogda. Zabićeš nas u stene!

To me se nije ticalo. Ako hoće da slupaju čamac, to je njihov problem, a ne moj. Spremao sam se da sednem, kad videh da se Žmirkove oči šire u iznenadnom strahu. Zinuo je i svom snagom potegao polugu nazad. Okrenuh se, dok je mašina usporavala.

Nešto se dizalo iz vode ispred nas, nešto ogromno i crno, obraslo morskim hiljem, nešto sa čega se voda slivala. U prvom trenutku užasa na pamet su mi pale Srebrodelčeve stravične priče o nepoznatim vodama i čudesnim bićima koja tamo žive. Ragina se to uzdiže pred nama, Ragina, kraljica ledenih đavola i legendarna ljubavnica Raksa, mrtve planete. Nisam se zapitao zašto bi se takvo veličanstveno čudovište prihvatilo da uhvati četvoro dece u čamcu. Stvar pred nama pretvorila se u ogromni zaljuljani pipak koji nam je sprečavao zalaženje u ušće.

Čamac nam se silovito zaljulja, jer Vuk sasvim okrenu krmu. Sad smo jurili paralelno sa debelim, zarđalim užetom koje je bilo razapeto preko čitavog ušća; sa njega su vertikalno visili, sve do vode, debeli lanci. Uže je bilo razapeto od jedne zgrade na zemljištu, koje je činilo najistureniju desnu stranu ušća, do druge zgrade koja je stajala na istoj takvoj tački, najisturenijoj u more, ali sa leve strane reke. Očigledno, ovaj lanac imao je zadatak da zaštiti čitavo ušće, pa time i konzervaru, od inostranih napadaća. Ali onaj prvi čamac su

propustili... Stubovi dima koji su šikljali iz te dve zgrade poticali su od rada parnih čekrka koji su, čim se nepoznato plovilo približilo, potegli kabel sa dna mora.

– Neko dolazi – reče Žmirko nervozno. Brzi parni brodić otisnu se sa doka ispod jednog od isturenih delova zemljišta, izvan zavesne od lanaca. Vuk načini pun okret i krenu ka otvorenom moru. Video sam kako se grupa ljudi okuplja na prednjoj palubi brodića, i nešto radi oko neke velike, komplikovane mašinerije. Odjednom ih je obavio beli oblak, a ja začuh čudan zvuk: šišteći udarac. Voda je, nekoliko koraka od našeg pramca, iznenada šiknula uvis.

– To je parni top! – proštenja Vuk prepadnuto. – Raks. Moramo da stanemo. – Oduzeo je mašini paru. Valjuškali smo se blago na talasima, a topovnjača se brzo primicala. Vuk se zažari u licu, a njegov strah začas se preobrazi u bes.

– Kakvo pravo imaju ovi da pucaju na nas, to se pitam! Ovo je Erto! Jesu li oni poludeli? Kazaću svom ocu šta je bilo!

– E, to uradi, Vuče – rekoh sarkastično. – Ali nas prvo svojim pričama izvuci iz ovoga. Znaš isto tako dobro kao i ja da je konzervara zabranjena zona. Ta topovnjača misli da smo mi Astani!

Uputio mi je otrovan pogled, koji se onda pretvori u ulizujuć osmeh, jer je topovnjača stala tik do nas, uz bok. Zapazih da smo se Žmirko, Traka i ja automatski nabili uz vrata kabine, ostavljajući Vuka pozadi da stoji sam, sa krmom, dokazom krivice, u rukama.

– Samo neki klinci – začuh nečiji povik. Onda se čamac zaljuljao kad je, tačno među nas, uskočio jedan čovek u tamnoplavoj uniformi ertonske ratne mornarice.

– Dobro – reče on, nadnoseći se nad nas. – Ciji je ovo čamac?

– Pripada Palahaksi Srebrodelcu – reče Vuk spremno.

– On je pijan, dole u kabini, pa smo morali da preuzmemo upravljanje. Pošli smo ka vama da tražimo pomoć.

Za časak je nastalo gušanje oko vrata kabine, jer je ovaj oficir, očito nesklon traćenju reči, pošao da lično proveri istinitost Vukovih reči, i pri tom nas je prosto odgurnuo u stranu. Žmirko je zurio u Vuka optužujućim pogledom. – A špijun? – prošaputa glasno. – Nisi mu rekao za špijuna!

– Zaveži! – uzvрати mu Vuk šišteći. – Sad ne možemo da prornenimo svoju priču, a sem toga, ovako je bolje. U špijuna nikad

neće poverovati, a da je Srebrođelac pijan, to bar možemo da dokažemo.

Oficir izađe iz kabine, pedantno brišući ruke komadom krpe. – Da reče on. – Jeste li svesni da je, u ratno doba, ovo ušće zona sa ograničenim pristupom? Imamo mi važnije stvari da radimo, a ne da izigravamo dadilje gomili glupe dece. Shvatite da ste mogli da poginete, kad ste tako naleteli pod naše topove? Šta bi bilo da ste udarili u lance?

– Da, ali mislili smo da će biti sve u redu – brbljao je Vuk, zaplašen držanjem oficira.

Ja lično nisam hio demoralisan. Bio sam besan; pred nama se nalazio tipični primerak oholog smrzača, od one vrste na koju sam u poslednje vreme često naletao, smrzača koji je, kao i sam Vuk, smatrao da su svi glupi, osim njega. Ovaj je bez dozvole ušao u naš čamac, a sad nam je držao predavanje. Kroz crvenu zavesu moga gneva probi se saznanje da već uveliko govorim.

– Ne bismo poginuli, jer bi vaš zapovednik imao dovoljno pameti da utvrdi činjenice pre nego što nas potopi, ako je vi ne biste imali. Isto važi i za topove na kopnu. A što se tiče čekrka, siguran sam da oni kreću na prvi znak nečijeg primicanja, tako da svaka budala može da izbegne lance. Ako mislite da nisam u pravu, dokaz je upravo ispod tog vašeg smrznog nosa. Živi smo. Nijednog trenutka nismo bili u opasnosti.

Oficir me je posmatrao hladno, visok i nepopustljiv, i ja odjednom shvatih da je i to poza, da je on već pobeđen i da se oslanja još samo na svoje godine i svoju uniformu. Ispod toga nalazilo se samo jedno inteligentno živo biće poput mene, ali inferiorno.

Vuk iskoristi priliku da se poveže na uzlaznom talasu moje hrabrosti. – Mislim da treba da vam kažem da otac moga prijatelja ima vrlo visok položaj u konzervari. Zove se Alike Bert.

Smrzao se dabogda, Vuče, smrzao se dabogda, pomislih u sebi. Zar ne shvataš da mi nije *potreban* otac, da ga ne *želim*?

– Da l' će tako biti? – Oficir je gledao samo u mene.

Uveren sam da u našim životima postoji jedna tačka kad nam se karakteri kristališu kao ledeni đavo; kad, posle svih neizvesnosti, spoljašnjih uticaja, podvrgavanja ali i neodgovornosti detinjstva, svako mora da donese odluku: *ovim ću putem!* Video sam sve,

saslušao sam savete svojih roditelja i nastavnika pa, iako priznajem da je bilo činjenica koje nisam poznavao, moj karakter sada beše tako formiran da ga nove činjenice nisu mogle srušiti. One su mogle uvećati moje znanje o svetu, ali nisu mogle promeniti moj stav prema tom svetu, niti shvatanja moje sopstvene uloge u njemu. Konačno sam o drugim ljudima znao dovoljno da mogu znati kad sam u pravu.

Zato ne porekoh činjenicu da moj otac ima uticaja u konzervari. Da sam poricao, samo bih ispoljio detinjastu tvrdoglavost i neshvatanje da čovek mora da koristi ona oružja koja ima. Preda mnom je bio taj visoki čovek, u uniformi koja je simbolično pokazivala njegovu odraslost i vlast, a ja sam morao da ga *pobedim*. I tek kad ga pobedim, oslobodiću se tereta koji me je gušio i koji je sprečavao razvoj moje ličnosti još od kolenke.

– Tako je – rekoh. – Moj otac je Alike Bert. Ja sam Alike Drouv. A said sklonilte svoje dupe odavde, mi bismo da nastavimo putovanje. Sasvim lepo mogu da upravljam ovim čamcem i sam.

Slegao je ramenima. U dnu njegovih očiju krio se čudan izraz. Promrmljao je: – Siguran sam da možete. Prijatno putovanje. – Naskočio je na palubu topovnjače, koja se odvojila od nas i brzo udaljila. Čitava konfrontacija završila se tako brzo, da je sve bilo isto kao da do nje nije ni došlo... ali ne sasvim isto.

Priđoh krmi, a Vuk stupi u stranu i prepusti mi upravljanje. Posmatrao me je s poštovanjem. Znao sam da to neće trajati, ali bar u ovom trenutku posmatrao me je s poštovanjem. – To je bio impresivan nastup, Alike Drouve – reče.

Na povratku u luku, raspravljali smo o špijunu. Žmirko predloži da se po mrkloj noći otisnemo u jednu ekspediciju, koja bi se sastojala u tome da se vrzmamo oko konzervare sve dok ne nađemo tajanstvenog stranca. Traka ukaza na slabost tog plana: u mrkloj noći, špijun će verovatno biti u krevetu i spavati dubokim snom, pa nam zato neće biti lako da ga otkrijemo. Vuk je imao bolji predlog.

– Zašto ne pitaš oca da li u konzervari radi neko sa astanskim izgovorom, Drouve?

To mi se rešenje svide, delom i zato što ću tako dobiti priliku da isprobam novostečenu zrelost. Prosto i jednostavno, zatražiću od

njega objašnjenje, kao čovek od čoveka. Možda ću čak i da ukorim svog oca što me je poslao na put sa pijanim kapetanom.

Savršenom veštinom provedoh naš čamac kroz luku Palahaksi i privezah ga za kej. Tu se dogovorismo da se nađemo sutra ujutro. Bilo je već kasno poslepodne, i svetlost se brzo gubila sa neba. Vuk, Žmirko i Traka odoše.

Uđoh u dvorište Srebrodelčevog brodogradilišta, želeći da pogledam da li je moj skimer u redu, što već dugo nisam imao prilike da učinim.

Dok sam pregledao korito skimera, zabrinut zbog nekih ogrebotina na lakiranoj površini, priđe mi Srebrodelac, vukući noge i trljajući ogromnim dlakavim pesnicama svoje oči okružene crvenilom. – Trebalo je da me probudiš, momče – reče. – Kad smo se vratili?

– Nedavno.

– Zaspao sam.

– Napio si se.

– Hajd' sad momče. – Gledao me je uplašeno. – Ne bi bilo prijatno da o tome počne priča, zar ne?

– Ma, zaboravi to. – Ustao sam da pođem, ali me on uhvati za mišicu.

– Nećeš reći svom ocu, a, momče?

– Ne vidim što da mu ne kažem. Mislim da ću reći i da sam te video kako nosiš švercovani distil iz „Zlatnog grumeta“. – Odmah zažalih što sam to rekao.

– Zamolio bih te da dođeš u moju kancelariju, Drouve – reče Srebrodelac tiho, puštajući moju mišicu i dajući mi mogućnost da sam odlučim. Pođoh za njim. – Sedi – reče on. Skliznuo je u sedište iza svog stola i pripalio neku krdžu. – Ti i ja moramo o nekim stvarima da porazgovaramo.

– Nema o čemu da razgovaramo.

Pogledao me je postojanim pogledom; imao sam utisak da se sabira. – U redu – reče. – Onda moram neke stvari da objasnim. Dakle, prvo želim da pogledaš ovo mesto u kojem smo. Dobar mali biznis, zar ne?

– Pretpostavljam da lepo zaradiš.

– Ne, ne zaradim. Ovo brodogradilište mi donosi gubitke već godinama. A prošle godine vlada je donela nove propise o ribarenju,

sa ciljem da smanji broj malih ribarskih brodića, ali i da smanji šverc, pretpostavljam. Ja jednostavno nemam opremu potrebnu za izgradnju velikih ribarskih brodova, pa zato moram da zarađujem vršeći opravke i praveći male čamce za uživanje, kao što je tvoj skimer. Pratiš?

– Zasad.

– Dobro, dakle moram da zaradim koju paru na strani pomoću nekih, hm, isporuka, prosto da ne bih potonuo. Vremena su teška, zbog rata, a ja sam za vreme mira znao mnoge astanske mornare, dobre momke; zato imam puno kontakata. Uvozimo nekoliko stvari koje su ovde potrebne, izvozimo nekoliko stvari koje su *tamo* potrebne, i svi su zadovoljni. A u svakom slučaju, taj ću posao uskoro napustiti, zato što mi je tvoj otac ponudio dobro plaćeno mesto. Ako počneš da širiš priče o ovome što je bilo, on će se predomisлити.

– Nisam siguran da li je dobro da moj otac zaposli jednog izdajnika.

– Odjednom je ustao. Nije izgledao preteći, nego samo kao da mu je muka i kao da je zaprepašćen. – Tvoj otac je Parl, pa mogu pretpostaviti da i ti misliš na taj način. Ali saslušaj ovo, momče. Ovde u Palahaksiju mi ne bismo ni znali da se vodi neki rat, da nema vlade, racionisanja, i vladinih smrznih restrikcija i gadnih malih tajni. Naša zemlja još uvek trguje sa Astom, ali sad se to radi potajno; još uvek proizvodimo isto onoliko ribe i žita kao i pre, ali nam sad Parlament kaže da to ne smemo koristiti, i oduzima nam te proizvode. Pričaju nam da u unutrašnjosti narod u gradovima mre od gladi. A kako je taj narod živio do rata, pitam ja? Čini mi se da je ovo rat samo Parlamenta, a ne rat našeg naroda. Zašto nas ne ostave na miru i zašto ne pođu sami da ratuju sa Astanima, to mi nije jasno!

Njegov glas se podiže do urlika. Zurio sam u njega. Rekoh, koristeći jednu od omiljenih fraza moga oca: – Dobro je što ne misle svi kao ti.

Čvrsto me je stegao za rame. – Ali svi misle tako, Drouve, momče – prošapta. – Svi misle tako. Otkrićeš da Parlament nema prijatelja, ovde u Palahaksiju.

Išao sam polako ka našoj kućici i ozbiljno razmišljao. Obuzimalo me je osećanje oduševljenja, čiji izvor nisam uspevao da shvatim; ali kad sam zastao na stepeništu koje je vodilo do vrha i pogledao preko luke, ka svim onim usidrenim čamcima i brodićima, i ka mnogobrojnim kućama na suprotnoj padini, među kojima je stajala stara konzervara, ka svim tim ljudima koji su radili, zabavljali se, ili prosto sedeli kod dokova i gledali, shvatio sam.

Voleo sam grad Palahaksi na jedan sveobuhvatan način; te čamce, taj život, tu atmosferu. Pa ako je Palahaksi protiv Parlamenta i protiv strogosti i propisa koji od Parlamenta potiču, onda sam i ja protiv Parlamenta. Dok je moja svest o sebi kao o individui rasla, mislim da mi je bila potrebna i neka borba sa kojom bih se identifikovao; verovatno sam shvatio da niko ne može da ide kroz život baš sasvim sam, a sad sam našao i svoju borbu. Našao sam Palahaksi. Penjući se dalje, prođoh pored jedne starice. Izgledala je tvrda, istrošena i umorna, ali ne i potučena; odjednom sam u njoj video simbol grada Palahaksija pod jarmom vlade, pa poželeh da je prihvatim za ruku i da joj kažem: majko, na vašoj sam strani.

To ipak nisam učinio, jer sam shvatio da, ma koliko simbolična bila, ova baba verovatno drži pod svojom vlašću jednu vernu kćer usedelicu, večno kuka zbog svog artritisa, i pomao upiški krevet svake noći; zato sam držao ruke k sebi.

Moji roditelji su želeli da saznaju baš sve o plovidbi, svaki detalj, ali ja sam im dao samo jedan redigovan izveštaj, u kojem se nije našla nijedna reč o Srebrodelčevim greškama. Tad sam postavio ono pitanje.

– Oče, naišli smo na jednog pecaroša koji je govorio astanskim akcentom. Pošao je uz ušće a mi smo krenuli za njim da vidimo ko je, ali nas nisu pustili unutra. Šta bi mogao Astanac da traži u novoj konzervari?

Nasmešio se s lakoćom koja me je razočarala; bio je, činilo se, izvrsno raspoložen. – Mogao bi tamo da bude zaposlen, Drouve. Imamo nekoliko izbeglica; to su ljudi rođeni ovde, u Ertu, koji su Se nastanili u Asti pre rata i tamo živeli. Uspeli su da pobegnu, da ih ne strpaju u logore. Neki od njih su tamo živeli od detinjstva, pa ipak su morali ih da beže, ili da idu iza brave.

– Izgubili su svu svoju imovinu – dodala je moja majka. – Takvi su demoni ti Astani.

8

Sledećeg jutra, posle doručka, siđoh na kej. Tokom poslednjih dva ili tri dana blistavi sunčani sjaj polako je ustupao mesto izmaglici koja nagoveštava skori nailazak gruma, ali je vreme ipak bilo divno. Nadao sam se da će ovaj dan proći bez velikih događaja. Nekoliko ranih golubova pismoša lepršalo je oko visokog poštanskog tornja. Na obali su se snegoronci već načičkali duž krova riblje pijace. Morskih ptica je bilo manje nego obično; mnoge su već odletele na sever, osećajući približavanje gruma. Na ribljoj pijaci, biznis je bio slab. Ipak sam zastao da malo posmatram kako jedan čovek raspoređuje raznovrsni ulov. Kao i obično, nisam uspeo da pratim njegov munjevit, izlomatan govor, pa sam uskoro odšetao dalje. Uskoro, čim grum krene, nijedan dan neće biti dovoljno dug da se sav ogroman ulov rasproda, pa će se rasprodaje nastavljati do duboko u noć. Paliće se lampe i postavljati pokretni grejači, a kupci iz duboke unutrašnjosti, bledožutih lica, klimaće glavama potvrđujući da kupuju, i ugovaraće prevoz do Alike, do Horloksa, ili Ibane.

Naravno, sve to pod uslovom da Parlament, uvek nezasito željan da sve kontroliše, ne preuzme sve u svoje ruke, ne odredi kvote za racionisano snabdevanje svakog grada, i ne strpa polovinu ulova u neki zaboravljeni magacin da istrune.

Iza riblje pijace stoji spomenik nekom davno zaboravljenom događaju. Nikad nisam shvatio šta prinuđuje Parlament da diže takve spomenike, u slavu svakojakih i kojekakvih ljudi i događaja; ali to ne menja činjenicu da obelisk iza pijace u Palahaksiju služi kao izvrsna tačka za sastanke. Svako zna gde se obelisk nalazi, iako mu niko ne zna svrhu. Naslonjeni na gvozdenu ogradu pokraj vode, leđima okrenuti meni, stajali su tamo Vuk, Traka, Žmirko ... i Smedooka. Odjednom me je zahvatilo ono isto osećanje da nemam vazduha, i bilo mi je jasno da ću napraviti budalu od sebe. Pokušao sam da podsetim sebe da sam od juče čovek koji sobom vlada, i da, prema tome, treba ovakve susrete da prihvatim kao nešto normalno.

– Zdravo – rekoh, prilazeći im s leđa. Vuk i Traka su me, naravno, ignorisali, udubljeni i dalje u neku svoju privatnu konverzaciju, ali su se zato okrenuli Žmirko i Smeđooka.

Smeđooka se bledo nasmeši, a Žmirko reče: – E, dobro. Jesmo li svi spremni?

– Spremni za šta?

– Polazimo da uhvatimo onog smrdljivog špijuna, zar ne? Da ga uvežemo ko salamu?

– Nema nikakvog špijuna – rekoh. Ispričao sam im šta je moj otac rekao, ali Žmirko nije hteo s tim da se pomiri.

– Pa, svejedno – reče on – odlučili smo da pođemo u šetnju gore do Ispruženog prsta, pa da ujedno malo i njuškamo.

– Nema svrhe da tamo idemo – odbih nervozno.

Vuk se okrenuo nemarno, po prvi put pokazujući da me je primetio.

– Ti kako hoćeš – reče on. – Mi u svakom slučaju idemo. Aj'mo, Trako. – Uhvatio ju je za ruku, i njih dvoje pođoše laganim korakom.

– Ajde, Drouve – pozva Žmirko. Pošto nisam znao kakav je Smeđookin stav, i pošto ni u kom slučaju nisam želeo da iz nečeg budem izostavljen, pođoh i ja.

Put ka Ispruženom prstu vodi ivicom luke, a zatim strmo uvis, u gusto pošumljenu oblast. Pre nego što smo pošli uzbrdo, zadržali smo se neko vreme na maloj plaži kod početka lukobrana da gledamo ribare kako izvlače dubokotrupne brodove, u očekivanju gruma. Procedura je bila neobična. Dok je brod još uvek bio na vodi, prišlo bi mu dvadesetak ljudi podeljenih u dve grupe. Svaka grupa je hvatala svoju stranu broda. Na dati znak, počinjali su da guraju i tegle; radili su nogama gore-dole kao pumpama, a stopala su im se stalno klizala preko oblutaka koji su se kotrljali i izmicali ispod njih. Pomagalo im je nekoliko lorina, čije je krzno, na njihovim debelim kratkim nogama, bilo mokro i ulepljeno. Paralelno sa linijom vode bila je postavljena jedna kratka oblica, pa druga, pa treća, formirajući čitav put do mesta gde će brod ležati, podaleko od vode. Teorija se sastojala u tome da brod ide kobilicom preko tih okruglih brvana i da se brvna pri tom okreću, olakšavajući tegljenje; ali to u praksi nikad nije uspevalo. Zbog krupnoće šljunka, brvna se nisu obrtala nego su ostajala tvrdoglavo nepomična, i samo su, pod težinom broda, sve dublje tonula u plažu. Oduvek sam smatrao da bi ribarima bilo lakše

bez tih brvana, ali je čitava stvar prešla u tradiciju, oni su čak nosili specijalnu odeću za ovu priliku i pevali ritmične pesme dok su vukli. Duž luke su se načičkali gledaoci.

Jednog dana će se neko setiti da pozove sveštenika da se moli bogu sunca Fuu za uspešan grum, pa će onda ova priredba biti kompletirana.

Meni se više sviđalo da posmatram izvlačenje većih brodova. To se radilo na primitivan, ali praktičan način, koji mi se dopadao. Korišćena je snaga parnog tramvaja za vuču ribe do stare konzervare. Postavljane su privremene tračnice, a pramac broda su vezivali za parni tramvaj koji je zatim, uz silno ubrzano štektanje svojih parnih ventila i uz vrištanje točkova po čeliku, neumoljivo izvlačio brod do željene pozicije.

Krenuli smo uzbrdo. Zašli smo u senku drveća, a put se pretvorio u običnu stazu. Iz krošnji nas je gledalo nekoliko lorina. Kao što je već njihov običaj, upozoravali su nas svojim brbljanjem kad god bismo se suviše približili opasnim čovekolovcima. Čovekolovac je drvo tipa anemone, prilično rasprostranjeno u ovoj oblasti. Po nekim mišljenjima, čovekolovac je svojevremeno bio vodeno biće, ali pošto su ga oseke tokom bezbrojnih grumova ostavljale na suvoni, adaptirao se za život na kopnu. Sad se mogao naći u većini priobalnih zona. Mnogo je veći od anemona u unutrašnjosti, i verovatno je u nekom dalekom srodstvu sa ledenim đavolom.

Vuk zastade i uzviknu, gledajući dole u luku koju smo još uvek mogli videti kroz drveće. – Pogledajte! Tamo dole, onaj brod sa žutom kabinom! – Pokazivao je prstom. – O njemu sam vam pričao. Taj se koristi za krijumčarenje!

Skrenuli smo sa staze i pošli kroz šumu do same ivice klifa, koji ovde nije bio okomit nego se spuštao ka plavoj vodi postepeno, kao neki zaustavljeni vodopad ogromnih odvaljenih stena. Brod o kome je bila reč ležao je u spoljašnjem delu luke, usidren negde oko sredine lukobrana. Videli smo kako jedna figura iz kućice na palubi, ide do pramca i polako ali sigurno izvlači sidro. Činilo nam se da se sve to dešava veoma daleko. Najzad ta majušna figura položi sidro na palubu i opet uđe u kabinu. Iz kratkog dimnjaka podigoše se oblaćići dima. Brod pođe polako napred, kao da njuška i traži kako

će se najlakše provući između usidrenih brodova, i zaputi se ka plaži gde su radili timovi za izvlačenje.

– To je bio Srebrođelac – prošapta Žmirko preneraženo. – Srebrođelac je krijumčar!

Vuk se okrenu, sa držanjem nekog ko je video dovoljno.

– Sećaš se šta sam ti rekao, Drouve?

– Kako će da krijumčari kad izvuče brod na suvo? – pobunih se.

Gledao me je sažaljivo. – Ne misliš valjda da će sitnica kao što je grum moći da zaustavi takvog čoveka? Taj već uveliko priprema svoj skimer, pazi šta ti kažem. A kad krene skimerom, mi ćemo ga čekati. Uhvatićemo ga na delu kad istovaruje robu.

– Iznenada se upilji u Smeđooku. – Šta misliš ti o tome?

Pocrvenela je; ali siguran sam da nije ništa znala o vezi njenih roditelja sa Srebrođelcem. I ranije sam primetio da ona pocrveni kad god joj se neko iznenadno obrati. – Da li stvarno misliš da je on krijumčar? – upitala je tiho.

– Siguran sam u to, devojko, siguran. – Uzeo je Traku za ruku i pošao na čelu kolone, natrag do staze.

Smeđooka i ja smo ga ćutke sledili, a Žmirko skakutao oko nas; nije mogao da suzbije svoje oduševljenje. – Srebrođelac krijumčar – pevao je, sve iznova i iznova, dok mu Traka nije oštro rekla da zaćuti. Privremeno miran, stao je na začelje kolone i onda krenuo za nama, vukući noge po zemlji i zviždućući.

Posmatrao sam Traku i Vuka kako idu ispred nas, držeći se za ruke, sagnutih i primaknutih glava, razgovarajući tiho. Traka je imala kratku haljinu koja je otkrivala njene neosporno lepe noge. Hodajući, shvatio sam da neprestano gledam u tačke iza njenih kolena.

– Traka je veoma zgodna, zar ne? – reče Smeđooka.

Tada zabrljah stvar. Imao sam idealnu šansu da hvalim Smeđookin izgled, na štetu Trake, ali nisam stisnuo petlju da tako stvarno učinim. – Pa nije loša, rek'o bih – promrmiljah.

– Voliš visoke cure? I ja bih volela da budem visoka kao Traka.

Okrenuh glavu da je pogledam. Smeđooka mi se smešila, oči su joj bile tople i divne, a njene slatke rupice na obrazima jasno su se videle. Oklevao sam. Mislim da sam se spremao da kažem nešto u smislu da volim devojke koje liče na Smeđooku, ali Vuk je prestao da priča, što je moglo značiti da osluškuje.

– Dole grade kej – reče on. – Gledajte.

Naša staza opet izbi do same ivice klifa, na mestu gde je klif bio nešto uvučen ka kopnu. Dole, u dubini, videli smo ljude kako rade. Jedni su punim lopatama zahvatali odlomljene komade kamena, puneći kola koja su loksi odvlačili; drugi su izmahivali pijucima, napadajući tvrdi klif frontalno. Od keja koji se već ukazivao na mestu gde se klif spajao sa vodom vodio je jedan grubo uklesani put, u stranu, suprotno od grada, i krivudavo zalazio pod jednu izbočinu, gde nam se gubio iz vida.

– Tamo je voda duboka – reče Traka. – Morali su da razbiju strahovito mnogo kamena, da bi izgradili taj put. Čemu li služi?

Vuk je ćutao. Nije znao.

– Kad grum dođe, veliki ribarski brodovi neće moći da prođu ušćem do nove konzervare – objasni. – Ovo grade da bi imali gde da istovaruju brodove. Onda će odvlačiti ribu lokskolima do konzervare. Mogli bi čak da postave i parni tramvaj. A ispod mora, tamo – pokazah prstom – nalazi se podmorski rov Palahaksi, koji ide sve do sredine okeana. Tu nikad neće biti plićak, ni za vreme gruma, tako da će brodovi uvek moći da prilaze iz tog pravca, pravo do ovog keja.

– Znam sve o tom rovu – reče Vuk.

– Pogledajte onamo – pokaza Smedooka.

Čisto plavetnilo mora bilo je na nekoliko mesta narušeno tamnim mrljama oko kojih je voda penušala, dajući belu boju. Juče toga nije bilo. Nivo mora je brzo opadao; uskoro će naići grum.

Počeli smo da se spuštamo niz strminu, sa suprotne strane Ispruženog prsta. Mogli smo da vidimo veliko prostranstvo koje se širilo pod nama. Sasvim u daljini, nazirali smo Žute planine, iza kojih leži pustinja. Od Žutih planina ka nama spuštali su se talasasti bregovi, zeleni i plodni. Na desnoj strani nam je bio okean. Pravo ispred nas bilo je rečno ušće, koje se, kad se gleda ulevo, postepeno sužavalo i pretvaralo u reku, krivudavu i svetlucavu pod mutnim suncem. Reka se gubila u daljini, levo, među bregovima. Tako reći pod našim nogama ležala je nova konzervara; izgledala je kao da je neko nagomilao, zbrda-zdola, građevine i gomile iskopane zemlje. Novi drum se primećivao kao ožiljak koji je vodio desno, pa pod

klifove. U našoj neposrednoj blizini, na jednoj travnatoj kosi, primetio sam velike rupe koje su označavale da se tu nalaze jazbine lorina. Takve se jazbine često sreću u mekoj zemlji u okolini Palahaksija; priča se da su jazbine povezane ispod zemlje i da pojedini tuneli zalaze i pedeset koraka duboko u tlo. Nekoliko ribarskih brodova plovilo je ušćem. Videli smo sićušne figure ljudi kako hodaju između zgrada i duž obala. Oblaci prašine dizali su se za vozilima.

– Izgleda kao slika – reče Smeđooka, očarana. Pitao sam se koliko ona ima mogućnosti da se otrgne od roditelja i od neprestanog posla u „Zlatnom grumetu”, koliko često dobija priliku da stvarno *vidi* mesto u kojem živi.

Kao što je i rekla, izgledalo je kao slika i stoga pomalo nestvarno. Pitao sam se da li su ta majušna bića dole zaista ljudi, muškarci, koji misle, mokre, i ratuju sa ženama i decom, ili su prosto deo pokretne slike izatkane radi mog zadovoljstva. Osećao sam se moćnim dok sam ih tako gledao sa visine kako mukotrpno rade, ne znajući da ih posmatram; osećao sam se kao da bih jednini potezom svog uma mogao da ih izbrišem...

Kasnije smo šetali rečnom dolinom. Zaustavili smo se uz put u jednoj radnjici da kupimo nešto za jelo. Vlasnica je bila neka starica. Izgledala je kao da je stara koliko i sama reka; bila je sva kvrgava, i pokrivena dugim dlakama kao što je već slučaj sa starcima kod nas. Izgledala je kao da bi mogla biti Srebrodelčeva majka. Vuk i Traka su se prezrivo odnosili prema njoj, obraćali su joj se sa „baba” i izmenjivali šale na račun njenog izgleda i izgleda prodavnice; a prodavnica je, moram priznati, stvarno mogla da bude čistija.

Ali, nije bilo u redu zbog toga se podsmevati starici, pa sam bio silno postićen zbog ponašanja Vuka i Trake koji su je beskrajno mučili, sve dok nisam pomislio: da sam ja nasamo sa devojkom kao što je Traka, i da se trudim da je impresioniram, možda bih se i ja isto tako ponašao. Zato sam samo bio ogorčen na nas troje. Smeđooku sam iz toga isključivao zato što je bila suviše nevina, a Žmirka zato što je bio suviše mlad.

– Čujte – rekoh najzad. – Hoćete li vas dvoje da prekinete sa tim smrznim fazonima, pa da kupimo nešto za jelo? – Na to me Smeđooka pogleda zahvalno, ali to mi nije pomoglo: i dalje sam

imao osećanje da sam podjednako bezdušan kao ovo dvoje, tačnije da bih bio podjednako bezdušan, da sam se našao u istom položaju.

Jeli smo sušenu ribu i žutolopku i pili nekakvo piće koje je baba spravila, za koje nam je Smeđooka, naš ekspert za takve stvari, rekla da sasvim sigurno ne sadrži distil i da prema tome neće moći da nas onesposobi za poslepodnevnu šetnju. – To se može znati prema onom osećanju u grlu – rekla nam je mudro.

Posle su se Vuk i Traka uozbiljili i počeli da razgovaraju o svrsi ove naše ekspedicije, kao da je to bilo stvarno važno.

– Hoćemo li da izviđamo zonu oko konzervare, ili ćemo da se grupiramo celo popodne? – upita Vuk strogo.

– Da izviđamo! – prodera se Žmirko oduševljeno, zasipajući punih usta sve oko sebe mrvicama zimskog oraha.

– Slažem se – reče Smeđooka.

– Dobro. – Vuk se pope na jedan panj i osmotri dolinu u kojoj smo bih. – Konzervara leži onamo; eno, vidim dimnjake. Od tog mesta deli nas rečna okuka. Ali izgleda da prvo moramo da prođemo kroz nekakvu močvaru.

– Čula sam izvesne priče o toj močvari – primeti Traka.

– Probićemo se do reke – reče Vuk. – Sa obale ćemo moći da osmatramo konzervaru, a da ne ulazimo u zabranjenu zonu; nećemo morati opet da koristimo Drouvovog smrznog oca. Onda idemo polako duž obale, udesno, sve do kraja rečne okuke, i čitavo to vreme osmatramo. Tako ćemo izbiti na put za Palahaksi, a onda idemo kući. Važi?

Prornrmljali smo svoju saglasnost, napustili drum, i zapeli preko džombastog travnatog terena prema reci. Malo je drveća ovde bilo; vegetacija se sastojala uglavnom od niskog žbunja bezopasne vrste i, nešto dalje, od visokog barskog korova. Uskoro je zemlja pod našim stopalima šljiskala od vode. Nedugo potom, nas petoro smo skakali sa busena na busen, mlatarajući rukama da se održimo u ravnoteži, dok je u travi, oko busenja, svetlucala voda.

– Čekajte – reče Vuk kad izađosmo na jedno nešto suvlje parče terena. – Skrećemo sa našeg pravca. Treba da pođemo onamo. – Pokazao je rukom levo.

– Tamo ćemo morati da ukvasimo noge – pobunih se.

– A na ovoj strani je suvo.

Vuk me pogleda glumeći zaprepašćenje. – Ti se plašiš da ukvasiš noge, Alike Drouve?

Dugo mi je trebalo da naučim svoju lekciju, ali sad kad sam je naučio, znao sam kako treba. – Da, uplašio sam se mokrih nogu – rekoh čvrsto. – Je l' imaš nešto protiv?

– E, pa, u tom slučaju ti idi tamo, a mi ćemo ovamo.

– Ja ću s tobom, Drouve – reče Smeđooka cereći se. Žmirko je zabrinuto osmatrao sad jednu, sad drugu grupu. – A šta bi onda trebalo ja da radim?

– Možeš da izabereš, Žmirko – reče Vuk.

– E, hvala. – Mrštio se nezadovoljno; osećao je da ga Vuk ne želi u svom društvu, ali je ipak želeo da ostane uz svoju sestru. – Ma, smrznite se svi – reče klinac iznenada i pođe krupnim koracima u trećem pravcu. – Idem ja sam.

Smeđooka i ja pođosmo po suvom, a glasovi ostalih se izgubiše u daljini. Uskoro ih, zbog trske i visoke trave, nismo mogli ni videti. Pred nama je bio neki potočić; preskočih ga i pružih Smeđookoj ruku. Prihvatila je i preskočila potok; ali ovog puta njenu ruku nisam pustio. Držeći se za ruke, išli smo kroz grubu travu i žbunje, približno ka istoku, ka okeanu. Pitao sam se šta dalje da činim. Razgovor je zamro, kao i uvek kad smo ona i ja ostaj ali nasamo.

– Drago mi je što si danas došao, Drouve – reče ona najzad, kad sam već padao u očajanje, ogorčen na svoj um što mu toliko nedostaju ideje. – Brinula sam se za tebe, nisam te videla toliko dugo, i već sam pomišljala da si upao u velike nevolje zbog, znaš, *one* noći.

– Moj otac ne prihvata alkohol, sem kao gorivo za svoja kola.

– Moja majka baca krivicu na sebe. Vidiš, nije znala da ti je otac takav.

Nisam mogao da poverujem: sa njom sam, držimo se za ruke, a pričamo... o svojim roditeljima. Životinje ne mogu da naprave takvu glupost, zato što ne umeju da govore.

– Kriv je moj otac.

– Zašto?

Zaboravih šta sam hteo da kažem; izgubio sam nit razgovora. Pustih da njene reči ostanu u vazduhu, i okrenuh glavu da bih mogao da gledam njeno lice dok hodamo. Gledala je u zemlju,

uozbiljeno. Njene noge (odmakao sam se malo da ih bolje vidim) njene noge, da, bile su mnogo zgodnije nego Trakine. Izgledale su čvršće i zdravije.

Dok sam je tako gledao, sapletoh se o neku kvrgu i zateturah, stiskajući njenu ruku u svojoj. Stali smo, licem u lice. Svoj pogled sjedinila je sa mojim pogledom, a lice je samo malo uzdigla ka meni. Gledala me je u oči, gledala, a ja sam osećao kako mi se utroba pretvara u uzdrhtale pihtije. Želeo sam nešto da kažem, ali znao sam da ću, ako to pokušam, samo zastenjati i da će se ona na to nasmejati.

– Baš... baš mi je drago što smo ovde – reče ona. – Fino je, zar ne? Mislim, što smo ovako zajedno?

– I meni je drago – uspeh da kažem.

– Bojala sam se da će ostali biti neprestano uz nas. A ti?

– Naša je sreća što njima ne smeta da pokvase svoje močvare – rekoh idiotski. – Ovaj, mislim, svoje noge.

– Drouve... – reče ona, i iznenada proguta; tek sad sam shvatio da je ispunjena tremom kao i ja. – Do... dopadaš mi se, Drouve. Mislim, *stvarno* mi se dopadaš.

Zurio sam u nju i pitao sam se kako je uspela to da izgovori; nadao sam se da zna da i ja gajim ista osećanja prema njoj. Nekoliko puta sam otvarao usta i opet ih zatvarao, a onda je povukoh za ruku. Ponovo smo pošli. Jedan grubi žbun bio je u blizini, i dok smo išli njegove grane formirale su tri krsta poravnata sa jednim visokim drvetom u daljini. Nikad neću zaboraviti to mesto.

Uskoro se moje oduševljenje zbog onog što je ona rekla preobrati u nestrpljenje zbog sopstvene nesposobnosti da stvar vodim dalje. Nisam bio sasvim siguran šta treba da uradim, ali najgore od svega bilo bi da stojim kao idiot i puštam da samo devojkica priča.

Još uvek smo se držali za ruke; onako u hod, stisnuh njenu ruku, a ona stisnu moju, pa sam opet bio veoma srećan.

Tako smo došli do velikog plitkog jezera koje je bilo veoma razučeno, pojavljivalo se tu i tamo među žbunjem i visokom travom. Stajali smo neko vreme ćutke. Ovog puta, međutim, tišina nije bila neprijatna, jer smo oboje imali o čemu da mislimo.

A onda se, odjednom, sve promeni.

Mislim da je Smeđooka prva videla šta se dešava. Njen stisak ruke se pojačao, udahnula je šumno. Tada primetih da površina jezera drhti.

Došlo je sa leve strane, gde nam se jezero gubilo iz vida; došlo je u obliku ledenog svetlucanja koje se širilo površinom, pružajući jednu svetlucavu kristalnu ruku tamo, drugu onamo, hitro popunjavajući praznine dijamantnim klinovima sa svake strane, pružajući se u daljinu, u širinu; jezero je za to vreme stenjalo i škripalo i odjednom se utišalo, nepomično, skamenjeno u kristal.

Čuli smo daleki vrisak, oštar, pun užasa; a zatim paničnu viku nekog muškog glasa.

– U jezeru je ledeni đavo! – povika Smeđooka. – Uhvatio je nekoga!

9

Na popodnevnom suncu, čitava površina jezera bieštala je kao uglačano srebro; pukotine koje su nastajale dok se kristalizacija širila sad su nestale, pa je jezero bilo homogena masa. Sem što je negde, ispod sveg tog sjaja, vrebao ledeni đavo... Pomakao sam se i čuo pucketanje ispod svojih nogu. Tlo koje je do maločas bilo mokro i elastično sada beše čvrsto, a kroz travu je prosijavao isti hladni sjaj. Opet smo čuli Vukove povike.

– Aj'mo – rekoh, vukući Smeđooku za sobom. Preskakali smo pažljivo sa jednog busena na drugi, gazeći samo po tvrdoj, oštroj travi, bojeći se da nagazimo staklastu površ da ne bi ledenom đavolu otkrili svoje prisustvo. Našao sam se u ćorsokaku: klatio sam se na jednom usamljenom busenu, znajući da rastojanje do sledećeg ne mogu preskočiti. Osvrnuh se i videh da se i Smeđooka, slično meni, klata na jednom nesigurnom osloncu. – Šta ćemo? – upitah je. – Možeš li da se vratiš?

– Mogu... – Osvrnula se i osmotrila put koji smo prešli. Čuli smo Trakin udaljeni vrisak. – Ali to nam neće pomoći, Drouve. Ledeni đavo je zamrzao svu vodu naokolo. Nikako ne možemo izaći bez gaženja po površini.

– Je l' se to sme?

– Tako kažu. Pod uslovom da se ne zaustavljaš, i pod uslovom da je ledeni đavo zaokupljen nekim drugim plenom... Da bi nas uhvatio,

mora da ispusti ono što je već ulovio.

– Dobro. Idem ja prvi.

Stupih na kristalisanu jezera. Bilo je, pod mojim stopalom, tvrdo kao kamen. Sagnuh se i nervozno dotakoh površinu: beše hladna, ali ne suviše zastrašujuća. Nije bila ni klizava kao pravi led. Klimnuvši glavom dodah Smeđookoj znak, pa i ona stupi sa svog busena na led. Držali smo se čvrsto za ruke. Pamtim da sam tada razmišljao, sa smešnom sentimentalnošću karakterističnom za to doba života: ako ginemo, ginemo zajedno.

– A gde bi oni mogli biti? – upita Smeđooka. – Učinilo mi se da Vuk više otprilike odande. – Pokazala je prstom levo, gde je jedan krak jezera nestajao iza trske. Nije bilo baš blizu. – Tamo je prvo počelo da se stvrdnjava. Iza tog ugla.

Pošli smo opreznim, lakim koracima, pazeći da ne uznemirimo čudovište u dubini. Razgovarali smo šapatom. Posle nekog vremena stigli smo do daleke obale jezera i pošli krivudavom, sjajnom stazom između trske i nekih košljastih žbunova. Vuk se opet oglasi povikom. Iznenada ugledah njega i Traku iza jednog žbuna, tridesetak koraka daleko.

Trakino lice beše belo od bola. Vuk je bio sagnut nad njen nožni zglavak. Kad smo se približili, podigao je pogled.

– Ledeni đavo je zarobio njeno stopalo – reče on. Sedeli su na površini jezera, nekoliko koraka udaljeni od najbliže travnate površine. – Šta ste tu tražili? – upitah. – Znah ste da ovde ima ledenih đavola. Rekao sam vam da treba da se držimo suvog tla.

– Pa, dobro, ali nismo te poslušali, je l' tako? Sad je kasno za to. Treba da vidimo šta ćemo, a ne da držimo posmrtno slovo.

Bio je u pravu, dabome. Kleknuti pored njega. Trakino desno stopalo bilo je čvrsto stisnuto kristalnom masom; noga joj je bila obuhvaćena do iznad nožnog zgloba. Kroz poluprozirni kristal nazirao sam njeno stopalo i, tragično, crvenu cipelu još uvek na svom mestu. Pritisak je sigurno bio vrlo jak, pa sam se čudio kako ona ne jauče mnogo više.

– Šta da radimo? – zapita Vuk.

Svi su gledali u raenej a meni nije bilo jasno zašto od mene očekuju da izmozgam rešenje, kad to niko drugi nije mogao. – Smeđooka – rekoh ja – možeš li neko vreme da paziš na Traku? Moram da

popričam sa Vukom. – Pomišljao sam da ćemo na taj način nas dvojica moći slobodnije da porazgovaramo o ovoj beznadežnoj situaciji, a pri tom ne bacimo uhvaćenu devojkicu u još veću paniku.

Vuk i ja se povukosmo među žbunje. – Pre neki dan sam video kako se to desilo jednoj ptici – rekoh. Opisao sam Vuku smrt onog snegoronca. Dokle god se Traka pomiče, ledeni đavo će znati da je živa i neće napadati. Ne verujem da su mu pipci naročito jaki. To su samo tanka vlakna koja se obaviju oko tela i odvuku ga dole.

– Uf – zastenja Vuk, stresajući se. Lice mu je bilo bledo i preznojeno. – Da odemo u konzervaru po pomoć? Mogli bismo da dovedemo radnike sa pijucima. Oni bi razbili led i oslobodili je.

– To ne uspeva. Kad ledeni đavo oseti da njegov zahvat popušta, on se pretvori u tečnost, a zatim se, istog trena, rekristalizuje. Tako bi je samo bolje zahvatio, a uz nju možda i nekog od radnika.

– Pa šta ćemo?

Razmišljao sam napregnuto. Jedna mogućnost je postojala, ali nisam bio siguran da će Traka umeti to da izvede. Ipak, vredelo je pokušati. Objasnio sam stvar Vuku; na njegovom licu se pokazalo tačno onoliko neubeđenosti, koliko je u mom srcu bilo skrivene sumnje.

Vratili smo se devojkama. Smeđooka nas pogleda sa puno nade, ali kad je viđala naša lica, skrenu pogled. Vuk sede uz Traku, uzevši je za ruku.

– Trako – rekoh – želim da nešto pokušaš. Želim da se umiriš koliko god je moguće. Ne miči se, baš nimalo, što duže možeš. Tako će ledeni đavo misliti da si mrtva. Važi?

Klimnula je glavom. Obrazi su joj blistali od suza.

– A onda, čim se on opusti i jezero opet pretvori u vodu, skači unazad. – Pokazao sam prstom. – Eno, tamo je busen trave do koga bi verovatno mogla da stigneš pre nego što se ledeni đavo snađe i opet kristališe jezero. Mi ćemo tamo stajati, zgrabićemo te kad dođeš.

Pogledala je Vuka. – On to misli da čekam dok ledeni đavo ne posegne za mnom?

Vuk mi dobaci zabrinut pogled. – Tako je. Jesi li spremna?

Povukli smo se u bezbednost, ostavljajući je da tamo sedi. Pogledala nas je i čak pokušala da se nasmeši, a zatim se zgurila i

prinudila svoje telo da miruje. Gledao sam je, svestan da neće uspeti. Iz jezera je u nju udarala hladnoća, donoseći strah, i ma koliko se ona trudila (a trudila se), znao sam da nikako neće moći da spreči nevoljnu drhtavicu koja nastupa sa strahom od hladnoće. Mogla je Traka sebi reći da se ne plaši, ali njeno telo će joj uvek odgovoriti da se plaši, i da bi to dokazalo, drhtaće ... Gledali smo Traku i žalili je, mrmljali ohrabrenja i pričali joj viceve, ali sve je to bilo beskorisno. Ostala je zarobljena u nemilosrdnom kristalu.

– Ne vredi – progundala je najzad. Odmahnula je promrzlim rukama i pomakla se.

Nisam mogao da se setim nikakvog drugog rešenja. Ledeni đavo je neće pustiti sve dok ne bude nepomična, a ona će biti nepomična tek kad bude mrtva. Čak i kad bismo našli u sebi snage da je onesvestimo, monstrum u jezeru još uvek bi otkrio njen puls, njeno disanje. Ledeni đavo bio je stručnjak za to. Od toga je živio.

Stajali smo nad njom. Vuk je s vremena na vreme pravio po koji nekoristan predlog, a zatim se ljutio na nas što ga ne prihvatamo. – Najzad – reče on ratoborno kad smo odbili njegov predlog da se po jezeru puca iz parnih topova – mi moramo sve pokušati. Je l' vi hoćete da je prosto ostavite ovde da umre? Imate li neku korisniju ideju?

Sigurno da je bolje ma šta drugo, nego obična kapitulacija!

Traka neočekivano reče: – Vuče, što ne bi malo začutao i pustio nas da mislimo?

U tom trenutku setih se nečega. Pojedinosti nisam mogao da objasnim ostalima, jer sam se pribojavao da bi ideja mogla biti glupa, a sem toga, čak i ako je bila dobra, nisam bio ubeđen da će je oni prihvatiti. Vuk bi je prvi osudio kao malodušnost, kao hvatanje za slamku, kao fantaziranje bolesnog uma.

– Mislim da mogu da je izvučem iz ovoga – rekoh pažljivo. – Ali, da bi ovo uspelo, ti i Smeđooka treba da odete i da nas ostavite nasamo, i to na duže vreme, Vuče.

– Videći povređenost u očima moje devojke, sklonio sam pogled.

Vuk je bio zbunjen, ali mu je laknulo. Neko ga je razrešio odgovornosti. Naravno, načinio je simbolični gest.

– Nadam se da znaš šta govoriš, Alike Drouve – reče on.

– Ako ne uspeš i Traka umre, ti ćeš biti odgovoran.

S tom pretnjom, uzeo je Smeđooku za ruku, i njih dvoje se udaljiše. Traka je ćutala. Sedoh kraj nje. Zamišljeno je gledala svoje nevidljivo stopalo, a onda podigla pogled i upitala: – Dakle?

– Da li si u stanju da miruješ, možda vrlo dugo, i da se jednostavno pouzdaš u mene?

– Ja... pa ne znam. Slušaj, Drouve, o čemu se radi?

– Neću uspeti ako ti kažem, jer ćeš onda početi da se tome nadaš, a ja mislim da je to nešto što čovek ne treba da iščekuje. To je jedna stvar koja se ponekad dogodi kad si u nevolji, eto to je sve. Ali nikada se ne dogodi ako si toliko uplašen da počneš da je zahtevaš.

– Aha. – Opet je pokušala da se osmehne. – Onda je možda bolje da mi ne kažeš. Ovaj ... Drouve?

– Da?

– Molim te, sedi bliže i zagrlj me. Tako, to je već bolje... Nemoj da praviš tako zabrinuto lice; Smeđooka ne može da nas vidi. Joj... – Preko lica joj je prešao grč; posegla je rukom prema zarobljenom stopalu. – Boli, Drouve. Silno boli. – Napela se u mojim rukama, a onda, drhteći, opustila. – Ovde je tako hladno.

– Pričaj o nečemu, Trako. Pokušaj da ne misliš mnogo na bol. Pričaj mi o sebi. Možda ćeš imati dovoljno vremena da mi ispričaš priču svog života. – Pokušah da se vedro osmehnem u to blede lice tik do moga. – Ili bar da počneš.

– Ne voliš me mnogo, je l' tako? Znam da je to uglavnom moja krivica, ali i ti umeš da budeš tako smržno dosadan, Drouve. Je l' znaš?

– Znam, ali bolje da ne pričamo o mržnji. Razmišljaj o sebi kao o životinji u nevolji. Životinja ne ume da mrzi. Kad je boli noga, ne baca krivicu na ljude, čak ni na onoga čoveka koji joj je postavio zamku.

Zaplakala je, ali samo malo. Zatim reče: – Žao mi je, Drouve. Izvinjavam se. U pravu si. Nije tvoja krivica što sam ovde zarobljena. To je moja krivica, i one budale Vuka. Ako se ikad izvučem iz ovoga, reći ću tom smrzaču šta mislim o njemu i njegovom dugačkom nosu!

– Trako! – ukorih je. – Neće uspeti ako ne ukloniš mržnju. – Međutim, ona je bila u pravu: Vuk je zaista imao veliki nos. – Jesi li ikad primetila koliko su mu oči primaknute? – zapitah zainteresovano.

– Često. – Zakikotala se malo, ali se potom njene oči opet prevukoše oblacima, zato što joj je nehотиčni pokret doneo još jači bol.

– Trako – rekoh brzo. – Mislim da si ti vrlo fina. Istina je to što kažeš da mi se nisi mnogo dopala kad sam te prvi put video, ali sada te bolje poznajem i mislim da si vrlo lepa i... fina – završih bogaljasto, pitajući otkud mi snaga da toliko lažem. Odmah sam shvatio da to mogu zato što mi nije mnogo stalo šta će ona pomisliti o meni.

– Ti nisi rđav, Alike Drouve, ispod te svoje fasade. – Oči su joj bile plave. Dugo je razmišljala, a onda rekla: – Ako se ikad izvučem odavde, znaš, ja ću... ja ću nastojati da budem bolja. Možda... možda, ako me više ljudi istinski upozna, možda ću tad biti omiljenija. Znam da ostavljam loš utisak, kao i ti. A onda... Hoćeš li nešto da mi obećaš, Drouve?

– Mmm – rekoh, ne obavezujući se ni na šta.

– Ako se budem iz ovoga izvukla, a posle u nekoj prilici ti zaključiš da sam opet rđava, znaš već, nametljiva i grozna, hoćeš li mi to reći?

– Važi.

Bio sam siguran da je iskrena. Još smo pričali, zgureni jedno pored drugog. Ponekad nas je protresala drhtavica. Povremeno je pokušavala da se nasmeje, ali sasvim tiho, da ne izazove bol. Pomišljao sam da je njeno držanje istinski hrabro. Za Vuka je ovakva devojka bila predobra.

Najzad, dođoše lorini.

Nisam ih video kako dolaze, postepeno sam postajao svestan njihovog prisustva. Posmatrali su nas sa suprotne strane jezera stojeći u senci jednog niskog drveta. Činilo se da ih ima najmanje osmoro, ali sa lorinima čovek nikad ne može da bude siguran: krzno im je tako dugo da se, gledani iz daljine, stapaju u jednu masu.

Brinuo sam se kakav će stav Traka imati prema njima.

– Trako – rekoh tiho – tamo preko su neki lorini, izgleda da će nam pomoći. Na to sam čekao. Ti nećeš početi da vičeš ili da se koprcas ako ti priđu i dodirnu te, je l' tako?

Progutala je, odmeravajući neodlučno njihove nejasne figure. – Koliko ih ima? Izgleda da ih ima mnogo. Da li je to bezbedno? Šta će da urade?

– Opusti se. Dodirnuće te, to je sve. Samo se opusti i dozvoli im da priđu.

Zagrlih je čvrsto da prigušim njeno drhtanje, a ona zari lice u moju odeću. Lorini su nas neko vreme posmatrali, a onda su, svi zajedno, počeli da nastupaju prema nama preko kristalisane površine jezera. Mislim da je Traka osetila da su već blizu: njeno drhtanje je popustilo, provukla je jednu ruku oko mene i stisnula me. Već sam se u toj meri smirio, da sam u tome uživao.

– Drouve, jesu li blizu? – prošaputa ona. – Više se ne plašim toliko. Izvini što sam bila takvo derišće.

– Stigli su – rekoh.

Stali su u krug gledajući dole na nas, ali nikakve izraze lica nije bilo moguće razabrati kroz njihovo debelo krzno. Osetih da njihovo prisustvo donosi mir i osećanje nade, takođe. Ustao sam i udaljio se, a oni pristupiše Traci.

Čučnuli su oko nje. U njenim očima nije bilo gađenja niti odvratnosti. Nije se trgla kad su položili ruke na nju. Pogledom mi je upućivala nemo pitanje, dok su joj se lorini primicali sa svih strana i obuhvatali je rukama.

– Jednostavno im se prepusti – rekoh. – Opusti se i ne brini. Spavaj.

Posle nekog vremena njene oči su se sklopile a telo, podržavano rukama lorina, opustilo. Povukoh se na travnatu površinu, bezbedno posmatrajući i osećajući melem lorinskih umova; postepeno i ja postadoh pospan. Lorini su sad bili nepomični, glava sagnutih na kosmate grudi, grupisani oko Trake. Činili su sliku nepomičnu i tihu, na svetlucavom jezeru. Sagnuh se da sednem...

Sledeće čega postah svestan, bilo je pljuskanje jezera kraj mojih nogu. Lorini su gazili po vodi, približavajući mi se i noseći opuštenu Trakino telo; iza njih je tanki pipak razočarano mahao. Položili su je pokraj mene. Najveći lorin me je jedan dugi trenutak gledao u oči. Zatim su otišli.

Okrenuo sam se prema Traci. Bila je potpuno nepomična; lice joj beše beživotno blede, ali i smireno u isti mah. Osvrćući se kao krivac, položih ruku na njene meke grudi, ali nisam osetio ni puls, ni disanje. Ni toplinu...

Možda je ipak trebalo ranije da sklonim ruku. Bilo kako bilo, uskoro pod dlanom osetih blagi udar, treptaj, zatim sve postojaniji ritam; boja joj se naglo vratila čim je počela da diše. Toplina se vraćala u njeno telo. Hitro povukoh ruku k sebi, a Traka otvori oči.

– Oh... – pogledala me je sa blagim osmehom i dotakla svoje grudi kao da je nešto zapamtila; pocrveneh do ušiju.

– Šta se desilo, Drouve? Otkud ja ovde?

– Lorini su te izvukli iz jezera – rekoh sažeto. Ustao sam. Period naše intimnosti beše završen. Nešto je između nas bilo, nešto zahvaljujući čemu smo se bolje upoznali, i mislim da smo oboje bili zbog toga zadovoljni; ali sad su okolnosti opet postale normalne. – Idemo da nađemo ostale – rekoh. Potpuno oporavljena skočila je na noge, bez ikakvih tragova šoka, bez ikakve ozlede, izuzev bledoplave modrice oko zglavka noge; tako rade lorini. – Koliko dugo sam spavala?

– Probudila si se tako reći istog časa kad su te stavili na travu.

– Aha. Ovaj... hvala, Drouve. – Uхватила me je za ruku.

– Jesmo li prijatelji? – Bila je vrlo ozbiljna.

– Aha – iscerih se bojažljivo.

Hodali smo kroz močvaru, držeći se suvog tla. – Nadam se da umeš bolje da se izražavaš kad si sa Smeđookom – reče ona i nasmeja se, gledajući me nevaljale – Inače će ona biti veoma razočarana.

Lice mi je gorelo od stida. – Odakle ti ideja da bih ja... ovaj... zar tebi pada na pamet da...

Odjednom smo ugledali Vuka i Smeđooku kako stoje blizu obale reke; istog trena ispustih Trakinu ruku kao da je užarena.

– Eto zašto mi pada na pamet da bi ti mogao da, ovaj, da, onaj – počeo ona da muca, podražavajući me i smejući se.

Kad smo sve objasnili, i kad mi je Smeđooka uputila nekoliko ispitivačkih pogleda, koji su mi pokazali da joj se ni najmanje nije svidela intimna situacija u kojoj smo Traka i ja silom prilika neko vreme bili, naša šetnja duž rečne obale se nastavila. Bilo je kasno popodne, sunce se bližilo horizontu, pa skratismo izviđanje, rešeni da stignemo u Palahaksi pre mraka.

Dim se dizao iz nove konzervare, koja je bila pred nama, s druge strane rečne okuke ali ipak na istoj, južnoj strani reke. Na keju je nekoliko ribarskih brodova istovarivalo svoj ulov. Nekoliko dubokotrupnih brodova već je bilo izvučeno na obalu; drugi su bili samo nasukani u plićak i snabdevani osloncima nalik na noge, i tako da se ne prevrnu kad u ušću nestane vode. Jedan stari kamion je hukćući izašao iz dvorišta konzervare i uputio se ka unutrašnjosti, ka drumu za Palahaksi. Za njim se dizao oblak prašine.

Kad je kratki interval sumnje prošao, Smeđooka je opet pristala da je držim za ruku. A kad smo znatno zaostali iza Vuka i Trake, i kad sam jasno pokazao da mi je više stalo do njenog nego do Trakinog društva, Smeđooka je opet počela da stiska moju šaku i da veselo čavrlja. Posmatrao sam par koji je išao ispred nas, nalazeći da je to zabavan prizor: držali su se za ruke, Vuk se u hodu naginjao ka njoj, i sad sam video da mu je nos doista veoma dugačak i šiljast. Vuk je izgledao kao neka velika, uglasta ptica. Rekoh to Smeđookoj, a ona se nasmeja i posle male pauze primeti: – Ali, zar ne smatraš da je Traka lepa?

Ovo mi je zvučalo malčice poznato. Ovog puta bio sam čvrsto rešen da odgovorim kako treba, pitajući se odakle mi toliko samopouzdanja.

– Na neki lutkast način jeste lepa – rekoh odmeravajući reči. – Ali mislim da si ti mnogo lepša, Smeđooka.

Pogledala me je, a oči su joj se širile i širile sve dok nije izgledalo da iz njih sam bog sunca Fu zrači svojim sjajem; onda se zadovoljno nasmešila širokim osmehom. Rupice na njenim obrazima jasno su se videle. – Stvarno tako misliš? – upita. Stiskala mi je ruku tako da sam osetio da mi kosti pucketaju.

U tom srećnom trenutku prekide nas Vuk, to mu je već prelazilo u naviku. – Pogledajte tamo preko, vas dvoje – reče on. – Šta biste rekli da je ono? One stvari tamo?

Tih stvari beše nekoliko, bile su velike, pokrивene ceradama, postavljene duž rečne obale, u pravilnim razmacima. Okrenuvši se, videh da se ta linija nepoznatih objekata produžava istočno, gotovo do mora. Nisam mogao da zamislim šta bi moglo da bude pod ceradama, ali jasno osetih nešto zlokobno u načinu kako se kolona tih objekata prostirala u daljinu.

– Pitaću oca – rekoh dvoumeći se. Mogao sam sebi jasno da predočim prazni izraz njegovog lica, kad se bude pretvarao da ne zna o čemu je reč. Da je stvar bila za narod, ne bi ti objekti bili tako pokriveni.

O ovoj misteriji razgovarali smo celim putem do Palahaksija, ali smo prestali na nju da mislimo čim smo čuli da se Žmirko još nije vratio kući.

10

Trakina kuća leži na severnoj strani grada, dosta daleko od luke. Dok smo prolazili kroz predgrađe, Traka nas pozva da svratimo i nešto popijemo; svi smo bih pregrejani i žedni, a njena je kuća bila najbliže zgodno mesto. Mislim da je Vuku malo zasmetalo što smo bih pozvani Smeđooka i ja. Trakina kuća bila je vrlo mala, što je jasno govorilo da se Vuk druži sa ćerkom siromašnog ribara, a to je pogađalo njegovu sujetu. Međutim, sve smo to brzo zaboravili.

Trakin otac se suoči sa nama u majušnoj dnevnoj sobi.

– Objasnite mi samo kako ste ga to izgubili? – upita. – On je samo dete. Vi ste bili odgovorni za njega! – Zvao se Palahaksi Čvrstoruki, a to mu je ime bilo dobro odabrano; izgledao je zastrašujuće, dok je ispunjavao sobicu svojom jarošću.

– Znate da je on sklon avanturama – ubaci njegova supruga, Palahaksi Una. – Znate da se na njega mora neprestano motriti.

– Mama, pa on je jednostavno otišao – reče Traka bespomoćno.

– To si već rekla! – dreknu otac. – Ono što ne razumem to je, zašto ga nisi tražila? Zašto si se vratila kući bez njega?

Traka poblede. Drhtala je i bila na ivici suza.

– Mislili smo da je stigao pre nas. Mislili smo...

– Vi ste mislili? Vi ste mislili? Nevolja sa tobom je u tome što ništa ne misliš! – urlao je Čvrstoruki, ponavljajući, čudesnom tačnošću, jednu od omiljenih fraza moga oca.

– Ja ti moram reći, devojčice moja, da ćeš sad da dobiješ kaišem po zadnjici. Odavno to tražiš, a sad ćeš i da dobiješ, tako mi Fua!

Traka je plakala, a Vuk ćutke stajao pored nje, lica ukočenog od nelagodnosti. Neko je morao nešto da preduzme.

– Traka je bila upala u zamku ledenog đavola! – izbrbljah besomučno. – Silno smo vreme izgubili oslobađajući je, pa smo stvarno mislili da je Žmirko došao pre nas!

– Traka je... šta? – Neverovatna promena pređe licem ovog ogromnog čoveka dok je posmatrao svoju kćer. – Gde te je dohvatio, devojko? Jesi li sad dobro? Kako se to desilo?

– On... on me je uhvatio za stopalo – jecala je Traka.

– Sad je sve u redu, stvarno je sve u redu.

Čvrstoruki kleče i svojim grubim, rapavim rukama poče blago da miluje one delove njenog stopala na kojima su se pokazivale modrice. – Jadna moja curica – mrmljao je. – Da l' te sad mnogo boid dušo? Izvini... izvini što sam vikao na tebe. – Pažljivo joj je skinuo cipelu. – Sedi, dušo. – Podigao je pogled i ja videh da su mu se oči ovlažile. – Una, donesi toplu vodu, molim te.

Isprali su njeno stopalo vrućom vodom, mazali ga lekovitim mastima i, sve u svemu, grupirali se toliko da mi se smučilo. Počeo sam da sagledavam još jasnije zašto je Traka takvog karaktera. Kad živiš sa roditeljima koji ti neprestano govore da si lep i pametan, onda u to posle nekog vremena i poveruješ.

Kasnije mi je Čvrstoruki, sada drugi čovek, više puta zahvalio na učešću u spašavanju i obećao mi da će mi dati sve blago sveta, ako zatražim, iako sam, kako se on izrazio, sin smrznog režimskog nevaljalca. Najzad se vratismo na problem Žmirka, koji se još nije pojavljivao, ali sad smo razgovarali nešto mirnije.

– Mali smrzač je verovatno otišao u brodogradilište da se vrzma oko onog smrzača Srebrodelca – nagađao je Čvrstoruki. – Odavno ja govorim da se mali suviše zadržava tamo. Idem da ga potražim. Ti, Smeđooka, pogledaj kod „Grumeta”. Drouv i ti, kako se ono zvaše – pogleda on u Vuka – idite svojim kućama i proverite tamo. Onda ćemo se svi sastati ovde. Važi?

Već je pao mrak. Prođoh pešice kroz grad i krenuh uz breg južno od luke. Sve više sam se plašio. Nisam video ni najmanji razlog koji bi naveo Žmirka da se obrati mojim roditeljima; bio sam, takođe, sasvim siguran da je posle onog našeg doživljaja u parnom čamcu Srebrodelčev ugled u Žmirkovim očima bitno umanjen, tako da su zaista bili slabi izgledi da će se klinac uputiti u brodogradilište. Nisam čak ni pretpostavljao gde bi mali mogao da se nalazi. Pitao sam se

da li se dečak uopšte vratio u Palahaksi, ih možda sad leži negde pokraj reke, možda sa slomljenom nogom ili, još gore, u zahvatu ledenog đavola ili drveta anemone.

Kao što sam i očekivao, Žmirka ne pronađoh u našoj kući, kad sam tamo stigao. Zatekao sam, međutim, svoje roditelje, koji su sedeli u dnevnoj sobi. Često sam se pitao šta moji roditelji *rade* kad su sami, zajedno. Pretpostavljam da su jedno drugome prilično dosadno društvo. Verujem da naklapaju o ratu, a onda otac pomaže majci da pronađe prava mesta u koja će, na mapi, zabosti iglice.

– Pitali smo se šta se desilo s tobom – reče majka. – Znaš, Drouve, mi se brinemo o tebi.

– Samo sam svratio da vidim da li je tu Palahaksi Žmirko – rekoh. – On se izgubio. Odmah idem nazad, da pomognem u traganju.

– To sasvim sigurno nećeš – reče otac. U njegovom glasu osećao se onaj ton nepopustljivosti, meni tako dobro poznat. – Neće moj sin da gaca po divljini noću, u potrazi za nekim ribarskim derištem. Ti ćeš ostati ovde, dečaće moj, i otići u krevet.

– A šta fali ribarima? – upitah žustro. – Ne bi tvoja smrznata konzervara daleko stigla da nije ribara!

Majka šumno udahnu, uviđajući sa zakašnjenjem da se bliži velika svađa. – Tvoj otac smatra da su ribari vrsta ljudi koja zaslužuje svako poštovanje, Drouve – zacvrkutala je. – Tako mislim i ja. Ali to ne znači da je njihovo potomstvo podobno da učestvuje u tvojim dečjim igrama.

– Dečjim igrama! Raks, majko, zar me još smatraš za smrznog klinca?

– Neću dopustiti da psuješ kad razgovaraš sa svojom majkom, Drouve!

– E, to me baš briga, oče. Govoriću onako kako mi se smrznato sviđa!

– O, Fu... o, Fu... – jadikovala je majka.

– Dobro – reče otac ogorčeno. – Dobro. Ovog puta si preterao. Ne znaš meru. Sigurno si takvo ponašanje naučio od tih tvojih prijatelja. Od svoje majke, i od mene, nikad ga nisi mogao naučiti. A sad, marš u svoju sobu, i da nisi izlazio odatle. A mi ćemo kasnije o ovome da porazgovaramo.

Znao sam da se nije vredelo dalje raspravljati, zato što je on bio fizički jači od mene. Majčin bučni plač mi se gadio. Otišao sam u svoju sobu sa osećanjem da bih tamo mogao vrlo dugo ostati. Otvorio sam prozor i pogledao napolje. Bio sam u iskušenju da izađem kroz prozor i pobegnem, ali me je zadržalo saznanje da time ne bih ništa rešio. Na livadi sam video farove. Uz strminu su došla jedna parna kola, hukćući tiho preko trave.

Prvo pomislih da je to Trakin otac došao po mene, ali onda shvatih da su tom čoveku parna kola bila nedostupna. To će sigurno biti neki od očevih smrznih kolega iz konzervare, zaključih. Vozilo je stalo pred samom kućicom i oglasilo se reskim zvukom parnom zviždaljkom. Povukoh se iza zavese. Čuo sam otvaranje prednjih vrata. Otac je dugim koracima prišao kolima, iz kojih je jedan čovek izašao i tiho ga pozdravio. Prepoznao sam Horloks Mestlera.

Ponašali su se kao da nešto kriju; zapitao sam se zašto ne ulaze u kuću i zaključio da je to zato što ne žele da majka i ja čujemo o čemu pričaju.

– Čuo si, naravno, da se organizuje potraga za dečakom Žmirkom – reče Mestler tiho.

– Sin mi je rekao – odgovori otac, isto tako tiho. – Hteo je da se pridruži tragačima, ali sam ga sprečio.

– Zašto si ga sprečio?

– Pa ... – Mog oca je to zbunilo. – Mislim, izgledalo bi malo čudno ... sin jednog člana Parlamenta...

– Berte, budala si, a sem toga ne razumeš klince – reče Mestler odsečno. Te reči me ispuniše oduševljenjem.

– Izgledaće čudno ako se Drouv *ne* pridruži traganju. Odnosi između nas i grada i ovako su loši; imaj bar toliko uviđavnosti da pustiš svog sina da pokaže da mi nismo potpuno odvojeni od života i potreba naroda.

– To neće biti lako ... – mrmljao je moj otac. – Drouv je bio nepodnošljivo bezobrazan...

– To je tvoj problem. Međutim, nisam zato došao do tebe. Stigle su loše vesti. Brod *Izabel* je uz put zadržan.

– Ponovo? Raks, ako ta lađa bude tako putovala, stići će jedva koji trenutak pre gruma!

– Toga se i ja bojim. I sa ovim dosadašnjim zakašnjenjem, verovatno je da će morati da se istovari na novom keju, a to nismo želeli. Bilo kako bilo, od tebe tražim da odmah ujutru organizuješ sve što treba u vezi sa tim. Moramo da pripremimo sve stvari. Gledaj da taj put ispod klifa bude završen što je pre moguće.

– Naravno. Naravno.

– Što si se toliko uplašio, Berte? – reče Mestler. Iznenada se zacerekao. – Sve će dobro ispasti, videćeš. – Popeo se nazad u svoja kola i odhuktao nizbrdo.

Nedugo potom, otac uđe u moju sobu. Gledao sam ga belo.

– Temeljno sam razmišljao o problematici tvog nepodnošljivog prostaštva – reče on drveno – i zaključio da možda ima nekih olakšavajućih okolnosti. U svojoj velikoj zabrinutosti za prijatelja, zaboravio si se. Mlad si, nedostaje ti samokontrola, samodisciplina. Pouzdajem se da će sa procesom tvoga odrastanja jačati i tvoja svest o...

– Čuj, je l' ti to pokušavaš da mi kažeš da ćeš me pustiti da pođem sa onima koji traže jednog malog dečaka, koji sada možda leži u hladnoći i mraku, sa slomljenom nogom?

Progutao je grko. Otvorio je usta, pa ih zatvorio. Najzad je uspeo da progovori. – Ispadaj napolje – odrezao je.

Kad sam došao pred Trakinu kuću, zatekoh gomilu ljudi. Držali su buktinje koje su bacale grimiznu svetlost na njihova lica; slušali su Palahaksi Čvrstorukog. Stao sam uz Smedooku. Držali smo se za ruke u tami, dok se Trakin otac sa prozora na spratu kućice obraćao svima nama.

– Rekao bih da nas ima oko pedeset – vikao je on. – Želim svima da vam zahvalim što ste se ovako odazvali. Poslali smo poruku u novu konzervaru, sa molbom da nam stave na raspolaganje svoja vozila.

– Već bi bilo vreme da i oni učine nešto za nas! – povika jedan čovek. Začulo se mrmljanje odobravanja.

U tom času iza ugla se pojavi, vukući noge, jedna zaprega loksa; teglili su velika kola, a vodio ih je jedan lorin. Za tim kolima došlo je još nekoliko kola, zakrčivši uzanu ulicu. Životinje su, opuštenih glava, strpljivo stajale pod treperavom svetlošću.

– A dok nam to ne daju, upotrebićemo ova kola dobijena od stare konzervare, koja je bila tako velikodušna da nam ih ustupi – nastavi Čvrstoruki. – Ne želimo da gubimo vreme, zato hajde da se svi ukrcamo i da krenemo!

– Nestao nam je sa vidika; koji sekund kasnije pojavio se na ulaznim vratima i žurno progurao kroz gomilu. lice mu je bilo bezizražajno. Za njim su u stopu išle njegova žena, i Traka; sve troje se ukrcaše u čelna kola, a za njima ljudi koji su im bili najbliži.

– Aj'mo, Drouve – reče Smeđooka, vukući me napred. Popeli smo se u obližnja kola, koja su zaudarala na ribu, i seli na neke kutije. Još neki ljudi nam se pridružiše i uskoro nas je bilo petnaestak; zbijeni jedni uz druge, sa zahvalnošću smo se uzajamno grejali. Vazduh je bio oštar od noćne hladnoće; primetih da neki tragači sa velikim oklevanjem napuštaju obližnji javni grejač. U crnom nebu nad nama kamenito je svetlucala mrtva planeta Raks. Bio sam jasno svestan blizine Smeđookinog tela; uskoro sam je zagrlio jednom rukom. Tada videh sjaj belih zuba: neko se na suprotnoj strani kola široko osmehivao na nas. Treptaj buktinje otkri da nas posmatra, sa odobravanjem, Smeđookin otac Gert.

Onda loksi potegoše i kola posrnuše napred, bacajući nas jedne na druge. Štropotali smo kroz uzane ulice i uskoro izašli na glavni put koji je vodio iz Palahaksija. Lorin je prenosio osećanje hitnosti loksima, koji su se kretali brže nego što je njihov običaj, istežući napred svoje kosmate glave. U našim kolima bile su upaljene samo dve buktinje, a na podu je ležala gomila drugih, neupaljenih, koje ćemo upotrebiti kad traganje započne; zasad smo imali dovoljno svetla. Prozori oko nas odbijali su, kao mnogobrojne oči, grimizni sjaj. Iznenada postadoh svestan hladnoće i zadrhtah. Smeđooka me pogleda upitno, a zatim se uvuče još dublje u svoj debeli ogrtač od loksovog krzna. Stegnuh je čvršće, a ona se kradomice nasmeši. A onda smo se, rekao bih, oboje setili koliko je situacija ozbiljna. Postideh se što sebi dopuštam grešne misli, dok Žmirko leži izgubljen tamo negde napolju, u hladnoći.

Onda pomislih da na Žmirkovu sudbinu nimalo ne utiče to da li ja prema Smeđookoj gajim ovakva ili onakva osećanja; odmah mi je laknulo.

Kandže naših loksa zagrebaše po mekšem, zemljanom putu. Krenuli smo uzbrdo, dakle, napustili smo Palahaksi. Lorin priđe bliže lakšima u čeonj zaprezi, stavljajući vodećoj životinji ruku oko vrata. Valjda joj je upućivao nekakvo ohrabrenje. Primetih u kolima ispred naših Srebrodelca. Zasjevalo je staklo: to je on podigao bocu do usana. Prenesoh pogled sa njega na lorina, impresioniran njihovom sličnošću. Setio sam se jedne pomalo neverovatne priče koju sam nedavno čuo, da je pre mnogo godina, kod Ispruženog prsta, Srebrodelčeva majka legla sa jednim lorinom.

Najzad smo stigli do vrha brega. Svetlosti nove konzervare bile su pod nama, ali ne baš blizu. Sva kola stadoše jedna kraj drugih. Čvrstoruki ustade, držeći rasplamsana buktinju.

– Poćećemo odavde – povikao je. – Raširićemo se u strelce i poći nizbrdo prema reci. Treba da se trudimo da ostanemo u pravoj liniji, koliko je mogućno. – Glas mu je bio postojan, ali je njegovo izbrazdano lice odavalo napetost. – Kad dođete do moćvare, dobro pazite. U njoj ima ledenih đavola. Ispred nas treba da idu male grupe, u svakim kolima po jedna, i da izviđaju. Obratite posebnu pažnju na bilo kakvu neobićnu pojavu ili zvuk. Uskoro će stići vozila iz nove konzervare, pa ćemo onda moći ozbiljno da prionemo na traganje.

Iz pravca nove konzervare vratio se glasnik, jašući na leđima jednog loksa. Rekao je nešto Čvrstorukom.

– Šta? – zaurla ovaj. – Šta? – Onda se opet okrenuo prema nama. U sjaju buktinje, lice mu je izgledalo kao izlomata na površina kamena. – Kažu da nam neće dati vozila – reće potmulo. – Stražari tvrde da nemaju smrzn ovlašćenje! Ma kakva je ovo smrzn država, uopšte?

– Da poteramo kola dole i razvalimo to tamo! – povika jedan ćovek ogromnog rasta.

– Ne! – uzviknu Čvrstoruki. – Zaboga, ne zaboravite zašto smo ovde. Prvo treba da nađemo mog sina. A onda...

– Njegov glas se utišao tako da sam ga jedva ćuo. – Onda ćemo videti šta ćemo sa konzervarom...

Pamtim da sam te noći pomišljao da Źmirko ima sreće što mu je baš Čvrstoruki otac; nijedan drugi otac ne bi mogao tako dobro da

organizuje potragu. Čvrstoruki je u tome uspeo ne samo zato što je bio lično zainteresovan, nego i zato što je imao neki prirodni talenat za organizovanje poslova, što je umeo da povede ljude snagom svoje ličnosti a pomalo i fizičkim zastrašivanjem. Kasnije mi je Smeđooka pričala da Čvrstorukog, iako u gradu nema nikakvu funkciju vlasti, svi veoma cene i da on upravlja mnogim lokalnim aktivnostima.

Traku, Smeđooku, Vuka i mene stavili su u sredinu linije, rekavši nam da pođemo ka mestu gde smo poslednji put videli Žmirka. Gledajući ka moru, videh da se linija buktinja proteže gotovo do ispruženog prsta; na suprotnoj strani protezala se duboko u unutrašnjost. Dok su se tragači raspoređivali, iz grada se dovezla još jedna grupa dobrovoljaca; verujem da nas je sad bilo preko stotinu. Ispred nas, dole u rečnoj dolini, videli smo pokretne svetlosti: to su naša lokskola izviđala, krećući se manje-više nasumično.

Krenusmo polako nizbrdo. Ruke su nas zabile od upornog držanja buktinja iznad glava. Ponekad bismo Smeđooka i ja ugledali neki zgureni oblik u žbunju, ali se svaki put pokazalo da je to zaspali lorin, ili loks, ili prosto košljasti žbun. Pomišljao sam na lorine: oni bi mogli da pronađu Žmirka lakše nego iko drugi, jer bi im pomogla njihova neverovatna sposobnost da otkriju emocije ljudi u nevolji.

Napredovanje se kasnije nešto usporilo, jer su tragači morali da se probijaju kroz močvarni teren prema obali reke. Prošli smo pored mesta gde smo Smeđooka i ja prvi put jedno drugome priznali svoja osećanja, zatim i pored mesta gde je Traka bila zarobljena; gazili smo najpažljivije. Refleksije svetlosti plesale su po tamnoj vodi. Ništa nismo videli ni čuli, sem povremenog dovikivanja koje je odzvanjalo niz čitavu liniju tragača. Najzad izbismo na reku, tamo gde je počinjala rečna okuka. Stojeći jedno uz drugo, Smeđooka i ja smo zurili preko sporih talasića mračne vode, prema svetlostima konzervare sa druge strane okuke. Nešto dalje na obali, video sam Vuka i Traku koji su stajali jedno kraj drugog.

Odjednom čuh Vukov uzvik. Sagnuo se i pokazivao nešto Traci.

– Šta je? – povikah.

Okrenuo se. – Ogrizak žutolopke. I ... – Onda se opet nagnuo prema Traci. Mrmljali su nešto za sebe i pokazivali prstom. – Ovamo! – povika Vuk.

Prišli smo im. Vuk je pokazivao nešto u blatu pred nama. Oseka je ogolila široku površinu crnog sluzavog mulja između rečne obale i novog, nižeg nivoa vode. Tu ugledah tragove, otiske u mulju. Prišao sam bliže, silazeći sa obale, tonući nogama u mulj i držeći bukčinju visoko. Video sam dugu brazdu koja je zalazila u vodu i, paralelno sa tom brazdom, niz malih, dubokih otisaka. Očigledno je neko ovde gurnuo čamac u vodu, uskočio u njega i odveslao ... Kuda? Jedini mogući cilj bila je nova konzervara.

– To bi mogli biti Žmirkovi otisci – reče Traka. – Dovoljno su mali. Sasvim bi ličilo na njega da ode da se šunja oko konzervare, zato što zna da je to zabranjeno.

– Šta ste našli? – Taj povik odjeknu sa drugog mesta na obali. Ka nama je marširala kolona pokretnih svetlosti. Tragači su se sakupljali radi novog dogovora. Uskoro se oko nas okupi velika gomila. Stiže i Čvrstoruki, proguravši se do nas. Ratoborno je zurio u otiske, kao da im naređuje da odaju svoju tajnu.

– Nema sumnje, u konzervari je – reče on konačno. – Ovde je našao neki čamac, obuzela ga je radoznalost, pa je odveslao tamo. Jasno. – Krenuo je obalom, gacajući teško. – Idemo na smrznutu konzervaru, ljudi! – zaurlao je. Kolona upaljenih bukčinja krenula je za njim na istok, duž obale reke, prema novoj konzervari.

Čvrstoruki je diktirao žestok tempo. Uskoro smo se, kao jedinstvena gomila, primakli novoj konzervari. Osećalo se da su naše nade probuđene. Čini mi se da smo tada svi bili uvereni da ćemo uskoro pronaći Žmirka kako spava na nekoj gomili praznih vreća, negde u ložionici.

U svetlosti naših bukčinja najzad zasvetluca visoka žičana ograda, a na njoj upadljive table koje su upozoravale da odatle počinje zabranjena zona. Stali smo, a Čvrstoruki zalupa motkom po visokoj dvokrilnoj kapiji.

– Ej, ti unutra! Ti unutra!

Jedan stražar iskorači iz svoje majušne stražarnice, s one strane žice. Zurio je u nas, očiju suženih zbog jakog svetla koje mu je smetalo. – Šta hoćete?

– Nemoj da se praviš iznenađen, čoveče! – povika Čvrstoruki. – Očigledno da si moro da nas čuješ kako dolazimo. A sad otvaraj i puštaj nas unutra. Moj dečko je tamo.

– Nema ovde nikakvog dečka – odvrati stražar bez oklevanja.

– Ti nisi iz Palahaksija, a? Ne poznajem te; ali da ti kojim slučajem poznaješ mene, znao bi da obično postižem ono što želim. A sad otvaraj kapiju, da ne bismo počeli da razgovaramo o vozilima koja nam niste dali.

– Ovo je zabranjena zona. Imam naređenje da nikog ne puštam.

– Ma slušaj, bre, šta ti govorim! – prodera se Čvrstoruki. – Otvaraj tu kapiju i puštaj nas unutra, da je ne bi' ja otvorio! Jes' čuo?

Zavladala je tišina. Primetih da me Vuk vuče za lakat. – Ovo mi se ne dopada – gundao je. – Moj ćale radi za vladu. Ne želim da budem umešan u ovo. I ti bi mogao da budeš malo pametniji. Videćemo se u jutru, možda ... – Odšunjabo se, a ja sam se osvrnuo i pogledao ga zgađeno. Traka je jedva i primetila njegov odlazak; zabrinuto je gledala šta njen otac radi.

– Jes' ti gluv? – povika Čvrstoruki. Zatim, pošto nije dobio odgovor, on reče. – E, dobro, momče, sam si to tražio. Gde su loksi? Vezaćemo ih za ovu smrznutu kapiju i oboriti je. – U zadnjim redovima nastala komešanje; gomila se razmače i propusti ljude koji su za sobom vodili lokse.

– Zašto nema lorina? – upitah Smeđooku; imao sam neko rđavo predosećanje. Da je Žmirko unutra, mislio sam, lorini bi to verovatno osetili; ali od lorina ni traga. A loksi su bih uznemireni, virili su tamo-amo, stojeći kraj kapije.

– Sad je dosta! – povika stražar. Stroj uniformisanih ljudi pojavi se u dvorištu iza njega. Držali su puške oprugare, zapete i uperene na masu ljudi.

– Sledeći koji se pomakne prema kapiji, biće mrtav – reče stražar hladno. – Zabavili ste se, a sad idite kući, svi do jednog.

Pomislih da će Čvrstoruki jurnuti na kapiju, da će pokušati da je pokida golim rukama: video sam otekle vene na njegovom vratu, stisnute pesnice. Njegova žena ga uhvati za ruku, a Traka istrča i postavi se između njega i kapije.

Nekoliko dugih trenutaka stajao je nepomično, zureći preko njihovih glava u stražara. Onda se opustio, slegao ramenima, i pošao nazad. Dok je prolazio pored mene, video sam njegovo lice u svetlosti buktinja: usta su mu visila, poluotvorena, a u njegovim očima videla se užasna praznina.

11

U danima koji su usledili, zapazio sam da narod Palahaksija stiče sve jače osećanje jedinstva. Mogućno je da je to oduvek postojalo i da je meni postalo primetno tek sad, zato što sam se bliže upoznao sa nekolicinom ljudi iz naroda. Ranije sam provodio po čitavo leto isključivo u društvu svojih roditelja; oni su me vozili parnim kolima, sa njima sam bio na plaži, oni su me vodili na izlete čamcima, tako da praktično ni sa kim nisam ni reč progovarao sem sa ponekim susedom na prostoru oko naše kućice za odmor, susedom koji je i sam došao ovamo samo radi letovanja.

U svakom slučaju, osjećao sam da se ljudi zbližavaju, kao da ih neki instinkt na to nagoni; kao da su povređeni, ali shvataju da će zadobiti još rana, i da im je potrebno da budu zajedno. Posete hramu Fua znatno su učestale, ne zato što je narod iznenada postao religiozniji, nego zato što su ljudi želeli da se druže. Ovdašnje novine nisu više samo štampale vesti skinute sa stuba za poruke, nego su počele i da izveštavaju o gradskim skupovima, da štampaju pisma i mišljenja o načinu kako je Parlament upravljao poslovima u gradu. Pri susretima, ljudi bi stisnuli jedan drugoga za mišicu. Nisu više psovali trgovce zbog racionisanja, ispoljavali su razumevanje i za njihovu nevolju. Uveče su ljudi izlazili pred kuću i ćaskali sa komšijama, zauvek sahranjujući svađe koje su, do tada, trajale decenijama.

Ranije sam čuo da se ljudi ovako zbližavaju kad nastupe teška vremena. To je i bilo razumljivo, ali me je uznemiravalo jedno pitanje: protiv koga se to mi ujedinjujemo? Logično bi bilo da se ujedinjujemo protiv neprijatelja, Astana; međutim, ljudi taj rat nisu spominjali. Za racionisanje nisu okrivljavali Astum nego našu vladu. I za nestašicu distila, i za umnožavanje zabranjenih zona, i za povremeni gubitak nekog broda na moru, za svaku katastrofu, svaku nevolju, okrivljavali su vladu.

Dok je između mojih roditelja i mene još uvek trajalo stanje naoružane neutralnosti, spomenuh ove stvari ocu.

Zamislio se. – Svestan sam osećanja tvojih prijatelja u gradu, Drouve – reče on najzad, sa začuđujućom samokontrolom. – Naravno da nas to brine. Konzervara je za nas važan projekat. U ovom trenutku ima mnogo gradova u unutrašnjosti koji ne bi preživeli

bez hrane koju im odavde šaljemo. U ovom kraju ima astanskih sabotera, kojima je konzervara glavna meta; zato mere bezbednosti moraju biti stroge. Ali, gledano očima prostog naroda, jedino se vidi da je život postao težak; zato narod, prirodno, traži krivca. Asta je daleko, iza horizonta, a vlada je blizu, pa narod baca krivicu na vladu. To je žalosno, ali narod je takav.

Posmatrao sam ga sa blagim iznenađenjem: po prvi put mi se obraćao kao odraslom čoveku. Bilo je to vrlo prijatno. – Da su oni u konzervari bili malo predusretljiviji u slučaju sa Žmirkom, možda bi narod bio bolje raspoložen – rekoh blago.

– To je zaista bio vrlo nesrećan incident. Stražari koji su u tome učestvovali najstrože su ukoreni. Sve smo pretražili, ali tog momčića nismo našli u konzervari. – Govorio je kao da se izvinjava. – To, međutim, potvrđuje ono što sam ti rekao, Drouve. Tragači su mogli da pođu i u bilo kom drugom pravcu, prema bilo kojoj strani sveta, prema Žutim planinama možda; zašto su pretpostavili da je dečko pojurio baš u čeljusti konzervare?

U tome je bilo neke logike. Međutim, očeve reči su mi stvorile, u mašti, stravičnu sliku Žmirka, kako zaviruje u neku gigantsku mašinu, gubi ravnotežu, pada na razmahane noževe i, najzad, izlazi iz fabrike upakovan u mnogo podjednakih konzervi...

Od one noći pred kapijom konzervare, Vuk se pritajio. Ponekad sam ga viđao kako šeta sa svojom majkom po gradu; kupovali su robu u takvim količinama, da uopšte nisam žurio da pred ljudima pokažem da ga poznajem. Nisam shvatao zašto država ne objasni svojim poslušnicima da će se odnosi sa narodom kvariti ako oni stalno mašu svojim specijalnim legitimacijama i kupuju bez obzira na racionisanje.

U međuvremenu su kamioni i dalje tutnjali kroz grad, ka unutrašnjosti, odnoseći hranu iz Palahaksija u druge, siromašnije gradove. Veliki deo vremena provodio sam sa Smeđookom. Često smo posećivali Trakinu kuću, u početku da bismo izrazili svoje saosećanje i čuli najnovije vesti o Žmirku, a kasnije, kad je proticanjem dana ostajalo sve manje nade, da bismo ih tešili i pokušali da im skrenemo pažnju sa njihove tuge. Oni su bili čvrsto zbijena porodica, pa ih je udarac veoma teško pogodio. Traka je krivicu pripisivala sebi; nije gotovo ni reč progovarala. Čvrstoruki je,

opet, *sebi* prebacivao što nam je onako govorio one večeri kad je Žmirko nestao, smatrajući da je tom svojom oštrinom gurnuo Traku u potištenost.

Tih večeri, dok smo sedeli u Trakinoj sobi pokušavajući da je razveselimo, i dok je ona sedela na krevetu gledajući kroz nas i ne videći nas, u kućicu je došao izvestan broj posetilaca. Spavaća soba u kojoj smo bili gledala je prema ulici, tako da sam mogao da posmatram dolaženje tih ljudi. Neki su nosili pakete, u kojima se valjda nalazila hrana ili piće kao poklon za ožalošćenu porodicu, ali su drugi, a to su bili uglavnom muškarci, dolazili praznih ruku. Prilazili su energičnim korakom, ponekad po dvojica ili trojica, a Čvrstoruki bi ih primio i sa njima se zatvarao u dnevnu sobu, čvrsto zatvarajući vrata, i otvarajući ih samo povremeno, da svoju ženu pozove da donese još pića.

Često je imao i po dvanaesticu u toj sobi, pa i više, a jedne noći sam ih izbrojao više od dvadeset. Te noći su prisustvovali i Smedookini roditelji; ona ih je kasnije pitala o čemu se razgovaralo, ali nije dobila nikakav zadovoljavajući odgovor. Pitali smo Traku, ali ona nije ništa znala i nije ni za šta marila.

Nagađali smo da je formirana nekakva akciona grupa, ali nam nije bila jasna priroda akcije koja će se preduzeti.

U međuvremenu, stigao je gruni.

Jednog od tih dana, odveli smo Traku na kej. Bilo je teško izvući tu devojkicu iz kuće, ali kad bi se jednom našla u luci, sva ta huka i buka oko nje delimično bi je razvedrila. Svi brodovi dubokog trupa bili su sada na suvom; luku su ispunjavali mali, živo obojeni skimeri. Nivo vode bio je veoma nizak. Površina mora imala je teški, neravni izgled rastopljenog olova.

Moj skimer bio je vezan konopcem za drveni stub na keju. Odvezao sam ga i povukao; iz konopca su curile spore, viskozne kapi slične sirupu. Čamac kliznu ka nama. Ukrcasmo se i ja podigoh jedro. Čamac je svojim kretanjem stvarao talasiće koji su se umorno udaljavali od njega i odmah umirali. Vetar nas je zahvatio, pa smo blago klizili ka izlazu iz luke. Snegoronce nismo videli; oni su do poslednjeg odleteli iz ovog kraja, zato što, onako laki, nisu više mogli

da love u gustoj vodi gruma. Nisu mogli da zalaze pod površinu; sem toga, pojavili su se i novi neprijatelji.

Za grumom su, leteći sa juga, stigli i grumeti. Krov riblje pijace bio je sad gusto načičkan tim velikim belim pticama, koje su pomno zurile u iskrncani ulov. Dok smo isplovljavali u spoljašnji deo luke, jedan grumet se spustio nisko, dotičući površinu svojim opuštenim nogama i stvarajući talasiće vrhovima svojih krila. Sleteo je teško na sporu vodu i zabacio velika krila na svoja široka leđa, posmatrajući ravnodušno naše promicanje. Zurio sam u tu pticu fascinirano. Za mene, grumeti su bili simbol Palahaksija, na neki način su čitavom letovanju davali smisao.

Kao da čita moje misli, Smeđooka reče: – Kad ćeš otići kući, Drouve? – Oči su joj bile tužne.

– Raks. Nećemo o tome da pričamo. Još ima dosta vremena, a sem toga, otac je silno angažovan oko nove konzervare.

Nisam se usuđivao da to kažem, ali negde u dnu moje svesti krilo se osećanje da možda moji roditelji i ja nećemo nikad otići kući, da ćemo zauvek ostati u Palahaksiju. Bila je to toliko divna misao, da se gotovo nisam ni usuđivao da mislim na to. Moji roditelji, zapazio sam, nisu uopšte spominjala Aliku; a baš je u ovoj etapi letovanja majka, svaki put dosad, počinjala da govori o tome kako bi divno bilo vratiti se kući. U meni se rodila nada da će se otac u konzervari zapetljati u takve teškoće da će morati trajno da ostane u Palahaksiju.

Traka me pogleda smrtno ozbiljno. – Možda ćeš ostati ovde, Drouve. – Poželeo sam da to nije rekla, ta mogućnost mi je bila nepodnošljivo privlačna. Ali bilo je dobro da Traka ma šta govori. Odgovorio sam joj neodređeno, a Smeđooka se smeškala sa puno nade.

Potuljena voda iznenada se osu iskričavim srebrom: jedno jato majušnih riba, ne uspevajući više da se održi u dubini, izlete na površinu i rasu se među čamcima. Za tim ribicama jurili su glubovi, uvijajući se i sevajući čeljustima. Sa neba nalete jato grumeta; sad ni glubovi nisu mogli da se uvuku pod površinu i sakriju, ma koliko se trudili i uvijali. Jednog gluba je zgrabio i odneo ogromni grumet.

– Zdravo, klinci! – Taj povik stigao je sa jednog većeg skimera koji je klizio mimo nas, dopola pun ribe. Nije bilo dileme ko je za krmom:

figuru Srebrodelca odmah sam prepoznao. Aktivni deo posade sačinjavala su dva ribara. Oni su radili sa dve ogromne mreže raširene poput krila sa levog i sa desnog boka čamca. Mreže su jedva doticale površinu. Dok je čamac klizio napred, skupljale su ribu izbačenu iz dubina. Zaliv Palahaksi je izuzetno pogodan za grum-ribolov. Naime, kad grum nadire ka severu i goni pred sobom bezbroj morskih živih bića, ribe zalutaju u ovaj zaliv i tu zarobljene ostanu.

Pogledali smo se. Moje misli odmah predoše na astanske špijune, pa na krijumčarenje, i neizbežno na Žmirka, a nismo želeli da se na ovom izletu, koji je bio namenjen popravljaju Trakinog zdravstvenog stanja, ijedna od tih tema spominje. Pogledao sam Traku; ona je gledala mimo mene i blago se smešila. Posmatrala je onu malu plažu gde smo svojevremeno Vuk i ja bili nasukani i gde se nalazio izlaz iz kanalizacije, plažu koju smo sada mogli videti zato što smo zaplovili na jug i napustili luku. Srebrodelac se udaljio a sa njim, nadao sam se, i svaka opasnost od mračnih misli.

Svetionik na kraju lukobrana ostao je za nama. Isplovismo na otvoreno more. Širom zaliva riba se praćakala na površini gruma; izgledalo je to kao da vetar otiskuje neke lake, svetlucave šljokice preko površine. Odozgo je napadao neprekinuti beli oblak grumeta, koji su se obrušavali puneći vazduh svojim grabežljivim vrištanjem. Kroz sve to klizili su ribarski skimeri, jedara napetih na vetru, raširenih mreža, žanjući bogatu žetvu gruma.

Grum je trajao tek nekoliko dana, a ipak se već dalo naslutiti da će ulov biti rekordan.

Tokom predstojećih dana, na površinu će biti istisnute i krupnije ribe: ogromne krilanke i ravanke, i snintovi koji jedu ljude. Otprilike u to vreme stići će sa juga i sisari grum-jahači, koji se preko površine gruma kreću u skokovima, pljeskajući perajima. Zato će doći do krvavih dvoboja na nabrekloj površini mora. Poslednji od svih stići će beleti, vitki lešinari oštarih zuba, čiji je običaj da prožderu sve što grum za sobom ostavi, baš sve; nije mudro plivati po moru neposredno posle povlačenja gruma...

Traka je izgledala mnogo vedrije. Zainteresovano je posmatrala sve što se dešavalo i uzvikivala gledajući čudna stvorenja kojima je okean oko nas bio posut. Odjednom je pokazala prstom. – Šta je ono?

Daleko na okeanu, usmeren ka našem zalivu, plovio je veliki brod iz čijeg se dimnjaka vio dim. Čim se uskomešani oblak grumeta malo proredio, omogućujući da bolje vidimo, ja rekoh: – To je dubokotrupac. Kasno stiže. Moraće da ga nasuču na plažu.

– Gde na plažu? – upita Smeđooka, zureći preko mora radoznalo. – Ta lađa neće moći ni da priđe ušću, jer je sad tamo plićak. A posle ušća, dno mora naglo se spušta, tu počinje podmorski rov Palahaksi. Znači, moraće da uteruju ovu lađu pravo u luku, među sve ove privatne čamce i brodiće. Onda tako reći neće ostati mesta ni za koga drugog. Ako to urade, može doći do velike nevolje.

Bilo je to stvarno zanimljivo: prećutno smo se saglasili da taj brod pripada „njima” i da će svojim dolaskom naneti štetu Palahaksiju.

– Kamo sreće da ga Astani potope pre nego što stigne dovde – rekoh.

Kad smo se vratili u Trakinu kuću, ona nam zahvali.

– Hvala za šta? – upita Smeđooka. – Pa mi volimo da pođeš s nama kad god možeš, je l' tako, Drouve?

– A-hm – rekoh ja.

– Čujte, ne bih želela da smetam – reče Traka gledajući me.

Nastupio je novi presudni trenutak u mom životu, trenutak koji mi se neopaženo prišunjao. Do izvesne mere već sam se bio otrgao od nadmoćnosti odraslih, uverio se u sopstvenu vrednost. Polako sam dolazio do zaključka da stvarno *jesam* ravan svakome, a ne kao ranije, da to samo sebi tako kažem, bez stvarne osnove. A sad sam morao da odlučim koliko ću daleko zadreti. Jesam li spreman da gazim preko drugih ljudi?

Jesam li spreman da osudim Traku na usamljenost i jad, zato da bih sebično uživao nasamo sa Smeđookom?

Ponet iznenadnim impulsom, zgrabih Traku za ruku. – Molim te, ne ustručavaj se da ideš sa nama – rekoh. – Mi volimo da smo s tobom.

Njeno lice zračilo je srećom. Prvi put od Žmirkovog nestanka izgledala je istinski zadovoljna.

Kasnije te večeri Čvrstoruki nas upita: – Pa, idete li u hram? – On i Una su upravo navlačili kapute.

Pogledah ga zaprepašćeno. – Nikad ne idem u hramove – rekoh.

Nasmejao se. – Večeras neće biti ništa o Velikom loksu, ni o slavi Fua, boga sunca. Ništa slično. U pitanju je sastanak građana. Prisustvovaće i jedan predstavnik vlade.

– Ne moj otac, nadam se.

– Ne. Biće jedan... ne znam da li si ga sreo. Taj se u poslednje vreme dosta viđa po gradu, a izgleda kao prilično razuman tip. Zove se Horloks Mestler.

Kad smo stigli do hrama, u njemu zatekosmo' popriličnu gomilu; video sam mnogo poznatih lica. Nije bez značaja bilo to što su gore, na platformi, sedeli uglavnom ljudi koji su dolazili kod Čvrstorukog kući na razgovore. Smeđooka, Traka i ja sedosmo u publiku, a Čvrstoruki se pope na improvizovanu pozornicu i uskoro lupanjem po stolu zatraži tišinu.

– Građani Palahaksija – povika on. – Sastali smo se ovde večeras zato što nam se u mnogo čemu ne sviđa kako

Parlament upravlja stvarima. E, ovde je Horloks Mestler koji je Parl i koji je bio tako dobar da dođe i izloži se našoj paljbi. Ja ne volim mnogo da pričam. Neka priča Mestler.

Seo je, pozdravljen pokojim povikom odobravanja. Horloks Mestler ustade i zamišljeno osmotri publiku. – Moram odmah na početku da vam kažem da ovo nije nikakav zvanični zbor građana, nema službeni status...

Istog časa, modar od gneva, Čvrstoruki skoči na noge.

– Odmah sa tim da si prekinuo! – zauriao je na Mestlera.

– Ne interesuje nas smrzniti status i ne zanimaju tvoja smrznita izbegavanja. Dovedi smo te ovde da neke stvari objasniš. Onda ih objasni! – Potom je seo. Slušaoci su ga pozdravili gronkim aplauzom.

Mestler se blede smeškao. – Stvarno se izvinjavam. Moja greška. Čvrstoruki je u pravu. Ovaj zbor građana je stvaran, ovde i sada. Status s time nema nikakve veze. – Zastao je, a onda ukratko ponovio informacije o onome šta se u ratovanju dosad postiglo. Sve sam to već čuo od svoga oca, pa je moja pažnja počela da popušta. Pipkajući, ruke su mi lutale levo i desno od stolice na kojoj sam sedeo. Uskoro sam postigao svoj cilj: uhvatio sam na jednog strani Smeđookinu ruku, a na drugoj strani Trakinu.

– I tako, prema najnovijim vestima, nadiranje astanskih trupa je na većini frontova suzbijeno – zaključio posle nekog vremena Mestler – ali na jugu, ipak nije suzbijeno. Njihove snage zauzele su nekoliko ključnih gradova. Ne možemo prevideti opasnost od invazije sa mora. Napad bi lako mogao biti usmeren baš na Palahaksi.

– Pa onda, gde su topovi? – povika neko.

– Možete biti sigurni da je u toku organizovanje pouzdane odbrane grada – uzvрати Mestler. – Ipak, shvatićete da ne možemo da odvojimo snage sa fronta. Topovi su potrebni, iz minuta u minut, našim hrabrim borcima koji se bore da spasu zemlju!

Zastao je, ali prevario se ako je mislio da će dobiti podršku. Ne samo što je aplauz izostao, nego su, štaviše, ljudi nezadovoljno gundali. Jedan čovek iza mene svojim uzvikom najbolje je pokazao raspoloženje slušalaca u tom trenutku. – Raks, kakva naša zemlja! Šta će biti sa Palahaksijem?

– Čak i u Palahaksiju, ratna situacija je kritična i mi je neprestano pažljivo pratimo – nastavi. Mestler. – Dobili smo izveštaje da se oko konzervare vrzmaju neprijateljski agenti, pa, pošto je konzervara od tako vitalnog značaja za odbranu naše zemlje, može se dogoditi da jednog dana preispitamo opseg zabranjene zone. Ali očekujemo da do toga neće doći. Nadamo se da nećemo morati to da učinimo.

Zatim je oštro napao one koji bi hteli da postupaju svojevoljno, koji ne misle na zajedničko dobro svih nas, one koji se noću u gomilama kreću po okolini grada i time omogućuju neprijateljskim špijunima slobodnije delovanje, one koji organizuju skupove ilegalno, bez društvene saglasnosti, i time prinuđuju Parlament da gubi vreme pazeći na grad Palahaksi, umesto da se potpuno posveti ratnom naporu. Ukratko, Mestler je prešao u ofanzivu, ali je, govoreći niskim tonom, nastojao svojim osmehom “dobrog ujaka” da oduzme rečima ujedljivost i da bude ubedljiv.

Nisam stekao utisak da je ikoga ubedio, ali je bar postigao da se ljudi ne uspentraju na pozornicu da ga biju. Čvrstoruki se mrštio, njegovi doglavnici su se došaptavali, ali niko nije pokušao da prekine Mestlera.

– I tako je Parlament, posle dugog, brižljivog razmatranja, bio prinuđen, mada sa žaljenjem, da zavede ovu nepopularnu meru – nastavi Mestler.

Sigurno sam nešto opet propustio, jer pojma nisam imao o čemu priča. Slušaoci su gnevno gundali.

– A odakle vama ovlašćenje za tako nešto? – upita Smeđookin otac, koji je sedeo za stolom na pozornici. – Takav propis bi upropastio moju krčmu. Je l' to tamo konzervara, ih smrznno vladino ministarstvo?

– Rat je; imamo ovlašćenja da zavodimo lokalne propise po skraćenoj proceduri – obavestio ga je Mestler. Publika je sve jače galamila.

– Kakve mere? – upitah šapatom Smeđooku.

– Policijski čas.

– Šta? Pa čega se oni to boje?

– Mislim da se boje Trakinog oca i njegovih sledbenika... Drouve, to znači da nećemo moći da se sastajemo uveče. – Njeno lice bilo je očajno.

Oko nas su ljudi, dernjajući se, skakali na noge. Primetih da se čuvar hrama unervozio: njegove đinđuve su mogle da stradaju, ako se narod pobuni. Simbolični kristal mogao bi se tako lepo zgrabiti šakom i hitnuti na Mestlera.

A onda je nastala tišina, muk potpunog zaprepašćenja. Sa zadnjeg dela platforme iskrsla je grupa naoružanih, uniformisanih ljudi i rasporedila se iza Mestlera. Parl iskoristi priliku da progovori.

– Ne, ipak nećemo zavesti opsadno stanje. Samo ćemo smestiti izvestan broj vojnika u grad. Oni će pomagati lokalnoj policiji da čuva red, ali će ujedno, naravno, doprineti ojačanju odbrane grada. Budite uvereni da je odbrana ovog mesta od eventualnog astanskog napada dobro pripremljena. Hvala na pažnji i laku noć.

– Čekaj malo! – Čvrstoruki je, zbunjen, ustao. Inicijativu nekako više nije imao; ovaj zbor se pretvorio u poraz građana. – Mi možemo i sami sasvim dobro da se branimo! Ne trebaju nam ovi tipovi!

Mestler ga je gledao sa žaljenjem. – Pa dobro, Palahaksi Čvrstoruki, šta ti još hoćeš? Tvrdio si da se vlada ne brine za narod, a sad kad vam dajemo zaštit koju ste tražili, opet nisi zadovoljan. Stvarno ću početi da pomišljam da ti samo želiš da unosiš smutnju, ništa više...

12

Sledećeg jutra otišao sam po Smeđooku. Dogovorili smo se da pođemo do Ispruženog prsta i posmatramo dolazak onog velikog broda. Znali smo da ćemo iz visine lako oceniti da li se brod zaputio ka luci Palahaksi ili, kao što je Smeđooka pretpostavljala, ka novoizgrađenom keju.

– U „Grumetu” su ljudi pričali da se taj brod prošle noći usidrio na otvorenom moru, ispred Ispruženog prsta – reče ona. – Mogućno je da donosi neki ratni materijal. Neki tvrde da je kasnio zato što su ga na okeanu napali astanski ratni brodovi i oštetili mu mašine. Trebalo je da stigne pre gruma.

Još jednom se zapitah kako je mogućno da krčma

„Zlatni grumet” funkcioniše sa tako zadivljujućim uspehom kao berza vesti i obaveštajnih podataka. Vesti koje sam doznavao od Smeđooke bile su obično svežije i tačnije nego one u novinama koje je moj otac pomno čitao.

Otišli smo po Traku. Bilo nam je žao što su prema njenom ocu onako postupili na zboru, ali ona je bila vedro raspoložena jer joj je sva ta huka, izgleda, privlačila i budila pažnju. Čvrstoruki je još uvek besneo i spominjao sasvim nerealne planove da organizuje odrede naoružanog naroda, milicije. Prepuštajući Uni da sama to trpi, zaputismo se glavnom ulicom ka luci. Neko vreme smo raspravljali o jučerašnjem zboru, a onda smo, iz obzira prema Traci, napustili tu temu. Pokazalo se da će policijski čas, po svoj prilici, stupiti na snagu već noćas. Smeđooka je zbog toga bila nezadovoljna; ekonomski gubitak, koji će iz toga prosteći za njenog oca, biće krupan.

Pokraj obeliska stajao je Vuk. Nekim čudom nije bio u društvu svoje majke. Činilo se da je besposlen. Na žalost, primetio nas je. Prišao nam je žurno, osmehujući se veselo, kao da je sve u najboljem redu. A ja sam se već bio ponadao, na osnovu činjenice da ga toliko dana nismo videli, da smo se tog momka otresli zauvek.

– Narode, baš sam želeo da vas sretnem – pozdravi nas on oduševljeno. Pošao je ukorak s nama i, ni manje ni više, uhvatio Traku za ruku. Pogledala ga je bezizražajno, a on kao da se iznenada nečeg prisetio. – Ovaj... je l' se čuje nešto o mladome Žmirku?

– Ništa – reče Traka tiho.

– Baš šteta. Vrlo žalostan događaj. Znaš, razmišljao sam o tome i došao na jednu misao. Možda...

– Čuj, ovog časa da si prestao o tome – rekoh mu oštro, videći kako Traka očajno grize usne. – Bolje da pričamo o nečem drugom.

Od Žmirkovog nestanka proteklo je već više od dvadeset dana, tako da se tu zaista više nije imalo o čemu razgovarati.

Gledajući niz svoj dugi nos, sa izrazom iznenađenog aristokrate Vuk reče: – Vidi-vidi, Alike Drouv. Kad je u pitanju život jednog deteta, rekao bih da *svaku* misao vredi razmotriti. Najzad, ja sam bio prisutan kad je Žmirku dopušteno da pođe sam; osećam se u velikoj meri krivim. Trebalo bi i ti tako da se osećaš. Čini mi se da obično sebično...

Nije uspeo da dovrši; Traka istrže svoju ruku iz njegove i baci mi se u naručje, sakrivajući lice na mom ramenu. Jecala je očajno. – Drouve, molim te Fuom, učini nešto da ovaj prestane! Ne mogu to da podnesem!

Nisam bio pripravan da vladam ovakvom situacijom. Stajao sam tu, usred luke Palahaksi, na keju punom sveta, pridržavajući rasplakanu devojkicu. Prolaznici su radoznalo buljili u mene, a najupornije je zurila Smedooka, čije su simpatije prema Traci, izgleda, naglo isparavale. Nisam imao nijednu iole pametnu misao o tome šta treba da učinim ili kažem. Vrhunac moje mudrosti sastojao se u tome da iskrivim lice u neku vrstu grimase, za koju sam verovao da predstavlja kombinaciju ozbiljnosti i saosećanja. Jedna moja ruka, kao mrtva, još uvek je ležala u hladnom stisku Smedookine ruke, i a drugu sam bez imalo oduševljenja obavio oko Trakinih pleća.

Uteha mi je bila to što je Vuk izgledao još spetljanije nego ja. Usta su mu bila poluotvorena a lice menjalo boju.

– Hmmmnm – zamuca on. – Ovaj, strašno mi je žao, Trako, nisam mislio da, ovaj...

To mi je omogućilo da prestanem da mislim na posmatračice i da u sebi uspostavim neku vrstu pravedničkog negodovanja: kao, ja sam Trakin junak i zaštitnik, ja je branim od ovog prostaka. Da sam tada bio na Vukovom mestu, jednostavno bih pobegao.

– Vuče, zaveži! – uzviknuh odsečno. – Nevolja sa tobom je u tome što...

Tada videh kako prema nama nastupa moja majka, natovarena kupljenom robom.

Pustio sam Traku i žurno rekao: – Brišimo odavde! – Smeđooku sam čvršće stegao za ruku, a Traku poterao jednim ne-baš-dostojanstvenim pljeskanjem po turu. Vuk pohita zbunjeno sa nama. Mislim da sam približavanje moje majke primetio jedino ja. Zamakli smo za ugao keja i izbili na početak puta ka Ispruženom prstu.

– Slušajte, strašno mi je žao – dahtao je Vuk. On je mislio da bežimo od njega.

Pošto smo sad bili bezbedni, zaklonjeni brodovljem izvučenim na suvo, ja sam stao. I ostali su stali, gledajući me upitno. – Dobro – rekoh. – Tamo je bila moja majka. Ne bojim se ja, Vuče, svoje majke; slobodno zadrži za sebe sve što bi u tom smislu imao da kažeš. Međutim, ne želim da me ona vidi umešanog u skandaloznu scenu pred svetom. Ne bih mogao da otpim saslušavanje koje bi usledilo. Dakle, Trako, jesi l' se ti smirila?

Nasmešila mi se, vlažnih očiju. – Sad je dobro, Drouve. Hvala.

– Vuče, ako hoćeš sa nama, moraćeš da prestaneš sa onim što si pričao bez veze. Važi?

– A-hm. – Izgledao je postićeno.

– Idemo na Ispruženi prst da gledamo veliki brod.

Trako, je l' može i on da pođe?

– Meni ne smeta – reče ona tiho..

I tako se Vuk opet priključio našoj maloj družini, dobrovoljno prihvatajući znatno skromniji položaj u njoj.

Stajali smo na Ispruženom prstu i posmatrali ogromno prostranstvo sjajnog, sporog mora. Površina se iskrila od razigrane ribe, a grumeti su se beskrajno obrušavali, zahvatajući svaki put puna usta žive hrane, gutajući je i istovremeno uzlećući sve do susreta sa uzlaznom strujom toplog vazduha koja je iznosila ptice do vrha klifa. Neki od tih grumeta su nam prilazili tako blizu da smo videli kako im grlo radi kad gutaju ribice. Sa te visine, započinjući velikim zaokretom, polazili su spiralno nadole, da se onda prebace u horizontalni let tik iznad uljastih talasa; nadletali su more tako nisko da su njihove noge ponekad pravile tanki trag na vodi, a obešeni kesasti kljunovi zgrtali nove količine plena.

Brod je digao sidro i sad se kretao ka nama. Od obale je još uvek bio udaljen oko hiljadu koraka. Nije išao sopstvenom snagom, nego je tegljen, ali na vrlo neobičan način: vukla su ga, kablovima, četiri tegljača, dva udesno a dva ulevo, trošeći snagu delimično jedni protiv drugih, a delimično na pomicanje broda ka obali.

Traka nam objasni. – To je dubokotrupac zapao u grum, kapirate. Zbog gustine vode se izdigao, pa mu je težište veoma visoko. Zato su pozvali tegljače. Oni vuku podjednakom snagom i ulevo i udesno, da spreče prevrtanje. Vidite onoga tipa u osmatračkoj košari na jarbolu? – Pokazala je prstom figuru, koja mi je izgledala nekako poznata i koja je stajala u košari, ali ne na vrhu nego negde oko sredine jednog jarbola. – On je pokazivač naginjanja. Tegljači postupaju prema njegovim signalima. Čim brod počne da se nagine na jednu stranu, on signalizuje da taj par tegljača popusti a suprotni par tegljača povuče jače, tako da se brod ispravi. Malo-pomalo, oni privuku brod do keja. Kad se brod dovoljno približi, za njega se prikačinju novi kablovi, koji se potežu čekrcima sa Obale, i koji konačno dovuiku brod do samog keja.

– Sigurno si to već imala prilike da gledaš, Trako – reče Vuk ljubazno.

– Nekoliko puta. Mog oca su često iznajmljivali da bude pokazivač naginjanja, ali ono tamo nije on. To je brod Parla. Moj otac neće da saraduje sa *njima*. – Neizmeran prezir bio je ugrađen u tu poslednju reč, ali Vuk nije dozvolio da ga to omete. Postavljao je nova pitanja; sve u svemu, ponašao se sa odvratnom obzirnošću i učtivošću.

Posle nekog vremena rekoh Smeđookoj: – Hajde da se prošetamo.

Njih dvoje ostadoše da sede na samoj ivici klifa, a mi, šetajući polako, zađosmo među drveće. Smeđooka je neko vreme ćutala, ali kad smo se udaljili toliko da nas oni nisu mogli čuti, reče ogorčeno:

– Baš je bez veze kako se bacila na *tebe*.

U stomaku mi zavlada osećanje kao da tonem, propadam. – Kako to misliš?

– Mislim da je čudno da se Traka pripila baš uz *tebe*, tamo dole na keju kad je plakala. I inače, kad god ide sa nama, ti i ona uvek pričate, uvek. – šmrknula je. Sa očajanjem shvatih da će zaplakati. Danas mi nije išlo. –

Ne zamišljaj da nisam primetila kako si je držao za ruku juče uveče na zboru – reče ona.

Seo sam na travu, povukavši Smeđooku da i ona isto učini. Bila je sredina prepodneva, topao dan, a oko nas nigde nikog, samo drveće. Sedela je držeći telo uspravno, a glavu pognutu; njena ruka je paćenički ležala u mojoj.

– Da mi je stalo do njenog društva, ne bih te zamolio da pođemo sami u šetnju – rekoh razborito.

Ona opet šmrknu, a ramena joj zadrhtaše. Kosa joj je padala na oči; zabacila ju je jednim pokretom glave i pogledala me u oči. – Mislim da te možda gubim, Drouve – rekla je začuđujuće mirnim glasom. – Pošto to nije tvoja krivica, onda mora biti moja. Ne mogu da okrivljujem ni Traku. Ali, mislim da ću te izgubiti. Ne znam šta da učinim u vezi s tim.

– Pa ne gubiš me – promrmljah jedno.

– Slušaj. Između tebe i Trake nešto postoji, u to sam sigurna. Uvek si ti taj koji nju spašava, uvek se nađeš pri ruci kad je ona tužna... Kao da imate mnogo *zajedničkog*. Kao... kao da vas je sudbina jedno drugome namenila. A između tebe i mene nikad ničega nije bilo. Mi se samo šetamo, držimo se za ruke, ne događa se ništa što bi nas zbližilo.

– Kako to misliš? Ne možemo da udesimo da nam se neke stvari događaju.

Nije odgovorila. Gledala me je postojano u oči. Preko njenog lica prelete izraz tako pažljivog razmišljanja, kalkulisanja, da za trenutak uopšte nije ličila na moju Smeđooku. Izvukla je ruku iz moje, zagladila haljinu niz telo, i legla na travu; izraz na licu i dalje joj se menjao, tako da je sad izgledala gotovo pospano. Gledala me je toliko čudno da sam se osećao nezgodno. Onda je podigla ruke i stavila ih pod glavu, a pri tom se malo isprsil; tad sam, čini mi se, pocrvneo. Morao sam da pogledam na drugu stranu.

– Pa pogledaj me, Drouve, smrzo se dabogda – prošaputala je.

Gledao sam je podozrivo, kao da je duboko jezero u kome vreba nešto meni nepoznato, ali nešto što me opčinjava. Još uvek me je snenim pogledom gledala pravo u oči. Usne su joj bile punašne i razdvojene; naslutih pokret jezika između njih.

Na sebi je imala plavu haljinu. Nije nosila lančić oko vrata. Pogledom sam brzo prešao preko hipnotizujuće lepote njenih odskorašnjih prsa, na struk. Zahvaćen ogromnom smelošću, pružih ruku i dotakoh postrance njen kuk, na onom mestu gde se maleni kaiš obavijao oko njenog struka; počinjući od te tačke, haljina se naglo širila ispunjena njenim oblinama. Milovao sam tkaninu blago, a svom pogledu dopustio da luta dalje, do mesta gde su njene butine smeđe boje provirivale ispod haljine. Pitao sam se, nekako odsutno, nije li rđavo da osećam ono što sam počinjao da osećam; onda sam instinktivno zaključio da Smeđooka upravo to želi i da je sve u redu. Pogledah njena kolena i lepo oblikovane listove nogu, zatim njene bele cipelice, a onda opet njeno lice, na kome je sad lebdeo smiren osmejak.

– Je li lepo imati devojkicu ovako zgodnu kao ja, Drouve? – pitala me je nežno.

– Smeđooka... – promucah smeteno. – Ja...

– Onda me poljubi, Drouve – prošaputa ona.

Nagnuo sam se nad nju i nevešto je poljubio. Njene ruke se sklopiše oko mene. Onda osetih njene prste na potiljku. U mojim grudima se tada nešto dogodilo, odjednom su nam usne bile mnogo mekše. Osetih da njen jezik dodiruje moj jezik; Smeđooka je isпустиła dug uzdah čistog zadovoljstva, uzdah koji nije bio oblikovan u ma kakvu reč.

Kad sam, najzad, zaključio da je vreme da se opet podignem u sedeći položaj, Smeđooka me pogleda neodlučno. Kao da je želela nešto da kaže.

– Drouve – reče ona konačno. – Obećaj mi da se nećeš smeјati?

– A-ha.

– Htela bih nešto da ti kažem, ali takve stvari govore oni mnogo stariji od nas – izgovorila je brzo. – Zato bi moglo da zvuči smešno. Drouve...

– Da?

– Voleću te čitavog svog života, Drouve.

Kad smo se pridružili Vuku i Traci, oni su sedeli razdvojeno, zurili u more i ćutali. Kad nas je ćula da dolazimo, Traka je sa neskrivenim olakšanjem digla pogled ka nama.

– Ma, šta ste vas dvoje to radili sve ovo vre... oh... – reče Traka. Dok nas je gledala prodornim, ispitivačkim pogledom, izraz na njenom licu se postepeno menjao. Najzad bleedi osmeh pređe preko njenih usana. Vuk je i dalje ćutke zurio u lađu koja se približavala novoisklesanom keju pod nama. Prepoznao sam čoveka u osmatračkoj košari. Bio je to Srebrodelac.

– Valjda nisu mogli boljeg da nađu – reče Traka kad ja glasno izgovorih njegovo ime. – Ipak taj čovek dobro poznaje ovdašnje vode. Šteta što je tako nepouzdan.

Posmatrali smo primicanje broda, u životu nisam video veći. Imao je dva jarbola. Sva jedra su bila svijena. Jedna slomljena poprečna greda na jednom jarbolu, kao i neki neprepoznatljiv krš na krmi, pokazivali su da je brod zaista bio pod udarom astanskih topova. Sredinom broda isticao se ogromni uspravni dimnjak; levo i desno od njega, na bokovima broda, bio je po jedan ogromni točak sa lopaticama. Tako oštećeni, točkovi su se polako okretali; neravni komadi polomljenog drveta virili su tu i tamo iz njih. Na palubi su se nalazili neki predmeti pokriveni belim ciradama. Moglo se pretpostaviti da je tovarni prostor u brodu pun robe. Ali, pored sveg tog tereta brod u vodu nije utonuo ni približno koliko bi trebalo; ležao je visoko na njoj, kao snegoronac kad plovi.

– Oni su u nevolji – reče Traka uzbuđeno.

Videli smo na palubi ljude koji su mahali Srebrodelcu. Brod se opasno nagnuo, a tegljači, koji su pažljivo manevrisali da izbegnu stene što su virile iz mora, nisu na vreme stupili u akciju. Parobrod se naginjao, sve dok se jedan točak sa lopaticama nije našao dopola pod vodom; sa katarke, podjednako nagnute, nad morem je visio Srebrodelac. Brod se naginjao na levu stranu, ka jugu; zato su dva desna tegljača vukli svim silama, ispuštajući brze rafale oštrog huktanja, pokušavajući da isprave brod. Čuli smo slabašne povike sa keja ispod nas.

Čitavu večnost je brod tako visio, podrhtavajući u nesigurnoj ravnoteži, dok je gusta voda polako klobučala iza krma dva desna tegljača.

– To je zbog tolikog tovara na palubi – promrmlja Traka. – Vucite, smrзли se dabogda! – rekla je zureći u tegljače. – *Vucite!*

Kćer ribara, odrasla uz brodove i mornare, imala je i posebno osećanje prema njima, poseban osećaj odgovornosti. Od mene se tako nešto nije moglo očekivati. Zato sam bez ikakvog osećanja krivice navijao, bar u sebi, da se brod prevrne. Čitava stvar je bila tako uzbudljiva da bih se neizmerno razočarao kad bi brod ipak bezbedno stigao do keja.

Polako, kao da okleva, brod se ispravljao, a voda se u debelim mlazevima slivala sa oštećenog točka. Sad su se i kablovi sa južne strane zategli, pridržavajući brod da ne ode ni predaleko ni udesno. Traka odahnu sa olakšanjem...

Katastrofa je nastupila sa sporom neizbežnošću. Jedan od tegljača na desnoj strani broda kao da se nešto uznemirio, razbacujući vodu propelerom i ispuštajući dugi prodorni pisak uzbune. Debelo uže koje je bilo vezano za jedan stubić na pramcu broda i koje je služilo za vuču, prekinu se, ili se možda i sam stubić slomio pod ogromnim opterećenjem. Sad je taj kabl leteo kroz vazduh i svijao se ka parobrodu, kao zmija kad se baca da nekog ugrize, ali sporije; leteo je visoko, onako težak. Tegljač, koji je prema parobrodu bio okrenut pramcem i tegho unatraške, sad je naleteo na jednu stenu, i propeler zapara u kamen, uz stravičan zvuk lomljenja i komadanja. Ovde su stene granitne. Zatim začusmo vrišteći zvuk cepanja i paranja: to je žičano uže, padajući na parobrod, seklo i kidalo sve na šta je nailazilo, i drvo i platno. Mornari su se, bežeći, bacali kud koji. Najzad se uže omota oko prednjeg jarbola i obori ga; sa jarbolom padoše, upetljani i iskidani, mnogobrojni konopci, žice, jedra. Dok je taj jarbol leteo ka vodi, Srebrodelac je nespretno iskočio, zaronio, istog časa se pojavio na površini, i snažno zaplivao ka obali.

Dotle se parobrod opet naginjao, ali ga sad više ništa nije moglo spasti. Traka okrenu glavu da to ne gleda; u očima su joj bile suze. Za nju, ovaj brod bio je isto što i svaki drugi brod, svaki od tih mornara mogao je biti njen otac. Zagrlivši je jednom rukom, gledao sam sa njom ono što se događalo; znao sam da mi Smeđooka sad neće zameriti.

Prvo se otrgao teret na desnoj, uzdignutoj strani palube: oni teški predmeti pokriveni ciradom, otiskivali su se jedan po jedan niz nagib i nezadrživo zaletali u tovar poredan duž leve strane palube, izazivajući i njegovo delimično otkidanje. Parobrod se sve više

naginjao, mornari su se bacali u vodu, a teret se srućivao u vodu, izazivajući nisko, sporo pljuskanje. Ukazivala se, pred mojim očima, desna strana broskog dna: bila je obojena zeleno i gusto istačkana korovom i školjkama. Sve veći deo dna izdizao se iz vode.

Shvatao sam tek sada koliko je sve to bilo tragično, možda zato što sam osećao kako Traka drhti, pribijena uz mene. Smeđooka me je stiskala za ruku i žalosnim pogledom pratila šta se dešava ispod nas. Na Vukovom licu lebdeo je neki čudan izraz istančanog, finog gađenja, kao da je čitava ta drama previše gruba za njegova osetljiva čula. Tako se brod, najzad, pred nama prevrte. Sad mu se videlo samo dugačko, izvijeno, zeleno dno. Tegljači su, poraženi, plovili nedaleko od njega.

Mornari su plivali ka keju, brzo i lako, jer ih je grum držao. Opasnosti više nije bilo; jedina smrt bila je agonija broda. Neki mornari otplivali su do tegljača, popeli se napalube i tamo otpočeli žestoku svađu, mlatarajući gnevno rukama. Grumeti su se vitlali oko njih. Pamtim da sam tada pomišljao da je dobro što grum nije u svojoj kasnijoj fazi, kad po daleko gušćoj tečnosti, skaćući i šibajući perajima, dolaze krvožedni grum-jahači; oni bi se sad sjatili... A da je grum u završnoj fazi, u nestajanju, napali bi lešinari...

Čuli smo duboki, potmulu urlik, kao da je sam okean jeknuo. Iz kičme prevrnutog broda izbila je erupcija pare i otkinutog komada: to je voda prodrila do parne mašine, pa su kotlovi eksplodirali. Grede, mašine i razni delovi za koje mi se pričinjalo da imaju ljudska obličja, leteli su kroz vazduh. Zapazio sam jednu veliku polugu klipnjaču koja je, dospevši na vrh svoje putanje, dugi trenutak lebдела u vazduhu, gotovo izravnata sa vrhom našeg klif a; zatim je pala dole i udarila u vodu, ali nije izazvala pljesak nego samo jedno tiho „plop”.

Izduženo vreteno broda nestade pod površinom, ispuštajući gigantske spore mehure koji su podsećali na poslednji dah samrtnika i nepovratno potonu na dno rova Palahaksi.

13

U to doba mog života, nisam obraćao gotovo nikakvu pažnju na brige koje su postojale u svetu odraslih. Iako sam, u jednom čisto

mehaničkom smislu, bio na milosti i nemilosti tog sveta, nisam nimalo mario za klimu koja je u njemu vladala. Kad bih primetio da moji roditelji idu po kući pogruženo, u grobnoj tišini, smrknutih lica, nisam se trudio da ih, recimo, pitam za razlog. Bio sam u takvim prilikama potpuno uveren da će kriza, kakva god da je, brzo proći. Jedna od manifestacija tog mog stava bio je i skepticizam s kojim sam gledao majčinu ratnu mapu. Iako je ona, praktično na ivici suza, ponekad morala da pomakne neku ertansku zastavicu unazad i time prepusti deo našeg rodnog tla Astancima, za mene je to bila najobičnija papirnata zastavica, ništa više. Tu tračicu šarene hartije nisam mogao da prihvatim kao simbol nečeg većeg.

Međutim, brzi sled događaja koji su nastupili posle tog dana na Ispruženom prstu, prinudio me je da priznam postojanje tog drugog sveta, i činjenicu da taj svet deluje na mene.

Kad je, posle potapanja parobroda, svanulo novo jutro, odmah nam je neko došao u posetu; već ta činjenica trebalo je da mi bude znak za uzburku. Ali u krevetu je bilo prijatno. Kroz prozor sam mogao da vidim čitav zaliv Palahaksi. Razgovor koji se vodio dole, oko stola na kome je bio poslužen doručak, nije me se nimalo ticao. Čuo sam pristizanje parnih kola i glasove, prvo na ulaznim vratima a zatim ispod, u prizemlju; ali nisam mario za to. Ležao sam i sanjario o Smedookoj i o stvarima koje smo jedno drugome juče govorili.

Najzad nabacih krpice i odgegah se niz stepenice. Majka i otac su, smrtno ozbiljni, sedeli za stolom, a s njima i Horloks Mestler. On mi se vedro osmehnu. Nastavili su razgovor, ali jasno osetih da su u trenutku mog ulaska vešto promenili temu. Bila je to njihova stara praksa. Razgovarali su, dakle, o stvarima nepodobnim za mlado uvo.

Sad su raspravljali o vremenu i mestu gde je trebalo da se odigra neki događaj, ali nisu otkrivali koji. Moj otac obožava sledeći gambit: da sa drugim odraslim čovekom vodi interesantan razgovor, ali da nikako ne spominje šta je posredi, tako da ja poludim od napetosti.

– Oko sredine prepodneva, riblja pijaca će biti mirnija – reče moj otac. – Dotle će se prodati glavina jutarnjeg ulova.

– Bilo bi najbolje uveče – reče Mestler zamišljeno. – Ali ne možemo da kršimo svoj sopstveni policijski čas. Ne, moraće da bude sredinom prepodneva.

– U hramu?

– Dabome. Zbor na otvorenom vazduhu je nekako... lišen dostojanstva.

– Zbor! Povodom čega? – upitah.

Otac je jedva pogledao u mom pravcu. – Sasvim se slažem. – Pažljivo je obrisao usta i ustao.

– Ja ću se pobrinuti da narod bude obavešten i za organizaciju sa osobljem hrama.

– Ja još ne nameravam da krenem – reče Mestler, koji je i dalje sedeo. – Ne žurim. Pre takvih susreta uvek malo sabiram misli. Onda oni bukači koji dobacuju za vreme zbora, ne mogu da me izbace iz ravnoteže.

– Bukači? – upita otac, vidno uozbiljen. – Tako mi Fua, biće bolje da se nijedan ne oglasi!

– Aj' tamo, Berte, šta ti je – nasmeši se Mestler. – Uvek ima bukača. To je deo igre.

Moj otac je nešto promrmljao i otišao. Odmah potom čuo sam huktanje njegovih parnih kola. Mestler se okrenu ka meni. – Možda bih ja, malo kasnije, mogao da te odbacim do grada, Drouve. Tu su mi kola.

– Oh, to je vrlo ljubazno od vas, Horloks Mestlere – reče moja majka pre nego što sam mogao da odgovorim. – Drouve, kaži Horloks Mestleru hvala.

– Hm – rekoh ja.

– Primetio sam da si bio prisutan u hramu pre neki dan, sa mladom Palahaksi Smedookom i Trakom – počeo Mestler, dok su mu oči svetlucale.

– On provodi toliko vremena sa njima – jadala se majka. – Sto puta sam sa njim razgovarala o tome, ali ništa ne pomaže, neće da sluša. Druži se sa kćerkom jednog krčmara i kćerkom jednog političkog agitatora.

– Ne zaboravi Vuka, majko – rekoh. – On je sin jednog Parla.

Mestler se glasno nasmeja. – Ne brini se za ovog dečka, Fajet. Neka sam bira svoje prijatelje. Uostalom, nije ni loše da tvoj sin ima prijatelje među prostim narodom. To bi moglo da bude korisno.

Ta poslednja napomena nije mi se nimalo dopala, ćutao sam kao zaliven, a majka je čavrljala o nestašicama i racionisanju – temama

o kojima nije znala ništa. Njoj, međutim, neznanje nikad nije smetalo da priča...

Kasnije smo Mestler i ja ušli u njegova parna kola; bila su raskošnija od očevih. Odvezli smo se do grada, Izvikivač je stajao pod obeliskom. Kraj njega je na pločniku ležala prenosiva parna zviždaljka, dobro naložena. Dok smo prolazili, on povuče ručicu te naprave; razlegao se takav pisak da su dolina i luka odjekivali. Onda je svojim silovitim glasom počeo da saopštava da će se održati zbor. Primitih smrknuta lica; narod je došao do zaključka da zborovi koje država saziva imaju neprijatne posledice.

Mestler nije pošao u novu konzervaru, nego putem ka severu, uzbrdo, ka Ispruženom prstu. Uskoro smo se truckali među drvećem, a desno od nas, daleko u dubini, svetlucala je voda. Bio sam nezadovoljan. Nameravao sam da izađem iz kola još u gradu i da pođem do Smeđooke, ali mi Mestler nije dao tu priliku. Zaustavio se nedaleko od mesta gde smo Smeđooka i ja juče sedeli. Pokretom ruke pokazao mi je da izađem. Zajedno smo odšetali do ivice klifa i zastali. Gledali smo dole u vodu. Grumeta je bilo više nego pre. Videh nekoliko malih čamaca površinaca, skimera, čije su posade radoznalo zurile u vodu ispod sebe, u nadi da će videti olupinu. Na novoisklesanom keju nije bilo mnogo aktivnosti: kran dizalice je mirovao, a oko jednog loksa upregnutog u kola sedela su dva-tri čoveka.

– Znači, ti prilično dobro poznaješ Čvrstorukog – reče Mestler neočekivano.

– Hm.

– Čujem da je to najbolji pomorac u gradu... Drouve, nešto ću ti priznati: u nevolji smo. Jučerašnje potonuće broda *Izabel* dovelo je vladu u nezgodnu situaciju. Čućeš o tome detaljnije na sastanku.

Izabel. To ime mi je bilo poznato.

– Želimo da je izvučemo sa dna – nastavi on. – Da bismo to postigli, treba nam čovek koji do savršenstva poznaje ovdašnje vode i grum. Treba nam ekspert za more, ali i više od toga, čovek koji može da okupi timove, da ubedi ronioce da se u zvonima spuštaju dole, da proceni plimu i struje. Treba nam Čvrstoruki.

Pala mi je na pamet, ne znam zašto, čudna misao. Mestler nije znao da sam ja prisustvovao potapanju broda *Izabel*, da sam to

gledao iz neposredne blizine; on je verovao da nije bilo drugih svedoka sem ponekog ribara koji je tada možda plovio po okolnim vodama, suviše udaljen da bi video detalje.

– S obzirom na to kako se prema Čvrstorukom postupalo na poslednjem zboru, ne verujem da će on hteti da pomogne Parlima – rekoh čvrsto.

Mestler raširi oči; izgledao je gotovo komično zbunjen.

– Šta se ovde dešava? – zapitao je. – Šta se ovde dešava? Ako Čvrstoruki pomogne Parlamentu, pomaže i sebi, i čitavom Palahaksiju. Kako se stvorilo to neprijateljstvo? Da li ovaj narod u Palahaksiju zna ko je neprijatelj? Jesu li svi poludeli?

– Pa, ako ti ne znaš, bogami ne znam ni ja – promrmljah. Hteo sam da pođem nazad u grad. Takođe, hteo sam da se otkačim od Mestlera. Mislio sam da će me on ubeđivati da za njegov račun iskoristim svoj uticaj kod Čvrstorukog.

– Taj grum... – promrmlja Mestler, odustajući od razgovora koji je maločas sam nametnuo. – Eto, šta je u korenu svega. Zbog gruma stanovnici ovog kraja misle da se razlikuju od drugih ljudi. Grum ih ujedinjuje, oni čitav svoj život oblikuju prema tom jednom fenomenu... – Zurio je u okean, govorio je, tako reći, sam sa sobom. – U unutrašnjosti, ili je pustinja, ili poljoprivreda, ili industrija. Pre rata je u Horloksu počela da se razvija proizvodnja parnih kola, nisi to znao? Bila bi to najveća ertanska fabrika parnih kola. Ovde smo pokušali da razvijemo proizvodnju šećernih biljaka, ali nije uspelo, pa smo glavninu distila morali da uvozimo iz Aste. A kad je izbio rat... mnogi su u mom gradu ostali nezaposleni, znaš?

– Ne znam ništa o onome što se dešava tamo – rekoh kratko. Odrasli su uvek umeli da me iznerviraju tim svojim upornim pričanjem o teškim vremenima.

Gledao me je pažljivo. – Ne znaš, a? Tebi je ovaj Palahaksi na neki način mnogo bliskiji nego tvoj rodni grad. Pitam se zašto. Ljudi moji, pa vama grum kao da ulazi pod kožu. – Nasmehio se. I protiv svoje volje osetih se polaskanim što me on na takav način svrstava među Palahakšane. – Zakleo bih se da, ako se Palahakšanin u ovo doba godine poseče, njegova krv poteče zgusnuta. A ipak, oni žive u neznanju. Prihvataju grum kao nešto poklonjeno, nikad ne zastanu da razmisle o uzrocima i posledicama.

– A što bi? – reko. Dosađivao mi je. – Grum je jedna činjenica. On se dešava. Šta tu ima više da se zna?

Ispod nas se po moru šunjao, tiho kao duh, jedan skimer; njegove dve duge grede, od kojih su mreže počinjale, bile su ispružene kao ruke dobrodošlice. Skimer je pažljivo manevrisao između stena koje su virile iz vode. Zatim je krenuo ukoso uz vetar, pri čemu je jedro lenjo zamahnulo. Krenuo je ka otvorenom moru, tačno duž podmorskog rova. Za krmom je bio Čvrstoruki. Pitao sam se šta radi ovde, daleko od svoje uobičajene zone za ribarenje.

– Razočaravaš me, Drouve. Govoriš poput ovdašnjeg naroda, kao da je grum oduvek postojao. Ne zaboravi da sve ima svoj početak. Postojala su i vremena bez gruma. Voda je uvek bila ista, i na istoj visini, čitave godine.

To mi je bilo gotovo nezamislivo; to mu i reko. – Naš svet se kreće eliptičnom orbitom oko sunca Fu – rekao sam, citirajući ono što sam znao napamet, iz škole. – Leti dođemo u blizinu sunca, pa okean isparava, što dovodi do gruma. U jesen voda koja se digla u atmosferu počinje da se kondenzuje i tada nastupaju velike kiše. Zima je hladna zato što je sunce daleko. Elem, stvar je skroz prosta.

– A zašto onda grum teče sa juga na sever? Zašto je nebo vedro, kad bi trebalo da je puno oblaka, od silne vodene pare?

– Otkud ja znam?

– Trebalo bi da znaš, Drouve. Trebalo je još odavno da ispoljiš radoznalost, da se raspitaš. Evo. – Iz džepa je izvukao parče hartije i ugljenični štapić za pisanje. – Naša planeta rotira oko svoje ose, koja leži položena, dakle pod pravim uglom u odnosu na osu našeg orbitiranja oko sunca Fu... Vidi.

Pri dnu lista nacrtao je kružić koji je predstavljao sunce. Oko toga nacrtao je elipsu, sa suncem u jednoj žiži elipse, a na elipsi nekoliko manjih kružića koji su predstavljali našu planetu u raznim godišnjim dobima. – Naravno – reče on – ovo nije u tačnim proporcijama, trebalo bi da udaljeniji, zimski deo elipse bude još mnogo duži nego što sam nacrtao, ali poslužiće.

Sve manje me je interesovao čamac Čvrstorukog, koji se već udaljavao, a sve više me je, i protiv moje volje, interesovala ova lekcija iz astronomije. Možda je Mestler bio dobar nastavnik, a

možda je prosto objašnjavao nešto što sam ja oduvek želeo da znam, ali sam bio suviše lenj da ispitam.

Pozicije našeg sveta označio je slovima od A do H. – Pozicija A je sredina zime – objasni on. – Tada je naš svet najudaljeniji od sunca, a noć i dan traju podjednako. E, rekao sam da osa oko koje se naša planeta okreće leži položeno u odnosu na ravan njenog kruženja oko sunca.

– Kroz svaki kružić koji je predstavljao našu planetu, povukao je po jednu kratku crticu koja je predstavljala osu sever-jug, kroz jedan i kroz drugi pol; sve su te crtice bile međusobno paralelne. – Još nešto važno postoji. Ne pokazujemo suncu uvek isti svoj pol, nego, kako godina protiče, kao da se polako okrećemo. To znači da na početku leta, a to ti je pozicija C, sunce sija pravo u naš južni pol, a već nekih osamdeset dana kasnije sija pravo u naš severni pol. Vidiš?

Gledao sam ćumuraste linije na hartiji i trudio se da sebi to nekako vizualizujem. Bilo bi mi lakše da sam imao pri ruci dve lopte koje bi se okretale. Ali nisam odustajao.

– Vidim – rekoh.

– I evo šta se onda dešava. Na početku leta sunce sija vertikalno u sam južni pol, izazivajući ogromno isparavanje vode i snažan tok plime kroz ovaj uzani Centralni okean, sa severa gde voda nije isparila, ka jugu gde nastavlja brzo da isparava. A onda sredinom leta, a to ti je pozicija E, dani ovde u Palahaksiju, koji leži maltene na ekvatoru traju, još jednom, tačno isto koliko i noći. Na južnom polu tada više nije tako neizdržljiva vrelinu. Zavlada jedno stanje potpune ravnoteže, poznato kao ekvilibrium. Vetrovi svojim normalnim kružnim kretanjem zadržavaju ogromne formacije oblaka nad zonom Južnog okeana i južnog pola u njegovoj sredini. Planeta odmiče dalje ovom elipsom, i dođe dan kad je pravo ka suncu okrenut severni pol.

Sad sam manje-više shvatio. – Zato onda isparava Severni okean, a ne više Južni – rekoh. – Ali voda koja se sad vraća iz Južnog okeana u Severni, nije više normalna voda. To je voda koja je već pretrpela ogromno isparavanje. To je gusta voda, grum.

Mestler se oduševljeno isceri. – Uzbuđujuća tema za razmišljanje, a? Mnogo tu ima stvari koje nam još nisu jasne. U svakom slučaju,

kad smo u poziciji G, grum je na vrhuncu. Posle toga, pošto se planeta brzo udaljava od sunca i brzo hladi, formacije oblaka se rašire po kontinentu. Dok stignemo u poziciju H, velike kiše su već počele. One traju sve do početka zime, koja onda protiče uglavnom bez padavina. A onda, sve iz početka.

Bacio sam pogled na more. Iako je nivo vode bio veoma nizak, ipak je more, bar u rovu Palahaksi, bilo duboko. – Ali ne mogu da zamislim da isparavanje može da izmeni ovako ogromnu količinu vode – rekoh. – Vidite *koliko* je ima.

Mestler klimnu glavom. – Da, ali ovo je Centralni okean, dubok a uzan. Tvrde da je nastao zbog ogromnog zemljotresa, a da je pre toga kontinent sasvim obuhvatao planetu. Tek posle zemljotresa uspostavlja se veza između dva okeana, Severnog i Južnog. Znaš li da linija obale sa ove strane, i linija obale tamo sa suprotne strane, sasvim liče jedna na drugu? Mogao bi skoro da ih uklopiš. Polarni okeani su, međutim, postojali oduvek. Plitki su, kao dve ogromne plitke tepsije. Kad sunce sija pravo u jedan od njih, odozgo, isuši ga gotovo do dna. Ne ostane ništa sem gruma.

Sa juga se približavalo jedno gusto jato grumeta, na teškim krilima. Blizu klifa su zaokrenuli u obrušavanje, pojurili nisko nad površinom i proždrljivo navalili na ribu.

– Ali, potpuno je svejedno, zar ne? – rekoh posle kraćeg razmišljanja. – To što si mi ispričao, ne možeš da dokažeš, a ni neke koristi neću imati. Nismo dokazali da je rđavo biti neznalica. Grum ide kao i dosad.

Iscerio se kao da je dobro raspoložen. – To ti je život. Znači, smatraš da bih se uzalud trudio da angažujem Čvrstorukog?

Ustao je na način koji mi je stavljao do znanja da je razgovor završen. Maznuo sam hartiju i strpao je sebi u džep, nadajući se da on to, nije primetio.

– Pa, ti možeš da pokušaš – rekao sam mu. – Ali, nećeš ništa postići.

Pošao sam u „Zlatni gnuimet” da vidim Smeđooku. Sad sam već stekao naviku da hrabro ulazim pravo u bar. Mušterija je bilo malo; sedeli su i raspravljali o novom zboru. Smeđooka je u tom trenutku bila zauzeta, pa sam seo da slušam narod. Gvorio je Smeđookin otac, Palahaksi Gert.

– Nije mi jasno zašto to nazivaju „sastankom” – reče on uzbuđeno.
– Biće isto kao prošli put. Ta smrzna životinja, Horloks Mestler, uzdići će se na zadnje noge, pa će da nas gađa kojekakvim sranjem. Mi ćemo to morati da trpimo, na kraju će da nam nabaci neki novi zakonski propis, a onda zbrisati pod zaštitom svoje bande telohranitelja. Neće biti nikakvog razgovora i nikakve mogućnosti da se postavljaju pitanja. Ja pomišljam da ne idem. Tu smrznu stvar treba bojkotovati.

– Baš si me nešto podsetio – promrmlja jedan stariji čovek. – Nešto danas ne viđam vojnu policiju po gradu.

Gertovo raspoloženje se u trenu promeni. Nasmejao se glasno. – Teško da će se pojaviti – reče. – Sakrili su se. Ne smeju da izvire. Noćas su ih neki naši momci dobro izmlatili, i od tad vojnu policiju ne možeš da vidiš.

Kamiondžija Group izgledao je uznemiren zbog onoga što je čuo. – Možda je zbog toga zakazano ovo danas. A šta su radili naši gradski policajci? Nisu to sprečili?

– Nisu se zatekli u blizini u tom trenutku. Ma, kažem ti, nastupili su takvi dani da je Parlima mudrije da se ne pojavljuju u gradu. – Gert baci pogled na mene. – Tebe, Drouve, ne uključujem u to. Ti si kao jedan od nas. – Njegova žena Anli nasmešila se kao da želi da mi ulije pouzdanje.

– Nego, ja sam sad Parl, to mi dosad nije bilo jasno – promrmlja Group. – Ja sad radim za njih.

– Onda ti je bolje da se krećeš naoružan. Nego... – Gert pođe, nagoveštavajući završetak razgovora. – Mi možemo ovo i da zaključamo. Nećemo više raditi ovog jutra. Smrzni Horloks Mestler nam je opet odvukao goste...

Prizor u hramu bio je uglavnom isti kao prošli put. Traka je i sad sela do mene, ali ovog puta je nisam držao za ruku. Sad smo sedeli u prvom redu. Smeđooka je sedela pribijena uz mene i držala me za obe ruke. Primetih da moj otac, koji je sedeo na platformi i izgledao vrlo ugledno, to posmatra sa neodobravanjem. Mogao sam gotovo da čujem u njegovoj glavi misao da sad nije ni mesto ni vreme za takve stvari.

Mestler nas nije pustio da dugo čekamo. Sa rukama sklopljenim iza leđa, stupio je za govornicu. Izraz njegovog lica bio je neuobičajeno

ozbiljan. – Nemam ovog jutra nikakve dobre vesti za vas – reče.

Ako je zamišljao da će takvom otvorenošću pridobiti simpatije Palahaksija, grdno se prevario. – Onda zaveži i tornjaj se kući! – povika neko. – Imamo dovoljno problema i bez tebe, Mestleru!

Narod se uznemirio, nastalo je mrmljanje prekidano povicima.

– Onda ću vam, odmah na početku, reći ono najgore! – zaurla Mestler; prvi put sam ga video da plane. – Ni ja ni vi tu ništa ne možemo, zato sedaj dole i slušaj! – Zverao je ratoborno oko sebe.

Uskoro nastade tišina i on nastavi:

– Kao što znate, parobrod *Izabel* je izgubljen juče, nadomak Ispruženog prsta. Srećom, ljudske žrtve bile su male. Kao što sam ranije rekao, vaš Parlament je oduvek brinuo za dobrobit naroda, iz dna srca, i cenio divne napore koje vi, ljudi, činite u ovim teškim vremenima. Dužnost Parlamenta je da toj vašoj lojalnosti uzvрати tako što će zaštititi Palahaksi od astanskih hordi. I mi smo želeli da ga štitimo. Želeli smo...

Pogledao nas je sa žaljenjem. Traka se nagnu ka meni i prošaputa:

– Ali, na žalost... – Na to se ja glasno nasmejah. Zato me je otac oštro pogledao.

– Ali, na žalost, naše su želje propale – nastavi Mestler.

– Potonule su na dno rova, sa parobrodom *Izabel*. Da, prijatelji moji. Brod *Izabel* je nosio topove, municiju i druge ratne zalihe. Nadali smo se da ćemo pomoću njih braniti ovaj naš grad. – Zastao je gledajući prisutne umorno i čekajući da sva dubina tragedije prodre u tupe palahakšanske glave.

Čvrstoruki upita: – Je l' ti to nama kažeš da nećemo imati čime da se branimo?

– Ne. Srećom, postoje druge zalihe naoružanja, koje će stići drumom. Ali to neće biti brzo. Neće stići još mnogo dana...

– Koliko dana? – upita neko glasno.

– Pa... oko trideset dana – požuri Mestler sa odgovorom, nadjačavajući nekoliko usamljenih povika u kojima se nazirala sva beznadežnost situacije. – Naši industrijski radnici ulažu veličanstvene napore, ali, kao što sam ranije rekao, glavnina njihovih proizvoda mora se poslati na front. I tu opet dolazimo do loših vesti. Neprijatelj je prodro na mnogo tačaka i, u ovom trenutku, nalazi se na prilazima gradu Alici!

Odjednom je rat ušao u moju ličnu sferu. Video sam neprijateljske snage u svojoj rodnoj kući. Glasom punim nade, Gert upita: – Je l' to znači da će i Parlament pasti u zarobljeništvo? Mislim, Alika je naš glavni grad. To piše u knjigama. Zato pretpostavljam da su članovima Parlamenta razdeljene puške i da oni u ovom trenutku herojski brane našu zemlju?

Ova upadica izazva opštu zafrkanciju. Nije više moglo biti sumnje kako je narod raspoložen. Horloks Mestler pomodre od gneva.

– Dobro, smrzači jedni! – proderao se. – Samo se vi zabavljajte, dok možete. Nećete se vi smežati kad vam se Astanci sjure ovamo!

Čvrstoruki pređe preko platforme i stade sasvim blizu Mestlera. Parl nervozno uzmače.

– Kad dođu, mi nećemo bežati, znaš? – reče tiho Čvrstoruki.

14

Dani su proticali, grum se zgušnjavao. Starci su, otpijajući pivo u „Zlatnom grumetu” i klimajući mudro glavama, govorili da se tako gust grum ne pamti. Na keju i na ribljoj pijaci istovarivani su izvanredni ulovi, tako da se niko nije mnogo bunio, sem iz principa, što država oduzima veliki deo ribe i odnosi je u novu konzervaru. To za državu istovarano je uglavnom na novom keju ispod kliifa, daleko od očiju građana, a samo manji deo je vučen obilaznim putem, iz luke, drumom. A što se ušća tiče, ono je odavno sasvim presušilo.

Vojna policija se u gradu jedva primećivala. S vremena na vreme bi odred vojne policije pokazao zastavicu, i to bukvalno: prošli bi sa zastavom glavnom ulicom u paradnom poretku. Bili su obučeni u skerletne uniforme koje uopšte nisu ličile na uozbiljeno plave odore stražara iz konzervare. Pred sobom su držali visoku motku sa koje je lepršao ertanski „Srebrni loks”. Iako taj naš nacionalni amblem navodno simbolizuje snagu, istrajnost i sreću, i ima izvesna religijska značenja, kod naroda Palahaksija nije popularan. Staviše, mlataranje tom zastavom po našim ulicama narod smatra uvredljivim. Bilo je pokušaja da se organizuje kontraparada, ali su takvi pokušaji propali zato što ih Čvrstoruki nije podržao.

– Čemu to fino oblačenje i trupkanje ukorak, kao da tobože svi misle isto? – mrmljao je Čvrstoruki. – To je stil Parla i njima sličnih.

Sve to negatanje i sve te ceremonije u Alici; je l' hoćete da i mi budemo takvi?

Neko bojažljivo predloži da Palahaksi napravi bar svoju zastavu koju bismo isticali kao simbol opozicije uvek kad neko digne zastavu države Erto, ali Čvrstoruki se pobuni:

– Nama ne trebaju zastave i drugi prazni simboli.

Dovoljno je ime našeg grada. Ono govori ljudima, ko smo i šta smo. Ovde živimo, ovde radimo, ponekad se jedina drugima sviđamo, ponekad se pomažemo, i to je dovoljno. Još uvek smo individue, želimo to i da ostanemo. – Tad se isceri. – Tako smo za Parle teška meta.

Iako mi se sviđao taj Čvrstoruki, pomislih da je Horloks Mestler u pravu kad kaže da on ima suviše uske poglede i da gubi iz vida glavna pitanja. Nisam ni pokušao da proturam Mestlerovu ideju o podizanju broda *Izabel* sa dna, jer sam znao kako bi ta ideja bila primljena.

Međutim, vreme je donelo dva događaja zbog kojih su i Palahakšani shvatili da su deo nacije koja ratuje, i da bi okupacija bila gora nego sadašnja, uglavnom podnošljiva, vladavina ovih naših Parla...

– Alika je pala – reče moj otac jednog jutra za doručkom. Čitao je novinski bilten koji mu je stigao pravo iz zgrade pored stuba za poruke, u gradu. Taj bilten sastojao se od samo jednog, ali zlokobnog lista hartije.

Iz moje majke provališe bučni jecaji. Ustala je i žurno napustila sobu.

Sedeo sam i u jednom trenutku pomislio: hoće li ona sad da zabode astansku zastavicu u Aliku, ili će mapu tiho skloniti sa vidika i pojačati molitve. Onda mi se vratila ranija vizija Astanaca kako spavaju u mojoj sobi, pa mi ova novost odjednom više nije bila smešna. Voleo sam Palahaksi, ali sam ipak u Alici rođen i tamo proživio glavninu svog života. Više nikad neće biti isto. Čak i ako pređemo u protivnapad i izbacimo Astane, ostaće tamo njihov trag. Vodile su se žestoke borbe; možda je naša kuća bila uništena.

Pitao sam se kako će majka pomiriti ovu jutrošnju vest sa onim što mi je pre samo nekoliko dana saopštila: da je na našoj strani i sam bog sunca, Fu. Pomislih da joj kažem da se naklonost Fua možda

menja onako kako se preokreće i kretanje vode kroz Centralni okean, dakle, sa smenom godišnjih doba; na ovo me je podstakla Mastlerova lekcija iz astronomije od pre nekoliko dana. Ali to ipak ne rekoš majci, zato što je u meni preovladao neočekivani talas sažaljenja.

Umesto toga, okomih se na oca. – A šta Parlament čini u vezi s tim? – upitah. – Gde je regent? – Zamislio sam ovu sliku: naš regent se, onako veličanstven, trucka preko pustinje u običnim loks-kolima u pravcu Bekston Posta, a za njim članovi Parlamenta u svojim odeždama, u manjim kolima.

– Parlament se povukao – reče otac. – Možeš to da znaš, zašto da ne, uskoro će svi znati. Odlučeno je da privremeno sedište vlade bude Palahaksi. Za ovaj grad taj izbor je velika čast, Drouve. Jedan član Parlamenta smestiće se u našu kućicu. Slični aranžmani biće načinjeni s drugim prikladnim domaćinstvima u gradu. Za regenta je pripremljeno boravište u novoj konzervari.

U tome je bilo i nečeg smešnog, ali moju pažnju najpre zadrža mogućnost da se strano lice useli u našu kućicu. Nismo imali slobodnog mesta; ova kućica bila je namenjena samo letovanju. Nisam želeo da se tu vrzma još jedan čovek prema kome moram da budem učtiv. – Raks – promrmljao sam. – Nek uzme moju sobu. Ja ću da se smestim kod “Grume ta”.

Na moje zaprepašćenje, otac se nije razbesneo. Samo me je zamišljeno posmatrao. – To bi možda maglo da bude najbolje rešenje – rekao je konačno. Jasna stvar, nije želeo buntovnika u kući za vreme boravka člana Parlamenta. – Urediću da vlada rekvirira jedan apartman tamo. Treba da budeš pristojno smešten.

– Za to bih se ja pobrinuo, oče, ako nemaš ništa protiv – rekoš žurno.

– Kako želiš. – Njegovo lice dobi onaj odsutni izraz; već je smišljao sisteme da impresionira tog člana Parlamenta. Sad mu je to bilo lakše, jer je znao da ja neću biti tu da smetam.

Palahaksi je izabran zato što je bio veoma udaljen od naše prestonice koja je upravo pala, pa prema tome nije bilo izgleda da neprijateljske trupe koje su tamo nadirale uskoro stignu do njega. Pitao sam se šta naše horde rade ovih dana, nikako da nam stigne

neka dobra vest. Kod mene su čisto verbalne informacije uvek stvarale iskrivljene predstave o stvarima; silazeći tog jutra u grad, bio sam obuzet jednom takvom iskrivljenom vizijom. Zamišljao sam kako nas astanske horde bacaju u more i tako se svete za svoj poraz koji su pretrpele na istom ovom mestu negde oko hiljadite godine Renesanse. U mislima sam video kako Astani, dernjajući se na plaži, vitlaju puškama oprugarama, a mi gazimo sve dublje u vodu; strelice padaju u vodu svuda oko nas, ali izazivaju samo jedva čujno pljuskanje.

A kad je, tog istog dana, nastupila druga kriza, pokazalo se da ni Parlament ne uspeva sve da predvidi...

Otišao sam pravo u „Zlatni grumet” i rekao Smeđookoj da ću odsesti u krčmi, ako se njeni roditelji slože, dakako. Stajali smo u onoj geometrijskoj sobi odmah iza bara. Ona mi se baci oko vrata i poljubi dugim, dugim poljupcem u kome je bilo i oduševljenja i posedovanja. Tada uđoše Anli i Gert, koji su čuli njene radosne cijuke. Smeđooka im istog trena saopšti novost.

– Pa, ne znam – poče Gert neodlučno, gledajući u mene.

– Jesi li *siguran* da je tvoj otac tako rekao, Drouve? – upita Anli. Ona je imala prilike da vidi mog oca na platformi u hramu, ali njena najživlja uspomena na njega bila je vezana za onu ružnu scenu u baru pre izvesnog vremena. On je tada veoma jasno i glasno kazao šta misli o Gertu, o Anli, o Smeđookoj, o mušterijama, pa čak i o arhitekturi same zgrade.

– Vidite, jedan Član dolazi da stanuje kod nas, pa je ocu potrebna moja soba – rekoh. – Ja bih ovde ostao kao običan gost, zaista.

Gert se široko nasmeši. – U tom slučaju si još kako dobrodošao. Nećeš biti običan gost. Smeđooka, daj mu najbolju sobu.

Povela me je uz stepenice koje su, iako postavljene tepihom, silno škripale, kroz vrludavi prolaz u kome se visina tavanice stalno menjala, do jednih debelih vrata sa sjajnom bronzanom kvakom. Širokim pokretom ih je otvorila, ušla u sobu pre mene i zastala gledajući me s iščekivanjem.

Prvo sam video krevet, tako veliki da bi u njemu mogla da spava kompletna zaprega loksa. Bio je širok, ukrašen bronzom, nametao se svojom raskoši, pa se činilo da zaprema čitavu sobu. Dva su ormara bila u sobi: desno jedan mrki, teški ormar sa mnogo fioka, a

levo drugi za odeću. Prišao sam prozoru i pogledao kroz njega. Mogao sam da vidim ispred sebe riblju pijacu i luku, a levo sive krovove grada zatalasane uzbrdo, i zatim šumovitu uzbrdicu, tamo gde je počinjao put ka Ispruženom prstu. Video sam kako tim putem odmiče jedan loks, vukući kola; na leđima mu je sedeo lorin.

Okrenuh se Smeđookoj. – Divna soba – rekoh. – Obezbediću da se tvojim roditeljima za nju dobro plati.

– Ne bih rekla da se oni mnogo brinu za to – primeti ona. – Zadovoljni su što ćeš biti kod nas.

Onda smo seli na krevet, odskočili nekoliko puta, poljubili se, a zatim, rekao bih slučajno, pali na leđa. Tako nam je bilo udobnije.

– Ukočiće mi se noge ako budu ovako visile preko ivice – reče Smeđooka.

Za trenutak je pustih, a ona se premesti i ispruži na krevetu. Isto učinih, i ja. Onda smo se opet poljubili, ali sad sam osećao njeno telo kako se pribija uz moje.

– Volim te, Smeđooka – rekoh joj prvi put.

Gledala me je dok sam ležao napola na njoj, lice joj je bilo neopisivo lepo. Osmehnula se.

– To se baš dobro uklapa, Drouve, pošto smo, reklo bi se, zajedno u krevetu.

Uzvratih joj osmeh, pocrveneh, jer sam znao šta hoće da mi kaže. Da ne bi primetila na šta sam pomislio, brzo sam je ponovo poljubio, ali tada primetih da me je sopstveno neposlušno telo odalo i da je Smeđookoj, nesumnjivo, sad sve jasno. Držala me je još nekoliko trenutaka čvrsto, vrpoljeći se malo ispod mene, a onda smo se, kao po dogovoru, odmakli jedno od drugog. Izgledala je zabrinuto.

– Slušaj, Drouve, – rekla je tiho. – Možda je bolje da ustanemo, a? Mi... mi ne bi trebalo ovo ovako. Nismo još dovoljno odrasli za to.

Brzo se iskobeljala iz kreveta. Stajali smo gledajući se, a onda začuh korake na škriputavim stepenicama.

– Nema veze – rekoh – mi smo samo bili *na* krevetu. Nasmejali smo se, a malo zatim uđe Anli.

– Pa, vas dvoje izgledate zaista srećni – reče ona s prizvukom panike u glasu. – Je l' ti se sviđa soba, Drouve?

– To je najbolja soba koju sam video u životu. Sigurni ste da smem da je uzmem?

– Ako je bila dovoljno dobra za regenta, biće dobra i za tebe – nasmejala se Smeđookina majka.

Smeđooka se osmenivala od uva do uva. – Nisam to spomenula da ti ne bi zasmetalo. Ovde je jednom spavao regent, kad je boravio u Palahaksiju.

Osmotrih krevet s izvesnim strahopoštovanjem, pitajući se o čemu je regent razmišljao dok je ležao u njemu i šta je sanjao posle kad je zaspao. Da li su ispred ovih vrata stajali stražari; da li je pomislio da je Smeđooka najlepša cura u državi Erto, a ako je to pomislio, da li da odem i ubijem tog prokletog smrzača...

– Naravno, ja slabo pamtim taj događaj – reče Smeđooka. – Tada sam imala tri godine. – Ja se nasmejah.

Kasnije, kad su Smeđooka i Anli završile neki svoj privatni ženski razgovor “kao-majka-sa-ćerkom”, Smeđooka i ja smo pošli u šetnju, kroz riblju pijacu i do obeliska. Kameni pločnik ispod naših nogu bio je klizav od silnih ribljih krljušti i vode koja se sa riba cedila, pa smo se držali za ruke da ne padnemo.

– Ribe su sve veće – reče ona. – Po veličini riba može se odrediti u kojoj fazi je grum. – Ljudi su se kretali oko nas, vitlajući opakim vilama; nabadali su ribe i bacila ih u korpe. Odšetali smo do ivice keja.

– Šta ti je rekla mama? – upitah.

Stala je, stavila ruke na gvozdenu ogradu i pogledala u vodu koja se ispod nas lepljivo njihala. Grum je izbacio na površinu uobičajeno šarenilo čudnih predmeta: razne kanape i čepove, mrtve ribe i mokru hartiju. Romantika se može naći čak i u otpadu na dnu luke Palahaksi. Smeđooka se bila presvukla. Sad je na sebi imala žuti pulover i plave farmerke. Izgledala je lepše nego ikad. Pitao sam se da li je to zbog ljubavi.

– Majka mi je zamerila što sam bila u spavaćoj sobi sa tobom – reče ona. – Rekla sam joj da je to soba kao i svaka druga. Zar nije? A ona je na to primetila: „Pa, ne baš *sasvim*, dušo...” – Pri tom je Smeđooka izvrsno imitirala glas svoje majke, glas pun brige. – Uglavnom, završilo se tako što sam ja obećala da neću ulaziti u tvoju sobu između zalaska i izlaska sunca. Izgleda da je to opasno međuvreme.

– A-hm – progundah razočarano.

– Ali majka je naivna, dobra duša, pa je zaboravila da me natera da obećam da nećeš *ti* dolaziti u *moju* sobu.

– Fino. – rekoh nesigurno. Želeo sam sada da pređem na neku drugu temu, jer sam imao osećanje da se razgovor u vezi s tim kreće nekako van moje kontrole. – Šta ćemo jutros da radimo?

– Da idemo do Trake?

– A što ne bismo za promenu jedanput išli bez Trake? Mislim da će Vuk otići kod nje jutros, prema tome ništa joj neće faliti. Ajd' uzmimo moj skimer.

Smeđooka se oduševljeno složila. Otišla smo u brodogradilište, ali od Srebrodelca ni traga ni glasa; zato smo sami našli sebi put između prevrnutih čamaca, preko drvenih šuški nastalih tesanjem, sve do vode. Uskoro smo imali pripremljen skimer, digli jedro i kliznuli kroz luku. Smeđooka je ležala na pramcu, a ja sam sedeo na krmi. Neprestano smo se gledali, pa sam povremeno morao da pravim nagle zaokrete da ne bih naleteo na nekoga.

Ljudi su nam mahali sa keja i izvikivali naša imena. Sad sam prvi put uvideo koliko smo upadljivi, koliko ljudi *primećuje* da se sin jednog Parla i ćerka jednog krčmara neprestano družu. Ne tako davno, ovo saznanje bi me beskrajno zbunilo i postidelo, ali sad sam u njemu uživao. Bio sam ponosan što me svako može videti sa mojom divnom devojkom.

Izašli smo u spljošteni deo luke i krenuh južno, desno, paralelno sa lukobranom. Postepeno sam shvatao da na Smeđookinoj spoljašnjosti nešto nije isto kao pre, nešto u vezi sa tim žutim puloverom.

– Ovaj... Smeđooka – počeh neodlučno. – Izgledaš nekako... seksi, u tome.

Uzvratila mi je iznenadnim, širokim osmehom, a onda sagla glavu da osmotri svoj izgled. Osećao sam snažne udare pulsa u grlu, a srce mi je ubrzano lupalo. – Stvarno tako misliš? – upitala je sva srećna. – Nadala sam se da ćeš tako pomisliti. Zato sam ga i obukla, mislim ovaj žuti pulover. U stvari mi je tesan. Sledeće godine neću moći da ga... Nego, Drouve, da li misliš da će za nas postojati sledeća godina? Toliko te volim, hvata me neki strah.

– Ostaću ovde cele zime – rekoh samopouzvano. – Ovde ću ostati trajno, zato što je...

Vratiše se one druge misli.

– Bilo mi je žao kad sam čula da je pala Alik – reče ona tiho.

– Ma, u redu je. Ovo je sada moj dom...

Ipak, u mojoj svesti stajalo je čvrsto, neuzdrmano osećanje o neizvesnosti odlaska odavde. Mi smo svake godine dolazili u Palahaksi da letujemo, i svake godine odlazili kad bi leto prošlo, pre početka velikih kiša. Stvari su, prosto, bile takve. Mogao sam jasno da zamislim kako me otac, ignorišući moje proteste, odvlači u neki zabačeni kraj zemlje, i to silom, fizičkom snagom, onako kako je uvek činio kad bi naši verbalni dueli zapali u ćorsokak.

Na kraju lukobrana okrenuo sam čamac na suprotnu stranu, na sever, ka Ispruženom prstu. Ribarske barke radile su punom snagom. Daleko na moru videli smo tri velika skimera neobičnih silueta. Povremeno smo morali da zaklanjamo glave, jer su se grumeti obrušavali neposredno pored nas, jurišajući na ribu, nezainteresovani za sve drugo. Držali smo se pod zaštitom klifova, posmatrajući kako stene promiču pored nas.

– Drouve – reče Smeđooka posle dugog, prijatnog ćutanja. – Naslućujem da se u Palahaksiju formira nekakva organizacija. Mislim da treba to da znaš. Jutros su ljudi u „Grumetu” govorili da će članovi Parlamenta odsedati u našim kućama, ali da to neće biti dobro. Rekli su, ako grad bude pun Članova i ako oni budu koristili svoje privilegije, ne obazirući se na racionisanje i na policijski čas, a pri tom nam još pomute mir u kućama, onda uskoro može biti mnogo mrtvih Članova. Znam da je strašno reći tako nešto.

– Znači, stvari se pogoršavaju? – rekoh. Građani u mom prisustvu nisu govorili tako slobodno, jer su pogrešno pretpostavili da ću odmah sve prijaviti svom ocu.

– Verujem da je ozbiljno. Mislim, baš me briga za Članove, ali rekao si da će jedan od njih stanovati sa tvojim ocem i majkom. Zbog tebe bi mi bilo krivo da se išta desi tvojim roditeljima.

Mogao sam da joj odgovorim na više ciničnih načina, ali se uzdržah. Smeđooka je bila suviše slatka da bi shvatila.

– Pogledaj tamo! – rekoh pokazujući prstom. – Kod stena.

Nešto veliko plutalo je na ivici između mora i stena, blago se pokretajući pod dejstvom talasa.

– Joj... – reče Smeđooka, skrećući pogled na drugu stranu.

Doveo sam čamac bhže. Oštre stene virile su iz gruma. Iako se voda nije kretala brzo, pribijavao sam se da mi neka stena ne ošteti čamac. Telo je plovilo licem zagnjurenim u vodu. Gusta voda ga je pouzdano nosila. – Neki lorin – rekoh.

– Sramota... Šta ćemo da preduzmemo, Drouve?

Pokušavao sam da smislim šta da učinim. Odjednom se začulo neko čudno zviždanje, a onda se jedan deo kamenog zida nad nama raspukao sa strašnim treskom; vodopad kamenja sručio se ka vodi, stvarajući talase koji su odmah zamrli. U trenu sam se okrenuo i ugledao ona tri parna skimera koja smo ranije primetili. Plovili su paralelno sa lukobranom. Iz topova na njihovim palubama izbijali su beli pramenovi.

Bili su to astanski ratni brodovi. Gađali su grad Palahaksi.

Imali su, kao i *Izabel*, točkove sa lopaticama. Međutim, tu se sva sličnost završavala. Ovi astanski brodovi nisu bili dubokotrupni, kao *Izabel*, nego skimeri. Radi veće sposobnosti manevrisanja, nisu uopšte imali jedra, već samo po jedan ogroman lopatast točak na svakom boku. Iznenada se sva tri broda okrenuše, i to na vrlo malom prostoru, ne mnogo većem od sopstvene dužine. Pojurili su pravo ka istoku, ka otvorenom moru. Točkovi su im se brzo okretali; pričinjavalo se da to neka motorna kola jure po površini. Iz dimnjaka je dopiralo brzo, oštro čuf-čuf-čuf; stubovi bledeg dima šikljali su uvis. Brodovi su ubrzali, zaokrenuli, i opet pojurili ka luci. Topovi su potmulo tutnjali.

Astanski ili ne, svejedno, bili su veličanstvene mašine. Svaki brod imao je po dva visoka dimnjaka i visoke strukture izgrađene na sredini; parne mašine su im nesumnjivo bile ogromne. Pošto su bili iskimeri, normalno je da trup nije mogao biti dubok; a kad su išli punom brzinom, činilo se da jedva dotiču površinu vode. Na pramcu svakog broda bio je po jedan mali jarbol sa koga je lepršala astanska zastava, koja je ljudima toliko ulivala strah: zlatna šećerna biljka na crvenoj podlozi. Palube su bile načičkane parnim topovima.

Lepo smo videli kako mornari hitro posluju oko tih velikih oruđa. Zaputili su se još jednom duž lukobrana. Pomislio sam da bi mogli da stanu, pa da bombarduju grad natenane, ali onda shvatih da Astanci očekuju da im neko uzvрати paljbu. Za trenutak sam

pogledom pratio let jednog velikog đuleta; drmnulo je u klif, blizu onog mrtvog tela u vodi, ali nije izazvalo obrušavanje stena.

Smeđooka je žmirkala. U njenim očima nisam video strah, samo tugu i duboku zabrinutost, Đulad su opisivala svoje velike lukove i nestajala u gradu.

– Niko ništa ne može da učini – reče ona bespomoćno.

– Zašto nam nikako ne daju topove, Drouve?

– Rekli su da će ih dati – promrmljah smeteno. Osećao sam se nekako odgovornim, jer sam sin Parla. – Za to treba vremena, Smeđooka.

– Ako pogode „Grumet”, ubiću Mestlera! – zapreti ona gnevno.

Napad nije dugo trajao, a onda skimeri jurnuše ka otvorenom moru. Uz put su smoždili nekoliko malih ribarskih čamaca koji su im se našli na putu. Uskoro su nestali u daljini, u izmaglici, i postali samo silovita uspomena na mirnoj vodi. Grumeti su se opet obrušavali, riba je iskrila na suncu i praćakala se. Neprijatelj je otišao.

Po podne se narod spontano sastao pod obeliskom.

Šteta je bila mala: dvoja lokskola u staroj konzervari razneta su u komade, tri ribarska čamca potopljena na moru a dva u luci i, najzad, jedno đule probilo je krov Olabove pekare. Dabome, silno je stradao i ponos grada Palahaksija. Taj skup građana bio je vrlo buran. Neki su predlagali da se maršira na novu konzervaru. Međutim, baš tada u luku uplovi Čvrstoruki. On je uspeo da ih smiri.

– Doći će vreme i za to – rekao je zloslutno.

Samo koji minut pre nego što je narod, zbog policijskog časa, pohitao svojim kućama, srela nas je Traka. – Je l' video neko Srebrodelca? – upita ona. – Otac ga traži evo ceo dan, još od onda kad sam mu rekla da je Srebrodelac vodio *Izabel*.

– Ovaj... videli smo ga – rekoh neraspoloženo.

– Ja se toga ne sećam, Drouve. Gde? – upita Smeđooka, gledajući me zbunjeno.

– On... hm... sećaš se onog mrtvog tela ispod klif a? Ono nije bio lorin, Smeđooka. U to sam potpuno siguran. Voda je pomerila mrtvacu, pa sam video jednu stranu lica. Ono je bio Srebrodelac. Spreman sam da se zakunem u to.

Devojke su me gledale užasnuto. – Šta ćemo preduzeti, Drouve? – upita Traka.

– Razgovaraću sa Mestlerom malo drukčije – rekoh. Obuzela me je iznenadna strašna sumnja. Setio sam se: Mestler ne zna da smo mi videli potapanje *Izabel*...

15

Kad je grum dostigao maksimum, vlada se našla pred jednom teškoćom praktične vrste: sprovođenje policijskog časa došlo je u pitanje. Izgleda da se naši upravljači toga jednostavno nisu setili. Bili su to ljudi iz unutrašnjosti, iz Alike i Horloksa. Čak se ni Mestler, koji je znao astronomiju, nije setio da će nastupiti period kad sunce sija neprekidno, kad bez obzira na obrtanje planete nikako nema noći. Odjednom više nije vredeo nijedan od starih izgovora pod kojima je policijski čas zaveden. Nije više bilo ni mogućnosti da režimski ljudi tajno dolaze i odlaze, i tajno prevoze izvesne stvari kamionima. Sad je svako mogao da vidi, lepo i jasno, kako kamioni odlaze ka novoj konzervari i vraćaju se iz nje. Vojna policija više nije mogla da obavlja svoje tajne misije pod zaštitom mraka.

Prvih nekoliko dana posle astanskog napada, Mestler i njegovi ljudi nisu smeli ni da se pokažu. Gradom su se širila zloslutna govorkanja. I dalje smo vreme računali u standardnim danima; svakog dana je pod obeliskom držan po jedan nezvanični sastanak. Neki su tražili od Čvrstorukog da pođe na čelu jedne delegacije u novu konzervaru; sad smo svi znali da je tamo centar vladinih aktivnosti. Čvrstoruki nije hteo ni da čuje za to. Znao je da se time ne bi ništa postiglo, da bi svaka takva grupa bila zaustavljena pred kapijom i prinuđena da se pred puščanim cevima povuče.

U nekoliko navrata posetio sam svoje roditelje. Njihovo raspoloženje svaki put bilo je sve sumornije. Pri drugoj takvoj poseti zatekao sam strano lice u kući. Otac mi je predstavio tog čoveka, zvao se Zeldon Fron. Nejasno sam se sećao da sam ga već ranije video, prilikom jedne od mojih retkih poseta zgradama Parlamenta u Alici.

– Jesu li stigli svi drugi Članovi? – upitah. – Nisam zapazio nova lica u gradu.

Očevo lice se smrklo. – I nećeš. Za žaljenje je da među tvojim prijateljima dole u Palahaksiju ključa takvo neprijateljstvo, pa pristojni

ljudi više ne zalaze rado u grad. Zeldon Fron je bezbedan ovde kod nas, ali možeš li da zamisliš da Član sada šeta ulicom, dok je ona životinja Čvrstoruki na slobodi? Jasno da ne možeš. Morali smo da smestimo Članove u konzervaru, iako su uslovi smeštaja tamo krajnje škrti.

– Ej, ne preteruj, Berte – reče Fron smeškajući se. – Nije baš tako loše.

– Sramota me je da imam ikakve veze sa ovim gradom. Ovdašnji stanovnici su najobičnije neznalice i barabe, lišene svakog poštovanja prema svojim vladaocima! – Otac mi se unosio u lice, spreman za veliku svađu, sasvim zaboravljajući Fronovo prisustvo. – Danas će im Horloks Mestler govoriti, ali ja sam njemu kazao da je to samo gubljenje vremena, a uz to i opasno. Ali... – Sabrao se. – Ali Mestler je takav. Kad treba vršiti svoju dužnost, taj čovek ne zna za strah.

Još neko vreme smo pričali. Stekao sam utisak da je Fron razuman i prijatan čovek i da će mu biti jasno da moj otac samo galami naprazno, lupa po praznom buretu. Posle sam, u kuhinji, ukratko popričao sa majkom i pitao je o ratnoj mapi, ali ona nije bila raspoložena da razgovara o toj temi. Uskoro sam sa olakšanjem otišao.

Dok sam pešačio nizbrdo ka gradu, čuo sam prodorni zvuk parne pištaljke. Izvikivač je radio svoj posao. Dok sam ja stigao na riblju pijacu, Mestler je već govorio, pod krovom pijace. Stajao je na jednom prevrnutom sanduku. Imao je malo slušalaca i obraćao im se neformalno. Odustao je od raskoši hrama, približio se narodu, a istovremeno izbegao svaku najavu svog govora unapred. Računao je da će ova gomilica slušalaca razneti vesti po gradu, od usta do usta. Tako je izbegao mogućnost da mu se neka organizovana opozicija suprotstavi, kao i mogućnost neprijatnih posledica.

Akustika pod krovom riblje pijace nije dobra. Sem toga, grumeti stalno uleću kroz otvorene strane, grabeći se međusobno za ukusne zalogaje, što propraćaju svojim grubim kracima; ljudi su se zbog toga nervozno izmicali. Ipak, i svi smo mogli da uhvatimo suštinu Mestlerove govorancije.

I pored najveće želje da se u Palahaksi pošalje municija potrebna za odbranu grada, došlo je da zastoja koji se nije mogao izbeći, zato

što su Astani pregazili glavne industrijske gradove u unutrašnjosti naše zemlje. Vlada izražava svoje žaljenje zbog toga, posebno imajući u vidu nedavni napad astanskih ratnih brodova. Narod može biti siguran da vlada čini sve što je u njenoj moći da popravi situaciju. Vlada primećuje ratne napore našeg divnog grada, zahvalna je, i u želji da iskaže svoju zahvalnost odlučila je da ublaži neke od mera bezbednosti koje su bile nepopularne i u vreme kad su donete, ali koje su tada bile potrebne. Ukida se policijski čas. Povlači se vojna policija.

– Pa zar nisi reko da je vojna policija dovedena da nas štiti! – dobaci neko, ali prekasno; Mestler je, smeškajući se i klimajući glavom, sišao sa sanduka i ušao u parna kola u kojima ga je čekao vozač.

Pritrčao sam, progurao se kroz gomilu koja se natisla oko kola, i povikao: – Mogu li da razgovaram sa vama, Horloks Mestlere?

Podigao je pogled i video me. Osmehnuo se, rekao nešto vozaču, i pokretom ruke pokazao da uđem i sednem kraj njega. Pođosmo ulicama Palahaksija. Ljudi su nam dobacivali uvredljive povike, šištali, bacali kamenje. Drhtao sam, zaprepašćen koncentrisanim neprijateljstvom koje me je okruživalo. Zaključio sam da možda, ipak, i nije tako dobro biti Parl. Kamenje je još neko vreme odskakalo od drvenih ploča kojima je vozilo bilo obloženo. Onda izađosmo na otvoreni prostor i pođosmo uzbrdo, van grada.

Mestler reče vozaču da stane, a zatim se okrenu ka meni. – Ne verujem da želiš u konzervaru – reče osmehujući se. – Dakle, šta mogu za tebe da učinim, mladiću moj?

Njegove oči svetlucale su od šarma i dobrog raspoloženja; prosto je zračio prema meni onom svojom ličnošću tipa „dobri-čika-koga-sva-deca-vole”. Neprijateljstvo građana nije ga dotaklo, on ga je štaviše već zaboravio. Sad bi moja majka rekla: zar nije ljubazan Horloks Mestler što pristaje da s tobom razgovara, dušo.

– Slušaj, ti – rekoh grubo. – Jesi li video Srebrodelca?

Nastalo je ćutanje. Čuo sam kako se približava huktanje nekog kamiona koji je upravo izašao iz ravne ulice i krenuo uzbrdo, za nama. Mi još nismo bili u šumi; na ovoj visini prostrujala je još po koja kuća među drvećem. Video sam da nas sa prozora jedne obližnje ruševne kućice gleda neka starica.

– Srebrodelac ti je bio prijatelj, a? – reče Mestler. Ono svetlucanje u njegovim očima beše nestalo.

– Ne baš prijatelj. Poznavao sam ga... Ej, čekaj! – Shvatio sam značaj prošlog vremena, koje je on upotrebljavao. Zapitao sam se nisam li uvučen u zamku.

– Šta misliš sa tim bio? Je l' ti to kažeš da je on mrtav? – Nadao sam se da mi glas zvuči dovoljno zaprepašćeno.

Onaj kamion je nemilice zviždao svojom parnom zviždaljkom, dok je grabio silovito ka nama. Međutim, bilo je dovoljno mesta za njegov prolazak. Mestler se malo namršti.

– Zar nisi video listu? Istaknuta je na hramu. Srebrodelac je među onim jadnicima izgubljenim kad je potonula *Izabel*. Nije nikako mogao da se spase. Strašna stvar, strašna.

Srce mi je udaralo kao ludo, a dlanovi se ovlažili. Treštanje i dumbaranje kamiona bilo je svakog trenutka sve bliže. Okrenuh se Mestleru, zureći u njega, spreman da iskočim iz kola. To je bio presudni trenutak: tada sam konačno raskinuo sa Parlima, i sa ocem i majkom, i sa celom tom smrznom ubilačkom bandom. On je to video na mom licu i sad u njegovim očima više nije bilo prijateljstva, ničeg ujačko-pokroviteljskog. Zinuo sam da ga optužim, ali njegove oči prođuše mimo mojih, šireći se, gledajući nešto iza i ispod nas.

– Šta se dešava? Ispadaj iz kola, dečko! Brzo! Iskobeljali smo se iz kola. Vozač kamiona iskoči i pade na zemlju pred naše noge, valjajući se. Uz breg je ka nama hitala velika gomila ljudi, ćutke ali odlučno. Kamion je, sad bez vozača, prošao pored nas bijući klipovima kao čekićima; okrenuvši glavu video sam ga kako hukće uzbrdo, ali sve sporije, zatim uz gadno paranje metalnih točkova silazi s puta, i najzad se zaustavlja u jarku.

Kamiondžija skoči na noge. Deformisanom rukom zgrabio je Mestlera za rukav. – Da se čistimo odavde! – povika. Bio je to Group.

– Šta se dešava?

– Kamion! – dreknu on. – Eksplodiraće! Učinio sam najbolje što sam mogao, Mestleru, tako mi Fua. Izveo sam ga iz grada!

Bacili smo pogled na kamion koji se zloslutno pušio, a onda potrčah nizbrdo. Stali smo tek kad smo bili u zaklonu, iza jednog masivnog javnog grejača. Odmah su nam se pridružili ljudi iz grada, koji su

trčali uzbrdo. Na čelu im je bio Čvrstoruki. Zgrabio je Groupa za mišicu. – Da li shvataš da si povredio najmanje troje ljudi dole u gradu, vozeći tako manijački?

– Tek što sam sišao u grad, sigurnosni ventil se zaglavio – objašnjavao je Group gotovo u suzama. – Pritisak se brzo povećavao. Nisam smeo da stanem. Morao sam da izađem iz grada pre nego što pukne! Rizikovao sam život, zar ne razumeš?

Čvrstoruki ga je gledao smrknuto. – Ako iko tamo umre, onda ti to rizikovanje neće ništa pomoći – reče tiho. Gledao je gore. Nekih dvesta koraka daleko od nas, ležao je napušteni kamion, u varljivoj tišini. Malo pare dizalo se iz njega. Taj se kamion ložio drvetom; zato se više ništa nije moglo učiniti, mogli smo samo da čekamo. Znali smo da vatra u ložištu i dalje gori, da se pritisak i dalje povećava. Da je za pogon služio distil, kao kod parnih kola, vozač je mogao da zatvori dotok goriva i tako spase vozilo. Čekali smo ćutke.

– Vraćao se u konzervaru – reče neko. – Zato je prazan, valjda. Jedina šteta će biti gubitak kamiona.

– Nadajmo se da je tako – reče Čvrstoruki zloslutno.

Group je vidljivo drhtao. Nije to više bio onaj bezobrazni i nametljivi mangup od ranije. Znoj je curio niz njegovu debelu vratinu, praveći u prljavštini kože rumene kanale. Njegove slaninaste grudi su podrhtavale. – Sklonimo se odavde! – zakukao je iznenada. – Suviše smo blizu!

Mestler je izgledao star i poražen. Već neko vreme je ćutke gledao Čvrstorukog. Najzad progovori.

– Mislim da bi bilo bolje da kažeš tim ljudima da idu kući, Čvrstoruki – reče on tiho. – Zašto da još neko bude povređen kad kamion eksplodira. Biću ti veoma zahvalan ako rasturiš ovu gomilu.

U početku, Čvrstoruki kao da je bio iznenađen zatim se njegove oči suziše. – Nema problema, Mestleru – reče on.

– Mi ćemo rizikovati. Siguran sam da su građani voljni i da rizikuju, samo da vide kako kamion Parla leti u vazduh.

Uto stiže i Traka, ali je njen otac pomno gledao kamion, pa nije primetio njen dolazak. Objasnio sam joj šta se dešava. Njene oči se raširiše od uzbuđenja. – Smeđookoj će biti žao što je ovo propustila – reče ona.

– A gde je ona?

– U „Grumetu”, čeka tebe.

– Raks. Ne mogu sad da pođem. Kamion bi mogao svakog trenutka da eksplodira.

Traka se isceri. – Je l' ti to kažeš da je za tebe jedan običan kamion uzbudljiviji nego Smeđooka?

U tom času žurno nam priđe Vuk. – A, tu ste. Osvrnuo se i osmotrio okupljeni narod sa izrazom aristokratskog nezadovoljstva. – Raks, kakva rulja. Idemo mi odavde, Trako. Lep je dan za šetnju po keju, ako mene pitaš.

Traka ga prezrivo pogleda. – Ako misliš da bih sve ovo ostavila samo radi šetnje sa *tobom*, onda si verovatno mentalno zaostao. Uostalom, ti se čak nisi ni *potrudio* da pitaš šta se dešava; sigurno misliš da mi svi ovde stojimo *bez mozga*, kao *loksi*.

Bila je to, do savršenstva obnovljena, ona ista Traka koju sam prvobitno upoznao i namrzao. Ali, svidelo mi se što je pod njenim udarom sada bio Vuk.

Mestler nam se primače, uhvativši mene i Vuka za mišice. – Zašto vas dvojica ne odete kućama, kao dobri momci, a?

– Idi, smrzni se, Mestleru – rekoh ja.

Vuk se zaprepasti. Premeštao je pogled pun neverice sa mene na Mestlera, pa na Traku. Traka se zacereka i uze me za ruku. Vuk je to video. Progutao je i rekao: – Svakako, Horloks Mestleru. – Okrenuo se i otrčao niz breg.

Mestler je i dalje gledao u mene. Još uvek se na njegovom licu primećivao onaj izgled starca, ali i nešto drugo. – Drouve i Trako, učinite ovo mene radi – reče on.

– Ne radi Parla ili regenta, važi? Zamolite Čvrstorukog da rasturi ovu gomilu i pošalje ljude kući, molim vas.

– Ma *nemoj*, Mestleru – zacvrkuta Traka. – Ja, pre svega, nemam *ni ovolicko uticaja* na moga oca. A sem toga...

Tada je uhvatih oko struka i šapnuh u njeno uvo: – Trako, dušo, molim te da me čuješ.

– Gle, šta je sad?

– Časna reč, stvarno mislim da bi moglo biti važno da se ljudi sklone. Nešto se krije iza ovoga, nešto o čemu nemamo pojma. Mestler se ne šali. Znam da je gad, ali ne verujem da je najgori od njih.

– Kaži da sam lepa.

– Tako mi Fua, znaš da mislim da si lepa. Samo nemoj Smeđookoj reći da sam to priznao.

– Uh, bože, što je život *komplikovan* – zacvrkuta Traka. Onda se opet okrenula Mestleru. – Dobro, učiniću što mogu. Zato što me je Drouv zamolio, je l' ti jasno?

Otišla je do svog oca i izdvojila ga iz grupe. Video sam ga kako, dok mu je tiho nešto govorila, baca pogled ka meni.

Gledao ih je i Mestler. Taj čovek kao da se nekako smanjio, postao jadan. Dotakoh ga po mišici, na šta se on žestoko trže.

– Dobro – rekoh. – Sad mi kaži, zašto ste ubili Srebrodelca.

On obori pogled, ćuteći kao zaliven. Posle nekog vremena, vrati se Traka. – Žao mi je, Drouve – reče ona ozbiljno. – Istinski sam pokušala. Ali, otac misli da se ovde dešava nešto mutno. Reč je o tovaru tog kamiona. Rekao je da narod treba da ostane da bi svi videli šta ima u kamionu.

– Pa, nema ništa – promucah, trudeći se svim silama da ne počnem da razmišljam o tome...

– Hvala ti u svakom slučaju, Drouve – javi se Mestler.

– I tebi, Trako. Tvoj otac je dobar čovek, devojko. Takvoga treba imati uz sebe, naročito kad se boriš a ne znaš ko ti je pravi neprijatelj... Sad vas ostavljam. Brinite se jedno za drugo, i za onu zgodnu malu, Smeđooku...

On se udalji. Šetao je gotovo bezbrižno kroz gomilu. U našem rastanku bilo je nečeg konačnog. Potrčao sam za njim i uhvatio ga za mišicu. – Mestleru! Šta se dogodilo sa Žmirkom?

Pogledao je levo-desno. Nisam bio siguran da li me je čuo, a ja gotovo zaboravih na svoje pitanje kad sam ugledao pustoš u njegovim očima. Oslobodio se mog stiska, a možda sam ga i ja pustio. Onda je pošao uzbrdo.

– Mestleru! – prodera se Čvrstoruki. – Vraćaj se! Ovde si potreban!

Mislio je da Mestler beži od nas, da možda namerava da se skloni u novu konzervaru. A meni je instinkt govorio da Mestler traži utočište druge vrste...

Mestler uđe u vozačku kabinu parnog kamiona i sede. Izgledao je smireno, zamišljeno, obično. Masa se ućutala. Čekali smo. Čuo sam kako je Traka iznenada zajecala. Njena ruka se stisla u mojoj.

Uskoro je kotao eksplodirao.

Nije bilo onako kako sam zamišljao. Očekivao sam da grune, sevne, da se zemlja zatrese, da crepovi polete sa one bedne kućice u blizini. Očekivao sam nešto ogromno i spektakularno.

U stvari, začulo se samo jedno oštro *krak!* a potom neprekinuti huk, urlik, kao ono što čujete na dnu velikog vodopada. U trenu se drum ispuni ogromnim oblakom pare; taj oblak je ključao, klobučao, valjao se niz drum ka nama. Narod se uplaši i poče da beži. Traka i ja potrčasmo sa ostalima, držeći se još uvek za ruke. Uskoro smo stali i osvrnuli se. Bilo je očigledno da je stvar završena. Postiđeno, uz pomalo nervoznog snieha, ljudi pođoše opet uzbrdo.

Para se gotovo sasvim razišla; samo se još nekoliko pramenova dizalo iz kotla. Sa ove udaljenosti, nije se videlo da kamionu nešto fali. Mestler je još uvek sedeo za volanom. Na pomisao da je i sad sve potpuno normalno, obuze me jeza. Osetih kako mi užas klizi niz kičmu, a kad sam uz to čuo i poznato "čuf-čuf-čuf" parne mašine, mislim da sam uzviknuo od straha.

– On je pokrenuo kamion – ponavljala je neka žena uporno. – On je pokrenuo kamion.

Naši redovi se uskomešaše. Tada Čvrstoruki stupi napred.

– To je samo drugi kamion, ljudi! – povika on. – Dolazi iz konzervare!

Bilo je čudno, potom, gledati kako niko ne spominje mrtvaca za volanom. Zbili smo se oko zadnjeg dela kamiona. Nekoliko ljudi se pope u vozilo i prionu na posao da odvežu ciradu, a onda povikaše da ispod nje nečeg ima. Moj pogled se stalno vraćao na Mestlera, koji se blago pušio. Pomišljao sam da bi trebalo da ga pitamo smemo li ovo da radimo; nije lepo pljačkati kamion mrtvog čoveka. Onda se njegovo telo pomače zato što su se ljudi kretali po zadnjem delu kamiona. Glava mu se zanjiiha, video sam mu lice... Mora biti da je umro vrlo brzo, pošto se nalazio u istom položaju koji je imao dok je bio živ.

Oni na kamionu podigoše ciradu, a narod to proprati trijumfalnim povicima. Zatim su spuštali levu, desnu i zadnju stranu vozala. Sada su na platformi kamiona, svi mogli da vide velike crne mašine.

– Parni topovi – povika neko. – To su naši parni topovi, ljudi! Sada ćemo biti bezbedni od astanskih brodova!

Čvrstoruki se pope na platformu kamiona i podiže ruku; klicanje se stišalo. – Sigurno da su parni topovi, nego šta – povika on. – Ali nisu bili nama namenjeni. Tražim da svi zapamtite šta je Mestler rekao dole na ribljoj pijaci, maločas. Reko je da je došlo do zastoja, da topovi neće moći da stignu još mnogo dana. Zato se pitam, kome su bili namenjeni ovi topovi? Ovi topovi koji su krišom voženi kroz grad, u kamionu koji je, navodno, bio prazan?

– Za konzervaru! – povika jedan čovek. – Fua mi, oni se brinu više za sebe nego za grad!

– Tako mu nekako dođe – reče Čvrstoruki čim su se krici ogorčenja i gađenja stišali. – Preselili su Parlament u tu konzervaru, i sad Parlament mora da bude zaštićen, a Palahaksi nek ide u Raksa. To je njihov, parlovski, način mišljenja. A Mestler nije mogao da se suoči sa krivicom. Nije imao hrabrosti da čeka ono što bismo mu uradili kad sve otkrijemo. Zato se ubio. Ako to ne dokazuje krivicu Parlamenta, ne znam šta je dokaz. Ali – pljesnuo je rukom po dugoj cevi jednog topa – zbog ovoga nemaju razloga da se osećaju krivim. Ove ćemo postaviti na lukobran!

– Znaš, nije to kompletna oprema – rekoh Traci. – Uz svaki top mora da postoji ložište i kotao. Bez toga su topovi beskorisni.

Traka me pogleda i reče nešto što je pokazivalo pronicljivost kakvu od nje nisam očekivao. – Nama trebaju *topovi*, Drouve. Ložišta i kotlovi su nam *sasvim* suvišni, dragane moj.

Iscerih se. Čuvši štopot kamiona koji je prilazio, iskoračio sam na drum i pogledao uzbrdo. Kad je ugledao gomilu, vozač smanji pritisak pare u motor. Kamion nam se promicao, usporavajući postepeno.

– Možda bi trebalo da zavirimo i u ovaj – reče Čvrstoruki. Skočio je sa platforme kamiona, iskoračio na sredinu drumu i podigao svoje ogromne ruke. Vozilo se zaustavi na nekoliko koraka od njega. Vozač je nervozno izvirio.

– Šta je bilo? Šta se dešava?

– Mali udes – reče Čvrstoruki. – Nego, reci ti meni, čoveče, šta to imaš u tom kamionu?

Vozač obliznu usne. – A-hm. Konzerve, naravno. Šta bi ti, kog smrznutog Raksa, očekivao da izađe iz konzervare? Konzervisana riba za gradove u unutrašnjosti.

Svi smo se zbili oko njegovog kamiona, a on je bacio poglede na topove u drugom kamionu.

– Baš sad mi treba jedna konzerva sa ribom – reče Čvrstoruki. Naskočio je na zadnji deo kamiona i pokidao deo cirade. – Koja šteta – reče. – Sve si prodao. Prazan ti kamion. – Sišao je i izvukao vozača, držeći ga svojim šaketinama.

– Kamion je prazan, lažove jedan smrzni!

– Re... rekli su mi da je pun, kunem se!

U blizini je bio Group, koji se tresao od straha.

– I meni su rekli da je moj kamion prazan, smrzači jedni! – kukao je. – Parli su nas prevarili!

– Ama, zaveži – reče Čvrstoruki sa gađenjem. – I najgluplji vozač zna kad mu je kamion prazan a kad pun, prosto to oseća kad vozi. Vas dvojica primete platu od Parla, pa ste i sami postali Parli... Ajde neka ih neko veže i povede u hram. Popričaću s njima kasnije. A sad, da utovarimo ove topove na kamion. Nije ekonomično da vozi prazan, pogotovu kad su ovako teška vremena...

Kasnije, dok je ispravan kamion odlazio sa topovima prema luci, kod uništenog Groupovog kamiona ostadosmo Čvrstoruki, Traka i ja. Mestlerovo telo je bilo uklonjeno. Čvrstoruki je gledao uz breg, tamo gde se put dizao ka horizontu i gubio među drvećem, da bi kasnije, s druge strane, vijugavo sišao ka novoj konzervari. Sunce je sijalo postojano i snažno, kakvo je bilo već danima.

– Oni samo glume da se brinu za naše dobro – reče on tiho. – U stvari, sve vreme grade tvrđavicu samo za sebe, uplašeni kao driveti u jazbini. Ne bih se iznenadio da sva ta kopilad sedi u pozadini, dok dobri, pošteni momci ginu na frontu. Hej... – Preko njegovog lica se sporo širio izraz probuđene radosti. – Zar ne bi bilo dobro da mi sklopimo svoj mir sa astanskom armijom, kad ona dovde dođe, a onda lepo svi odu svojim kućama; neka Parli ostanu sami u svojoj tvrđavici, snabdeveni tolikim topovima, a bez ijedne mete...

Sad su se događaji tako brzo smenjivali, da više nisam znao kad je koji standardni dan počeo ili se završio, kad je bila „noć”. Sunce Fu je kružilo iznad nas, a grum dostigao svoju najveću gustinu. „Zlatni grumet” je bio neprekidno otvoren i u njemu smo radili Gert, Anli, Smeđooka i ja, često na smenu, a u drugim prilikama, kad je promet bio najveći, svi zajedno. S vremena na vreme bi se neko od nas odvuкао, sav iscrpljen, pa bi se srušio u krevet, odspavao nekoliko sati i onda opet vratio na dužnost. Smeđooka i ja nijednom nismo iskoristili to što su se naše sobe nalazile blizu; bili smo suviše umorni za ljubav.

Jednom, kad sam prolazio pored njene sobe, začuh neki zvuk. To me je zbunilo, jer sam Smeđooku pre nekoliko trenutaka ostavio dole, u baru. Sve su nam sobe bile pune; iz svih krajeva naše zemlje stizali su u Palahaksi Parli i druge izbeglice. Bilo je sasvim moguće da neko od tih putnika uđe u pogrešnu sobu. Pošto mi se nije dopala pomisao da neka budalina tamo čeka moju devojkicu u zasedi, zakucao sam i malo potom ušao.

Na krevetu je ležala Smeđookina majka i plakala. Već sam hteo da izađem, kad me ona tiho pozva. Prišao sam joj i stao pored kreveta. Osećao sam se vrlo nelagodno.

– Šta je bilo, Anli? – upitah.

Pogledala me je prazno, na njenom licu suza je suzu stizala. Onda je posegla i uzela me za ruku. Njen dodir bio je hladan; drhtala je čak i u tako toploj sobi. Nisam bio načisto da li ona uopšte zna ko sam. Sklonio sam ruku, prebacio neku ćebad preko nje i ostavio je. Posle nekog vremena ona se opet pojavila u baru. Služila je piće, smejala se, terala politiku sa mušterijama, ponašala se kao da je sve u redu, kao da je oduvek bilo sve u redu.

U trenutku kad je ostala samo šačica mušterija, Gert reče Smeđookoj: – Zašto se ti i Drouv ne isključite malo? Idite u šetnju, isplovite, ili tako nešto. – Zabrinuto je osmotrio lice svoje kćeri. – Ti si bleđa, devojkicu. Treba ti sunce. Tvoja majka i ja sad možemo sami.

– Siguran si da će to biti u redu, tata? – upita Smeđooka, smešeći mi se.

– Bežite, vas dvoje – smejala se Anli – dok se Gert nije predomislio. Ali... držite se podalje od lukobrana, važi?

– Zašto?

– Parli su rekli da će danas doći po topove – reče Gert ogorčeno. – Pitam se hoće li imati petlje. Zato ovde nikog nema. Svi su na lukobranu.

Skimer smo pripremili ćutke. Znam da smo oboje mislili o Srebrodelcu. U brodogradilištu je šaćica ljudi još uvek nešto radila, ali je, bez vlasnikove kosmate figure i njegove neobične ličnosti, brodogradilište izgledalo prazno. Kome li je ono sad pripadalo? Da li je Srebrodelac imao nekog rođaka koji bi preuzeo firmu? U meni se rađao spori gnev, dok sam pomišljao na ono što je bilo: čovek uspeva da se domogne obale, pošto je prethodno učinio sve što je u ljudskoj moći da dovede *Izabel* na novi kej, a onda ga Parli... šta? Jesu li ga ubih iz puške, dok je plovio ka njima?

Posle su ga spore struje nosile oko Ispruženog prsta. Parli su verovatno mislili da će grabljivice ili grum-jahači ukloniti telo koje je dosad verovatno nestalo. Opet, postojala je i mogućnost da se, zbog spuštanja nivoa gruma, telo zadržalo među stenama i da sad leži pod klifom, slomljeno, sa strelicom iz puške oprugare zarivenom duboko u grudi, što bi dokazalo da su Parli lagali kad su rekli da je Srebrodelac izgubljen u brodolomu.

Čak me je i ta reč nervirala; šta im je značilo to „izgubljen”? Niko sa *Izabel* nije izgubljen. Neki su poginuli zato što su ostali pod palubama i onda bili razneseni eksplozijom kotlova. Znamo njihovu sudbinu: pojeli su ih grumeti. Izraz “izgubljen” bio je ugladeno, optimističko ulepšavanje, pogodno samo da ga moja majka koristi: tim izrazom se podrazumevalo da će oni možda jednog dana biti „nađeni” i da će onda sve biti u redu.

– Slušaj, je l’ ti stvarno želiš da isplovimo? – upita me Smeđooka zabrinuto.

– Izvini, nešto sam se zamislio, u tome je stvar – rekoh. Laki povetarac je nadimao naše jedro. – Idemo – doviknuh. Uskočili smo i odgurnuli se. Voda je bila kao lepak, a plovidba u našoj zaklonjenoj luci spora. Sad kad smo zaplovili, moje mračno raspoloženje počelo je da se popravlja. Opet sam uhvatio sebe da posmatram Smeđooku na pramcu; od tog prizora moje raspoloženje se još više popravilo. Veliki broj skimera bio je ukotvljen i vezan; konopci i lanci su doticali vodu i od vode se opet odvajali, ispuštajući pri tom duge, spore,

viskozne kapi. Ribari, većina njih, nisu otišli u ribolov nego su ostali u gradu da vide šta će se desiti kad Parli stignu. Nadao sam se da neće biti nevolje.

Povetarac koji je jačao, poneo nas je u spoljašnji deo luke. Ugledali smo masu sveta na lukobranu. Tu je bio sakupljen gotovo čitav grad; ljudi su se vrzmali oko tri velika topa. Bili su postavljeni naporedo sa tramvajskom prugom, a njihove duge cevi hrabro okrenute ka moru. Snežno-beli grumeti čučali su na vrhovima cevi, međusobno se gurkajući krilima, zato što je svaki želeo tu teritoriju za sebe. Ove ptice se ne plaše gomile ljudi.

Nekoliko ljudi nam je mahnulo. Privedoh skimer bliže, do samih ogromnih stena na kojima je lukobran počivao.

– Kad stižu Parli? – povikah.

– Uskoro. – Sad smo razaznavaia pojedina lica. Videh Traku i njenog oca. Vuka nigde nije bilo. Traka nam je mahala iz sve snage, vičući sva ozarena. Uzvratili smo povicima ali smo plovili dalje. Smeđooka me je gledala zamišljeno; imao sam predosećanje neke nevolje.

– Opet se desilo, zar ne, Drouve – reče ona zagonetno, ali sigurna da ću ja razumeti.

– A-hm? – promrmljah neodređeno.

– Mislim, ti i ona ste umešani u tu eksploziju kamiona, tamo na putu ka novoj konzervari, a ja, iz nekog razloga, nisam bila prisutna.

– Smeđooka, ja' tu ništa nisam mogao. Ja volim *tebe*.

Njen pogled postade mekši. – Znam. Ali ipak imam strašno osećanje da mi nešto stalno izmiče, i da ćeš mi na kraju ti izmaći. To se neće desiti, je l' tako, Drouve?

– Nikad – potvrdih. Pitao sam se zašto se osećam kao neki smrzni krivac.

– Teraj, teraj – reče Smeđooka – inače će ona hteti da pođe sa nama. – Zaista, Traka je šetala duž lukobrana, naporedo sa kretanjem našeg skimera, i smešila se dole na nas. – A i ona se promenila – nastavi Smeđooka. – Odnedavno je drukčija, nije onako sklona da naređuje. Finija je... Zašto je ona tako smrznuto fina? – dodala je gotovo plačno, zahvaćena iznenadnim očajanjem. Gledala je gore, na neosporno divnu mladu devojkicu, koja se samouvereno šetala nad nama.

– Ona odrasta i postaje razumnija – rekoh. – To se događa sa svima nama. Niko od nas neće biti isti posle ovog leta... a to me pomalo plaši. Imam osećanje da sam izgubio toliko mnogo, a sve vrlo brzo. Ali sam mnogo i dobio – dodadoh žurno.

Žamor komentara i nagađanja na lukobranu spasao me je iz ove nezgodne situacije. Smeđooka je spustila jedro. Tako reći istog trenutka naš skimer je nepomično zastao na lepljivoj površini. Čekali smo, gledajući krivinu puta koji je sa severa vodio u luku. Pored nas, na vodi, nastala komešanje. Jedna ogromna srebrna riba, duga i žilava, bila je istisnuta na površinu, gde se već neko vreme uvijala. Grumeti su ocenili da je sad mogu bezbedno napasti. Razvrištano jato zakovitla se oko nas, jurišajući na ribu i parajući je svojim oštrim kandžama, a onda se jedna od ptica neoprezno približi ribinoj glavi. Ova sevnu vilicama, dobro zahvati u razmahano belo perje, i silnim naporom uspe da opet zaroni, vukući napadača sa sobom. Na površini, koja se odmah smirila, ostade samo nekoliko pera. U vodi su ostali mlazići i vrtlozi krvi koji se nisu razilazili.

Tri parna kamiona se približiše hukćući. Nепrestano su zviždali da bi oterali ljude sa puta. Platforme kamiona bile su krcate uniformisanim ljudima; u čeonom kamionu prepoznah skerletnu boju vojne policije, a u ostala dva, tmurnije boje straže iz nove konzervare. Kamioni stadoše na samom početku lukobrana, blizu dubokotrupnih brodova izvučenih na suvo, a vojnici poskakaše na zemlju. Držali su u rukama naperene puške.

– Nadam se da niko neće pokušati ništa glupo – reče Smeđooka. – Ne dopada mi se izgled tih ljudi. Čini mi se da oni *žele* da upotrebe te puške, kao onda pred novom konzervarom.

Posmatrači su vikali i mahali pesnicama, ali se čuo i glas Čvrstorukog, koji ih je pozivao da budu razumni. Vojska se postroji u formaciju i krenu duž lukobrana strojevim korakom. Tik iza vojske išli su kamioni, odhuktavajući polako. Samo je jedan čovek pokušao da zaustavi ovu formaciju: otrgao se iz ruku svojih drugova i istrčao pred vojnike. Nisam zapazio šta se tačno desilo, jer sam gledao odozdo, sa površine mora; ali, tog čoveka više nisam video, a vojska je neumoljivo marširala dalje. Stali su tek kod prvog topa, čekajući da se kamion postavi naporedo sa njim. Onda se iza krovova kuća uzdigao stub dima: pojavila se lokomotiva našeg parnog tramvaja,

gurajući ispred sebe pokretnu dizalicu. Na platformi smo videli ne samo kran, nego i zbijenu masu skerletno crvenih uniformi.

Za razmerno kratko vreme topovi su utovareni. Vojska je ušla u kamione i odvezla se, praćena jalovim uzvicima prezira i psovka. Sa mesta na kome smo se nalazili videli smo Čvrstorukog, pogurenih pleća, pognute glave. Onda mu je prišla Traka. Zagrlila ga jednom rukom, propevši se na prste da mu nešto šapne u uvo. On joj se žalosno nasmešio i prebacio jednu svoju ručtinu preko njenih ramena. Tako su otišli zajedno.

– Slušaj, Drouve... – reče Smeđooka neraspoloženo. – Žao mi je što sam rekla sve one gluposti o Traci. Ona mi se sviđa, stvarno.

U međuvremenu, dok smo mi prošli duž unutrašnje strane lukobrana, pa oko svetionika na njegovom kraju, i duž njegove spoljašnje strane, gomila se razišla. Topova, koji su samo tri dana predstavljali simbol odlučnosti Palahaksija da se sam brani, da isplazi jezik vlastima, da uspostava svoju nezavisnost, više nije bilo. To me je podsetilo na one dane kad mi je otac, posle gužve u „Zlatnom grumetu”, zabranio da izlazim iz kuće.

Smeđooka i ja bejasmu pomalo neraspoloženi. Sunce je bilo toplo, a vlažni vazduh nas je pritiskao. Grumeti su uspešno istrebili sitnu ribu sa površine okeana, ali su zato krupnije ribe sada bile istiskivane na površinu. Ležale su svuda oko nas; bacakale su se, neke već bespomoćno, neke besomučno, zavisno od toga koliko dugo je trajala njihova agonija. Sa dna je isplovilo đubre: mokri i truli komadi drveta, debeli korov, prljavština. Okean je smrdeo.

– Možda nam ovo jedrenje i nije bilo najbolja ideja – reče Smeđooka. – Možemo uvek da se vratimo, pa da pođemo u šetnju. Ovde danas nije lepo.

– Idemo samo malo dalje – rekoh ja. – Možda kod Ispruženog prsta nije tako loše. Plima ovde donosi svakakve stvari. Na ovom mestu vidimo đubre iz čitavog ovog dela okeana. – Imao sam nešto na umu, ali nisam hteo da uznemiravam Smeđooku. Naumio sam da potražim leš ispod onog klifa pa, ako je još tamo, da utvrdim uzrok smrti...

Smeđooka je neraspoloženo gledala u vodu. Naslućivao sam da pomišljamo na isto: ako telo nije ostalo na stenama, možda je plovilo

tu negde oko nas. Kad god bismo bupnuli u neki otpadak, ona se trzala i podozrivo gledala preko ivice čamca.

– Drouve – reče ona – mislim da ima grum-jahača u blizini. – Pokazala je prstom prema jednom mestu na horizontu, gde je lepršalo nešto belo.

– Verovatno su to grumeti – pokušah da je umirim. – Ali, svejedno, držaćemo se obale. Ako se nešto desi, uvek možemo da iskočimo na stene. – Usmerio sam čamac bliže klifu.

Prošli smo ono mesto gde smo ranije našli leš, ali od njega sada nije bilo ni traga. U blizini je plovila samo jedna velika crna riba, trbuhom nagore; neki grumet kao da je proglasio za svoje vlasništvo, stojeći na njoj sa kandžama zarivenim u svetlucavo meso i merkajući nas ljubomorno.

Uskoro se Smeđooka opustila. Vidno joj je laknulo. Čim smo zaobišli Ispruženi prst i pošli severnije, voda je postala čistija.

– Nema ga – reče ona sa uzbuđenjem, tako dugim kao da je minutima zadržavala dah. – Nema ga, nema, nema, nema.

– Parli su ga ubili. Saletio sam Mestlera, ali on nije hteo ništa da kaže. Ipak, sve mi je bilo jasno. Sigurno su ga ubili čim su videli da će isploviti na obalu. Valjda im više nije bio od koristi. Smrzači.

– U redu, ali hajde, molim te, da ne pričamo o tome, Drouve. Vidi, da li ti se sviđa moja haljina?

Morao sam da se nasmešim ovoj naivnoj promeni teme.

– Da, ali gde ti je žuti pulover?

– Oh... – Pocrvenela je. – Mama je rekla da ne smem da ga nosim. Kaže da je taj pulover... suviše mali, znaš. Stvarno je i *bio* suviše mali.

– Mislila je, suviše seksi. Bojala se da ja... ovaj... – Zastao sam zbunjeno, svestan da zalazim u preduboku vodu.

– Vidi, eno novog keja – reče Smeđooka prisebno. – Šta misliš, hoće li ga sad mnogo koristiti, posle gubitka *Izabel*?

– Verovatno hoće. Nisu oni gradili kej samo zbog jednog broda. Ovde su istovarani i ribarski... Raks! Pazi!

Na jednoj steni sedeo je grum-jahač i sunčao se. Čim je primetio naš skimer, digao je glavu, frknuo i skliznuo u vodu. Bio je udaljen nekih pedesetak metara. Šibao je perajima, naglo ubrzavao i bukvalno skakao ka nama preko guste površine.

– Lezi, Drouve! – povika Smeđooka.

Poslušah je. Usta su mi bila suva od straha. Klizio sam nadole, sve dok se ne nađoh na dnu skimera. Smeđooka učini isto. Dopuzala je i legla pored mene. Gledala me je ćutke, zabrinutim pogledom. Sad kada me povetarac više nije hladio, sunce je počinjalo da mi pregreva odeću pa sam se znojio... mada to nije bio jedini razlog što sam se znojio.

Skimer se zatresao zato što ga je grum-jahač pošteno protresao. Pri tom je besno zalajao. Frkćući, naleteo je nekoliko puta na tanko korito skimera. Kapljice uljaste vode gusto su padale po nama. Bio je besan što ništa ne postiže. Za trenutak vladao je mir, a mi smo, zadržavajući dah, slušali oštro dahtanje grum-jahača u neposrednoj blizini.

Čamac se blago nakrenuo, a jedna senka pade na nas. Izmicao sam se i pribijao uz Smeđooku. Zatubasta glava zveri virila je preko ivice čamca, okretala se tamo-amo i kratkovidno osmatrala unutrašnjost čamca svojim varljivo blagim očima. Dah tog stvorenja ispuni čamac, dah koji je nepodnošljivo smrdeo na ribu. Grlo mi se steglo od straha. Dugo smo se tako gledali, zver i ja.

Crna glava još jednom frknu, ovog puta odvratno. Nešto je pljesnulo po skimeru, samo jednom ali vrlo odlučno, tako da se čamac zatresao: to se grum-jahač odgurnuo od nas i odskakutao. Ležali smo, trudeći se da dišemo što tiše. Jedro nam je visilo, a toplota se pojačavala: bilo je očigledno da je povetarac sasvim zamro. Najzad sam se polako pridigao u sedeći položaj i rizikovao jedan kratki pogled preko ivice.

More je oko nas ležalo ravno kao ogledalo. Usamljeni grum-jahač zabavljao se oko sto koraka daleko od skimera. Glodao je jednu lešinu, razbacujući spore kapi oko sebe i rasterivao svojim besnim režanjem grumete koji su naletali iz raznih pravaca. Smeđooka se polako podigla i sela kraj mene. Pazila je da naglim pokretom ne privuče pažnju grum-jahača. – Šta ćemo sad, Drouve? – prošaputa. – Ako pokušamo da veslamo prema keju, on će nas videti.

Odmeravao sam udaljenost do obale. – Nešto moramo brzo da preduzmemo – rekoh. – Struja nas nosi sve dalje.

Brzo osmotrih okean oko nas. Izmaglice su privremeno zaklonile sunce, pa je okean dobio olovno sivu boju. U našoj blizini, velika

vodena površina bila je nekako tamnija od ostalog mora. Nešto dalje, kod ušća, jedan talas se valjao preko ravne površine, nalik na malu plimu koja je hitala ka nama.

– Šta je ono? – upitah.

Smeđookin glas je drhtao. – To je... to su grum-jahači, Drouve. Ceo čopor. Tako oni obično rade. Ovaj najbliži nama sigurno je odbegao od čopora.

– Hm... I šta će da učine?

– Sa svih strana će nas... To se desilo prošle godine, čopor grum-jahača uhvatio je jednog ribara. Oni uskoče u čamac i onda...

Nije bilo potrebno ništa više da kaže. Mogao sam da zamislim šta će se desiti kad horda moćnih zveri od kojih nijedna nije bila manja od čoveka, napadne odasvud naš mali skimer, uskoči u njega i...

Iz nekog razloga gledao sam tamnu površinu blizu naše leve strane. Tu su se dizali veliki spori mehuri, zatim pucali, kao da je okean podrigivao, zgađen đubretom koje je pokrivalo njegovu kožu.

Smeđooka mi je nešto tiho govorila. – Nije nam ostalo još mnogo vremena, Drouve. Žalim... žalim što smo toliko odugovlačili sa upoznavanjem. Molim te, poljubi me, brzo.

Sagnuo sam se ka njoj i poljubio je dugim, strasnim poljupcem, a ona se držala za mene plaćući na mome ramenu, dok sam posmatrao juriš pregladnelog čopora grum-jahača ka nama. Onda uzeh sa dna čamca veslo i podigoh ga; to nam je jedino preostalo. Bio sam rešen da ne umrem ranije nego što je neizbežno. Nikada u životu se nisam toliko uplašio, a ipak sam mislio na Smeđooku: neće je smrznuti grum-jahači ni dotaći dok sam ja živ...

Onaj obližnji grum-jahač prekide svoju gozbu. Ploveći visoko na gustoj vodi, podigao je glavu. Osmotrio je primicanje čopora, okrenuo se i šiknuo ka otvorenom moru, udarajući snažno perajima i vukući za sobom trag vodenog praha. Bacih pogled na kej: bio je predaleko. Čopor će biti na nama pre nego što se dočepamo keja.

Smeđooka se ukoči u mojim rukama; okrenuvši glavu, zurila je u vodu. – Gledaj! – jeknula je. – Drouve, vidi ovo!

Ona tamna senka pod površinom dobijala je formu i čvrstinu oštre, jasne ivice. Mehuri koji su mirisali na mokro drvo, na konopce i katran rasprskavali su se još uvek. Pogledao sam preko ivice čamca; moje oči nađoše pravi fokus, pa razaznah palube, slomljene

poprečne grede jedara, poklopce na prozorima; sve je to polako plovilo, uzdizalo se ka meni, iz dubine okeanskog rova Palahaksi. Bio je to avetinjski prizor, pa zaboravih na opasnost, grum-jahače, i zadrhtah od čiste praznoverice. Grum je dizao brod *Izabel* sa dna mora...

Dvadesetak koraka od mene, neravni kraj prelomljene katarke izbi iz vode. Izgledalo je kao da nastaje ni iz čega, jer je od onoga što sam video bio odsečen ravnom srebrnastom površinom. Ali uskoro izroni i crna krmanoška kućica, bezoblična, razbijenih prozora, ali ipak prepoznatljiva. Pojaviše se i drugi delovi broda; ječali su tiho, dok je celulozna voda nevoljno napuštala unutrašnjost, ustupajući mesto svežem vazduhu. Uskoro smo videli celu palubu, sa koje se voda slivala kao teška živa.

Zarih veslo u vodu i navalih da veslam, pokrećući skimer preko malog rastojanja koje ga je delilo od broda. Grum-jahači su se primicali u skokovima. Čuo sam njihov gladni lavež. Videli su nas; zbijali su svoj front s namerom da nas zgrabe. Najzad skimer tupnu o teške grede *Izabel*, za koje se odmah uhvatih. Smeđooka se uspentrala na palubu. Pođoh za njom, ne puštajući veslo iz ruku, ali se u žurbi okliznuh i skimer se izmače ispod mene. Pao sam u vodu, udario glavom o crno brodsko korito, a preda mnom se razli eksplozija svetlosti i tame...

Grabio sam prstima nešto tvrdo, zario nokte, vukao se napred i nagore, gonjen strahom od mesoždera koji su verovatno već bili tu, već se bacali na mene. Još sam bio polusvestan. Pitao sam se koliko dugo sam bio u tom stanju, koliko dugo...? Ne prestajući da puzim, digoh glavu i videh, naspram nebeskog sjaja, viziju Smeđooke koja me je opkoračila. Vitlala je veslom, koje je šibalo po razbesnelim zverima oko nas.

Puzio sam dalje, dok paluba nije dobila određen oblik ispod mene. Osećao sam kako se ljulja, grum ju je polako uzdizao. Sad sam čuo kako Smeđooka, gubeći dah, očajno vrišti:

– Pustite ga, smrzači jedni, pustite ga, pustite ga... Ustadoh, ali sam se još teturao, boreći se da odagnam maglu ispred očiju. Onda priđoh Smeđookoj i blago uzeh veslo iz njenih ruku. Ona je već neko vreme tukla tri mrtve životinje; ustima je formirala reči koje se nisu čule, a oči su joj bile prazne. Prevaljah tri mrtve zveri preko ivice

palube. Voda je bila bar dva koraka ispod ivice. Životinje padoše sa potmulim pljuskom. Ostali grum-jahači ih napadoše istog trenutka: razdirali su ih i proždirali, uz tiho mljackanje. Uskoro odjuriše ka jugu, ka luci.

Smeđooka je stiskala šakama slepoočnice. Počinjala je opet da misli, a drhtaji su joj potresali telo. Imala je posekotine na nogama i plećima, a njena lepa haljina bila je dopola zderana, pa joj je u dronjcima visila oko struka. Zagrlih je i povedoh do jednog poklopca na otvoru za utovar tereta na palubi, pomažući joj da sedne. Onda svukoh ostatke svoje košulje, pocepah je na trake i ovlaživši ih počeh da joj ispiram rane što sam pažljivije mogao. Iz duboke posekotine na jednom ramenu curila je krv, ali su njene zanosne grudi bile nepovređene, pa sam ih samo oprao i nežno poljubio. Onda, oklevajući zastadoh, ali odmah dođoh do zaključka da ima stvari važnijih od štedljivosti, utoliko pre što sam video krv i u blizini njenog struka. Zato sam joj pomogao da ustane, skidajući sve sa nje. Imala je malu posekotinu na jednom kuku, koju sam takođe oprao i poljubio. Okupao sam je celu, čak i od pojasa nadole, a ona je počela da se smeška i da me miluje po kosi dok sam klečao pred njom.

– A sad, ti – reče ona glasom koji nije trpeo protivljenje. Svukao sam se i ona me je oprala, polako i vrlo temeljito. Nisam zapazio da li je na meni bilo nekih povreda. Onda je odstupila korak unazad, osmotrila me otvoreno i veselo se nasmejala.

– Ko kaže da se nama nikad ništa ne dešava? – reče.

17

Slomljene katarke i iskrivljeni dimnjaci bila su gusto okićeni morskim korovom, iz koga se cedila ljigava tečnost. Zaključili smo da su ti delovi bili zariveni u morsko dno i da su ukotvili *Izabel*, sprečavajući brod da još ranije izroni. A kad se grum dovoljno zgusnuo, ti delovi su se otrgli od dna. Oslobođen glavnine tereta na palubi, brod se brzo digao. Dok se bližio površini, ispravio se, pa je zato izronio palubom nagore.

Nije nam se mnogo žurilo da vest o ovome odnesemo u Palahaksi.

Ležali smo neko vreme na palubi da se oporavimo. Vrelo sunce je isušivalo naše rane. Smeđooka je izgledala kao divni komad nakita: svuda po njoj bleštali su kristaflići. Činilo nam se da bi bilo šteta sada se obući. Nije bilo nijednog čamca na vidiku. Lutali smo po palubama koje su i same počinjale iskričavo da svetlucaju. Mokro drvo se svuda sušilo. Gledali smo mašine, ostatke tovara na palubi, ali ponajviše jedno u drugo.

Uspeli smo da otvorimo vrata krmanoševe kućice. Izvukli smo jedno smotano mokro platno, raširili ga po palubi, pa presavili nekoliko puta, da liči na krevet. Bilo je to rezervno jedro. Iz njega počeo da se diže spora para. Pogledah Smeđooku; na njenom licu, punom sjaja, bio je neki ozbiljan, gotovo očajan izraz; uzvraćala mi je pogled, gledajući me pri tom od glave do pete. Prelazila je pogledom po meni na jedan ispitivački i gladan način, tako da se postideh. Onda se uzbuđeno nasmejala i šćepala me. Grlili smo se strasno, presrećno, a kristali sa nas leteli su na sve strane, kao kiša; smejali smo se kao dve budale.

Kasnije sam često razmišljao o činjenici da nam je u tom trenutku najviše pomogla naša silna ljubav. Da nije bilo te ljubavi, sve je moglo da ispadne vrilo nezgodno, jer mi nismo znali šta zapravo treba da uradimo. Nekako smo se uvukli u nabore toplog, ali još mokrog jedra; smejali smo se i vrpeljili, dok je gusto tkanje platna prijanjalo uz nas. Bili smo nezgrapni zato što nismo hteli ni za tren da se pustimo, štaviše, hteli smo da se dodirujemo što duže i što bolje. Zastali smo za trenutak kad smo primetili da ležimo ispruženi, zbliženiji nego ikad, i da nas ništa ne sprečava da uradimo onu divnu tajnu stvar koju odrasli rade, ništa sem našeg sopstvenog neznanja.

Onda poljubih Smeđookine slane, meke usne. Primetih da, ni sam ne znam kako, ležim na njoj, a da se ona vrpelji ispod mene, širi noge, izlazi mi kukovima u susret. Nekako se gurnuh prema njoj, zato što sam to jednostavno *morao*. Ali tada videh bolni grč na njenom licu i dođe mi da zaplačem što sam je povredio.

– Molim te, dušo, Drouve, nastavi – prošaputa ona. Osmehnula se, a u uglu njenog oka videh suzu. Poslušao sam je, i odjednom je bila topla, meka, izazovna, znao sam da će sve biti dobro. Uskoro su naši pokreti dobili luđačku žestinu; moj mozak s tim nije imao

nikakve veze, ja ni na šta više nisam uticao, stvar se sama dešavala, dešavala...

– Ohhh, Drouve, Drouve – jecala je Smeđooka. Oči su joj pomamno zurile u moje. Nikako da se dovoljno približimo... a onda je došla divna.! zastrašujuća eksplozija, i trajala, trajala... trajala...

Mnogo kasnije, sunce je još uvek bilo na nebu, još uvek vrelo, tako da nismo mogli da odredimo koliko je vremena prošlo. Zevnuo sam i protegao se; osetio sam da Smeđooka pored mene počinje da se pomiče. Pogladio sam je po kukovima i poljubio je, a ona otvori oči i nasloni se na mene.

– Drouve? – pozva me izazovno.

– Slušaj, mislim da treba da pođemo – rekoh. – U ovom brodu ima stvari koje su gradu potrebne.

Na palubi su se još nalazila dva parna topa. Bio sam siguran da se pod palubom nalaze ratne zalihe koje bi Palahaksiju mogle uskoro zatrebati.

– Ma, Raks. Hoću da me ponovo voliš, Drouve. Ponovo i ponovo i ponovo. Želela bih zauvek da ostanem ovde. Ej, znaš šta? – Njene napućene usne razvukoše se u osmeh.

– Sad ćeš morati da se oženiš sa mnom, Drouve. Ja ću reći roditeljima kako si me iskoristio, pa ćeš morati da se oženiš sa mnom. Onda ćemo se voleti svake noći, zauvek. Spavaćemo oboje u onom krevetu gde je regent spavao.

– Smeđooka, ti ne bi tako nešto učinila. Nećeš reći roditeljima?

– Reći ću ako me ne budeš voleo, odmah.

Izvukoh se iz našeg improvizovanog kreveta vrlo brzo; da nisam, ne bih se nikad ni izvukao. Sve vreme su me tražile njene grabljive ručice. U jednom trenutku, zamalo da se vratim; ipak, uspeo sam da se oslobodim i da ustanem. – Aj'mo – rekoh odlučno.

Digla je ka meni buntovan pogled. – Znam da i ti to želiš, mene ne možeš da prevariš.

– Smeđooka, draga, naravno da želim. Ali, zar ne kapiraš? Sad imamo šansu da okončamo ovaj sukob između Parla i našeg grada. Moramo što pre da ih obavestimo, da ne nastrada još neko. A kasnije, ja ću uvek dolaziti u tvoju sobu kad tvoji roditelji budu na poslu. Važi?

– Nemoj slučajno da ne dođeš. – Stala je na noge i obukla ostatke svoje odeće; činila je to polako, dobacujući mi sve vreme nestašne osmehe.

– O, Fua mi – progundah.

Pošto sam se obukao mnogo brže, zgrabih Smeđooku i brzo popravih jedan deo njene haljine, onaj gde je ostavila da joj se vidi mala dojka, samo da bi me zaludela. Setih se da je od mog dolaska u Palahaksi i susreta sa Smeđookom prošlo tek šezdeset standardnih dana. Bilo je teško povezati onu stidljivu devojčicu u prljavoj odeća, koja je stajala na plaži mog i Vukovog brodoloma, sa ovom zavodljivom mladom sirenom koja je sasvim dobro znala koliko njena lepota snažno deluje na mene. Upitah se da li sam i ja tako brzo odrastao kao ona, i odgovorih samome sebi: „Možda i jesam”.

Sad sam bio u stanju da razmišljam o širim društvenim pitanjima, o budućnosti onoga što me je okruživalo, o realnosti rata. Pre šezdeset dana, ni na kraj pameti mi ne bi bilo da vlastima prijavljujem da je neki potopljeni brod izronio; pustio bih vlasti da to same otkriju, a ja bih se igrao loptom, ili bih organizovao trke driveta.

Spustili smo se u skimer i otisnuli od, sada svetlucavog, trupa lađe *Izabel*. Povetarac je opet ojačao, jedro se nadimalo, pa smo ubrzo kliznuli oko Ispruženog prsta i ugledali lukobran i grad Palahaksi pred sobom. Iako grum-jahača nije bilo na vidiku, držao sam se поблиže obali. Osvrnuo sam se samo jednom i video kako *Izabel* pluta na grumu, svetlucajući kao ukrašeni kolač. Pitao sam se koliko će izdržati; kroz nekoliko standardnih dana grum će početi da se razređuje, brod će izgubiti jedva stečen uzgon, pa će se opet spustiti na dno rova Palahaksi. Ali bilo je moguće pre toga istovariti ovaj brod, čak ga i navući na plažu, mada se opravka verovatno ne bi isplatila jer je eksplozija kotlova razvalila dno.

Stigli smo u luku i uplovili u zonu brodogradilišta pokojnog Srebrodelca. Izvukli smo skimer na suvo, skinuli jedro i katarku i složili ih u ugao magacina. Onda pođosmo duž keja. Imali smo osećanje da smo, ovako iscepani, veoma upadljivi; uz to, bili smo sigurni da će i poslednjoj budali biti jasno da smo vodili ljubav.

Na debeloj ploči koja čini proširenu kamenu bazu obeliska, i koja se zove „plint”, sedeli su Vuk i Traka. Činilo se da im je dosadno. Bacali su mrvice hleba golubovima pismonošama. Te male ptice bile su

razumljivo nervozne; izmicale su se kad god bi ogromna senka nekog grumeta pala na njih. Informacije sa fronta su nam u poslednje vreme stizale sasvim neredovno, zato što su grumeti pojeli većinu golubova pre nego što su ovi mogli da dolete do svoje kućice u centru Palahaksija. Ono malo vesti što nam je stiglo nisu bile ohrabrujuće, što kao da je potvrđivalo ispravnost mog gledišta da je bolje živeti u neznanju.

Traka nas je pogledala samo jednom i odmah joj je sve bilo jasno. Nasmejala se tajnovito i rekla:

– Vas dvoje ste se zabavljali, a? Jednog dana ćeš morati da mi otkriješ svoju tajnu, Smeđooka. Nego, hajde da se vi što brže obučete u nešto. Ljudi vas gledaju.

Osvrnuh se postiđeno; pomislio sam da je Smeđookoj opet izvirila jedna dojlka. Srećom, nije, ali videh nešto drugo, što je donekle objašnjavalo Trakin stav. Moja devojka je zaista privlačila pogled. Iako je bila sva u droncima, neki sjaj se širio iz nje. Činilo se da je njena koža dobila jednu dimenziju više, i to ne samo zbog grum-kristala; njeno divno lice zračilo je spokojstvom, zadovoljstvom, radošću, ne prelazeći pri tom u nadmenost ili izveštačenost. Nisam mogao oči da odvojim od nje, a ona nam se smeškala iz svoje tvrđave ljubavi. Čuo sam nešto kao Trakin smeh, ali u njemu je bilo mnogo nepodnošljive tuge.

Vuk je i dalje bacao mrvice golubovima, nesvestan šta se oko njega dešava. – Je l' mi moramo ovde da presedimo, ceo smrzni dan? – reče kao da se žali.

– Ama, zaveži, ti – izbrecku se Traka na njega. Zatim nastavi da posmatra Smeđooku ispitivački, ali u njenom pogledu bilo je divljenja. – Dobro, i šta ste vas dvoje radili? – upita. – Mislim, šta ste *sem toga* radili?

– Trako, moram hitno da razgovaram sa tvojim ocem – rekoh. – *Izabel* se ponovo pojavila na površini.

– Oh... dobro. – Brzo je ustala. Nije izgledala mnogo iznenađena, pa pretpostavih da se slična izronjavanja često dešavaju, ovde na obali. – Mislim da je u hramu – reče ona. – Idem s vama. Ima li tamo nečeg što vredi spašavati?

– Na palubi su dva topa, a valjda još mnogo u unutrašnjosti, iako je na dnu smrznuto velika rupa. Biće dovoljno da se zaštitimo ako

astanski ratni brodovi opet naiđu.

– Ako nam Parli dozvole da ih zadržimo – reče Traka zamišljeno.

– Neće se usuditi da nam ih oduzmu, ne ovog puta. Rekli su da je to oružje namenjeno odbrani grada, sećaš se?

– To su rekli tek kad je brod potonuo – primeti Traka promišljeno.

Nadao sam se da njen otac neće na stvari gledati tako cinično, jer ako i on bude sličnog mišljenja, od mojih nada da se Parli i grad pomire neće biti ništa.

Smeđooka, Traka i ja pođosmo glavnom ulicom do hrama. Za nama, na znatnom odstojanju, išao je Vuk; valjda se stideo da bude viđen sa nama, ovako pocepanima, ali nije hteo da propusti ništa od događaja koji su trebalo da nastupe. Smeđooka je od trenutka kad smo se iskrkali uglavnom ćutala; samo se tiho smeškala i širila oko sebe oreol sreće, koji kao da je dovikivao u uvo svakom ko bi je pogledao, a gledali su je svi, cela glavna ulica Palahaksija. Način kako se pripila uz moju ruku objavljuvao je svima ko je njen izabranik... Pitao sam se kako ću smoći snage da pogledam njenim roditeljima u oči.

U hramu smo zatekli neprijatnu scenu: Čvrstoruki je saslušavao dvojicu kamiondžija, Groupa i onog drugog, i pri tom nije postupao baš lepo. – Paz' ovamo, smrzači jedni! – urlao je. – Sada ćete ovo da mi kažete. Ako ne šalju svu tu silnu ribu van konzervare, onda šta, kog smrznutog Raksa, rade s njom? Jedu je? – Nadnosio se nad njih, udarajući ih nogom. Oni su ležali na podu, vezani.

Group je cvileo: – Ne znam, časti mi ne znam ... Ja sam samo vozio, nisam postavljao pitanja. – On uspe da oslobodi jednu od svojih čudnih dvokrakih šaka iz konopca, pa je sad pružao tu ruku kao da hoće da spreči sledeći udarac.

– Oče! – doviknu mu Traka. Istog trena se okrenuo i, kad je video svoju kćer, njegovo lice se promeni. Pomislih, ne prvi put, da zaista *jest*e moguće da roditelji vole svoju decu, i deca roditelje, pitajući se gde sam pogrešio? Onda Čvrstoruki vide Smeđooku i mene, i njegov osmeh, pun naklonosti za svoje dete, pretvori se u izraz prijateljstva za nas dvoje. Ne kažem da je to malo: videti izraz prijateljstva na licu jednog odraslog čoveka.

– Drouv i Smeđooka imaju nešto važno da ti saopšte – reče Traka.

– Čestitam, čestitam – promrmlja Čvrstoruki suvo, zureći opčinjeno u Smeđooku, kao da je nikad ranije nije video. – Ti si jedan smrzač koji ima puno sreće, Drouve.

Nisam mogao a da se ne nasmejem. Smeđooka nije ni pocrvenela. – Nije o tome reč, Čvrstoruki rekoh. – Vozili smo se mojim skimerom preko podmorskog rova. Videli smo kako *Izabel* izranja.– Opisao sam taj događaj.

– Kažete da je još uvek tamo? – reče on, ne dajući mi da završim. – Visoko se drži na vodi?

– Još će se više uzdići kad skinete topove sa palube.

– To i hoćemo... to i hoćemo. – Ushodao se po prostoriji, zadubljen u misli. – Smesta ću skupiti ljude i čamce. Uzećemo moj skimer, pa onaj u brodogradilištu pokojnog Srebrodelca, pa Bordinov, pa Glavonjin... Biće dovoljna četiri takva brodića. Kažeš, samo dva topa? Šteta... – Obratio se zatim zarobljenicima. – Ja se neću brzo vratiti. Imaćete dosta vremena za razmišljanje. A pomislite na ovo: kad su vojnici danas došli po one topove, nisu ni pokušali da uzmu i vas. Samo na to pomislite kad budete odlučivali na čiju ćete stranu stati.

– Znaš li gde je moj otac? – upitah Čvrstorukog.

Njegove oči postadoše hladne. – Viđen je pre kratkog vremena kako se vozi ka novoj konzervari. S njim je bio čovek po imenu Fron. Šta ti sad treba otac?

– Pa, da mu javim za *Izabel*, naravno. Na keju nema nijednog Parla, oni ne znaju da je brod izronio. – Pomišljao sam pri tom da možda nije trebalo otkrivati Čvrstorukom tu nameru.

– Što ih ne pustiš da sami saznaju?

– Čvrstoruki, zar ne uviđaš da je ovo šansa da se grad i Parli ujedine? Obećali su nam topove, i evo topova; oni su nama namenjeni, ne može se reći da smo ih ukrali. Parli mogu da nam pomognu da ih istovarimo i postavimo, mogu da nam obezbede obuku u rukovanju topovima. Astani su tako reći s one strane planina; ne mogu se Parli i građani još dugo ovako sukobljavati!

Dok sam pričao ćutke me je gledao, a onda odmahnu glavom.

– Tvoja osećanja mi se dopadaju, Drouve, ali ja nemam tol'ko poverenja u Parle kao ti. Idi i kaži to svome ocu, ali moju kćerku

nemoj da vodiš sa sobom. Meni se čini da će oko *Izabel* nastati smržno velika bitka.

Pozajmili smo jedna lokskola. Smeđooka i ja smo seli u njih i krenuli na sever, uzbrdo. Životinja je u početku išla sporo i mrzovoljno. Jedan lorin primeti da imamo problema; iskočio je iz obližnjeg drveta, pošavši naporedo sa životinjom koja se gegala. Stavio je ruku na nju i ohrabrio je. Tako smo stigli do vrha. Pred nama je pukla rečna dolina.

U ušću više nije bilo, tako reći, ni kapi vode; umesto reke, između polja i livada krivudala je samo široka traka mrkog mulja. No ipak smo primetili jedan svetlucavi končić u sredini blatnog prostranstva: ta poslednja tračica vode ipak je tekla. Iz nove konzervare dizao se samo stub dima. Među mnogobrojnim građevinama koje su sačinjavale konzervaru bilo je i nekoliko novih, koje su iznikle od onog dana kad sam poslednji put osmatrao zabranjenu zonu. Nekoliko kamiona je besposleno čekalo kraj kapije. Po suvom dnu ušća bilo je razasuto bezbroj skimera i dubokotrupaca. Izgledalo je kao da konzervara spava, kao da je napuštena.

Tu nas lorin napusti, otrčavši kroz lepljivo žbunje na obronku brega, u pravcu jedne strmine gde se videlo mnogo rupa. Naš loks je zadovoljno kaskao dalje. Dole, duboko ispod nas, nešto se pomaklo. Stražar napusti svoju kućicu i otvori kapiju, a jedan kamion ispusti čitavu fontanu pare. Iz najveće zgrade pokulja gomila radnika, čija je smena bila završena. Potrpali su se u prikolice koje je kamion vukao. Kamion povuče i čitav taj parni voz, sa jednim oštrim piskom, krenu putem koji će ga dovesti na brdo, nama u susret. Ova iznenadna gužva čudno je odudarala od vanvremenskog spokojstva cele panorame.

– Je l' me još uvek voliš, dragi? – upita Smeđooka neočekivano.

Zurio sam u nju. – Zašto pitaš? Naravno da te volim.

– E... – osmehnula se srećno. – Samo sam htela da čujem da to kažeš. Najzad, nije isključeno da se predomisliš. Moja majka mi je pričala da se muškarci često predomisle, čim... ovaj... znaš, čim *zavedu* neku devojk...

I dosad smo, na lokskolima, sedeli blizu; sad se pribih još bliže uz nju. Otkrio sam da ako ruku kojom sam je zagrlio ispružim samo još

malo, mogu lako da je provučem kroz jedno pocepano mesto na haljini i uzmem njene grudi u šaku. – A ti se priseti ko je koga zaveo – rekoh.

Tad nam je u susret došao, i mimoišao nas, voz od onog kamiona ispred konzervare i njegovih prikolica, pun radnika koji su se vraćali kući u Palahaksi. Mahali su nam i šeretski zviždukali dok su promicali kraj nas. Ponet nekim osećanjem bezobzirnosti, dopustio sam da mi ruka ostane tamo gde je bila i to nije ostalo neprimećeno. O ovome će se uskoro pričati u „Zlatnom Grumetu”, pomislih.

Najzad smo došli pred kapiju konzervare. Sišao sam sa kola. Približio se stražar, zureći podozrivo kroz žicu. Držeći se kao važna ličnost, rekoh: – Moramo da vidimo Alike Berta. Javite mu da smo tu. Ja sam njegov sin Drouv. Ovo je Palahaksi Smeđooka, moja devojka.

Ako sam mislio da će me stražar, kad čuje ko sam, pozdraviti stavom mirno, razočarao sam se. Promrmljao je nešto i udaljio se. Posle dužeg vremena vratio se i otvorio kapiju; zvečale su reze. – Za mnom – rekao je kratko, kad je zaključao kapiju za nama. Krenuo je veoma brzim, dugim koracima.

Nisam imao mnogo mogućnosti da gledam oko sebe; Smeđooka i ja morali smo dobro da se potrudimo da ga, zadihani, sustižemo. Na sve strane smo videli neke velike kutije, a i neke druge predmete, još veće, pokrivenne ciradama. Naravno da su radnici koji su živeli u Palahaksiju mnogo puta ispitivani o prirodi nove konzervare, ali od toga nije bilo mnogo koristi. Njihov utisak bio je da je uglavnom sve isto kao u staroj konzervari: mašine su bile modernije, ali je konačni produkt bio isti. Sećajući se onog incidenta sa praznim kamionom, zapitah se u jednom trenutku šta se zapravo *radi* sa gotovim proizvodima. Zgrade su bile veće nego što mi se iz daljine učinilo; gledano odozgo, sve je izgledalo manje, a sad sam video prave dimenzije svega. Iznad naših glava vodile su metalne staze; stepeništa su zalazila u podzemlje; na nekim rezervoarima pisalo je „distil” na drugim „voda”, videli smo troja vrata: zelena, žuta i plava.

Stražar silovitim zamahom otvori žuta vrata. Stupio je u stranu i pokretom nam pokazao da uđemo. Nađosmo se u sobici sa jednim prozorom, jednim činovničkim stolom i jednom stolicom. Bio je tu i kavez za goluba pismošu, i jedan visoki ormar sa mnogo polica.

Sve u svemu, ništa se naročito tu nije moglo videti, sem mog oca, koji je sedeo na stolici i posmatrao nas sa izrazom zaprepašćenja i strahovitog besa.

– Nadam se da imaš neko objašnjenje za ovo – reče on najzad, sporim, neizmerno pretećim glasom.

– Naravno, oče. Ne bih došao da stvar nije važna. – Još uvek sam bio ona ista budala, idealista, zamišljao sani da treba ulagati napore da ne izbije građanski rat. – Dakle, Smeđooka i ja smo...

Ali moj otac je već skočio na noge. Bio je to klasični primer njegovog neobuzdanog besa. – Shvataš li ti da će mi se zbog tebe smeјati svi koji učestvuju u ovoj operaciji? Dovukao si se ovde polugo, vukući tu drolju koja se o tebe okačila. Ti se čak usuđuješ da u mom prisustvu spomeneš njeno ime? Čak se ne ustručavaš da je dovedeš pred mene, paradiraš ovde da te svi vide, a ona je, šta više, još dete? Tako mi Fua, nisam se nadao da će doći dan...

– ... oko Ispruženog prsta – nastavih uporno da govorim... – I dok su nas napadali, *Izabel* je izronila nošena grumom. Uspeli smo da se primaknemo našim skimerom, tad je SMEDOOKA SPASLA MOJ ŽIVOT a posle smo pogledali...

– Šta si rekao?

– Rekoh da mi je Smeđooka spasla život. Smeđooka!

– Pokušavaš da kažeš da je *Izabel* tamo, na površini?

– Tačno. Već sam obavestio ljude u gradu, tako da oni sad uveliko organizuju akciju spašavanja.

– Obavestio si šta?

– Obavestio sam ljude u...

– Shvatam šta si rekao. Shvatam šta si rekao. – Njegovo ćutanje me je iznenadilo. Zurio je u mene raširenih očiju. Tek koji sekund kasnije shvatio sam da je uplašen, smrtno uplašen, zbog nečeg što sam kazao. Izgledao je kao starac, izgledao je kao da *umire*, tačno onako kako je izgledala tetka Zu kad je otimala kaputić od mene, tačno kao Horloks Mestler kad je polazio da umre u eksploziji pare. Stomak počeo da mi drhti kad shvatih da ovo nije uobičajena bitka između nas dvojice. Ovog puta nešto je izašlo na zlo, na strašno zlo.

– Čekajte ovde rekao je najzad. – Čekajte me tu gde ste, vas dvoje.

– Iz sobe je izašao maltene trčećim korakom, zalupivši vrata za sobom.

Videh strah u devojčinim očima.

– On je samo jedna budala – rekoh joj. – Žao mi je što je rekao sve one stvari o tebi, draga.

– Nešto nije u redu, Drouve. Ne bih rekla... ne bih rekla da su ti topovi ikad bih namenjeni gradu. Mislim da je Trakin otac u pravu: Parli su hteli da ih donesu ovamo. Ali ovog puta tvoj otac zna da će se Palahaksi boriti da ih zadrži.

– Raks. Objasni ti meni zašto sam ja uopšte zabijao nos u sve ovo, Smeđooka.

– Zato što si se nadao da ćeš se tako pomiriti sa svojim ocem, eto zašto. Verovao si da će on biti zadovoljan, želeo si da bude zadovoljan. Znam da mrziš svog oca, Drouve, ali ti ne želiš da ga mrziš.

U tom času vrata se s treskom otvoriše. Uđoše dvojica stražara. Bili su veliki i namrgođeni. – Ti, polazi s nama – reče jedan od njih Smeđookoj, grabeći je za mišicu.

– Sklanjaj te gadne šape s nje! – povikah i poletih ka njemu. Drugi stražar me zgrabi, savijajući mi ruke iza leđa. Otimao sam se besomučno, ali jedan me je držao dok je onaj drugi, koga nisam mogao da dohvatim, odvlačio Smeđooku napolje. Ona je vrištala i uvijala se u njegovom zahvatu, ali on ju je jednom rukom poduhvatio oko pojasa, a drugom savladao i stegao njene pesnice koje su bespomoćno mlatarale po vazduhu. Otišli su, a ja sam ostao da se beznadežno borim još neko vreme. Moj stražar se samo smejuljio i zavrtao mi ruku, sve dok nisam osetio kako rame pucketa.

Najzad se drugi stražar vratio. – U redu je, mož' ga pustiš – reče on zadihano.

Poletih napolje, ali tamo nije bilo nikog. Samo zgrade, i sva ona vrata; sve zatvoreno, svuda tišina. Iza zgrada se videla žičana ograda. Sunce je bleštalo; na tlu su se smenjivale crne senke i bleštave površine.

– Gde je? – zaurlah. – Sta ste učinili sa njom?

Oba stražara su se udaljavala. Sustigao sam ih i zgrabio za mišice. Samo su me otresli i nastavili da hodaju.

Onda začuh njeno slabo dozivanje. – Drouve! Drouve!

– Požurih u tom pravcu, ali u početku ništa nisam video. Onda sam prošao pored jedne male šupe.

I tada je videh kako trči duž ograde, preskače jarkove i gleda u mom pravcu. Spazila me je i stala, ispruženih ruku, plačući, a ja joj pritrčah.

Oklevajući, pogledao sam zaključanu kapiju. Tamo je stajao stražar i cerio se. Opet sam pogledao Smeđooku. Mislim da sam tada i ja plakao. – Šta su nam ovo uradili, draga? – jecao sam. – Šta su nam to uradili ovi smrzači?

Ona je bila sa spoljne strane ograde, ja sa unutrašnje.

Neko od nas dvoje bio je sad zatvorenik.

18

Ograda je bila visoka najmanje pet koraka i napravljena od jake žičane mreže. Smeđooka i ja smo mogli samo da se dodirujemo prstima. To smo neko vreme činili, gledajući se pri tom i govoreći vrlo malo; mislim da smo shvatali da ne vredi mnogo mudrovati. Vlasti, a to znači svet odraslih, razdvojile su nas onom istom bezličnom konačnošću sa kojom sam ja razdvajao par svojih ljubimaca driveta, ne želeći da se pare. Dok smo moja devojka i ja tako stajali, prvi put shvatih do koje mere sam i ja jedna životinja, omeđena svojim unutrašnjim prinudama. Džaba mi one fine misli odnedavno. Sve ono brbljanje o novim stavovima, o bliskoj zrelosti, o vrhuncu inteligencije, sve je to bilo besmisleno i sićušno u poređenju sa onom pustoši koja je nastala kad su me razdvojili od moje ženke.

Jednom smo otišli i do kapije, pokušavši da razumno razgovaramo sa stražarom; ali on je, kao i svi stražari sveta, samo rekao da postupa prema naređenjima.

– Po čijim naređenjima? – počeh da vičem na njega. – Ko ti je dao ta smrzna naređenja?

Možda je u njegovim očima bilo saosećanja, nisam siguran. Ali rekao je: – Po naređenjima tvog oca, Alika Drouve.

Smeđooka je, tamo napolju, izgledala beskrajno usamljena. Nigde ni žive duše; onamo Žute planine u daljini, tamo polja, ravnice, bregovi. Ogromne gomile iskopane zemlje dizale su se nedaleko od nas. Zemlja je bila isparana tragovima kamiona i lokskola, ugažena, bez trave. Smeđooka je stajala, nepun korak udaljena od mene, žalosna i rasplakana, milujući vrhove mojih prstiju; sav sjaj i

uzbuđenje zbog njenog novog položaja voljene žene nestao je, pa je u svojoj pocepanoj haljinici izgledala jadno. Ličila je na povređeno dete, a to je i bila. Moja duša i moje telo čeznuli su za njenom ljubavlju.

Onda se vratiše ona dvojica stražara. Rekli su mi da će moj otac sada razgovarati sa mnom. Zgrabili su me za mišice i povelili; bacao sam preko ramena poglede na Smeđooku, sve dok nismo zašli iza jedne zgrade.

Povelili su me niz neke stepenice, pa kroz mnoga vrata, duž hodnika u kojlima su gorele lampe na distil, ravnomerno raspoređene duž zidova, svaka postavljena na svoju konzolu. Najzad su zakucali na još jedna vrata.

Vrata je otvorila moja majka. Prošao sam mimo nje i našao se u sobi koja je u svakom pogledu bila ista kao i normalna soba, u bilo kojoj kući, sem što nije imala nijedan prozor. Bio je tu sto, pa stolice, pa sav uobičajeni nameštaj, pa ono uobičajeno šarenilo novina, posuđa, ukrasa, i drugih stvari koje sačinjavaju dom; jedini neobičan element bila je sama činjenica da se sve to našlo ovde, ispod konzervare.

Majka mi se nasmeši. – Sedi, Drouve – reče. Poslušao sam je gotovo automatski. – Ovo je naš novi dom. Da li ti se dopada, dušo?

Osvrnuh se i videh ratnu mapu na suprotnom zidu. Astanske zastave su se veoma primakle i napravile uzani obruč oko onog dela našeg primorja u čijem centru leži Palahaksi. Majka je pratila moj pogled, a njen osmeh postade još širi. – Neće moći da dopru do nas, dušo draga. Ovde dole smo bezbedni, niko nam ništa ne može.

– Tako mu smrznog Raksa. majko, šta to pričaš? A šta će biti sa gradom, sa narodom Palahaksija? Šta je sve ovo?

– Pa, biće mesta i za njih, zar ne? Neki će nastradati. Oni dobri će se spasti.

Ovakav razgovor bio je čak i za nju neobičan. – Majko, ta žica neće zaustaviti Astane – rekoh.

Malopredajšnji beslovesni osmeh nije silazio sa njenog lica. – Da – reče – ali mi imamo topove, mnogo, mnogo topova. U-hu, mnogo, mnogo, mnogo topova.

– Idem odavde – rekoh i pođoh polako ka vratima, motreći postrance na majku. Nije pokušala da me zaustavi, ali tek što sam

se primakao vratima, ona se otvoriše i moj otac žurno uđe.

– Tu si – reče on bez okolišenja. – E, ovo odmah zapamti. Iza onih vrata je tvoja soba. Tamo spavaš. U svakom drugom pogledu slobodan si da ideš kud hoćeš, ali samo unutar žice, uz uslov da ne prolaziš kroz zelena niti kroz crvena vrata. Trudi se da nikome ni u čemu ne smetaš, to je sve. Ako budeš bilo šta blesavo pokušao, zabraniću ti izlazak odavde. Ovo je vojna ustanova, je l' ti jasno?

– Mislio sam da je ovo novo sedište vlade. Nad kim mi to vladamo?

– Kad dođe čas, imaćeš prilike, da vidiš sve Članove. Tada moraš da budeš učtiv prema njima.

– Svakako, oče. A ti ćeš pustiti Smeđooku unutra?

Njegovo nestrpljenje pretvori se u zlovolju. – Ama, nemam ja šta s tobom da se pogađam! Šta ti misliš, Drouve, ko si ti? Ta devojka ostaje napolju, gde joj je i mesto!

– Važi. – Prošao sam mimo njega, ka vratima. – Onda ćeš reći stražarima da me puste napolje, je l' tako?

– O Fu... o Fu... – cmizdrila je moja majka.

Otac me grubo zgrabi za mišicu. – Pazi, Drouve; sad me slušaj, a raspravićemo se kasnije, kad budemo imali vremena. Reći ću ti otvoreno. Danas na svetu postoje dve vrste ljudi, dobitnici i gubitnici. To je sasvim prosto. Što se mene tiče, dužnost mi je da obezbedim da članovi moje porodice budu na pobedničkoj strani. Zar ne shvataš da to činim radi tebe?

– Ipak, Drouve – zacvili majka – ipak, moraš imati bar malo obzira prema društvenom položaju svog oca. Shvataš li kako bi se to odrazilo na njegov položaj, kad bi ti prešao na...

– Dosta! – dreknu otac. Za trenutak mi se učinilo da će je udariti. Lice mu je bilo modro, usta su mu se grčila, a onda se iznenada izduvao, povukao u stranu i seo. Posmatrao sam ga netremice: izgledao je normalno, čak isuviše normalno. Kad je progovorio, glas mu je bio tih. –

Jednog dana ću otkriti zašto kad god nešto pokušam da uradim, nailazim ili na otpor, ili na glupost, ili na nerazumevanje – reče. – Ja insistiram, Drouve, da ostaneš sa nama, zato što znam da ćeš, ako izađeš, umreti. Verovao ti ili ne, ja ne želim da moj sin umre. A što se tiče tebe, Fajet, hoću da imaš u vidu da je ovde puno Članova i da sam ja sad relativno sitna riba. Drouve, shvatićeš da je ovde prostor

veoma ograničen. Svako ima neke prijatelje i rođake koje bi želeo da uvede na ovu stranu žice, ali mesta nema dovoljno; a pošto sam ja sitna riba, ja ni na koji način ne mogu da uvedam tvoju, ovaj... devojku. E, sad – reče on blago, ali sa grčevima na kraju usana koji su nagoveštavali da se nalazi na ivici totalnog sloma – sad bih želeo da od vas dvoje čujem, da shvatate moju tačku gledišta.

– Pomislila sam koliko sam radila, kako ropski radila za ovog dečaka...

– Idemo nas dvojica, Drouve – reče otac. Osmehnuo se vedro i uzeo me pažljivo za mišicu, ali me je ipak poveo iz sobe i niz hodnik gotovo trkom. Prolazili smo kroz vrata, peli se uz stepenice i, najзад, izbili na svetlost dana. Sunce se više nije videlo; vazduh je bio pun izmaglice, ali još uvek veoma topao; odeća mi se istog trenutka zalepila za telo. Odmah sam pogledom potražio Smeđooku. Sedela je sva očajna na tlu, s one strane žice.

Otac je ušmrkivao vazduh. – Izgleda da su velike kiše blizu – reče on oduševljeno. – Fua mi, stvarno izgleda da su velike kiše blizu. Moram da obavestim Članove. Da, moram da ih obavestim... Sećaš li se onih kiša pre dve godine, kad nam je podrum bio poplavljen i kad su se tvoji driveti udavili? Umeli su da plivaju, ali se voda digla preko krova njihovog kaveza. Ima u tome neke pouke za sve nas, Drouve. Jest', bogme, ima u tome neke pouke...

Izmicao sam se od njega, na smrt preplašen. On pođe za mnom, brbljajući još uvek. – Ono tamo je tvoja devojka, je li, Drouve? Baš zgodna devojčica. Baš zgodna... Idemo da popričamo sa njom. Sramota je da devojka sedi tako sama. Sećam se kako je tvoja majka... – Odjednom je prekinuo i ostao da zuri prema jugu, stojeći kao ukopan. I ja pogledah u tom pravcu, ali nisam video ništa neuobičajeno, samo šumovito brdo Ispruženog prsta i majušne figure lorima. Kad sam se okrenuo, on je opet gledao Smeđooku. – Aj'mo – reče i pođe energično ka njoj.

Očekivala nas je sa puno nade, ali kad ja odmahnuh glavom, njeno lice klonu.

– Mlada damo – reče otac. – Bio sam nepristojan u razgovoru s vama, i zato se mnogo izvinjavam. Nadam se da ćete naći u sebi snage da mi oprostite što sam onako govorio, i što sam morao da

vam oduzmem Drouva. – Govorio je postojanim glasom, normalnim tonom i iskreno.

– Verujte mi da imam više nego dobre razloge.

Smeđooka diže pogled ka njemu; oči su joj bile pune suza. – Nije bitno šta ste mi govorili, i ranije su me vređali... Ali, nikad vam neću oprostiti što ste mi odveli Drouva, to je najveće zlo koje mi je neko u životu učinio. Mislim da ste vi sigurno veoma zao čovek.

Otac uzdahnu. Rasejanim pogledom posmatrao je put za Palahaksi kojim je, sa brda, silazila ka nama ogromna rulja. Bilo ih je nebrojeno mnogo. – Mislim da će uskoro stići tvoj otac – reče on Smeđookoj. – Najbolje je da se s njim vratiš. I, molim te, veruj da mi je stvarno žao. Hajdete vas dvoje ovamo, do kapije.

Opet je vladao sobom. – Dovedi Zeldona Frona i Juba Liptela – reče on stražaru oštro. – I daj uzbinu vojsci. Trkom! – Stražar otrča. Imam utisak da je bio zaspao u svojoj kućici i da zato nije video hordu koja se primicala. Otac se okrenu i opet zamišljeno pogleda ka jugu.

Smeđooka je bila sa spoljašnje strane kapije, a ja sa unutrašnje, ali sad nas nije razdvajalo ništa sem nekoliko teških gvozdениh reza. Pristupih kapiji i počeh da podižem najnižu rezu. Otac me odvuče silom, ali ne previše grubo.

– Ma puštaj me napolje, smrzaču jedan! – vikao sam, bacakajući se. – Baš tebe briga da l' sam ja napolju ili unutra!

Osetih kako se napeo. – Zar me nisi maločas slušao, Drouve? – rekao je tiho i pustio me. U jednom ludom trenu verovao sam da će me pustiti napolje, ali kad sam zakoračio prema kapiji, svud oko nas stvoriše se stražari i vojnici. Stali su sa zapetim puškama, sa ove strane žice brzo se formirao streljački stroj. Onda začuh dumbaranje, to su vojnici gurali jedan parni top na pripremljeni položaj pokraj kapije. Cev je izvirila kroz malu rupu u žici. Video sam kako vojska skida cirade sa dugog niza četvrtastih objekata; takve sam, jednom davno, video pored reke. Pokazalo se, sada, da su i to parni topovi. U ovom trenutku bili su raspoređeni u podjednakim razmacima oko nove konzervare. Onda iz zgrade pokulja nova grupa vojnika. Gurali su pokretne kotlove, iz kojih je šištalala para.

Munjevito se okrenuh ocu. Zurio sam u njega.

– Šta se dešava? – povikah. – Ono dolazi narod iz Palahaksija! Za ime Fua, *protiv koga smo mi?*

– Mi smo protiv svakog ko hoće da nas pobije – reče on i zađe među stražare, dajući im naređenja. U blizini su stajali Zeldon Fron i još jedan čovek, za koga sam pretpostavio da je Juba Liptel; osmatrali su masu naroda, koja je već bila nadomak kapije. Fron podiže do usta veliku levkastu trubu za usmeravanje glasa. – U redu – povika on gromko. – Ni koraka bliže!

Glavnina mase zastade oklevajući, ali se krupna figura Čvrstorukog izdvoji. Krupnim koracima, Čvrstoruki nam se približavao. Posle kratke borbe, Traka se istrže iz ruku koje su je zadržavale i potrča za svojim ocem.

Moj otac je bio rame uz rame sa falangom straže. Stao sam uz njega. Pogledao me je bezizražajno.

– Ako ih tvoji vojnici ubiju – rekoh – ja ću ubiti tebe, oče, prvom prilikom.

On opet pogleda u Palahakšane. – Previše si se uznemirio, Drouve – reče ravnodušno. – Bilo bi najbolje da odeš dole, kod majke.

Čvrstoruki je zastao pred kapijom, živ i zdrav. Sa nelagodnošću je pogledao dole, na Traku koja ga je sustigla, sva zadihana. Zatim reče vrlo glasno:

– Ko ovde komanduje?

– Ja – oglasi se Zeldon Fron.

Čvrstoruki je čekao jedan trenutak. – Možda ćeš nam ti objasniti protiv koga ovi topovi treba da se upotrebe. Ja sam mislio da su naši protivnici Astani. Ali ovi topovi kao da su upereni na nas.

Sad je i Fron imao izgled čoveka koji umire. – Ne igray se sa mnom, Palahaksi Čvrstoruki – reče on odsečno. – Obojica znamo šta stoji iza ove komedije, pa onda to i kaži, čoveče! Kaži!

Čvrstoruki zgrabi žičanu mrežu šakama; video sam kako su mu prsti pobeleli od pritiska. – Pa dobro – reče on suzdržavajući se. – Popeli smo se na brod *Izabel*. Vi ste nam rekli da on nosi topove i municiju za odbranu Palahaksija. Ali, objasnite nam kako to da je sva roba na tom brodu proizvedena u Asti? Goveče, topovi, municija i zalihe, konzerve sa hranom, distil, i sve to proizvedeno u Asti! Zašto Parlament trguje sa neprijateljem? – On poče da urla. – Na čijoj ste vi strani?

Počeo je nemoćno da drma žičanu ogradu; Fron ga je gledao ćutke. Najzad Traka odvoji njegove ruke od žice. Okrenuo se i pogledao Traku praznim pogledom, ali kad mu je ona nešto prošaputala, kimnuo je glavom. Zatim Traka reče nešto i Smeđookoj, koja plaćući, snažno odmahnu glavom. Tada Čvrstoruki uze Smeđooku čvrsto za ruku. Njih troje se zajedno vratiše u redove građana.

Smeđooka je čitavim putem gledala preko ramena, spotićući se zato što ju je Čvrstoruki vukao.

Čuo sam kako jedan od stražar a kaže mom ocu: – Da li sada da otvorimo vatru, Alike Berte?

Na to moj otac odgovori: – Nema potrebe da se trudimo.

Ovi su već mrtvi.

Vratili su se, ali mnogo kasnije. Neprekidna kiša je već uveliko padala. Zahlađivalo je. Nad rekom su kružili pramenovi magle koji su se dizali iz nje. Gledali smo kako ljudi dolaze niz breg, iz Palahaksija. Oblaci pare vijorili su iznad njih. Pre nego što su došli na domet naših topova, prešli su u rasut, rastresit borbeni poredak i zauzeli položaje u poljima, jarkovima i močvarama, ali nisu mogli da sakriju paru koja se dizala iz njihova dva parna topa. Zato su Parli bili u mogućnosti da tačno odrede poziciju oba oruđa; na svako usamljeno đule Palahakšana odgovarali su pravom kanonadom. Pošto su sad već postojale i noći, mada kratke, Palahakšani su pod zaštitom mraka, tokom jedne takve noći, pokušali da jurišaju na žičanu ogradu. Braniooci su upalili lampe na distil pa su Palahakšani morali da se povuku, ostavljajući mnogo mrtvih. Dugo se nisam usuđivao da priđem toj strani našeg uporišta, bojeći se da ću prepoznati neko od tela. Jednog jutra, leševa više nije bilo.

Dane sam uglavnom provodio šetajući po uporištu i gledajući napolje, u svet, nadajući se da ću opaziti Smeđooku; ali građani su se sada retko pokazivali. Njoj verovatno nisu ni dozvoljavali da priđe ogradi. Razgledao sam topove i drugu opremu širom konzervare, veliki deo bio je uvezen iz Aste. O tome sam postavljao pitanja svome ocu, a i Zeldonu Fronu, ali oni nisu hteli da razgovaraju, što je samo pojačalo moju sumnju da je Čvrstoruki u pravu i da je, ma

koliko zvučalo neverovatno, Parlament Erta sklopio neku vrstu pakta sa državom Astom. Pomišljao sam da je rat možda završen.

Iako su ljudi stalno spominjali regenta i Članove, njih nikad nisam viđao, sem Zeldona Frona. Počinjao sam da se pitam da li su uopšte tu. U meni je jačalo osećanje da se nalazimo u jednom malom zatvorenom svetu, koji se sastoji samo od vojske, straže, mojih roditelja, Frona, Liptela i činovnika sa njihovim porodicama. Neprestano sam se pitao: šta mi ovde radimo? Zbog čega se borimo?

Niko nije hteo da mi kaže; svi su bili suviše nervozni i zauzeti. Najzad, jednog dana, posle dugog zatišja, Zeldon Fron me pozva u svoju, kancelariju.

– Pre svoje smrti, Horloks Mestler mi je rekao da ti znaš ono najosnovnije o našem solarnom sistemu, Drouve – reče mi on prijatnim glasom. Sedeo sam i zurio u njega ogorčeno. – Nadam se da nemaš ništa protiv da nastavim tamo gde je on stao. Važno je da znaš. Onda će ti mnoge stvari biti jasnije, uključujući i položaj nas koji smo u konzervari. Sa nama moraš da živiš, a to će ti biti lakše ako nas ne mrziš. Možda bi čak mogao i da pomogneš.

– Hm...

– E, sad. – Uzeo je štapić sa ćumurastim jezgrom i nacrtao dijagram sličan onome koji je svojevremeno Mestler nacrtao, ali manji, tako da je ostalo mnogo čiste hartije. – Već ti je poznato da se naš svet kreće eliptičnom orbitom oko sunca Fu. To je dokazana činjenica; ipak, do pre ne-tako-mnogo godina zamišljalo se da se Fu okreće oko nas, opisujući dvostruku spiralu. The-he... još uvek nalazim da je to bila fascinantna ideja. Međutim... poslednjih godina naši astronomi su obavili veliki teorijski rad. Mogli su da dokažu da je ova elipsa u skladu sa prirodom stvari, ali su ih dva faktora uznemiravala.

Prvo, bilo bi logično pretpostaviti da je naš svet prvobitno bio deo Fua, pa se otrgao ili zbog obrtanja odleteo. Ali ako je tako, onda zašto osa obrtanja naše planete nije bar približno paralelna sa osom obrtanja Fua, kao što bi logički trebala da bude, nego je položena pod pravim uglom u odnosu na nju?

Drugo, otkrivene su neobjašnjene perturbacije, poremećaji, u našoj orbiti. – Zastao je i otpio malo iz vrča, gledajući me zamišljeno. – Da li ti se čini da su ove stvari interesantne, Drouve? Trebalo bi da ti budu zanimljive. Našim astronomima su bile interesantne; iz toga su proistekle izvesne nove teorije.

Jedna teorija je tvrdila da nekad, u davnoj prošlosti, nije postojala nikakva veza između našeg sveta i sunca Fu. Nikad nismo bih deo tog sunca. Došli smo odnekud; dolutali smo kroz svemir, pa nas je tek tad sunce Fu uhvatilo.

Ona druga teorija brzo je dokazana: poremećaje u našoj orbiti izaziva gigantska planeta Raks.

Kad je pronađen teleskop, te dve teorije stopile su se u jednu izvesnost. Otkrili smo da Raks rotira u istoj ravni kao i naša planeta; ose rotacije tih dvaju planeta paralelne su. Raks i mi bili smo nekad delovi istog sistema. Staviše, moguće je da smo nekad bili deo Raksa. Sunce Fu je došlo spolja...

Dao mi je vremena da ovo shvatim. Najzad sam rekao:

– Je l' vi to kažete da su istinite one gluposti o tome kako nas je Veliki loks Fu iščupao iz zahvata ledenog đavola Raksa? Tvrdite da nas je Fu odvuкао iz orbite u kojoj smo bili, orbite oko Raksa?

Bio sam razočaran ovim što sam čuo; stvar je zvučala kao da je moja majka u pravu.

– Istina je takva. Ali, to je samo polovina priče. Vidiš. Raks i Fu su podelili posao... Sad je došao trenutak da nas Raks opet privuče k sebi.

Zavladalo je dugo ćutanje. Tresao sam se, iako je u sobi bilo toplo. Drhtao sam zato što sam zamišljao kako naše nebo ispunjava samo Raks, hladni Raks, a sunce Fu postaje beznačajna tačkica među zvezdama. Večna tama, večna hladnoća. Kraj sveta. Da li je ovo kraj sveta?

– Koliko godina? – prošaputao sam. – Koliko godina će proći dok nam Fu opet zasija?

– Pa, reč je o relativno kratkom periodu. – Oklevao je.

– Izračunali su da je u pitanju četrdeset godina. Imamo i hrane i goriva, mada smo potonućem *Izabel* izgubili čitavu jednu pošiljku distila. Po prvi put, civilizacija će se nastaviti... kroz nas.

– A šta će biti sa ostalima? – U stvari, mislio sam samo na Smedooku. Moja Smedooka umire užasnom smrću, od hladnoće, a svi Parli, uključujući i mene, sede u toploti i udobnosti, ispod zemlje.

Bio sam svestan da nešto pričam, da mi Fron nešto odgovara, da počinjem da buncam, da se sav tresem, da mi je glas promukao a lice mokro od suza. Posle nekog vremena učinilo mi se da više nemam šta da kažem. Pokušao sam da se savladam, razmišljajući ovako: nekako ću se probiti napolje, ili uvući Smedooku unutra... Fron je u međuvremenu sedeo, čekajući strpljivo i saosećajno da se oporavim. Najzad, rekoh još uvek drhtavim glasom:

– Znači, rat sa Astom bio je samo laža?

– Ne, rat je bio pravi – reče on tiho. – Izbio je, a onda su otkrivene izvesne astronomske činjenice, pukim slučajem su obavljani izvesni proračuni. Došlo se do zaključka da je bolje pustiti da se rat nastavi. To je sve.

– Fua mi, baš je bolje! – Opet sam gubio kontrolu nad sobom. – To vam je omogućilo da preduzmete mere bezbednosti, na primer: da ovo mesto pretvorite u tvrđavu protiv sopstvenog naroda, a da se dotle Astanci i Ertonci međusobno ubijaju. A moj otac... on je sve ovo znao, sve vreme... Zar nemate nikakvog sažaljenja prema ljudima koji su poginuli u vašem lažnom ratu, i koji još umiru?

– Umreće u svakom slučaju, i bez rata. Samo će oni u ratu umreti srećniji, jer čovek umire srećniji ako se bori za neku ideju... Čuj, Drouve, znam kako se osećaš – reče on razumno. – Sve ovo ti pričam zato što si ti možda jedini koji može da ubedi Čvrstorukog da se povinuje glasu razuma. Ja od njega tražim da svojim ljudima naredi obustavljanje opsade. Čak ćeš i ti priznati da oni, napadajući nas, ne dobijaju ništa.

– Idi smrzni se, Frone – rekoh grubo. – Što više Parla pobiju, to ću ja biti srećniji. A i oni će biti zadovoljniji: sam si rekao da je bolje umreti za neku ideju.

– To ti je pogrešan stav, Drouve. Ideje više nemaju nikakvog smisla.

– A šta je bilo sa malim Žmirkom, i sa Srebrodelcem? Pretpostavljam da, ste i njih poubijali?

Uzdahnua je. – Želeo bih da ti shvatiš da si jedan od nas, jedan od pobednika, želeo ti to ili ne. A Žmirko i Srebrodelac su, na različite načine, ugrozili planove tako što su otkrili prirodu naših operacija, pa

su morali biti eliminisani. Ja tad nisam bio tu; Horloks Mestler je doneo te dve odluke, ali da sam bio na njegovom mestu i ja bih morao da učinim isto. Čitava operacija nam je mogla propasti da je narod prerano otkrio šta smeramo. To važi i za onaj kompleks skloništa, sličan ovome, izgrađen na astanskoj obali.

– Logično – rekoh ogorčeno. – I astanski režim je uradio isto. Ne bi me čudilo da ste tokom policijskog časa razmenjivali najvažnije proizvode. Samo da pitam, onako iz radoznalosti: ko je u astanskarn skloništima sada, astanski narod ili astanska vlada?

– Ne budi glup, Alike Drouve – reče on umorno. – Ako nemaš nameru da pomogneš, beži mi s očiju, jesi li čuo?

Posle izvesnog broja dana, građani su prešli u novi napad, ovog puta sa većim snagama i boljim naoružanjem. U periodima najžešće paljbe nisu me puštali napolje. Ipak sam video dovoljno da zaključim da se Astanska armija, tačnije ono što je od nje ostalo posle ogorčenih borbi po celoj širini i dužini naše države, pridružila snagama Čvrstorukog. Toga se Zeldon Fron, naravno, najviše plašio. Bitka je trajala nekoliko dana. Najzad se pucnjava proredila, postala sporadična i konačno prestala. Odbrana Parla ni na jednom mestu nije popustila. Izgubili smo mnogo vojnika, i ja sam pokušavao da se zbog toga osećam zadovoljnim, ali sam otkrio da to ne mogu; sem toga, regent i Članovi su još uvek čučali u svojim rupama, ispod nas, i nije im ni dlaka s glave pala.

– Sad razumeš zašto smo morali da izgradimo fortifikacije na ovom mestu – rekao je Fron kasnije. – Grad Palahaksi je sklopio pakt sa Astanima, iz čega bi logično trebalo da proistekne mir. Ali ne, morali su oni i da napadnu nekog, a koga će ako ne nas? Koja im je bila korist od toga? Šta bi dobili da su nas poubijali? Razmišljaj o tome pa izvedi zaključak, ali mi ga nemoj reći: ja ga već znam. Znam i to da je postojala mogućnost, makar i mala, da ti spaseš mnogo života...

19

Dani su prolazili, a Palahakšani se nisu pojavljivali. Izmaglice su se zgusnule u maglu, a kiša pretvorila u neprekidni ledeni pljusak. Vidljivost se smanjila na pedesetak koraka. Sad je Palahakšanima

bio idealan trenutak za juriš na ogradu, i komandanti odbrane su to osetili; mnogo dana je duž linija odbrane vrvelo od straže, ali do napada nije došlo. To je na neki način bilo i razumljivo. U ovako surovim vremenskim prilikama i sama pomisao na fizičku povredu donosila je užas: ležiš okrvavljen na mokroj zemlji, hladnoća te grize, proždire, donosi dugotrajno ludilo koje neće prestajati sve dok te smrt milostivo ne uzme... Stražari su bili obučeni u debela krzna i svaki je nosio vruće cigle koje su često zamenjivane novim.

Provodio sam vreme uglavnom u vojničkim i stražarskim prostorijama, a u svoju sobu sam dolazio samo da prespavam. Sad, kada sam znao koliko me je otac lagao još od našeg dolaska u Palahaksi, pa i pre toga, osetio sam da mi je teško da sa njim razgovaram. Shvatao sam zašto je on onako besneo kad god bih posumnjao u njega. Sigurno se prepao kad sam izrazio sumnju u istinitost novinskih vesti i u realnost čitavog rata. Pitao sam se, koliko je majka u to vreme znala.

Kompleks skloništa bio je mnogo veći nego što se meni u početku činilo. Iako je bilo mnogo zabranjenih zona, brzo sam otkrio, bar u glavnim crtama, šta je gde. Sama fabrika konzervi bila je napuštena; svojoj svrsi je poslužila, a konzerve proizvedene u njoj sad su bile deo zaliha.

Ispod zemlje postojala su četiri nivoa. Najbliže površini bile su sobe stražara i vojnika; tu nije bilo žena, sem nekoliko bolničarki i kuvarica. Nivo ispod toga zauzimali su Parli, oni obični, najbrojniji: administrativno osoblje sa svojim porodicama, pa i moja majka i otac među njima. Mnogo je Astana tu bilo. Sećao sam se, sav ogorčen, kako smo onog dana Vuk, Traka, Žmirko i ja, puni patriotizma, jurili čoveka za koga smo mislili da je špijun...

Još niže, počinjala je zabranjena zona; na tom nivou su živeli Članovi sa porodicama, sve u svemu nekih dvesta ljudi. Retko sam ih viđao, a oni se nikad nisu pojavili na površini, što je i bilo razumljivo, jer se vreme stalno pogoršavalo. Rekao bih da u to vreme više nisam imao prilike da popričam ni sa jednim Članom, sem sa Zeldonom Fronom, a i on se sve ređe viđao na nivou Administracije; poslove odbrane prepustio je uglavnom mom ocu. Bio sam svestan da se ispod svih tih nivoa nalazi onaj najdublji, gde žive regent i njegova pratnja, ali detalji o tome nisu se mogli saznati.

Vrata kojima se silazilo do raznih nivoa bila su obeležena bojama. Svaki nivo imao je svoj poseban pristup do površine zemlje. Žutim vratima se mogao poslužiti ko god je hteo, plavim samo činovnici i oni na još višem društvenom položaju, zelenim samo Članovi i oni na višem društvenom položaju, a crvenim vratima su se smeli koristiti samo regent i članovi njegovog dvora. Samo sam dvojica crvena vrata pronašao.

Ponekad mi se činilo da ovaj kompleks skloništa, kad se posmatra simbolično, odražava u minijaturi strukturu onog sveta u kome sam donedavno živeo...

Još na poneko pitanje našao sam odgovor. Informacije sam, uglavnom, dobijao od stražara i vojnika. Kao što smo i mislili, Žmirko se preko vode prebacio u konzervaru, ali nije ubijen onako kako je Fron nagovestio, nego drukčije: mali je pretrčavao od jednog skrovišta do drugog, stražar ga je video, mislio je da je to neka životinja, pucao je i ubio ga. Tako je Žmirko besmisleno poginuo; nije poznato da li je pre smrti otkrio istinu o konzervari.

Ali Srebrodelca su ubili zato što je upravo to otkrio.

Prepoznao je astanske proizvode na brodu *Izabel*...

Uto je došlo i vreme da svoju pažnju opet okrenemo ka spoljašnjem svetu. Naime, jednog dana začuše se povici stražara i vojnici trkom poispadaše napolje. Pošao sam sa njima. U početku od njih i njihovog komešanja nisam mogao da vidim šta je izazvalo uzbunu, a onda iznenada ugledah ljudske figure s one strane žice. Poleteo sam tamo, a moje misli kao da su vikale: Smeđooka! Ali, nje tamo nije bilo. U uskovitlanoj magli stajalo je petnaestak ljudi, kao petnaest priviđenja iz jednog sveta koji su neki od nas već gotovo zaboravili; zurili su u nas bez ijedne reči. Moj otac je stajao među vojskom. Pomirio sam se sa idejom da će on narediti da se puca i rezignirano čekao da se to desi, ali izgleda da je i na njega uticala opšta atmosfera neobjašnjivog oduševljenja. Posle prvog zaprepašćenja, vojnici su počeli da se obraćaju pridošlicama, da ih pitaju za vesti o svojim poznanicima, da se smeju i viču bez veze, i pljeskaju jedan drugog po leđima; a stranci su zagonetno zurili kroz žicu.

Onda je ova ćutljiva grupa počela da vadi platna, konopce i motke iz zavežljaja donetih na leđima; brzo su načinili primitivne šatore. Uto dođoše još dvojica, vukući ručna kolica natovarena i pretovarena

cepanicama. Naložili su veliku vatru i zgurili se oko nje. U treperavom sjaju lica su im, bila grimizno crvena. Toplina je oterala goli strah iz njihovih očiju, povratila im se sposobnost da misle, zatim da razgovaraju između sebe i, najzad, sa nama. Pitao sam se kakvi su to ljudi kad mogu da napuste relativnu udobnost kamenih kuća Palahaksija i rizikuju ludilo i smrt u ovim bednim šatorčićima. Vojnici su im dobacivali po koji komad hrane; video sam moga oca kako to posmatra stisnutih usana.

Vreme je proticalo. Ljudi je bilo sve više i najzad je njihov logor dobio razmere malog sela. Stiglo je naređenje kojim se vojsci zabranjuje da baca hranu ovim, kako ih je nazvaše „kamperima”.

Sa proticanjem vremena, većina poznatih lica iz Palahaksija pojavila se među kamperima. Jednog divnog tužnog dana stigla je i Smedooka, pa smo uspeli da se poljubimo, nespretno i bolno, kroz žicu. Rekla je da će uskoro stići njeni roditelji; Čvrstoruki je već bio tu, sa svojom ženom Unom i ćerkom Trakom. I većina drugih nama poznatih bila je tu. Istog dana stigao je Vuk sa svojim roditeljima, ali njih troje se nisu pridružili glavnini kampera; stali su pokraj kapije, vičući i drmajući žicu.

– Šta hoćete? – čuo sam kako ih pita moj otac.

– Pa, hoćemo da uđemo, dabome. Ti me poznaješ, Alika Berte. Ja radim za vladu. Zabtevam da me pustiš unutra.

– Glas Vukovog oca se nervozno povisio u trenutku kad je postalo jasno da moj otac ne haje za njegove reči.

– Zakasnili ste – reče otac. – Nije dozvoljen ulaz nikome. Sva raspoloživa mesta su popunjena. – Govorio je kruto.

Vukova majka poče brzo da govori. – Slušajte, Berte, mi imamo pravo da uđemo. Kleg samo zato i radi za vladu: da se ona pobrine za njega u vremenima kao što je ovo. Mogu vam reći da nije lako ni biti supruga Parla, s obzirom kako se prost narod sada ponaša u prodavnicama...

Primetio sam Traku tek kad je došetala do njih troje.

Iznenada je progovorila.

– Ne puštaj ih unutra, Alika Berte. Oni su gomilica smrznih snobova.

Ako sam Traku ranije i primetio, bilo je to samo krajičkom oka, do te mere je prisustvo Smeđooke zaokupilo moju pažnju. Sada, kad sam zagledao Traku, bio sam šokiran njenim izgledom. Izmršavila je, lice joj je bilo uglasto; izgledala je maltene stara i uz to prljava.

– Sramota je – reče mi Smeđooka kasnije, kad se Vukova porodica udaljila vrišteći svoje pretnje u maglu, dok se Traka gegala do šatora svoga oca. – Traka je postala, znaš, *prostakuša*. – Gledala me je zabrinuto; dobro je znala da je to jedna od omiljenih reči moje majke.

– Časna reč, Drouve, ne volim da se tako izražavam, ali takva je postala. Sva nekako tvrda i odvratna. Uopšte više ne mogu s njom da se družim...

Sledećeg jutra nam je krupnim koracima prišao Smeđookin otac, Gert. Sad je prvi put video ovaj kamp; pridružio se među poslednjima. Zgrabio je Smeđooku za mišicu i to ne baš blago. – Odmah da si se sklonila od tog smrzača, devojko!

– Ali ... to je Drouv!

– To je smrzni Parl. Neću da se družiš s njim!

Zurio sam u njega. U prošlosti smo se uvek dobro slagali, nisam razumeo šta mu je sada. Lice mu je bilo grozno, divlje.

– Tata, Drouv jeste na drugoj strani, ali on tu ništa ne može! – povika Smeđooka. – Ne puštaju ga napolje!

– Da, a i ne trudi se previše da izađe. Tamo unutra ima obezbeđenu toplotu i hranu za četrdeset godina ili više, pa zašto bi izašao?

Tada sam prvi put čuo da narod zna istinu. Pitao sam se kako su saznali. Doduše, sada i nije bilo važno kako su saznali. Takva stvar očigledno nije mogla zauvek ostati u tajnosti.

On ju je vukao za ruku, a ona se uporno držala za žicu.

– Pusti me, tata! Nikad ranije nisi bio ovakav. Molim te, pozovi mamu. Ona će ti objasniti. Ona ti neće dozvoliti da...

Za trenutak je, lica poplavljenog gorčinom, Gert popustio svoj stisak. – Tvoja majka je mrtva – rekao je hladno. – Umrta je noćas. Ona ... ona je izvršila samoubistvo.

– Joj... – jeknu Smeđooka. Njeni prsti su kroz žicu tražili moje; suze su jedna drugu sustizale; očajnički sam želeo da je zagrlim, da je utešim.

– Zato – reče njen otac – pođi sa mnom. Smatram da su Parli krivi za smrt tvoje majke. Ne dozvoljavam da se više vucaraš ovamo na

ovaj način. Postala si izdajnik svog naroda! Stvarno ne znam šta ovi ljudi misle o tebi!

Smeđooka zatvori oči. Dugo je visila o žici, držeći se za nju obema rukama. Video sam kako ispod njenih trepavica naviru suze. Onda se iznenada napela, okrenula ka svom ocu i istrгла ruku iz njegovog zahvata, ali pri tom je pustila žicu.

– Slušaj me dobro – rekla mu je nesigurnim glasom.

– Dobro pogledaj te ljude za koje kažeš da su moj narod. Eno ga tamo Čvrstoruki, razgovara sa onim astanskim generalom, a ne tako davno oni bi jedan drugog ubili bez oklevanja, zato što im je Parlament tako nalagao. A vidiš li tamo dalje? Ono je Traka, flertuje sa vojnicima Parla, kroz žicu. Možda će uskoro morati da je ubiju, ako im Parlament tako naredi. Među svim ovim šatorima i kolibama ljudi se sad ponašaju kao prijatelji zato što im niko ne više da se moraju mrzeti, bez obzira na to što ćemo svi uskoro umreti. A usred svega toga stojiš *ti*, tata, kažeš mi da moram da mrzim mog Drouva i koristiš jadnu mamu kao razlog za raspravljanje. Molim te, udalji se od nas.

Gert je zurio u nju, slegao ramenima, okrenuo se i zašao među kampere. Ne verujem da je čuo polovinu od onoga što je ona rekla, a i ako je čuo, nije razumeo. Jednostavno je naišao na preveliki otpor i nije imao snage, posle svega, da ga slama. Smeđooka ga isprati pogledom. Cuo sam kako je prošaputala:

– Izvini, oče...

U danima koji su sledili, Smeđooka me je često pitala o životu u skloništu. Njena glavna briga, a to se od Smeđooke jedino i moglo očekivati, bila je da ću ja dole u skloništu naći neku neodoljivo privlačnu devojkicu i da će me ona na taj način sasvim izgubiti.

– Tamo dole, na činovničkom nivou, ima devojaka – priznao sam. – Ali ja sa njima ne razgovaram mnogo. Ne želim da se, kako bih rekao... *svrstam* uz njih. Dok ti nisi došla, ja sam dane uglavnom provodio sa vojskom, igrajući karte.

Bacila je pogled duž ograde do mesta gde je Traka, kao i obično, pričala kroz žicu sa vojskom.

– Jedno ne razumom – reče ona. – Šta će se desiiti kad postane *stvarno* hladno i kad mi... kad nas vaše ne bude, i kad vojnici neće

imati od čega da brane konzervaru. Da hće i dalje sedeti tu svi ti muškarci, svih četrdeset godina?

Čvrstoruki, koji je upravo prilazio, čuo je poslednje reči.

– Naravno da neće – reče on tiho. – Ne znam koliko su veliki magacini u tom kompleksu, ali znam da Članova i Parla, zajedno sa porodicama, ima oko šest stotina. Vojnika ima bar još toliko. A kad mi budemo mrtvi i uklonjeni odavde, za vojskom više neće postojati nikakva potreba...

Nisam želeo da razmišljam o tome. – Zašto ste svi vi ovde, Čvrstoruki? – upitah. – Što se ne vratite u Palahaksi? Tamo, u kućama, bilo bi vam mnogo toplije.

Osmehnuo se. – To sam i ja pitao, kad sam video da ljudi polako prelaze ovamo i postavljaju šatore. Odgovorili su mi: „Zašto da ne idemo, šta nas čeka ako ostanemo u gradu?” Zato sam posle nekog vremena poš'o i ja. Sad znam u čemu je stvar. Znaš da ćeš umreti, a vidiš život negde drugde, onda poželiš da se zguriš uz njega, u nadi da će se malčice tog života preneti i na tebe...

I tako su se kiše nastavljale, a dani kraćali. Najzad se kiša pretvorila u sneg. Smeđooka i ja smo sebi napravili kolibicu, ja s jedne strane žice, ona s druge. U njoj smo sedeli iz sata u sat, dodirivali se, pružali prste kroz žičanu mrežu. Grejao nas je topli sjaj jedne državne grejalice na distil. Prepričavali smo, kao starci, svoje uspomene, iako uspomena nismo imali mnogo. Između nas nije bilo tajni, a nije bilo ni ogorčenja zbog Smeđookinog neravnopravnog položaja. Znali smo da bismo život proveli zajedno da nam se pružila prilika za to. Znali smo, takođe, da nam se ta prilika u budućnosti ni na koji način ne može pružiti; zato smo govorili o prošlosti. Najteže nam je bilo dok smo pričali, tiho i intimno, o onoj jedinjoj prilici kad smo vodili ljubav.

U spoljnjem svetu more se diglo na mnogo viši nivo nego za vreme gruma. Ušće je opet bilo prepuno vode.

Pošto na nasukane čamce i brodiće sad niko nije pazio, struje su ih odnele na pučinu. Među kamperima su počeli da se događaju slučajevi ludila i nevoljnog trčanja; vatre su im bile sve slabije, a strah ih je sprečavao da gaze kroz sve dublji sneg i traže nove količine drva za loženje. To je učestalo. Sedeći u našoj kolibici pregrađenoj žicom kroz sredinu, Smeđooka i ja bismo s vremena na

vreme čuli vrisak; znali smo da je to hladnoća uspjela da se probije u još jedan um i da unese u njega ludilo, da nečije jedno telo počinje insitinktivno da trči, u poslednjem naporu da odagna hladnoću. Ishod takvog trčanja bio je, neizbežno, tragičan: iscrpljenost i pad događali su se pre nego što bi krv svojom bržom cirkulacijom mogla da vrati telu toplinu i probudi zdrav razum. Jedna usta manje...

Možda je najtužnija stvar bila Trakino propadanje. Kad je izgubila sva svoja materijalna dobra, svoje lepe haljine, pa čak, na žalost, i svoje lepo lice, počela je da koristi poslednje ostatke nekadašnjeg sjaja: seks.

U tim poznim danima njen otac gotovo nikad nije o njoj govorio, a ja sam sa njom razgovarao samo jednom. Pozvala me je da dođem na drugi kraj ograđenog prostora, severno od kapije, tamo gde se ograda sastajala s rekam. Srce mi se skupilo kad smo stali nadomak vode i kad je počela da mi dobacuje koketne poglede kroz žicu.

– Eto, prosto moram da uđem, Drouve, to ti je – kazala je. – A ti moraš da mi pomogneš. Ključevi od kapije su kod tvog oca.

– Slušaj – mrmljao sam, izbegavajući da je pogledam u oči. – Ne budi smešna, Trako. I kad bih mogao da maznem ključeve, svejedno ostaje činjenica da je na kapiji uvek puno straže.

– Uh, ma ko pita stražare – reče ona veselo. – Nemoj zbog njih da se brineš. Uvek će me pustiti, za mene bi oni sve učinili; unutra nema tako reći nijedne žene. Nemaš pojma kolika je moć žene u ovakvoj situaciji, Drouve.

– Trako, ja bih te zamolio da tako ne pričaš.

– Rekli su mi da mogu da me sakriju u svojim prostorijama, tako da niko nikad ne otkrije da sam tu. Pa i ti bi voleo da ja budem unutra, kod tebe, a, Drouve? Jednom si mi rekao da sam lepa. Mogla bih vrlo fine stvari da ti radim, znaš. A ti bi to voleo, a? Oduvek si želeo da vodiš ljubav samnom, zar nisi, Drouve?

Užasan osmeh joj je iskrivio lice, stvar je počinjala da liči na košmar.

– Trako, ne mogu da podnesem da to slušam. Ne mogu da ti pomognem. Žao mi je.

Počeo sam da se udaljavam. Bilo mi je muka, povraćalo mi se.

Njen je glas postao oštar, kreštav. – Smrzaču jedan smrdljivi, i ti si Parl kao i svaki drugi! E pa ovo mogu da ti kažem, Alike Drouve.

Hoću da živim i imam podjednako pravo na život kao i ti, pa ako moram i da se *ponizim* da bih preživela, onda, Raksa mi, to ću i učiniti! – Nasmejala se, ali to je ličilo na cerekanje matore veštice. – Ne zamišljaš valjda da mi se *htelo* da spavam s tobom, a? Raks, sama *pomisao* na tako nešto mi je odvratna. Vi muškarci ste svi isti, svi ste odvratne životinje. *Životinje!* A vaš ego! Kako ti je uopšte i palo na pamet da bih te ja *želela*, to mi nikad neće biti jasno!

Morao sam da joj kažem, u ime prošlosti, u ime istine.

– Trako, nikad nisam kazao da ti mene želiš. Dugo vremena sam *ja* želeo *tebe*, zato što sam te uvek voleo, ali samo malčice. Želeo bih da tako i ostane.

Za trenutak njene oči su omekšale i kao da je ona nekadašnja Traka pogledala kroz njih a odmah zatim vratio se ledeni đavo i izvitoperio njene misli. – Ljubav? – zakreštala je. – Nemaš ti pojma šta je to, a nema ni ona mala prenemagaljka Smeđooka. Ne postoji ljubav, to se mi samo zavaravamo. Postoji samo ovo! – Mahnula je rukom pokazujući konzervaru, ogradu, i sneg koji je padao i gomilao se.

Postojao je samo jedan izlaz i ja sam ga iskoristio. Brzo sam se udaljio, ostavljajući Traku da vrišti na žici. Njene su reči uzdrmale temelje mog bića. Kad sam se ponovo zavukao u kolibicu, bio sam maltene iznenađen što sam tamo, s one strane, video Smeđooku koja me je i sad volela, pokazujući mi da ljubav još uvek postoji i da će uvek postojati.

20

I prolažahu dani. Sneg je padao još samo u vidu retkih, sitnih kristala, a onda je i to prestalo. Nebo se raščistilo, noću smo opet mogli da vidimo zvezde, koje su svetlucale tvrdo, ledeno. Danju, sunce Fu je bilo malo, manje nego što sam ga ikad ranije video, jedva je uspevalo da zagreje mrazni vazduh čak i u podne; ipak, davalo je dovoljno svetlosti da razlikujemo dan od noći. Pitao sam se koliko će svetla biti kad se naš svet nađe čvrsto u kandžama Raksa. Doduše, ja te dane neću moći da vidim, jer će ulazi u kompleks biti zapečaćeni da bi se toplota čuvala dole, u podzemlju. Rado bih o

tome pitao Frona, ali ga više uopšte nisam viđao; oca nisam mogao da pitam, jer o astronomiji nije znao gotovo ništa.

Sa prestankom snega i pročišćenjem vazduha, bilo je opet moguće gledati daleke Žute planine. Ali, sad su one bile bele, i takve su morale da ostanu sledećih četrdeset godina. Nešto bliže, na Ispruženom prstu, drveće obo se izdvojilo; ta stabla su ličila na srebrne piramide zabodene u bledo nebo. Uz njih, stajala su i stabla anemona, ali sada su bila nepomična. Na sve strane prava pustoš. Jedini znaci života bili su jadni ostaci našeg građanstva s one strane žice, i lorini, koje sam povremeno viđao kao tamne mrljice naspram snega na obronku gde su se nalazile njihove jazbine.

Jednog dana nečija ruka pomače u stranu platneni ulaz u moju kolibicu i, saginjući se gotovo do zemlje, uđe moj otac. Čučnuo je kraj mene, bacivši kroz žicu pogled na Smeđooku. Između nas troje bila je grejalica, iz koje se širilo umirujuće šuštanje. – Šta hoćeš? – upitah oštro. Kolibica je pripadala meni i Smeđookoj, bilo je to naše privatno vlasništvo, i očevo prisustvo skrnavilo je naš mir.

– Grejalica mora da ide – reče on kratko.

– Idi, smrzni se, oče!

– Žao mi je, Drouve. Zalagao sam se za tebe koliko sam mogao. Evo, čak sam došao lično, umesto da po grejalicu pošaljem stražare. Ali, u kompleksu se šire glasine; ljudi kažu da nije u redu da ti ovde troiš gorivo koje će nam dole biti potrebno. Neki su već rekli da je to protekcija, to što se tebi daje takvo pravo. Bojim se da ću morati da je odnesem. Ti, sine, naloži vatru.

– Kako da naložim vatru u ovakvoj kolibici, budalo?

– Takvim recima ništa nećeš postići, Drouve. – Zgrabio je grejalicu, ali ju je istog trena pustio., psujući i ližući opečene prste. – Fua mi! – dernjao se sav besan, bacajući svu krivicu na mene. – Pošto ti ne umeš pristojno da govoriš, ja ću poslati stražu da ovaj ćumez skroz rasturi – Izjurio je. Uskoro su došli stražari.

Smeđooka i ja smo založili veliku vatru naspram žice, i od toga dana se sastajali na otvorenom, ali to nije bilo isto. Svako je mogao lepo da nas vidi i, što je bilo još gore, vatra je privlačila narod. Razumljivo je što su se ljudi gurali oko vatre, ali to je Smeđookoj i meni otežavalo stvari. Nesmo više mogli slobodno da pričamo. S

obzirom na to kakve smo stvari jedno drugom do tad govorili, bolje je što nismo nastavili jer bi ljudi svakako pomislili da smo poludeli.

U međuvremenu, situacija među kamperima se pogoršavala. Svako jutro ih je bilo manje; svake noći bi se neko probudio iz nemirnog sna sav promrzao, pao u paniku, skočio na noge, i krenuo trkom... Duboki sneg iza ugaženog prostora kampa bio je ispresecan tragovima onih koji više nisu mogli da izdrže tegobe življenja u strahotnoj hladnoći. Svuda unaokolo ležala su smrznuta tela, nalik na nepomične gomihce. To je konstantno podsećalo preostale kampere da će svi oni, pre ili kasnije, tako završiti.

Čvrstoruki se još držao. Snagom volje suprotstavljao se hladnoći. Uz njega se držala i njegova žena Una. Smeđookin otac je umro brzo, neposredno posle one nerazumne svađe pred žicom. Bilo mi ga je žao, a Smeđooka je nekoliko dana bila neutešna. Traka je osetila bolove u prsima, počela da kašlje, živela tako još jedan dan i umrla u postelji. Smeđooka je i za njom plakala, ali ja nisam osetio neki naročit bol. Traku sam izgubio mnogo dana pre toga, na mestu gde ograda izbija na reku...

Svako jutro sam izlazio gore, na sneg, sa osećanjem krivice što sam noć proveo spavajući u toplom i udobnom krevetu. Suočavao sam se sa jadnim i bednim ljudskim olupinama s one strane žice. Često sam im krijumčario hranu, a ponekad i flašicu distila. Ispijali su dragocenu tečnost, nisu hteli da je koriste kao gorivo. Ali šta god da sam činio, proganjalo me je nejasno osećanje da sam na strani zla; njihovi prekorni pogledi, kojima su me gledali dok su primali poklone iz mojih toplih ruku, samo su pojačavali to osećanje. Bio sam im potreban zbog onog što sam im donosio, pa ipak su me mrzeli zbog onog što sam bio.

Mrzeli su me svi, svi sem Čvrstorukog i Smeđooke. Čvrstoruki je bio vođa kampera; njegova ogromna figura videla se svuda. Čas je iskopavao gorivo, čas pojačavao šatore i kolibe, potom jurio za nekim ko je potrčao, vraćajući ga u život šamarima i ubeđivanjem.

A Smeđooka... ona se nikad nije predavala. Mislim da ona ne bi počela da trči čak ni kad bi ledeni đavo posegnuo ka njenim stopalima. Ostajala je smirena i divna, izmršavela, ali ne mnogo. Skakutala je kao krznena loptica razuma kroz sve ovo ludilo oko nas. Kad god sam izlazio na površinu i kretao ka ogradi, video bih je kako

nešto radi. Ona bi podigla pogled i potrčala ka meni sa uzvikom dobrodošlice, ali ju je žičana mreža naglo zaustavljala. Onda je Smedooka ostajala na žici raširenih ruku, sa osmehom koji je, kao i uvek, govorio o ljubavi prema meni.

Pomisao da će se sve to završiti, da jednog jutra, neizbežno, Smedooke neće biti, bacala me je u košmare; svakog jutra, dok sam otvarao vrata i stupao u još hladniji dan, strah u mojim prsima dostizao je razmere fizičkog bola, koji je popuštao tek kad bih ugledao njenu malu figuru kako trči ka žici, meni u susret.

Konačno se i to desilo. Jednog jutra, nje nije bilo. Nije bilo ni Čvrstorukog, niti bilo koga drugog; svi su otišli. Pritrčao sam žičanoj barijeri. Moje oči su besomučno preletale preko napuštenih šatora i koliba, preko vatri koje su se tinjajući još uvek pomalo dimile, preko mnogobrojnih tragova na snegu; ali nikog tamo nije bilo. Osvrtao sam se tražeći ceduljicu, misleći da su možda otišli po gorivo, ali nijednu reč nisam našao. Ničeg više nije bilo.

Nisu se nikad vratili.

– Otišli su kući, u Palahaksi, jasna stvar – rekao je moj otac. – Nisu ni trebali da izlaze iz grada. Oni mogu, ako pažljivo racionišu preostalu hranu, da izdrže u gradu još jednu godinu, možda i dve.

Majka mi se osmehivala. Znao sam da im je laknulo što se završila moja nepoželjna „faza”; to je bio njihov izraz. – Na našem nivou ima mnogo zaista finih ljudi, Drouve. Nisi se upoznao sa njima, nisi imao prilike. Naravno, otac nije hteo ništa da ti kaže, ali nama je bilo *neugodno* što si se sve vreme družio sa prostim narodom. Tako nam je drago što si se vratio, dušo.

Dva dana kasnije zatekao sam u našem stanu jednu devojkicu. Bila je približno mojih godina. Sedela je sa mojom majkom i pila sok od kohe. Odmah mi je cela stvar bila sumnjiva, a te su se sumnje potvrdile kad je majka izašla, ostavljajući nas nasamo. – Ja se neću dugo zadržati, Drouve – rekla je blistajući od sreće. – Sigurna sam da ćeš ti dotle umeti da se brineš o Jeldi.

Ostavila me je da besno zurim u to devojkicu koje se mlitavo smešilo u svoj sok od kohe. Likom je podsećala na Vuka; podsećala je na njega i po tome što je imala gotovo muške grudi, toliko ravne. Već i to bilo je dovoljno da stvar propadne, ali povrh svega stajala je

činjenica da je meni ime „Jelda” bilo ogavno još od jednog tragičnog zaljublivanja u šestoj godini mog života.

– Baš je tvoja mamica *fina* osoba – rekla je, pokazujući zube.

Bar se nije plašila da spomene nešto što će me razbesneti, toliko joj priznajem.

– Meni se čini da je moja majka duševno obolela – rekoh.

– Ona i ja imamo toliko zajedničkog – nastavila je Jelda, ignorišući me potpuno, ali mi se to samo činilo. – I ona i ja toliko volimo kuvanje, šivenje i slične stvari; znaš da jedva primećujem da je starija od mene? Ponaša se tako *mladalački*. Zaista mladalački.

– Da, potpuno je infantilna.

– Hoćeš čašu kohe, Drouve?

– Gadi mi se koha, hvala lepo. Kohu piju samo glupaci i žene.

– Ma, mnogo si mi ti bezobrazan – reče Jelda prelazeći u ofanzivu, na šta se ja zavalih u sedište, već potučen. Od silnog umora i gađenja, nisam mogao da se borim. – Znaš, ti, Drouve, ja nisam morala ovde da dođem. Ako hoću, mogu odmah i da odem. Jasno mi je da ti se ne dopadam; ja vrlo brzo procenim svakoga. Bio si protiv mene od trenutka kad si me ugledao. Zašto? – Zurila je u mene, puna zubatog neprijateljstva.

– Jelda – uspeo sam nekako da kažem. – Izvini. Pokušavao sam da te bockam zato što sam bio očajno potišten. Tu je i činjenica da zaista ne volim svoju majku, a ni kohu, pa si izabrala vrlo nesrećne teme za razgovor. Da pokušamo ispočetka, važi?

Već je bila ustala i spremala se da pođe, ali sad je oklevala. – Pa... pa dobro. Važi, ako obećaš da ćeš biti pristojan. U stvari, nerado sam i došla. Znaš, zato što su svi pričali izvesne stvari o tebi i nekoj tamo devojci. Nego ... je l' bacaš strelice? Vidim u čošku metu za strelice. To je igra koju dobro znam. Svog brata uvek pobedim.

Kao da sam se vratio ogromnim korakom u prošlost. Moja drugarica bez sisa smeškala se veselo i spremala žetone; uskoro će početi da čačka nos prstom, ili će otrčati da piški.

Igrali smo se strelica. Ne znam da li mi se to dopalo ili ne, ali na mahove sam zaboravljao Smedooku, a što je najvažnije, vreme je prolazilo; sad ću morati nekako da ubijem grdno vreme. Pričali smo o deci na našem nivou skloništa. Jelda kao da ih je sve poznavala. Mnogi su joj se dopadali, druge je mrzela. Čupkala je svoju kosu. –

Ali ti mi se sviđaš, Drouve – rekla je. – Dečaci su obično grubi i smrde, a ti si fini. Nadam se da nemaš ništa protiv da opet dođem, pa da se igramo strelica...

Ostao sam da zurim zabezegnuto u prazno, a uskoro se vratila moja majka.

– Gde je Jelda? – upitala je ulazeći. – Nadam se da nisi bio nepristojan prema njoj, Drouve.

– U klozetu je.

– Baš lepo. To je tako *fina* devojka, zar ne? Zdrava i neiskvarena. Tvoj otac i ja bismo voleli da se baš sa takvim osobama družiš.

– Slušaj, majko, je l' ti to ozbiljno? Mislim, jesi li svesna šta govoriš? Zar ne znaš ko sam ja?

Smeškala se popustljivo. – Sigurno da znam, dušo. I mogu reći da je veoma prijatno što si nam se vratio. Tati i meni si nedostajao. Doduše, bili smo strašno zauzeti, tokom ovih poslednjih dvesta dana. Zamisli tu stvar: samo je dvesta dana od kako smo napustili Aliku. Kako vreme leti... Sigurno ti nedostaju tvoji kućni driveti, dušo.

I protiv svoje volje sam se prisetio, i samome sebi zamurio: kavez sa drivetima ostavio sam ispod sedišta parnih kola onog dana kad smo polazili iz Alike, i zaboravio. Verovatno su riknuli tokom drugog dana putovanja. Čudo je da nam nisu smrdeli.

Zapitao sam se da li bih mogao da prihvatim njen način igre, da ostvarim, radi nje, neku vrstu večitog dettinjstva, da skakućem pred njom kao klovn sve dok ne osedim, dok mi zubi ne poispadaju od starosti; tek tad bi njoj palo na pamet da mi kratke pantalonice možda više ne priliče.

Kasnije, iste večeri, moj otac se vratio, donoseći u naše sobice neko uzbuđenje: održan je sastanak ljudi sa svih nivoa i tom sastanku je prisustvovao regent lično. – Doneta je odluka da svi promenimo imena – rekao je glasom u kome se osećalo strahopoštovanje. – Mesto rođenja više ništa ne znači. Članovi smatraju da je došao čas za novi početak. Svi smo u ovome zajedno, rekli su, pa prema tome nije važno ko je otkuda došao.

– Tako je, Berte – reče moja majka. – Mada sam ja oduvek smatrala da smo na neki način... istaknuti, zato što smo rodom iz glavnog grada, znaš.

– Nismo mi jedini koji su pobjegli iz Alike, Fajet – smejuć se moj otac, raspoložen da ne može biti bolje. – A sem toga, Alike je sad samo reč, samo gomila napuštenih ruševina.

Progovorio sam pažljivo. Obuzimao me je takav umor, da prosto nisam mogao da izazovem njegov bes.

– I kako se odsad zovemo, oče?

– Naša nova prezimena biće bazirana na nivou gde stanujemo, tako da će biti moguće u potpunosti odrediti čoveka čim kaže kako se zove. To je mnogo bolje, mnogo učtivije, rekao bih. Po starom sistemu lako se mogla načiniti greška u pogledu nečijeg statusa. Zato će sada, posle regenta samog, biti njegovi dvorani, koji će imati prezime „Drugonivojski”. Svi Članovi će imati prezime

„Trećenivojski”. Naš dobri prijatelj Zeldon Fron odsad će se zvati Trećenivojski Fron. Bilo bi dobro da to upamtiš, Drouve. Ili je možda bolje da kažeš ... – nasmejao se iz glasa. – ... Četvrttonivojski Drouv.

Te noći, dok sam ležao u krevetu, primetih da sam sebi to ponavljam, ponovo i ponovo, toliko uporno da više nisam mogao da zaspim: Četvrttonivojski Drouv, Četvrttonivojski Drouv, Četvrttonivojski...

Probudih se posustao, s blagom glavoboljom. Setio sam se vojnika i stražara. Pitao sam se da li su oni dobili prezime Petonivojski. Otac ih prošle večeri uopšte nije spomenuo, obukao sam se toplo, rešen da malo bacim pogled po površini; odavno nisam izlazio na hladnoću, pa će mi svež vazduh valjda prijati. Cele noći su me mučili čudni snovi, čudne treperave slike. U sobi je bilo hladno, više puta sam se budio obuzet utiskom da se nad mene nadnosi tetka Zu.

Popeo sam se uz neko stepenište i zastao pred jednim žutim vratima. Pritisnuo sam kvaku, bilo je zaključano. Oslušnuo sam; nije se čulo ono uobičajeno mrmljanje vojske u boravištu. Nešto me je mučilo, pa pohitah niz stepenice. U susret mi je, krupnim koracima, žurno dolazio otac.

– Drouve – reče on čim me vide. – Da nisi ti napravio neku glupost sa vratima?

– Ne. Upravo sam ustao.

– Čudnovata stvar... čudnovata stvar... – mrmljao je, više za sebe. – Mogu da se zakunem da me je Fron pozvao da jutros dođem kod

njega; međutim, vrata su zaključana. Sva zelena vrata su zaključana. Uopšte ne mogu da doprem do Članova; mnogo nezgodna stvar. Treba sa njima da razgovaram o nekim važnim poslovima. – Iznenada je zadrhtao. – Što je hladno! Moram da proverim to grejanje.

– Zaključana su i vrata vojske – rekoh. Činilo se da mu je nelagodno. – A je l'? A je l'? Pa da, na sastanku se nešto zuonulo o tome. Radi štednje goriva, biće bolje da se smanji promet između nivoa... Možda je neko pogrešno shvatio zaključke usvojene na tom sastanku. Spominjali smo samo žuta vrata. Jest', neko je sigurno pogrešno protumačio... – On se žurno udalji, mrmrlajući i dalje.

Peo sam se stepenicama. Iako sam bio umotan u krzna, drhtao sam, jer me je sa očevog zabrinutog lica pogledala vizija tetke Zu. Uspomena na tu užasnu noć u Alici sad mi nikako nije izlazila iz glave. I sa tom uspomenom, rađalo se jedno pitanje. Nešto u vezi sa značajem straha, nešto u vezi sa značenjem legendi.

Zahvatio me je jak vetar dok sam zatvarao vrata za sobom; stajao sam i gledao sneg i žičanu ogradu. Videh da je kapija širom otvorena i da vetar njome treska. Napolju više nije bilo nikoga čiji bi ulazak trebalo sprečavati. Razmišljao sam o Velikom loksu.

Kako je moguće da su legende bile toliko bliske istini? Ko je prvi došao na ideju o tome da Veliki loks Fu odvlači naš svet iz zahvata ledenog đavola Raksa i da bi se jednog dana taj proces mogao ponoviti?

To je jedino mogao smisliti čovek koji je preživeo prethodnu ovakvu zimu, veliku zimu. A kako je on to preživeo, bez tehnologije? Nije mogao imati neke velike mašine na raspolaganju; mi bismo našli njihove ostatke, jer velika zima traje, ipak, samo četrdeset godina.

Hodao sam brzo. Hladnoća je pružala ledene vrhove svojih prstiju ka mome umu. Po prvi put sam se zapitao *zašto* se toliko bojim hladnoće. Rekli su mi da je to naš instinkt. Kao što bol upozorava čoveka da se ne povređuje, tako ga strah upozorava da se ne izloži smrzavanju. Ali *zašto* strah? Zar nije dovoljan i sam osećaj hladnoće?

Nije li to kolektivno pamćenje, uspomena koju smo nasledili od onih koji su nekako preživeli prethodnu veliku zimu?

I tada sam shvatio da sam ih, ipak, konačno pobedio. Stajao sam na hladnoći koja me je sekla i zaslepljivala i smejaao se glasno. Ma, neće oni preživeti, dole u svojim veštačkim jazbinama: suviše su nespretni i sebični. A ako bi nekim čudom i preživeli, izmiledi bi na sjaj sunca stari, jezivo ostareli, i tu bi plakali od olakšanja. Njihova deca bi bila deca bez detinjstva, deca koja nikad nisu zaplovila čamcem, posmatrala oblak, jahala na grumu. Oni su ti koji gube.

Dok me je hladnoća žderala, pred očima mi je igrala vizija jedne lepe devojke čije je stopalo bilo zarobljeno; ona je zaspala, a onda se probudila na sigurnom mestu, i posle buđenja se nije sećala ni sna, ni proticanja vremena.

Pre nekoliko dana, prazni šatori, prazne kolibice...

A pre mnogo vremena jedan se dečko probudio na pragu svoje kuće, živ, zdrav i srećan; a dok je bio u snu, nije disao, njegovo srce za to vreme uopšte nije kucalo...

Tokom te noći, taj dečko nije stario.

Moje misli su se već spoticale i gubile, ali strah nisam osećao. Nejasno sam video Smeđooku: izlazi, još uvek mlada, pod sunce novog leta, smeši mi se, ljubi me, voli me ljubavlju još uvek novom, tek započetom; to će biti kroz nekoliko trenutaka, jer u ovom snu neće biti snova...

I zaista, uskoro dođoše lorini.

KRAJ

Table of Contents

ZDRAVO, LETO, ZBOGOM

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

KRAJ